

Πανεπιστήμιο Κρήτης

Σχολή Κοινωνικών Επιστημών

Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης

Πολιτικοί θεσμοί του ελληνικού Μεσοπολέμου: Το κόμμα των Ελευθεροφρόνων του Ιωάννη Μεταξά

Πηγή εικόνας: [imgur.com](https://imgur.com/gallery/vr9d71L), URL: <https://imgur.com/gallery/vr9d71L>

Αποστολίδης Ξενοφών

4332

Επιβλέπων Καθηγητής :Νικόλαος Βαφέας

Ρέθυμνο 2023-2024

Ευχαριστίες

Με αφορμή την συγγραφή της εν λόγω πτυχιακής εργασίας θα ήθελα να ευχαριστήσω όσους με βοήθησαν για την ολοκλήρωση αυτής της έρευνας. Αρχικά, θα ήθελα να ευχαριστήσω τον επιβλέποντα καθηγητή της πτυχιακής μου εργασίας, κ. Νίκο Βαφέα ο οποίος στα πλαίσια ενός σεμιναρίου μου έδωσε αφορμή ώστε να ασχοληθώ με το εν λόγω θέμα σε επίπεδο πτυχιακής έρευνας καθώς και για την βοήθεια την οποία μου παρείχε κατά την διαδικασία της συγγραφής της. Συνάμα, θα ήθελα να ευχαριστήσω τον καθηγητή του τμήματος, κ. Παναγιώτη Κουστένη για την συμβολή και την βοήθεια του, στην έρευνα των εκλογικών αποτελεσμάτων της εργασίας καθώς και το προσωπικό του (ΕΛΙΑ/ΜΙΕΤ) για την παροχή των αρχείων που χρησιμοποιήθηκαν σε αυτήν.

Περίληψη

Σκοπός της παρούσας πτυχιακής έρευνας αποτελεί η ανάδειξη της συνθέσεως του Κόμματος των Ελευθεροφρόνων του Ιωάννη Μεταξά. Σε αρχικό επίπεδο η διεργασία αυτή θα πραγματοποιηθεί μέσα από την μελέτη της εξέλιξης της πολιτικής ιδιοσυγκρασίας του αρχηγού του κόμματος. Έπειτα, θα αναζητηθούν οι πολιτικές τάσεις και η κοινωνική προέλευση των στελεχών που αποτελούσαν το Κόμμα των Ελευθεροφρόνων ανά τα έτη. Επιπλέον, θα επιχειρηθεί η ανάλυση των προπαγανδιστικών του μηχανισμών όπως οι εφημερίδες και οι Λέσχες των οπαδών του καθώς και ο βαθμός που επηρέαζαν την πολιτική ιδεολογία του κόμματος. Τελικώς, θα ερευνηθούν οι κοινωνικές ομάδες των ψηφοφόρων και η πολιτική και ιδεολογική ταυτότητα του Κόμματος των Ελευθεροφρόνων.

Λέξεις – Κλειδιά: Ελληνική Ιστορία, Κόμμα, Ελληνικός Μεσοπόλεμος, Ιωάννης Μεταξάς, Αντιβενιζελισμός, Ελευθερόφρονες

Περιεχόμενα

Συνοτομογραφίες.....	5
Εισαγωγή.....	6
Κεφάλαιο 1) Το Κόμμα.....	7
Κεφάλαιο 2) Ο Αρχηγός.....	10
2.1) Ο Μεταξάς ως στρατιωτικός.....	10
2.2) Η πρώτη περίοδος της πολιτικής καριέρας του Μεταξά.....	14
2.3) Ο Μεταξάς ως υπουργός.....	24
2.4) Ο Μεταξάς επιστρέφει.....	27
2.4) Ο Μεταξάς Πρωθυπουργός.....	32
Κεφάλαιο 3) Τα στελέχη.....	35
Κεφάλαιο 4) Οι Κομματικοί Παράγοντες.....	42
4.1) Τα Μέλη- Οι Λέσχες.....	42
4.2) Ο Τύπος - Η Προπαγάνδα.....	44
Κεφάλαιο 5) Οι Ψηφοφόροι.....	46
Κεφάλαιο 6) Η Ιδεολογία - Το πολιτικό πρόγραμμα.....	49
Κεφάλαιο 7) Το Εκλογικό Αποτύπωμα.....	54
Επίλογος.....	58
ΕΠΙΜΕΤΡΟ.....	60

Συντομογραφίες

- Κ.Ε: Κόμμα των Ελευθεροφρόνων
- Λ.Κ: Λαϊκόν Κόμμα
- Κ.Φ: Κόμμα Φιλελευθέρων
- Ε.Ρ.Κ: Εθνικό Ριζοσπαστικό Κόμμα
- Γ.Λ.Ρ.Ε: Γενική Λαϊκή Ριζοσπαστική Ένωση
- Π.Α.Π.Σ: Πανελλήνιος Λαϊκός Πολιτικός Σύλλογος
- Λ.Π.Σ: Λαϊκός Πολιτικός Σύλλογος
- Παλ.Μετ.: Παλλαϊκό Μέτωπο
- Κ.Κ.Ε: Κομμουνιστικό Κόμμα Ελλάδος
- Ε.Β: Ένωση Βασιλοφρόνων
- Δ.Ε : Δημοκρατική Ένωση

Εισαγωγή

Ο Μεσοπόλεμος, υπήρξε μία από τις πιο ταραχώδης περιόδους της Ελληνικού Κράτους η οποία ξεκίνησε με την Μικρασιατική Καταστροφή του 1922 και έκλεισε ουσιαστικά με την Ιταλική Εισβολή και τον Ελληνοϊταλικό Πόλεμο του 1940. Χαρακτηριστικό της αστάθειας της Ελλάδος αποτελεί πως μέσα σε 18 χρόνια ορκίστηκαν 29 κυβερνήσεις και υπήρξαν 7 μεγάλα στρατιωτικά κινήματα από τα οποία τα 5 κατάφεραν να καταστούν εξουσία. Επιπλέον, η αλλαγή του Πολιτεύματος αποτελεί συχνή πραγματικότητα κατά τα έτη αυτά με την Ελλάδα να μεταβάλλεται από Βασίλειο σε Δημοκρατία και από Δημοκρατία σε Βασίλειο, χωρίς να λείπουν οι περίοδοι της Δικτατορίας.

Ένας από τους μεγαλύτερους πολιτικούς και στρατιωτικούς παίκτες που έδρασε εκείνη την περίοδο υπήρξε ο Ιωάννης Μεταξάς. Το όνομα του Μεταξά έχει ταυτιστεί ουσιαστικά με την δικτατορία την οποία επέβαλλε στις 04/08/1936. Βέβαια ο ίδιος πριν οδηγήσει την χώρα εκτός κοινοβουλευτικών ορίων, δρούσε μέσα στο πολιτικό σκηνικό της Δεύτερης Ελληνικής Δημοκρατίας υπονομεύοντας και υποστηρίζοντας την ανάλογα με την περίοδο, ως αρχηγός κοινοβουλευτικού κόμματος. Το κόμμα αυτό υπήρξε το Κόμμα των Ελευθεροφρόνων.

Για να καταφέρουμε να αναλύσουμε το Κόμμα των Ελευθεροφρόνων, οφείλουμε αρχικά να εξετάσουμε τα δομικά χαρακτηριστικά των κομμάτων που έδρασαν κατά τον ελληνικό Μεσοπόλεμο. Η σύνθεση των κομμάτων αυτών αποτελείται από έξι χαρακτηριστικά, τον αρχηγό του κόμματος, τα στελέχη του δηλαδή τους πολιτευτές και τους βουλευτές και τα δίκτυα πελατείας τα οποία έχουν στα χέρια τους, τους κομματικούς παράγοντες που εκείνη την εποχή εκφράζονται μέσα από τον Τύπο και τις Λέσχες των κομμάτων, την πολιτική παράδοση του κόμματος δηλαδή την ιδεολογία και την κοσμοθεωρία του καθώς και την εκλογική βάση του. Με αυτά τα χαρακτηριστικά θα επιχειρήσουμε να αναλύσουμε το Κόμμα των Ελευθεροφρόνων.

Κεφάλαιο 1) Το Κόμμα

Ο άνθρωπος είναι από την φύση του «ζώον πολιτικόν». Το χωρίο αυτό του Αριστοτέλη όπως μας το καταδεικνύει στο κείμενο του «Πολιτικά» επεξηγεί την ανάγκη του ατόμου να ζει μέσα σε μία πόλη (κοινωνία) με σκοπό να επιβιώσει.

Οι κοινωνίες ακόμα και οι προνεωτερικές για την επιβίωση και την ανάπτυξή τους είχαν ως βασική προϋπόθεση την οργάνωση και ως εκ τούτου για να μπορέσουν να οργανωθούν είχαν την ανάγκη της πολιτικής. Ο Haywood ορίζει την πολιτική υπό την ευρύτερη της έννοια ως την δραστηριότητα *“μέσω της οποίας οι άνθρωποι ορίζουν, τηρούν και μεταβάλλουν τους γενικούς κανόνες με τους οποίους ζουν”*. Συνάμα συμπεραίνει πως η πολιτική είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την συγκατάβαση και την σύγκρουση (Heywood, 2014, σ. 2).

Με το εργαλείο της πολιτικής και λόγω της ανάγκης των ατόμων για κοινωνική ομαδοποίηση συγκροτήθηκαν, οι πρώτες κοινωνίες ή όπως μπορούμε να τα ορίσουμε ευρύτητα με νεωτερικούς όρους, τα πρώτα κράτη. Η πολιτική και εξουσία έως και την νεωτερικότητα (19^{ος} αιώνας), με εξαιρέσεις εάν μπορούμε να τις θεωρήσουμε έτσι την Εκκλησία του Δήμου της Αρχαίας Αθήνας και την Σύγκλητο της Ρωμαϊκής Δημοκρατίας, βρισκόταν στα χέρια των λίγων θρησκευτικών ηγετών ή πολιτικών ηγετών που την ασκούσαν ελέω Θεού.

Με την ανακάλυψη της Αμερικής το 1492 και την ανάπτυξη του εμπορίου που επέφερε τον χρηματισμό της κοινωνίας καθώς και λόγω της σταδιακής παρακμής του φεουδαρχικού τρόπου παραγωγής δόθηκε χώρος στην ανερχόμενη αστική τάξη ώστε να κυριαρχήσει στον οικονομικό τομέα. Αντιθέτως με την τάξη των φεουδαρχών την οποία παραγκώνισαν οι αστοί και παρά την οικονομική τους δύναμη, δεν είχαν την δυνατότητα να ασχοληθεί με την πολιτική και ως εκ τούτου, δεν είχαν στα χέρια της την εξουσία. Αυτήν την κατέκτησαν μέσα από διαρκείς αγώνες τόσο στην Αγγλία του 17^{ου} αιώνα όσο και στην Γαλλία και την Αμερική του 18^{ου}. Με την δημιουργία των κοινοβουλίων τέθηκαν τα θεμέλια για την δημιουργία του θεσμού που θα κατείχε κατά την νεώτερη ιστορία την πολιτική δύναμη στα χέρια του, του πολιτικού κόμματος.

Αν και ο ορισμός του πολιτικού κόμματος δεν είναι και τόσο απλός διότι έχουν αναπτυχθεί αρκετές σχετικές θεωρίες, μπορούμε να αναφέρουμε κατά γενική ομολογία πως *“κόμματα είναι οργανώσεις που, εν ονόματι της ιδεολογικά φορτισμένης πολιτικής τους πρότασης (προγράμματος), προσπαθούν να αποσπάσουν την λαϊκή συγκατάβαση(εκδηλούμενη, κυρίως, με εκλογές) ώστε να καταλάβουν την εξουσία ή, τουλάχιστον να συμβάλουν στην διαμόρφωση των γενικών προσανατολισμών της”* (Διαμαντόπουλος, 1993, σ. 61).

Έπειτα, τα κόμματα χωρίζονται σε διάφορες κατηγορίες. Ο πρώτος διαχωρισμός των κομμάτων χωρίς να λαμβάνουμε υπ' όψιν τις ιδεολογικές και πολιτικές τους αποχρώσεις αφορά την γέννησή τους και τα χωρίζει σε 2 κατηγορίες, κοινοβουλευτικά ή εξωκοινοβουλευτικά. Η πρώτη κατηγορία (κοινοβουλευτικά) αφορά τα κόμματα τα οποία δημιουργήθηκαν μέσα από εσωκοινοβουλευτικές ομαδοποιήσεις (τοπικές, ιδεολογικές, κλπ) με την ενδυνάμωση του κοινοβουλίου που υπήρξε αποτέλεσμα της διεύρυνσης του εκλογικού δικαιώματος (Διαμαντόπουλος, 1993, σ. 67).

Αντιθέτως, η δεύτερη κατηγορία (εξωκοινοβουλευτικά) αφορούν μεταλλάξεις άλλων προϋπάρχουσα οργανώσεων και θεσμών όπως η εκκλησία, τα εργατικά σωματεία, φορείς

σκέψης κλπ. Αυτά τα κόμματα επηρεάζονται σε μεγάλο βαθμό από την προϋπάρχουσα οργάνωση (Διαμαντόπουλος, 1993, σσ. 69,70).

Μία άλλη κατηγοριοποίηση των κομμάτων αφορά, τον τρόπο και την μέθοδο της συγκρότησής τους. Κατά αυτόν τον διαχωρισμό παρατηρούμε 3 μεγάλες κατηγορίες, τα κόμματα του «Κέντρου», τα κόμματα της «Περιφέρειας» και τον συνδυασμό του πρώτου και του δεύτερου. Τα κόμματα του «Κέντρου», συγκροτούνται έπειτα από την διείσδυση των μελών σε αυτά έπειτα από επιλογή-έγκριση του κόμματος (εάν το κόμμα αποτελεί εσωκοινοβουλευτικό παράδειγμα) ή του φορέα (εάν το κόμμα αποτελεί εξωκοινοβουλευτικό παράδειγμα) (Διαμαντόπουλος, 1993, σ. 76). Τα κόμματα της «Περιφέρειας» αφορούν τα κόμματα (είτε εσωκοινοβουλευτικά είτε εξωκοινοβουλευτικά) τα οποία προήλθαν από την σύγκλιση διαφορετικών ομάδων (Διαμαντόπουλος, 1993, σσ. 77,78). Η τελευταία κατηγορία αφορά τα κόμματα τα οποία ξεκίνησαν ως «Περιφερειακά» αλλά εξελίχθηκαν σε κόμματα του «Κέντρου» (Διαμαντόπουλος, 1993, σ. 78).

Συνάμα, η οργάνωση των κομμάτων δηλαδή, η ιεράρχηση και η νομή ρόλων σε άτομα και σε ομάδες στο εσωτερικό του κόμματος (εσωτερική γραφειοκρατία) και η δημιουργία και η επιλογή της εκάστοτε βασικής οργανωτικής ομάδας, μας καταδεικνύει τον βαθμό συγκέντρωσης στο εσωτερικό του κόμματος. Ο διαχωρισμός που αφορά την οργάνωση των κομμάτων αφορά την διάκριση των τύπων των βασικών οργανωτικών ομάδων σε 4 ομάδες (Διαμαντόπουλος, 1993, σ. 81).

Πρώτη ομάδα είναι η «εκλογική επιτροπή» η οποία χαρακτήριζε τα παλαιά αστικοφιλελεύθερα και συντηρητικά κόμματα στα οποία η λειτουργία του κόμματος ήταν αποκεντρωμένη και στηριζόταν σε μεμονωμένες προσωπικότητες με τοπική κοινωνική εμπέλεια και η ίδρυση του αφορούσε μία λογική περιφερειακού κόμματος (Διαμαντόπουλος, 1993, σσ. 81,82).

Η δεύτερη ομάδα αφορά τα κόμματα τα οποία έχουν ως βασική οργανωτική ομάδα τον «τομέα». Σε αυτήν την ομάδα απαντώνται τα σοσιαλιστικά κόμματα κατά βάση και χαρακτηρίζεται από «κεντρική» συγκεντρωτική διεύθυνση του κόμματος. Η τρίτη κατηγορία αφορά τα κομμουνιστικά κόμματα τα οποία έχουν ως κύρια οργανωτική ομάδα τον «πυρήνα». Η τελευταία ομάδα αφορά την «πολιτοφυλακή» ή «μιλίσια» η οποία απαντάται κυρίως στα φασιστικά κόμματα του Μεσοπολέμου (Διαμαντόπουλος, 1993, σσ. 82,83,84).

Η πρώτη ομάδα έχει άμεση σύνδεση με τα «κόμματα Στελεχών» ή «παραγοντικά κόμματα». Στηρίζεται δηλαδή σε ολιγάριθμα άτομα με κοινωνική απήχηση, τα οποία αρκετές φορές λειτουργούν και μεμονωμένα και όχι σαν ένα κόμμα με πλήρη συγκεντρωτική και κεντρική οργάνωση (Διαμαντόπουλος, 1993, σ. 84). Αντιθέτως, οι υπόλοιπες ομάδες, οι οργανωμένες δηλαδή με βασική οργανωτική ομάδα τον «τομέα», τον «πυρήνα» και την «πολιτοφυλακή» αφορούν την τυπολογία των «μαζικών κομμάτων», τα κόμματα δηλαδή τα οποία βασίζονται στον δυναμισμό και στην οργάνωση των στελεχών και μελών τους (Διαμαντόπουλος, 1993, σ. 85).

Με το πέρασμα των ετών και την χαλάρωση των ιδεολογικών και πολιτικών ορίων ανάμεσα σε διάφορα κόμματα, εμφανίζεται και μία άλλη μορφή κομμάτων η οποία χαρακτηρίζεται από τον αχρωμάτιστο ιδεολογικά πολιτικό λόγο και από την κοινωνική ετερογένεια των πολιτών που τα στηρίζουν, τα «πανσυλλεκτικά κόμματα» (Διαμαντόπουλος, 1993, σσ. 87,88).

Οι τρεις αυτοί τύποι κομμάτων(κόμματα Στελεχών, μαζικά κόμματα, πανσυλλεκτικά κόμματα) μπορούν να απαντηθούν και ιστορικά ανάλογα με το πολιτικό υποκείμενο σε κάθε φάση και με την σχέση της κοινωνίας και της πολιτικής. Δηλαδή τα «κόμματα Στελεχών» χαρακτηρίζονται από την κυριαρχία των βουλευτών ως πολιτικό υποκείμενο και τα πελατειακά δίκτυα όσον αφορά την σχέση της κοινωνίας με την πολιτική. Συνάμα χαρακτηρίζονται από χαλαρή κομματική οργάνωση και πειθαρχία (Διαμαντόπουλος, 1993, σ. 90).

Αντιθέτως τα μαζικά κόμματα, αντανακλούν ως πολιτικό τους υποκείμενο τα οργανωμένα κομματικά στελέχη ή αλλιώς τον κομματικό μηχανισμό και τις ταξικές αντιθέσεις και αντιπαράθεσεις ως την σύνδεση της κοινωνίας με την πολιτική, έχοντας ως χαρακτηριστικά τους την ομοιογενή κοινωνικά βάση, την λειτουργία του εσωτερικού κομματικού μηχανισμού και την ιδεολογική σαφήνεια (Διαμαντόπουλος, 1993, σ. 90).

Τα πανσυλλεκτικά κόμματα τα οποία απαντώνται κυρίως στον 20^ο και 21^ο αιώνα έχουν ως κοινωνικό τους υποκείμενο την εκλογική βάση και ως συνδετικό κρίκο της κοινωνίας με την πολιτική τις πολιτικοκοινωνικές συνδέσεις. Λαμβάνουν ταυτοχρόνως αρκετά στοιχεία από τους άλλους δύο ιστορικούς τύπους κομμάτων. Από τα κόμματα Στελεχών λαμβάνουν ως χαρακτηριστικά: την ιδεολογική ασάφεια, την εξωτερική χρηματοδότηση, την κοινωνική ετερογένεια της βάσης τους καθώς και την κυριαρχία της εκλογικής λειτουργίας. Συνάμα, από τα μαζικά κόμματα αντλούν ως χαρακτηριστικά την κομματική οργάνωση και πειθαρχία καθώς και την ανεπτυγμένη γραφειοκρατία (Διαμαντόπουλος, 1993, σσ. 89,...,96).

Η διεύθυνση του κόμματος αποτελεί και αυτή με την σειρά της μία διακριτική τομή η οποία κατηγοριοποιεί τα κόμματα σε «κόμματα με συγκεντρωτική διεύθυνση» και σε «κόμματα με αποκεντρωμένη διεύθυνση» (Διαμαντόπουλος, 1993, σ. 97). Ο βαθμός της συγκεντρωτικής διεύθυνσης επηρεάζεται από τομείς όπως οι συνθήκες ιδρύσεως του κόμματος, η ικανότητα της επιβίωσης του σε καθεστώς αυτονομίας από άλλες κοινωνικές οργανώσεις, οι οικονομικοί του πόροι κ.α. (Διαμαντόπουλος, 1993, σ. 111).

Στην πρώτη κατηγορία εντάσσονται τα κόμματα τα οποία διευθύνονται είτε από τον ιδρυτή-ηγέτη ο οποίος προσωποποιεί ένα ολόκληρο ιδεολόγημα, είτε από τον ηγέτη ο οποίος ανήλθε μέσα από τους κομματικούς μηχανισμούς και έχει αποδείξει μέσα από τους κομματικούς αγώνες (εσωκομματικούς και εξωκομματικούς) τις ικανότητες του είτε ακόμα και τα κόμματα στα οποία η διεύθυνση είναι στα χέρια ενός κομματικού θεσμού όπως για παράδειγμα εκτελεστικό γραφείο ή διοικούσα επιτροπή (Διαμαντόπουλος, 1993, σσ. 97,...,106). Συνάμα ένα κόμμα μπορεί να έχει αποκεντρωμένη αλλά συγκεντρωμένη διεύθυνση όταν ακολουθείται παρόμοιο πλαίσιο με το παραπάνω αλλά στην θέση του ηγέτη υπάρχουν οι βουλευτές (Διαμαντόπουλος, 1993, σσ. 113,...,115).

Στην δεύτερη κατηγορία απαντώνται τα κόμματα στα οποία κατά την δημιουργία τους ή κατά τον πολιτικό τους βίο υπήρξαν είτε σύμπραξη διαφορετικών πολιτικών ρευμάτων είτε φατριών, ομάδων δηλαδή με έναν βαθμό προϋπάρχουσας συγκρότησης (Διαμαντόπουλος, 1993, σσ. 116,...,124).

Η τελευταία μορφή κατηγοριοποίησης των κομμάτων, εκτός των ιδεολογικών τους διαφορών αφορά την σχέση του κόμματος με τα μέλη-οπαδούς του. Με αυτόν τον διαχωρισμό παρατηρούμε 2 μεγάλες κατηγορίες τα κόμματα με «άμεση» και με «έμμεση» δομή. Τα

πρώτα απαντώνται σε περιπτώσεις κατά τις οποίες το μέλος του κόμματος έχει σημαντικό και ενεργό ρόλο στις επιλογές του κόμματος όπως για παράδειγμα η «φιλίσια». Αντιθέτως, στην δεύτερη κατηγορία απαντώνται κόμματα, στα οποία ρόλος του μέλους είναι απλώς τυπικός δίνοντας στο άτομο απλώς μία κομματική και ιδεολογική ταυτότητα (Διαμαντόπουλος, 1993, σσ. 124,...,142). Έχοντας αντιληφθεί την τυπολογία των κομμάτων και τις κατηγορίες στις οποίες χωρίζονται, θα προσπαθήσουμε στα επόμενα κεφάλαια να εντάξουμε και έχοντας υπ' όψιν μας τις ιδιαιτερότητες της ελληνικής πραγματικότητας του Μεσοπολέμου θα επιχειρήσουμε να εντάξουμε το Κ.Ε σε ορισμένες κατηγορίες κόμματος αναλύοντας την σύνθεση του.

Κεφάλαιο 2) Ο Αρχηγός

2.1) Ο Μεταξάς ως στρατιωτικός

Από την ίδρυση του έως και το τέλος του πολιτικού και κοινοβουλευτικού του βίου, το Κ.Ε. είχε για πρόεδρο του και ηγέτη του, τον Ιωάννη Μεταξά. Ο Ιωάννης Μεταξάς γεννήθηκε στις 15/08/1871 στην Ιθάκη. Ο ίδιος ήταν γόνος αριστοκρατικής και ευγενικής οικογένειας, όπως ανέφερε, που οι ρίζες της έφταναν μέχρι το Βυζάντιο. Γεννήθηκε οπότε σε μία οικογένεια η οποία διατηρούσε μία κοινωνική δύναμη στα Επτάνησα αλλά με το πέρασμα των αιώνων δεν αποτελούσε κατά την γέννησή του και κάτι το ουσιώδες (Βατικιώτης, 2005, σσ. 49,...,53).

Ο Μεταξάς υπήρξε σχεδόν πάντα εξαιρετος μαθητής (Βατικιώτης, 2005, σσ. 52,53) και κατάφερε να εγγραφεί στην Σχολή Ευελπίδων το 1885 από όπου και αποφοίτησε μετά από 5 χρόνια ως ανθυπολοχαγός. Το 1892, εγγράφηκε στην Σχολή των Μηχανικών. Κατά τα επόμενα χρόνια ο ίδιος εργάστηκε ως αξιωματικός σε διάφορες υποθέσεις γνωρίζοντας και έχοντας συνεργασία με άλλους αξιωματικούς κυρίως τον Βίκτωρα Δούσμανη¹ και τον Κωνσταντίνο Σαπουντζάκη έως και τον Ελληνοτουρκικό Πόλεμο του 1897², τον λεγόμενο και «Ατυχή» (Βατικιώτης, 2005, σσ. 54,...,56). Σε αυτόν ο Μεταξάς συμμετείχε ως επιτελικός στην 1^η Μεραρχία Μηχανικού Λαρίσης (Βατικιώτης, 2005, σ. 57).

Κατά τον «ατυχή» πόλεμο, αλλά ακόμα και από τα γεγονότα της Κρήτης του ίδιου έτους³, καθώς και λόγω της ανάμειξης του με την Εθνική Εταιρία⁴, αναπτύχθηκαν τα πρώτα «εθνικιστικά» και «αντιευρωπαϊκά» χαρακτηριστικά του Μεταξά τα οποία θα τον συνοδεύσουν κατά ολόκληρο τον πολιτικό του βίο (Βατικιώτης, 2005, σσ. 57,...,61). Βέβαια, παρά τον ισχυρό του εθνικισμό κατά τον Θεσσαλικό Πόλεμο ο ίδιος αντιλήφθηκε την

¹ Βλ., ΕΠΙΜΕΤΡΟ, ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

² Ελληνοτουρκικός (Ατυχής) Πόλεμος του 1897 ονομάστηκε η αποτυχημένη πολεμική επιχείρηση της Ελλάδος για επέκταση των συνόρων της στην περιοχή της Θεσσαλίας κατά της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Αιτία αποτέλεσε η προσπάθεια βοήθειας της Ελλάδος στην Κρητική Επανάσταση του 1895-1898. Παρά την συντριβή των Ελληνικών στρατευμάτων από τους Οθωμανούς, και την απογοήτευση των ελλήνων προς το Στέμμα και την Βασιλική Οικογένεια, με την λήξη του πολέμου η Κρήτη μπηκε σε καθεστώς ημιавтоνομίας, με την ίδρυση της Κρητικής Πολιτείας. Για περισσότερες πληροφορίες βλ. (Κωστής, 2022, σσ. 486,...,502).

³ Κρητική Επανάσταση 1895-1898 ονομάστηκαν οι επαναστάσεις των υπόδουλων Κρητών κατά των Οθωμανών με αίτημα την ένωση της Κρήτης με το βασίλειο της Ελλάδος. Ακολούθησε ο Ελληνοτουρκικός «Ατυχής» Πόλεμος (Κωστής, 2022, σ. 488).

⁴ Η Εθνική Εταιρία αποτέλεσε μυστικό στρατιωτικό σύνδεσμο ο οποίος ιδρύθηκε το 1894. Σκοπός της ήταν η τόνωση του Εθνικού ασθήματος και η επέκταση του ελληνικού κράτους (Κωστής, 2022, σσ. 488,489).

ανεπάρκεια και ανικανότητα του στρατεύματος και της πολιτικής ηγεσίας της χώρας βλέποντας ως μοναδικό αξιόπιστο θεσμό την μοναρχία (Μεταξάς, 1896-1906, σσ. 295, ..., 297). Ταυτόχρονα, σε αυτόν τον πόλεμο παρατηρούμε την πρώτη του επαφή με την πολιτική φυσιογνωμία που έμελλε να διαμορφώσει ριζικά τις μετέπειτα πολιτικές και ιδεολογικές κρίσεις του Μεταξά, τον διάδοχο τότε Κωνσταντίνο⁵ ο οποίος ήταν εκείνη την περίοδο αρχηγός των ελληνικών στρατευμάτων (Βατικιώτης, 2005, σσ. 62, 63). Χάρη σε αυτόν, θα μεταβεί για να λάβει ανώτατες σπουδές στην Στρατιωτική Ακαδημία Πολέμου του Βερολίνου (Berlinkriegsakademie) το 1899 (Βατικιώτης, 2005, σ. 78) μαζί με τον Ιπποκράτη Παπαβασιλείου και τον Ξενοφών Στρατηγό⁶ (Βατικιώτης, 2005, σ. 83). Κατά την παραμονή του στην Γερμανία παρατηρούμε μέσα από το Ημερολόγιο του, την «πίστη» και «αφοσίωση» του στην μοναρχία δείχνοντας ιδιαίτερος την εύνοια και τον θαυμασμό για τον Κωνσταντίνο (Μεταξάς, 1896-1906, σσ. 527, 528, 641, 642). Το γεγονός αυτό μας δείχνει την συντηρητικότητα της ιδεολογίας του Μεταξά και τον φιλομοναρχισμό του την ίδια περίοδο όπου (Βατικιώτης, 2005, σ. 100), η μεγαλύτερη μερίδα του έθνους είχε αρνητικά συναισθήματα προς την δυναστεία.

Την περίοδο που ακολούθησε, ο Μεταξάς επέστρεψε στην Ελλάδα και συμμετείχε στο Επιτελείο που σχηματίστηκε υπό τον Διάδοχο (Μεταξάς, 1896-1906, σσ. 59, 60) έως και την περίοδο που επικράτησε το Κίνημα στο Γουδί⁷ οπότε και το Επιτελείο ανασυστάθηκε από άτομα της Επανάστασης απομακρύνοντας άτομα με το «φιλομοναρχικό» χαρακτήρα σαν τον Μεταξά. Η Επανάσταση συνοδεύτηκε και με την έλευση του Ελευθερίου Βενιζέλου⁸. Η έλευση του Βενιζέλου επέφερε πλην άλλων και την επαναφορά του Ιωάννη Μεταξά στο στρατιωτικό προσκήνιο, έπειτα από την απόφαση του πρώτου(υπό την ιδιότητα του ως Υπουργού Στρατιωτικών) να «χρήσει» τον Μεταξά υπασπιστή του (Μεταξάς, 1896-1906). Η σχέση του Ιωάννη Μεταξά με τον Ελευθέριο Βενιζέλο πέρασε μέσα από αρκετές διαταραχές αλλά και συνενώσεις. Χαρακτηριστική, βέβαια κρίνεται η αρχική, σχετικά αρνητική, εντύπωση του Μεταξά ως προς το πρόσωπο του Βενιζέλου όπως αυτή διαφαίνεται κατά τις πρώτες ημέρες της γνωριμίας τους (Μεταξάς, 1910-1920, σ. 19). Κατά τα επόμενα χρόνια ο Μεταξάς θα συνεχίσει να λειτουργεί με ύπουλο τρόπο ως Υπασπιστής του Βενιζέλου και ταυτόχρονα ως «αυλικός» της Βασιλικής Οικογένειας με την οποία είχε αναπτύξει ισχυρούς δεσμούς⁹ (Μεταξάς, 1910-1920, σσ. 20, ..., 145).

Την αλλαγή σε αυτό το σκηνικό θα την επιφέρει ο Βενιζέλος έπειτα από 2 χρόνια όταν ζήτησε από τον Ιωάννη Μεταξά να μεταβεί στην Βουλγαρία για να διαπραγματευτεί μυστικά την στρατιωτική συνθήκη ανάμεσα στην Ελλάδα και την Βουλγαρία, στο πλαίσιο της προετομασίας του Α Βαλκανικού Πολέμου¹⁰ που θα ακολουθούσε (Μεταξάς, 1910-1920, σσ. 147, ..., 150). Αυτή του η αποστολή σήμανε και την πρωταρχική του πολιτική ενέργεια

⁵ Βλ., ΕΠΙΜΕΤΡΟ, ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

⁶ Στο ίδιο, ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

⁷ Επανάσταση ή Κίνημα του Γουδι ονομάστηκε η παρέμβαση – πραξικόπημα του Στρατού το 1909, έπειτα από την ήττα στον Ελληνοτουρκικό Πόλεμο το 1897, που ζητούσε την άμεση απομάκρυνση της βασιλικής οικογένειας από το στράτευμα και γενικότερες μεταρρυθμίσεις της χώρας. Οι κινηματίες (Στρατιωτικός Σύνδεσμος) ζήτησαν την ανάληψη της πρωθυπουργίας της Ελλάδος από τον έως τότε Κρητικό πολιτικό Ελευθέριο Βενιζέλο. Υπήρξε η πρώτη στρατιωτική κίνηση η οποία έμελλε να διαμορφώσει μία κουλτούρα στην Ελλάδα, με παρεμβάσεις του στρατού στην πολιτική. Για περισσότερες πληροφορίες βλ. (Κωστής, 2022, σσ. 525, ..., 531)

⁸ Βλ., ΕΠΙΜΕΤΡΟ, ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

⁹ Ιδίως με τους πρίγκιπες στους οποίους ασκούσε και επιρροή.

¹⁰ Ο Α Βαλκανικός Πόλεμος διήρκεσε κατά τα από τον Οκτώβριο του 1912 έως και τον Μάιο του 1913 και αποτέλεσε σύγκρουση της βαλκανικής Συμμαχίας (Ελλάδα - Σερβία - Βουλγαρία - Μαυροβούνιο) ενάντια στην Οθωμανική Αυτοκρατορία. Η Ελλάδα κατάφερε να κατακτήσει την Ήπειρο και μεγάλο κομμάτι της Μακεδονίας με σημαντικότερη την Θεσσαλονίκη. Συνάμα της δόθηκαν στο πλαίσιο της Συνθήκης του Λονδίνου τα νησιά του Β. Αιγαίου και η Κρήτη. Για περισσότερες πληροφορίες βλ. (Κωστής, 2022, σσ. 545, ..., 551)

πολύ πριν σκεφθεί και ο ίδιος να ασχοληθεί με αυτήν. Την περίοδο αυτήν ο Μεταξάς θα διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στις διπλωματικές υποθέσεις που θα προετοίμαζαν την Ελλάδα για τον Βαλκανικό Πόλεμο (Μεταξάς, 1910-1920, σσ. 150,...,172) έως και την κήρυξη του πολέμου στον οποίο θα συμμετάσχει ενεργά λαμβάνοντας μέρος στις επιχειρήσεις (Μεταξάς, 1910-1920, σσ. 172,...,178,199,...,211). Έπειτα, θα συμμετάσχει και στις συζητήσεις για την υπογραφή της Συνθήκης του Λονδίνου¹¹ (Μεταξάς, 1910-1920, σσ. 179,...,198) και θα λάβει μέρος και στον Β Βαλκανικό Πόλεμο¹² (Μεταξάς, 1910-1920, σσ. 215,...,225). Στο διάστημα ανάμεσα στους δύο Βαλκανικούς Πολέμους, συντελέστηκε ένα γεγονός το οποίο έμελλε να διαμορφώσει αρκετά την Ελλάδα κατά τον επερχόμενο Α Π.Π.¹³, ο θάνατος του Βασιλέως Γεωργίου Α¹⁴ στις 18 Μαρτίου του 1913 και η διαδοχή του από τον διάδοχο Κωνσταντίνο, νυν Βασιλέα Κωνσταντίνο Α.

Έως και τις απαρχές του Α Π.Π., ο Μεταξάς συντάσσει στρατιωτικές μελέτες και υπομνήματα. Ιδιαίτερη εντύπωση μας προκαλεί, το πόρισμα από την μελέτη του που αναφέρεται σε ενδεχόμενο πόλεμο ανάμεσα σε Ελλάδα και Τουρκία, το οποίο θα έχει αρνητική έκβαση για την Ελλάδα εκφράζοντας με αυτόν τον τρόπο και την στάση που θα τηρήσει κατά τα επόμενα έτη, υπέρ της ουδετερότητας της Ελλάδος κατά τον Α Π.Π. (Μεταξάς, 1910-1920, σσ. 250,...,261,270,...,293).

Η δράση του Μεταξά κατά τον Εθνικό Διχασμό¹⁵ στα πλαίσια του Α Π.Π., είναι πολυδιάστατη (Μεταξάς, 1910-1920, σσ. 310,...,449) αλλά θα μπορούσε να συνοψιστεί σε λίγες προτάσεις αναφορικά με τις σημαντικότερες επιλογές του. Ο ίδιος παρά την ανάληψη (προσωρινώς) της αρχηγίας του Επιτελείου, εναντιώθηκε στην συμμετοχή της Ελλάδος στην εκστρατεία των Δαρδανελίων¹⁶ (υποκινώντας και τον Κωνσταντίνο προς αυτήν την σκέψη) και εναντιώθηκε στις προτάσεις του Ελευθερίου Βενιζέλου για συμμετοχή της Ελλάδος στον Α Π.Π. υπό το πλευρό της Ανταντ, υποστηρίζοντας δε την «ουδετερότητα» (Μεταξάς, 1910-1920, σσ. 383,...,414). Κατά αυτήν την περίοδο παρατηρούμε την οριστική ταύτιση του Μεταξά με το Αντιβενιζελικό και «Φιλοκωνσταντινικό», και συνάμα φιλογερμανικό (Βατικιώτης, 2005, σσ. 158,169,172,173) στρατόπεδο.

Η «Αντιβενιζελική» ταυτότητα του Μεταξά αποτελεί την δεύτερη του πολιτική ταυτότητα έπειτα από την «φιλομοναρχική» την οποία διαμόρφωσε κατά το τέλος του ατυχούς πολέμου όπως παρατηρήσαμε και παραπάνω.

¹¹ Η συνθήκη του Λονδίνου υπογράφηκε στις 30/05/1913 και αποτέλεσε την συνθήκη με την οποία τερματιζόταν ο Α Βαλκανικός Πόλεμος. Αναφορικά με αυτήν η Ελλάδα έλαβε τις γεωγραφικές περιοχές της Ηπείρου, Μακεδονίας, Κρήτης και τις νήσους του Βορείου Αιγαίου.

¹² Ο Β Βαλκανικός Πόλεμος αποτέλεσε συνέχεια του Α Βαλκανικού Πολέμου με αντίπαλα στρατόπεδα την Ελλάδα και την Σερβία ενάντια στην Βουλγαρία. Διήρκεσε από τον Ιούνιο έως τον Αύγουστο του 1913.

¹³ Α Παγκόσμιος Πόλεμος ή Μεγάλος Πόλεμος ονομάστηκε η παγκόσμια πολεμική σύγκρουση ανάμεσα στην Ανταντ ή Τριπλή Συνεννόηση (Αγγλία, Γαλλία, Ρωσία) και στις Κεντρικές Δυνάμεις (Γερμανία, Αυστροουγγαρία, Οθωμανική Αυτοκρατορία, Βουλγαρία). Αιτία για το ξέσπασμα του πολέμου αποτέλεσε η δολοφονία του διαδόχου του Αυστροουγγρικού θρόνου Φερδινάνδος από τον Σέρβο εθνικιστή Γκαβρίλο Πρίνσιπ. Αποτέλεσε πόλεμος ανάμεσα στις αυτοκρατορίες τις εποχές και είχε ως κύριες αιτίες του τον εθνικισμό και τον ιμπεριαλισμό. Διήρκεσε από τον Ιούλιο του 1914 έως και τον Νοέμβριο του 1918.

¹⁴ Βλ., ΕΠΙΜΕΤΡΟ, ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ, σελ.

¹⁵ Εθνικός Διχασμός, ονομάστηκε η πολιτική σύγκρουση η οποία εξελίχθηκε σε εμφυλιακό κλίμα ανάμεσα στον βασιλιά Κωνσταντίνο Α της Ελλάδος και στον πρωθυπουργό Ελευθέριο Βενιζέλο. Αιτία της σύγκρουσης αποτέλεσε η διαμάχη των δύο προσωπικοτήτων για την ένταξη ή όχι της Ελλάδος στον Α Π.Π. Κατά την διάρκεια του η Ελλάδα διχοτομήθηκε με δύο κυβερνήσεις μία στην Θεσσαλονίκη υπό τον Βενιζέλο και την Ανταντ και μία στην Αθήνα υπό τους Αντιβενιζελικούς. Ο Εθνικός Διχασμός διαίρεσε τους Έλληνες σε δύο φατρίες. Βενιζελικούς και Αντιβενιζελικούς (Κωνσταντινικούς) και διήρκεσε από το 1915 έως και το 1922. Βέβαια, η παρακαταθήκη του συνέχισε να υφίσταται έως και τον Ελληνικό Εμφύλιο Πόλεμο (1946-1949). Για περισσότερες πληροφορίες βλ. (Μαυρογορδάτος, 1915: Ο ΕΘΝΙΚΟΣ ΔΙΧΑΣΜΟΣ, 2018), (Μαυρογορδάτος, ΜΕΤΑ ΤΟ 1922 Η ΠΑΡΑΤΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΧΑΣΜΟΥ, 2019).

¹⁶ Η εκστρατεία των Δαρδανελίων εντάσσεται στην πολεμική επιχείρηση της Ανταντ εναντίον της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας για κατάληψη της χερσονήσου της Καλλίπολης, η οποία ονομάστηκε Εκστρατεία της Καλλίπολης. Αποτέλεσε την αφορμή για την διαμάχη της ένταξης ή όχι της Ελλάδος στον Α Π.Π. Έληξε με ήττα της Ανταντ.

Παρά το γεγονός ότι ο Μεταξάς υπήρξε γερμανόφιλος και υμνούσε την υπεροχή των Γερμανικών στρατευμάτων (εφόσον και ο ίδιος είχε λάβει Γερμανική στρατιωτική παιδεία) και δεν συμπαθούσε τις υπόλοιπες χώρες της Δυτικής Ευρώπης (δηλαδή την Αγγλία και την Γαλλία) ήδη από την περίοδο των σπουδών του στην Γερμανία, το μένος που είχε δείξει απέναντι στην Ανταντ ήταν άνευ προηγουμένου (Βατικιώτης, 2005, σσ. 192,193). Η πολεμική αυτή διάθεση του Μεταξά, έναντι της Ανταντ, εκφράστηκε από τους «Επίστρατους¹⁷» (Μαυρογορδάτος, 1996, σσ. 196,197). Οι Επίστρατοι υπήρξαν παραστρατιωτική οργάνωση που έδρασε κατά τα γεγονότα που ονομάστηκαν συνοπτικά «Νοεμβριανά¹⁸» κατά το 1916 έως και το 1917 και εξέφραζαν τους αδιάλλακτους Αντιβενιζελικούς και αντανταντικούς πολίτες λειτουργώντας ουσιαστικά ως το αντίπαλο «κόμμα» απέναντι στους βενιζελικούς και στην Ανταντ (Βατικιώτης, 2005, σσ. 174,...,181). Η «αντιευρωπαϊκή» πολιτική ταυτότητα του Μεταξά του τέλους του Ελληνοτουρκικού πολέμου είχε εξελιχτεί σε μίσος έναντι της Ανταντ (Βατικιώτης, 2005, σσ. 192,193).

Παρατηρούμε οπότε πως οι πολιτικές ιδέες που είχε ο Μεταξάς ήδη από τα αρχικά του δημόσια βήματα ως στρατιωτικός κατά την περίοδο του Εθνικού Διχασμού δεν υπέστησαν κάποια μεταβολή ή αλλαγή αλλά αντιθέτως ενισχύθηκαν. Γι αυτόν τον λόγο ο «μοναρχισμός» του εξελίχτηκε σε «αντιβενιζελισμό» και η καχυποψία του προς την Ευρώπη εξελίχτηκε σε απέχθεια προς την Τριπλή Συμμαχία.

Συνάμα, κατά τον Εθνικό Διχασμό παρατηρούμε και την πρώτη του αναφορά στην επιθυμία του να κυβερνήσει την Ελλάδα, γεγονός το οποίο μας αφορά σχετικά με την ανάλυση των μετέπειτα πολιτικών επιλογών του (ίδρυση Κ.Ε.). Αφορμή, για την εκδήλωση αυτής του της σκέψης αποτέλεσε η παραίτηση του τότε υπουργού Εξωτερικών Γ. Στρέϊτ¹⁹, λόγω της διαφωνίας του με τον Ελευθέριο Βενιζέλου σχετικά με την ένταξη της Ελλάδος στον Μεγάλο Πόλεμο υπό το πλευρό της Ανταντ. Συγκεκριμένα αναφέρει “*Ο Βενιζέλος θέλει ύποτελείς. Άν έλλθω όμως εγώ είς την έξουσίαν, τότε θα μάθη πόσα άπίδια βάζει ό σάκκος.*” (Μεταξάς, 1910-1920, σσ. 356,357). Την ιδέα αυτή του Μεταξά μας την επιβεβαιώνει και ο στρατηγός Θ. Πάγκαλος²⁰ αναφέροντας στα Απομνημονεύματα του: “*Ο Μεταξάς, όπως άπεδείχθη, είχε έκτοτε έμμονον την ιδέα νά πολιτευθῆ καί κυβερνήση την Ελλάδα.*” (Πάγκαλος, 1959, σ. 38).

Η κύρια φάση του Εθνικού Διχασμού(1914- 1917) έληξε, με την στρατιωτική παρέμβαση της Ανταντ στην πρωτεύουσα έπειτα από τα «Νοεμβριανά» η οποία ώθησε τις ηγετικές φυσιογνωμίες του Αντιβενιζελισμού να φύγουν από την Ελλάδα ως «εξόριστοι» μαζί με τον «κομματάρχη» της παρατάξεως τους τον βασιλιά Κωνσταντίνο, ο οποίος άφησε επί του θρόνου του τον νεότερο γιό του Αλέξανδρο. Κατά τα τέλη του Ιουνίου του 1917 επέστρεψε ο Ελευθέριος Βενιζέλος στην Αθήνα, με σκοπό να «ενοποιήσει» την χώρα και να εισέλθει στον Α. Π.Π, ο οποίος βρισκόταν στα τέλη του (Βατικιώτης, 2005, σ. 192).

¹⁷ Πραγματική ονομασία της οργάνωσης ήταν «Πανελλήνιος Σύνδεσμος Εφεδρων» (Π.Σ.Ε.)

¹⁸ Νοεμβριανά ονομάστηκαν τα πολεμικά γεγονότα τα οποία έλαβαν μέρος τον Νοέμβριο του 1916 στην Αθήνα ανάμεσα στους Επίστρατους οι οποίοι ήταν πιστοί στον Βασιλιά Κωνσταντίνο Α και στις δυνάμεις της Ανταντ που στα πλαίσια του Εθνικού Διχασμού και του Α Π.Π. έκαναν απόβαση στην πρωτεύουσα. Συνάμα αναφερόμαστε στο καθεστώς τρομοκρατίας το οποίο ακολούθησε από την Αντιβενιζελική παράταξη προς τους βενιζελικούς κατοίκους της Αθήνας. Για περισσότερες πληροφορίες βλ. (Μαυρογορδάτος, 2018, σσ. 96,...,107,270,...,286).

¹⁹ Βλ., ΕΠΙΜΕΤΡΟ, ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

²⁰ Στο ίδιο

2.2) Η πρώτη περίοδος της πολιτικής καριέρας του Μεταξά

Ο Μεταξάς ακολουθώντας τους Αντιβενιζελικούς συντρόφους του εξορίστηκε στην Ιταλία. Ο ίδιος μετά τον Εθνικό Διχασμό δεν ήταν απλώς ένας στρατιωτικός, είχε μεταβληθεί σε έναν πολιτικό παίκτη ο οποίος έμελλε να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο κατά τα επόμενα έτη (Βατικιώτης, 2005, σ. 193).

Η πρώτη εξορία του Μεταξά κράτησε 3 έτη από το 1917 έως και το 1920 όπου κατά τις εκλογές του Νοεμβρίου²¹ πρώτη δύναμη θα οριστεί η Ηνωμένη Αντιπολίτευση²² η οποία είχε ως κύριο εκφραστή της το Λ.Κ²³ Στην διάρκεια της εξορίας του στην Ιταλία παρατηρούμε την σχέση του με την Μασονία η οποία είχε αρχίσει κατά το 1917 και έμελλε να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στην πολιτική σκέψη του Μεταξά μετέπειτα (Βατικιώτης, 2005, σ. 198). Κατά αυτά τα χρόνια, ο Μεταξάς θα κάνει μία κοινωνική ανάλυση του πολέμου, υπερασπιζόμενος πάντα τα γερμανικά συμφέροντα και ιδεώδη στα οποία παρέμενε πιστός έως και την ήττα της Γερμανίας στον Μεγάλο Πόλεμο. Μέσα από αυτήν την ανάλυση θα αντιληφθούμε την «αριστοκρατική» πολιτική οπτική του Μεταξά και την εναντίωσή του στο κοινοβουλευτικό σύστημα που προωθούσαν οι λοιπές Δυτικές χώρες (Μεταξάς, 1910-1920, σσ. 450,...,455).

Ο Μεταξάς, θα παρατηρήσει τα γεγονότα που διαδραματίζονται στην Ελλάδα (κυρίως την Μικρασιατική Εκστρατεία²⁴) τα οποία ακολούθησαν την εξορία του, και θα τονώσουν τον αντιβενιζελικό και «αντιανταντικό» του χαρακτήρα (Μεταξάς, 1910-1920, σσ. 507,542,613,615). Ταυτόχρονα, κατά όλα τα έτη της εξορίας του θα έχει σχεδόν καθημερινή επαφή με τους υπόλοιπους Αντιβενιζελικούς συνεξοριστούς του (Μεταξάς, 1910-1920, σσ. 467,...,641). Βέβαια, παρά το γεγονός αυτό δεν θα του δοθεί η ευκαιρία να κατέλθει στις επικείμενες εκλογές, όπως αυτός ονειρευόταν, ως υποψήφιος Κεφαλληνίας του Λ.Κ. (Μεταξάς, 1910-1920, σσ. 631,640).

Αυτό το γεγονός αποτέλεσε και το αρχικό θραύσμα στις σχέσεις του Μεταξά με τα «παραδοσιακά» στελέχη του Λ.Κ. Ουσιαστικά η επιλογή του πολιτικού του αποκλεισμού αποτέλεσε την αρχή για την σταδιακή πολιτική αυτονόμηση του Μεταξά στο αντιβενιζελικό μπλοκ καθώς και την μετέπειτα ίδρυση του Κ.Ε. όπως θα δούμε.

Πάραυτα, ο Μεταξάς συνεχίσει να έχει ακραία συντηρητικές ιδέες καθ όλη την παραμονή του στην Ιταλία, παρατηρώντας τα εκτυλισσόμενα εκεί γεγονότα του Α. Π.Π, την ύπαρξη δηλαδή σοσιαλιστικών ιδεών και ομάδων (Μεταξάς, 1910-1920, σ. 636) και εκφράζοντας τις σκέψεις του σχετικά με την αδυναμία των ελληνικών κομμάτων να στηρίξουν τον λαό (Μεταξάς, 1910-1920, σσ. 634,635).

²¹ Οι εκλογές της 01/11/1920 διεξήχθησαν εν μέσω της Μικρασιατικής Εκστρατείας, ανέτρεψαν το έως τότε βενιζελικό κλίμα που κυριαρχούσε στην Ελλάδα και έφεραν στην εξουσία τα Αντιβενιζελικά κόμματα. Για περισσότερες πληροφορίες βλ. (Μαυρογορδάτος, 2018, σσ. 125,...,140).

²² Βλ. (Μπαχάρης, 2022)

²³ Βλ. (Μπότσιου, 2022, σσ. 299,...,313). Αποτελεί μετεξέλιξη του Κόμματος των Εθνικοφρόνων βλ. (Χριστοπούλου, 2022, σσ. 221,...,223).

²⁴ Μικρασιατική Εκστρατεία ονομάστηκε ο Ελληνοτουρκικός Πόλεμος που διήρκεσε από τον Μάιο του 1919 έως και τον Οκτώβριο του 1922. Αν και αρχικά είχε ευνοϊκά αποτελέσματα για την Ελλάδα λόγω των στρατιωτικών επιτυχιών ο πόλεμος έληξε με την καταστροφή, την θανάτωση και τον διωγμό των Ελληνικών πληθυσμών και στρατευμάτων από την περιοχή της Μικράς Ασίας μένοντας στην Ιστορία ως Μικρασιατική Καταστροφή (Μαυρογορδάτος, 2018, σσ. 122,...,150).

Ταυτόχρονα, λόγω βιώματος το οποίο είχε κατά την εξορία του, ο ίδιος θα προσπαθήσει να διατυπώσει μέσα στο «Τετράδιο των Σκέψεων» του μία σύγκριση της Ελλάδος και της Ιταλίας όσον αφορά το σοσιαλιστικό κίνημα των δύο χωρών και την «ιδιαιτερότητα» του Έλληνα Εργάτη σε σχέση με τους εργάτες της Ευρώπης επεξηγώντας την αδυναμία του εργατικού κινήματος της Ελλάδος, αναφέροντας συγκεκριμένα πως “*Ο Έλληνας εργάτης είναι μάλλον ύποψος μικροαστός παρά όριστικός προλετάριος*” (Μεταξάς, 1910-1920, σσ. 637,638).

Ο Μεταξάς επιστρέφει στην Ελλάδα, έπειτα από την νίκη της «Ηνωμένης Αντιπολίτευσης²⁵» στις εκλογές του 1920, έπειτα από πρόσκληση του Δημητρίου Γούναρη²⁶ (Μεταξάς, 1921-1932, σ. 2). Ο ίδιος λόγω της απόρριψής του για συμμετοχή στην εκλογική διαδικασία, διατηρεί αποστάσεις από τον βασικό κορμό της Κυβέρνησης (Μεταξάς, 1910-1920, σ. 644). Έπειτα, από την συνάντησή του με τον Γούναρη ο Ιωάννης Μεταξάς βίωσε τον ουσιαστικό πολιτικό και στρατιωτικό παραμερισμό του και αποτελεσματικά εμφανίζεται ριζοσπαστικότερος έναντι της ηγεσίας του Αντιβενιζελικού στρατοπέδου δηλώνοντας “*Ο λαός είναι μέγας, πράγματι. Αλλά η άρχουσα τάξις είναι δια μούντζωμα*” (Μεταξάς, 1910-1920, σσ. 643,645).

Η περίοδος της διακυβέρνησης της Ελλάδος από τους Αντιβενιζελικούς αποτελεί υψίστης σημασίας για την πολιτική συγκρότηση του Μεταξά διότι οι αποφάσεις του μέσα σε αυτήν την χρονική διάρκεια των δύο χρόνων (1920-1920) θα διαδραματίσουν την γέννηση του Κ.Ε. Κατά όλη αυτήν την διάρκεια ο Μεταξάς αποφασίζει να παραιτηθεί από το στράτευμα (Μεταξάς, 1910-1920, σσ. 646,663,675,676) και αμφιταλαντεύεται για την ενασχόληση του με την πολιτική (Μεταξάς, 1910-1920, σσ. 646,649,652,653,659,663,664,669,677).

Βέβαια, σημαντική είναι και η στάση του ως προς το δημοψήφισμα της 11/11/1920 για την επιστροφή του Κωνσταντίνου στον θρόνο της Ελλάδος κατά το οποίο ο ίδιος διεξάγει αγώνα στον τόπο καταγωγής του, στα νησιά του Ιονίου (Μεταξάς, 1910-1920, σσ. 652,668) ιδρύοντας και τον πρώτο Λαϊκό Πολιτικό Σύλλογο²⁷ στο Αργοστόλι (Μεταξάς, 1910-1920, σσ. 663,666). Βέβαια, το ιδιαίτερο γεγονός αυτής της καταστάσεως δεν αποτελεί η δράση του Μεταξά για την επαναφορά του Κωνσταντίνου αλλά η αποφυγή της ενεργούς «πολιτικής» ενασχόλησης με αυτήν. Ο ίδιος, κατά όλον τον αγώνα και έπειτα με την επαναφορά του βασιλέως Κωνσταντίνου, δεν επιθυμεί να συναντήσει την βασιλική οικογένεια (εκτός της βασίλισσας Σοφίας) (Μεταξάς, 1910-1920, σσ. 659,664,666,669,677), και δείχνει κουρασμένος από τις φιλοβασιλικές εκδηλώσεις του λαού (Μεταξάς, 1910-1920, σσ. 669,670).

Παρά, τις αμφιταλαντεύσεις του Μεταξά σχετικά με τον αντιβενιζελικό και μοναρχικό του πολιτικό χαρακτήρα σε καμία περίπτωση ο ίδιος δεν μεταβάλλει τις ιδεολογικές του πεποιθήσεις, απλώς λόγω της απογοήτευσής για την απομάκρυνση του από τους συντρόφους του, την οποία εξέλαβε με πείσμα, παρατηρούμε την περίοδο αυτήν μία πολιτική σύγχυση του ίδιου. Σε ένα όμως θέμα το οποίο συνέβαλλε στην αποστροφή του από τους λοιπούς Αντιβενιζελικούς, ο Μεταξάς παρέμεινε ακέραιος από το 1917, στο ζήτημα της Μικρασιατικής Εκστρατείας.

²⁵ Βλ. (Μπαχάρας, 2022, σσ. 199,201)

²⁶ Βλ. ΕΠΙΜΕΤΡΟ, ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

²⁷ Αποτελέσαν αρχικά την μετεξέλιξη των Συλλόγων Επιστράτων. Εξελέγησαν μετέπειτα σε οργανώσεις του Λαϊκού Κόμματος (Μαυρογορδάτος, 1996, σ. 133) (Λαϊκός Πολιτικός Σύλλογος, 1996).

Η Αντιβενιζελική ηγεσία που εκλέχτηκε στις εκλογές του Νοεμβρίου συνέχισε τον πόλεμο στην Μικρά Ασία (Μπαχάρ, 2022, σσ. 199,...,201) που είχαν ξεκινήσει οι Βενιζελικοί. Σε αυτό το στρατιωτικό και πολιτικό θέμα ο Μεταξάς εξέφρασε και πάλι την αντίθεση του “*άποκρούω την συμμετοχήν εις την εϋθύνην τῆς μικρασιατικῆς ἐκστρατείας.*” (Μεταξάς, 1910-1920, σ. 663). Ο ίδιος καταδίκασε την σοβινιστική πολιτική που ακολουθούσε η ηγεσία των Αντιβενιζελικών φτάνοντας στο σημείο να αναφέρει πως ο αγώνας του λαού της Τουρκίας αποτελεί τον ίδιο αγώνα τον οποίο διεξήγαγαν οι Έλληνες το 1821 για την εθνική τους αυτονομία και πως η παρουσία του ελληνικού στρατού στην Μικρά Ασία αποτελούσε κατακτητική πολιτική. Αυτή η συγκεκριμένη του στάση για τον πόλεμο καθώς και η λύση την οποία αντιπρότεινε περί «οικουμενικού ελληνισμού έβρισκε σύμφωνους μονάχα τους σοσιαλιστές (Hering, 2012, σσ. 966,967). Το γεγονός αυτό αποτέλεσε με την σειρά του και μία αιτία για την αποστράτευση του και την πολιτική του «αυτονομία».

Με την επιστροφή του στην Ελλάδα, καθώς και με όσα την συνόδευσαν ο Μεταξάς θα ξεκινήσει την πρώτη του πολιτική κίνηση, την σύνθεση της αποκαλούμενης «Ομάδος Μεταρρυθμιστών», η οποία αναφέρεται για πρώτη φορά στο Ημερολόγιο στις 07/03/1921 και έμελλε να αποτελέσει τον πυρήνα του μετέπειτα κόμματος του (Μεταξάς, 1921-1932, σ. 68).

Λίγες μέρες αργότερα, στις 25/03/1921 συντελείται ένα γεγονός με το οποίο ο Ιωάννης Μεταξάς διαχωρίζεται πλήρως από την πολιτική ηγεσία του Αντιβενιζελισμού. Οι ηγετικές φυσιογνωμίες της Ηνωμένης Αντιπολίτευσης, Δημήτριος Γούναρης και Πέτρος Πρωτοπαπαδάκης²⁸ προσπαθούν να μεταπείσουν τον Μεταξά να συμμετάσχει ως ανώτατος αξιωματικός στην Μικρασιατική Εκστρατεία (Μεταξάς, 1921-1932, σσ. 71,...,77,78,...,100) έπειτα από δυσκολίες που αντιμετωπίζει το στρατεύματα στο Εσκί-Σεχίρ (Μεταξάς, 1921-1932, σ. 70). Ο Μεταξάς αρνείται αυτήν την πρόταση μη δεχόμενος να εμπλακεί σε μία πολιτική και στρατιωτική απόφαση η οποία τον έβρισκε πλήρως αντίθετο (Μεταξάς, 1921-1932, σ. 75).

Η εν λόγω συνομιλία συνεχίστηκε και στις 29/03/1921 με παρόντα και τον Θεοτόκη²⁹ (Μεταξάς, 1921-1932, σσ. 78,...,101). Κατά αυτήν την συνομιλία του χαρακτηριστική αποτελεί η απάντηση του Μεταξά στην προειδοποίηση του Πρωτοπαπαδάκη σχετικά με την αποτυχία τους στο Μικρασιατικό Μέτωπο η οποία θα είχε ως αποτέλεσμα την επάνοδο του Βενιζέλου στην πολιτική σκηνή της χώρας, με τον Μεταξά να απαντά “*Μήν ταραττεσθε. Ο Βενιζέλος δεν επανέρχεται. Αλλά και αν επανήρχετο, διότι θα τον ήθελε ο λαός, εγώ δεν τον φοβούμαι. Εις το κάτω-κάτω, εάν μόνο δια του Βενιζέλου θα ήτο δυνατόν να σωθεί η Ελλάς, ας έλθη ο Βενιζέλος. Πρέπει να υπάγει ο τόπος μας εις τον διάβολον, δια να μην έλθει ο Βενιζέλος;*” (Μεταξάς, 1921-1932, σ. 95).

Η φράση αυτή μας κάνει εντύπωση διότι βγαίνει από το στόμα του Μεταξά, του μεγαλύτερου πολέμιου του Ελευθερίου Βενιζέλου κατά τα έτη που προηγήθηκαν, και δηλώνει την πλήρη έλλειψη εμπιστοσύνης στην παρούσα κυβέρνηση. Σε καμία περίπτωση δεν μπορούμε να αναφέρουμε κάποια συμπάθεια του Μεταξά προς τον Βενιζέλο, απλά η αποστρόφη του προς τους ηγέτες του ιδεολογικού και πολιτικού του στρατοπέδου είναι μεγαλύτερη.

²⁸ Βλ., ΕΠΙΜΕΤΡΟ, ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

²⁹ Στο ίδιο, ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

Κατά όλη την διάρκεια του διαστήματος του Μαρτίου του 1921 έως και την έκρηξη της Επανάστασος³⁰ στις 11/09/1922, όσο εξελίσσονται τα γεγονότα στο Μικρασιατικό Μέτωπο, ο Μεταξάς αρχίζει τον ενεργό πολιτικό του βίο. Παρατηρούμε μέσα από το Ημερολόγιο τις προσπάθειες του να προσεταιρισθεί διάφορες πολιτικές προσωπικότητες, να οργανώσει τους Μεταρρυθμιστές (Μεταξάς, 1921-1932, σσ. 113,135,138,140,142,153,154,157,159), να διακρίνει τους πολιτικούς του συμμάχους και φίλους, να σκεφθεί σχέδια ώστε να συμπράξει με την κυβέρνηση, να δημιουργήσει σχέσεις με εφημερίδες, να καταγγέλλει τις πολιτικές και στρατιωτικές αποφάσεις της κυβερνήσεως και σταδιακά να δημιουργήσει κόμμα (Μεταξάς, 1921-1932, σσ. 110,...,197).

Βέβαια, σημαντικό σημείο σε όλη αυτή την διαδικασία αποτελεί και η πρώτη του «ενεργή» επαφή με την «απολυταρχία» που έμελλε να παίξει σημαντικό ρόλο στην πολιτική σκέψη και δράση του Μεταξά τα μετέπειτα χρόνια. Βέβαια, εκείνη την στιγμή ο ίδιος αρνούταν πάσα ανάμειξη και θέληση για πραξικοπηματική κίνηση (Μεταξάς, 1921-1932, σσ. 115,129,164,193,194).

Μάλιστα, όπως ο ίδιος ανέφερε σε ερώτημα που το είχε τεθεί από φίλο του Κόμματος για το εάν θα κινηθεί κατά Βενιζελικών δια της βίας “ *Κόμμα μας δέν θά χρησιμεύση ποτέ ούτε θά οργανώση ποτέ μέτρον βίας και καταπνίζεως Βενιζελικών ούτε οίουδήποτε. Άλλά θά κτυπήση κατακέφαλα πᾶσαν προσπάθειαν διαταράξεως τάξεως όθενδήποτε προερχόμενην και συνεπώς και έκ Βενιζελικών, ..., θά πολεμήσω κόμμα Βενιζελικών, ως κόμμα τυραννικόν. Ότι έγώ θεωρω πολιτικήν έλευθερίαν ως ύψιστον αγαθόν, και ούδέποτε θά θυσιάσω ταύτην, χάριν εύτυχεστέρας λύσεως έθνικων ζητημάτων.*” (Μεταξάς, 1921-1932, σ. 164).

Η κήρυξη της Επανάστασος βρίσκει τον Μεταξά στην χειρότερη στιγμή. Οι σχέσεις μεταξύ αυτού και της βασιλικής οικογένειας είχαν βελτιωθεί, σε σημείο που ο Μεταξάς ζητούσε την ανάληψη της πρωθυπουργίας από τον Κωνσταντίνο μετά από την πρόταση του πρώτου για στρατιωτική ανακατάληψη της Θράκης (Μεταξάς, 1921-1932, σσ. 196,197). Με την κήρυξη της Επανάστασης και την εντολή των αρχηγών της, Στυλιανού Γονατά³¹ και Νικολάου Πλαστήρα³² εξαναγκάζεται ο Κωνσταντίνος να παραιτηθεί από το αξίωμά του. Το διάγγελμα και την επιστολή παραιτήσεως του (Μεταξάς, 1921-1932, σσ. 774,775) τα συντάσσει ο Μεταξάς κατασυγκινημένος με το γεγονός (Μεταξάς, ΤΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ ΤΟΥ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ, 1921-1932, σσ. 197,198).

Με την παραίτηση του Κωνσταντίνου, η κυβέρνηση των Αντιβενιζελικών υπό τον Τριανταφυλλάκο³³, οδηγείται σε παραίτηση και ορκίζεται νέα κυβέρνηση υπό τον Σωτήριο Κροκιδά³⁴ έπειτα από αδυναμία του Αλεξάνδρου Ζαΐμη³⁵ να λάβει το χρίσμα, από τους Επαναστάτες (Μεταξάς, 1921-1932, σ. 208)

Η Επανάσταση, προχώρησε σε μία σειρά εκκαθαρίσεις και φυλακίσεις Αντιβενιζελικών ήδη από τις πρώτες ημέρες της επικράτησης της (Μεταξάς, 1921-1932, σσ. 198,199). Μέσα σε αυτό το κλίμα τρομοκρατίας προς τους Αντιβενιζελικούς ο Μεταξάς, ο οποίος ασκεί κριτική

³⁰ Επανάσταση ονομάστηκε το κίνημα που διεξήχθη από τον Στρατό και το Ναυτικό στην Χίο και στην Λέσβο στις 11/09/1922 και είχε ως πρωτεργάτες του τον Νικόλαο Πλαστήρα και τον Στυλιανό Γονατά, βενιζελικούς αξιωματικούς. Απία του κινήματος υπήρξε η ήττα του Ελληνικού Στρατού στην Μικρασιατική Εκστρατεία, η οποία χρεωνόταν στην Αντιβενιζελική παράταξη. Για περισσότερες πληροφορίες βλ., (Μαυρογορδάτος, 2018, σσ. 148,...,150).

³¹ Βλ., ΕΠΙΜΕΤΡΟ, ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

³² Στο ίδιο

³³ Στο ίδιο

³⁴ Στο ίδιο

³⁵ Στο ίδιο

στην Επανάσταση (Βατικιώτης, 2005, σ. 228), παρά το γεγονός ότι δέχεται και αυτός απειλές, αρχίζει τον πολιτικό του αγώνα για καταρτισμό υποψηφίων και οργάνωση του κόμματός του, στο πλαίσιο των επικείμενων εκλογών που έχει αναφέρει η «Επανάσταση» (Μεταξάς, 1921-1932, σσ. 199,...,205). Μάλιστα, με δύο συνεχείς επιστολές (Μεταξάς, 1921-1932, σσ. 777,...,782) στην εφημερίδα «Νέα Ημέρα», ο Μεταξάς αναγγέλλει την ίδρυση του κόμματός του, του «Κόμματος των Ελευθεροφρόνων» καθώς και τις προγραμματικές θέσεις του (Μεταξάς, 1921-1932, σ. 202).

Ο Μεταξάς κατά αυτήν την περίοδο προσπαθεί ο ίδιος να ηγηθεί του Αντιβενιζελικού στρατοπέδου και να αποτελέσει κύριο εκπρόσωπο του κοινοβουλευτισμού και του συμβιβασμού ανάμεσα στις δύο αντικρουόμενες παρατάξεις (βενιζελικοί-αντιβενιζελικοί) (Βατικιώτης, 2005, σ. 229).

Το πολιτικό σκηνικό μεταβάλλεται στα άκρα με την αρχή των διαδικασιών για την Δίκη των Εξ³⁶. Το πολιτικό κατηγορητήριο ενάντια στους συλληφθέντες Αντιβενιζελικούς το συνθέτει ο Θεόδωρος Πάγκαλος (Βατικιώτης, 2005, σ. 231). Ο Μεταξάς συντάσσει πρόταση προς υπεράσπιση των κατηγορουμένων και την αποστέλλει στον πρωθυπουργό Κροκιά ο οποίος την δέχεται (Μεταξάς, 1921-1932, σσ. 205,206). Βέβαια, ο ίδιος ο πρωθυπουργός παραιτείται, ώστε να μην μετάσχει στις ευθύνες που θα είχε η δίκη και την πρωθυπουργία αναλαμβάνει ο Στυλιανός Γονατάς (Στρατιωτική Κυβέρνηση) υπό τον οποίο οι «Εξι» ηγετικές φυσιογνωμίες του Αντιβενιζελισμού θα οδηγηθούν σε θάνατο (Μεταξάς, 1921-1932, σσ. 208,...,210). Λίγες ημέρες αργότερα, φεύγει από την ζωή ο άνθρωπος που διαμόρφωσε την ιδεολογία του Μεταξά όσο κανείς άλλος, ο Βασιλιάς Κωνσταντίνος ο οποίος βρισκόταν εξόριστος (Μεταξάς, 1921-1932, σσ. 214,215).

Ο Μεταξάς αυτήν την περίοδο είχε να αντιμετωπίσει μία σωρεία προβλημάτων. Ο παραγκωνισμός του από τους υπόλοιπους Αντιβενιζελικούς (ιδίως του Τύπου) καθώς και η διφορούμενη πολιτική που ασκούσαν από την «Επανάσταση» αποτελούσαν ριζικά ζητήματα για τον Μεταξά την περίοδο εκείνη. Η Επανάσταση χωρισμένη σε δύο στρατόπεδα στους διαλλακτικούς οι οποίοι προωθούσαν εκλογές και δεν είχαν πρόβλημα με την διατήρηση του θεσμού της Βασιλείας όπως ο Πλαστήρας και ο Βενιζέλος και στους αδιάλλακτους με κύριους εκπροσώπους τους τον Οθωναίο³⁷, τον Πάγκαλο και τον Κονδύλη³⁸ που επιθυμούσαν την κήρυξη της «Αβασίλευτης» Δημοκρατίας, και οι δύο τελευταίοι είχαν στον νου τους δικτατορικές λύσεις για να επιτευχθεί αυτό. Γι αυτόν τον σκοπό ο Οθωναίος ιδρύει τον Στρατιωτικό Σύνδεσμο³⁹ ώστε να καταστεί κύριος της καταστάσεως μέσα στην ηγεσία της Επαναστάσεως (Βατικιώτης, 2005, σ. 232).

Το ενδεχόμενο μίας εκλογικής επιτυχίας του κόμματός του Μεταξά στις εκλογές που έπονταν, ιδιαίτερα μετά τον «θάνατο» του Λ.Κ., οδήγησε την «Επανάσταση» και

³⁶ Δίκη των Εξ ονομάστηκαν οι στρατιωτικές δίκες από την «Επανάσταση» του 1922 που είχαν ως κατηγορούμενους 8 ηγετικές φυσιογνωμίες του Αντιβενιζελισμού με την κατηγορία της εσχάτης προδοσίας για τα γεγονότα της Μικρασιατικής Καταστροφής. Θανατώθηκαν οι 6. Συγκεκριμένα οι κατηγορούμενοι ήταν οι: Δημήτριος Γούναρης, Γεώργιος Χατζανέστης, Μιχαήλ Γούδας, Ξενοφών Στρατηγός, Πέτρος Πρωτοπαπαδάκης, Νικόλαος Θεοτόκης, Γεώργιος Μπαλτατζής, Νικόλαος Στράτος. Μονάχα οι Μιχαήλ Γούδας και Ξενοφών Στρατηγός δεν θανατώθηκαν και κρίθηκαν ένοχοι με ποινή την ισόβια κάθειρξη. Για περισσότερες πληροφορίες βλ. (Τζανάκαρης, 2014) Για τα πρόσωπα βλ. ΕΠΙΜΕΤΡΟ,ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ.

³⁷ Βλ. ΕΠΙΜΕΤΡΟ, ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

³⁸ Στο ίδιο

³⁹ Ο Στρατιωτικός Σύνδεσμος αποτέλεσε ομάδα αξιωματικών εντός της «Επανάστασης» υπό τον Αλέξανδρο Οθωναίο που επιθυμούσαν την εγκαθίδρυση Αβασίλευτου Δημοκρατικού Πολιτεύματος.

συγκεκριμένα τον Γεώργιο Παπανδρέου⁴⁰ στην σύσταση ενός ιδιότυπου εκλογικού νόμου για την ενίσχυση της κυβερνητικής παράταξης, του πλειοψηφικού με «στενοευρεία» στην εκλογική περιφέρεια⁴¹ (Μαυρογορδάτος, 2018, σ. 33).

Μέσα σε αυτό το ιστορικό περιβάλλον τρεις μέρες πριν τις εκλογές, του Οκτώβριου του 1923, εκδηλώνεται το κίνημα των στρατηγών Λεοναρδόπουλου⁴² και Γαργαλίδη⁴³ ως απάντηση στον εκλογικό νόμο, το λεγόμενο και ως «Αντεπανάσταση⁴⁴». Το κίνημα χαρακτηριζόταν από ανομοιογένεια και οι αιτίες εκδηλώσεως του ήταν προσωπικές για αρκετούς αξιωματικούς που συμμετείχαν σε αυτό.

Εάν και δεν υπάρχουν συγκεκριμένες αναφορές και ο ρόλος του στην «Αντεπανάσταση» δεν είναι σαφής, ο Ιωάννης Μεταξάς μετείχε με κάποιον τρόπο σε αυτήν⁴⁵ παρά την προεκλογική του εκστρατεία (Βατικιώτης, 2005, σσ. 233,234), (Μεταξάς, 1921-1932, σσ. 267,...,271). Ο Μεταξάς, έκρινε πως οι συγκεκριμένες εκλογές θα αποτελέσουν προϊόν νοθείας ενάντια στον Αντιβενιζελισμό αλλά σε αντίθεση με τα υπόλοιπα Αντιβενιζελικά κόμματα δεν αποφάσισε να απέχει (Μεταξάς, 1921-1932, σ. 274). Την ίδια περίοδο, παρατηρούμε συζητήσεις σχετικά με υποδείξεις για συνεργασία του Μεταξά, όπου καταγράφονται στο Ημερολόγιο, με τον μετέπειτα κύριο αντίπαλο του στο Αντιβενιζελικό πολιτικό στρατόπεδο, τον Παναγή Τσαλδάρη⁴⁶ (Μεταξάς, 1921-1932, σ. 274).

Όπως αναφέραμε και παραπάνω ο ρόλος του Μεταξά στην «Αντεπανάσταση» δεν διευκρινίζεται από το Ημερολόγιο. Βέβαια, ο ίδιος στην αναφορά του για τα γεγονότα (Μεταξάς, 1921-1932, σσ. 275,...,278), προσθέτει πως αυτός ήταν ο εμπνευστής του κινήματος “*Κατ’ ούσίαν κίνημα ιδιόν μου.*” (Μεταξάς, 1921-1932, σ. 276). Ο ίδιος, θα προσθέσει με άρθρο του στην Εφημερίδα Μέλλον μετά από 3 έτη, στις 16/10/1926 πως ως στήριξε την «Αντεπανάσταση» όπως και οι Βενιζελικοί την «Επανάσταση» όπως του όριζε το καθήκον του, σε αντίθεση με άλλους Αντιβενιζελικούς (Λαϊκούς) (Μεταξάς, 1926, σ. 1).

Με την καταστολή του κινήματος της «Αντεπανάστασης» ο Μεταξάς θα φοβούμενος για την ζωή του, θα διαφύγει στην Ιταλία έως και τον Απρίλιο του 1924 όπου και θα επιστρέψει στην Ελλάδα (Μεταξάς, 1921-1932, σσ. 280,...,322) έπειτα από γενική αμνηστία που το χορηγήθηκε από τον πρωθυπουργό της Ελλάδος Αλέξανδρο Παπαναστασίου⁴⁷ (Μεταξάς, 1921-1932, σ. 320).

Κατά την περίοδο όπου ο Μεταξάς βιώνει την δεύτερη του εξορία, στην Ελλάδα τα γεγονότα εξελίσσονται ραγδαία. Η κυβέρνηση του Γονατά προκηρύσσει εκλογές για τις 16/12/1923. Σε

⁴⁰ Βλ., ΕΠΙΜΕΤΡΟ, ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ, σελ.,

⁴¹ Στο ίδιο, ΕΚΛΟΓΙΚΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ, 1.1

⁴² Στο ίδιο, ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

⁴³ Στο ίδιο

⁴⁴ Η «Αντεπανάσταση» αποτέλεσε στρατιωτικό κίνημα που εκδηλώθηκε στις 21/10/1923 υπό τους δυσαρεστημένους Βενιζελικούς υποστράτηγους, Γαργαλίδη και Λεοναρδόπουλο καθώς και του Αντιβενιζελικού συνταγματάρχη Ζήρα. Παρά το γεγονός ότι χαρακτηριζόταν από ανομοιογένεια αποτέλεσε το Αντιβενιζελικό χτύπημα στην «Επανάσταση» του 1922. Σκοπός της, πέραν των προσωπικών επιθυμιών όσων την υποστήριξαν, ήταν η διεξαγωγή των επικείμενων εκλογών με το παλαιότερο εκλογικό σύστημα (βλ., ΕΠΙΜΕΤΡΟ, σελ., ν). Κατέρρευσε έπειτα από 6 ημέρες στις 27/10/1923. Για περισσότερες πληροφορίες βλ., (Μαυρογορδάτος, 2019, σ. 34).

⁴⁵ Ο Μεταξάς μετείχε στην μυστική «οργάνωση των λοχαγών» χωρίς να του επιτραπεί η συνεργασία του βέβαια στο κίνημα από τους λοιπούς αξιωματικούς (Hering, 2012, σ. 1110).

⁴⁶ Βλ., ΕΠΙΜΕΤΡΟ, ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

⁴⁷ Βλ., ΕΠΙΜΕΤΡΟ, ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

αυτές τις εκλογές νικάει η βενιζελική παράταξη (Μεταξάς, 1921-1932, σσ. 292,293) έπειτα από την επιστροφή του Ελευθερίου Βενιζέλου και την αποχή όλων των κομμάτων του Αντιβενιζελικού στρατοπέδου, συμπεριλαμβανομένου και το Κ.Ε. μετά από απόφαση του Μεταξά (Μεταξάς, 1921-1932, σ. 284). Με την νίκη των βενιζελικών⁴⁸ ο βασιλιάς της Ελλάδος Γεώργιος Β'⁴⁹ εξαναγκάζεται σε φυγή (Μεταξάς, 1921-1932, σ. 293) έως να διενεργηθεί δημοψήφισμα για την απόφαση του μέλλοντος του πολιτεύματος (Μαυρογορδάτος, 2019, σ. 36).

Μέσα σε διάστημα 2 ετών σχηματίζονται πέντε διαδοχικές κυβερνήσεις στην Ελλάδα. Τρεις [Βενιζέλου (Μεταξάς, 1921-1932, σσ. 306,...,314,315), Καφαντάρη⁵⁰ (Μεταξάς, 1921-1932, σσ. 315,...,317) και Παπαναστασίου (Μεταξάς, 1921-1932, σσ. 317,...,339)] έως την επιστροφή του Μεταξά από την εξορία στις 04/04/1924 (Μεταξάς, 1896-1906, σσ. 320,...,322) και δύο αφού έχει επιστρέψει στην Ελλάδα [Σοφούλη⁵¹ (Μεταξάς, 1921-1932, σσ. 339,...,354) και Μιχαλακόπουλου⁵²] (Μεταξάς, 1921-1932, σσ. 354,...,400).

Άξιο αναφοράς αποτελεί το γεγονός ότι κατά την εξορία του στην Ιταλία, ο Μεταξάς ήρθε σε επαφή με μία ακόμα ιδεολογία η οποία θα άλλαζε ρητά την μελλοντική του θητεία όχι ως προέδρου του Κ.Ε. αλλά ως δικτάτορα της 4^{ης} Αυγούστου⁵³, την ιδεολογία του «φασισμού» (Μεταξάς, 1921-1932, σσ. 282,...,284). Συνάμα, ο ίδιος προσπάθησε να οργανώσει το Κ.Ε. εξ αποστάσεως, κατά όλη την περίοδο της εξορίας του, με υπομνήματα σε στελέχη και συνεργάτες και έχοντας επικοινωνία με ξένους εκπροσώπους (Μεταξάς, 1921-1932, σσ. 280,...,322).

Η επιστροφή του Μεταξά στην Ελλάδα δρομολογείται στο πλαίσιο της συνεννόησης μεταξύ αυτού και του Παπαναστασίου, την περίοδο που ο δεύτερος έχει ορκιστεί πρωθυπουργός (Μεταξάς, 1921-1932, σ. 298). Έπειτα, από την ψήφιση της έκπτωσης της Δυναστείας από την Εθνοσυνέλευση στις 25/03/1924 και δρομολογώντας δημοψήφισμα για την επικύρωση της αποφάσεως στις 13/04/1924, χορηγείται την επομένη γενική αμνηστία σχετικά με τα γεγονότα της «Αντεπαναστάσεως», με τον Μεταξά να επιστρέφει στην Ελλάδα στις αρχές Απριλίου (Μεταξάς, 1921-1932, σσ. 298,299).

Ο Μεταξάς βεβαιώνει προς την αναγνώριση του δημοψηφίσματος από το Κ.Ε. εάν αυτό δεν αποτελέσει προϊόν νοθείας πριν φτάσει καν στην Ελλάδα (Μεταξάς, 1921-1932, σ. 322). Με την έλευση του, πραγματοποιεί αγώνα για την στήριξη της μοναρχίας στο απερχόμενο δημοψήφισμα (Μεταξάς, 1921-1932, σσ. 322,...,324). Χαρακτηριστικό, αποτελεί το γεγονός ότι κατά όλη την διάρκεια των λόγων του σχετικά με το δημοψήφισμα, ο ίδιος κατηγορεί την κυβερνητική παράταξη η οποία είναι σαφώς υπέρ της Αβασίλευτης ότι η ίδια δεν νοιάζεται για τα δίκαια του λαού. Συγκεκριμένα, αναφέρει σε συγκέντρωση του στην Κέρκυρα «*Δέν δύναμαι νά εισέλθω εἰς τὰς λεπτομερείας τοῦ ἀγώνος, διότι ἀκόμη δέν ἦλθον εἰς ἐπαφήν μετὰ τοῦ λαοῦ. Ἐν τούτοις ἀντιλαμβάνομαι ὅτι πρὸ τοῦ λαοῦ πρόκειται δύο ἀνπιθέμενοι πρὸς ἀλλήλας πολιτικάι : Ἡ μία εἶναι ὅτι ὁ λαὸς ἔχει δικαίωμα νὰ κανονίῃ κατὰ βούλησιν τὰ πράγματά του καὶ ἡ ἄλλη ὅτι μία μειοψηφία, ἄνευ τῆς γνώμης τοῦ λαοῦ, δύναται νὰ διαθέτῃ*

⁴⁸ Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τις εκλογές της 16/12/1923 βλ. (Μαυρογορδάτος, 2019, σσ. 35,36).

⁴⁹ Βλ. ΕΠΙΜΕΤΡΟ, ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

⁵⁰ Στο ίδιο

⁵¹ Στο ίδιο

⁵² Στο ίδιο

⁵³ 4^η Αυγούστου ονομάστηκε το δικτατορικό καθεστώς το οποίο επέβαλλε ο Ιωάννης Μεταξάς το 1936, αφού είχε λάβει την κυβέρνηση, έπειτα από στήριξη του κοινοβουλίου.

κατά βούλησιν τὰ κοινά, ἐπιβάλλουσα τὰς θελήσεις της. Αἱ ἀντιλήψεις αὐταὶ διήρσαν μέχρι σήμερον, διήρσαν καὶ διαιροῦν τὸν λαόν. Πρὸ τούτου τὸ ζήτημα τῆς Βασιλείας ἢ τῆς Δημοκρατίας εἶναι δευτερεύον. Τὸ κύριον ζήτημα εἶναι ἐὰν ὁ λαὸς εἶναι κυρίαρχος ἢ ὄχι. Ἐπ' αὐτοῦ ἔχετε ν' ἀποφασίσετε καὶ ἔχετε νὰ ἀγωνισθῆτε διὰ τοῦτο. Ἐὰν τὸ δημοψήφισμα ἀποβῇ ὑπὲρ τῶν δικαιωμάτων τοῦ λαοῦ, τότε θὰ ἐξετάσωμεν τὰς συνεπείας τῆς ἀποφάσεως ταύτης τοῦ λαοῦ. Ἡ ἔννοια δημοψηφίσματος εἶναι ποῖος δικαιούται νὰ διευθύνῃ. Ἡ δική μας θέσις, ἡ θέσις τοῦ κόμματος τῶν Ἐλευθεροφρόνων, εἶναι ὅτι ὅλοι πρέπει ν' ἀμυνθοῦν τῶν δικαιωμάτων των, ἄλλως θὰ πράξουν ἔγκλημα κατὰ τῆς πατρίδος.”(Μεταξάς, 1921-1932, p. 789).

Συνάμα, κατὰ την πολιτική κίνηση προ του Δημοψηφίσματος, ἕνα ἀκόμα σύνθημα το οποίου ἀκούστηκε ἀπὸ τα χεῖλη του Μεταξά προς ἐναντίωση αρκετῶν φίλων του καὶ οπαδῶν ἀποτελέσει η «συμφιλίωση». Σε λόγο του στον Πειραιά στις 06/04/1924 ὁ ἴδιος ἀνέφερε συγκεκριμένα “Τὴν ἀνάγκην τῆς ἐπανόδου τῆς χώρας εἰς τὴν ἐσωτερικὴν γαλήνην, τὴν κατασίγασιν τῶν παθῶν τὰ ὅποια μᾶς διήρσαν εἰς ἀσπόνδους ἐχθροὺς, τὴν αἰσθανόμεθα βαθύτατα ὅλοι. Τὴν συμφιλίωσιν, καὶ τονίζω ἀπὸ τῆς θέσεως ταύτης τὴν λέξιν ταύτην χωρὶς νὰ θέλω νὰ τὴν ἀποφύγω χάριν δημοκοπίας καὶ χωρὶς νὰ φοβούμαι τὴν δυσμένειαν οὐδενὸς καὶ γνωρίζων ὅτι θὰ δυσσαρεστήσω φίλους μου, τὴν συμφιλίωσιν τὴν θέλομεν ὅλοι καὶ πρῶτος ἐγώ, ἀλλὰ θέλομεν ἀληθῆ συμφιλίωσιν ἐλευθέρων ἀνδρῶν πρὸς ἐλευθέρους ἀνδρας, ἰσοτίμων πρὸς ἰσοτίμους, σεβόμενοι τὰ δικαιώματα ἀλλήλων τέκνων ὄλων τῆς αὐτῆς πατρίδος, μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς Ἑλλάδος, ..., Τοιαύτη συμφιλίωσις δὲν δύναται νὰ ἐπέλθῃ διὰ τῆς ὑποταγῆς τῶν μὲν εἰς τὴν βίαν τῶν δέ, ἀλλὰ τῆς ὑποταγῆς πάντων εἰς τὴν ἐλευθέρως ἐκφραζομένην κυρίαρχον λαϊκὴν θέλησιν. Θέλομεν συμφιλίωσιν καὶ ὄχι ὑποταγὴν εἰς τὴν βίαν. Θέλομεν νὰ παύσουν ὑφesseτάμεναι αἱ δύο Ἑλλάδες καὶ νὰ ἐπανέλθωμεν εἰς τὴν μίαν καὶ ἀδιάρητον Ἑλλάδα. «Θέλομεν οἱ φέροντες τὰ ὄπλα, τὰ ὅποια τοὺς ἐνεπιστεύθη ἡ κοινὴ Πατρίς ὅπως ἀμυνθῶσιν αὐτῆς κατὰ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐχθροῦ, νὰ ἀφήσωσι ταῦτα κατὰ μέρος προκειμένου περὶ ἐσωτερικῶν πολιτικῶν ζητημάτων καὶ νὰ κρίνωσι καὶ νὰ ἀποφασίσωσι περὶ αὐτῶν ὡς ἀπλοῖ πολῖται, οὐδὲν προνόμιον ἔχοντες περισσότερον τῶν ἄλλων, ἀλλὰ ὡς ἴσοι πρὸς αὐτοὺς καὶ ἔχοντες κοινὸν μετ' αὐτῶν τὸν πατριωτισμόν, τὸν ὅποιον ἔχομεν ὅλοι” (Μεταξάς, 1921-1932, σ. 793).

Το δημοψήφισμα τῆς 13/04/1923 λήγει με ποσοστὸ 69,95% ὑπὲρ τῆς Αβασίλευτης Δημοκρατίας ἐναντι 31,05% ὑπὲρ τῆς Βασιλευόμενης (Οικονόμου, 2003, σ. 35), (Μπαχαράς, 2003, σσ. 41,...,46). Δεχόμενος τὴν ἴττα του ὁ Μεταξάς ἀναγνωρίζει το ἀποτέλεσμα ὡς γνήσιο (Μεταξάς, 1921-1932, σσ. 794,795) παρά τις πιέσεις που δέχεται ἀπὸ τοὺς ὁμοϊδεάτες του (Μεταξάς, 1921-1932, σσ. 324,325). Συνάμα, ὁ ἴδιος ἐπειτα ἀπὸ δηλώσεις του γιὰ το Νομοσχέδιο το οποίου ἐπικύρωνε το πολίτευμα ἐμφανιζόταν πιο μετριοπαθεῖς καὶ ἀπὸ τοὺς πιστοὺς στὴν μοναρχικὸ θεσμό καὶ μὴ ἀντιδραστικὸς Βενιζελικὸς (Μεταξάς, 1921-1932, σ. 325).

Γενικότερα, αὐτὴ ἡ περίοδος με τὴν ἐλευση του στὴν Ελλάδα, ἐγκαινιάζει τὴν μετριοπαθῆ περίοδο του Ἰωάννη Μεταξά. Αὐτὴ του ἡ στάση, θὰ διαρκέσει ἕως καὶ το 1928 ὅπου θὰ ἀποσυρθεῖ ἀπὸ τὴν πολιτικὴ γιὰ ἕνα χρονικὸ διάστημα (Μεταξάς, 1921-1932, σ. 586).

Οἱ λόγοι καὶ οἱ δηλώσεις του, ἐπειτα ἀπὸ το δημοψήφισμα, θὰ ἀποτελέσουν τὸν βασικὸ ἀντίπαλο στὴν «αδιαλλαξία» τῶν λοιπῶν Ἀντιβενιζελικῶν (Μεταξάς, 1921-1932, σσ. 325,...,330,335,...,338). Συνάμα, ἐνδιαφέρον ἀποτελεῖ ὁ τονισμὸς τῆς λέξεως «δημοκρατία» ἀπὸ τὸν Μεταξά καθ' ὅλη αὐτὴν τὴν περίοδο. Ἄξιο ἀναφοράς ἀποτελεῖ τὸ αἶτημα του Μεταξά πρὸς τὸν Παπαναστασίου σχετικὰ με τὴν διενέργεια ἐκλογῶν ὥστε ἡ Βουλὴ νὰ ἐκφράζει ὅλες τις ἀπόψεις σε ἀντίθεση με τὴν ἀποψη του δευτέρου νὰ ἀντιμετωπίσει τὴν

μονόπλευρη ιδιότητα της Βουλής με την δημιουργία ενός άλλου πολιτικού σώματος, της Γερουσίας (Μεταξάς, 1921-1932, σ. 331).

Η οργάνωση βίαιων επιθέσεων από τα Δημοκρατικά Τάγματα⁵⁴ του Πάγκαλου προς εφημερίδες των Αθηνών οδηγεί την παραίτηση της κυβέρνησης Παπαναστασίου και την αναδοχή της από την κυβέρνηση Σοφούλη (Μεταξάς, 1921-1932, σσ. 338,339). Η κυβέρνηση Σοφούλη θα παραμείνει στην εξουσία σχεδόν 4 μήνες (Ιούλιος – Οκτώβριος 1924).

Μέσα σε αυτό το διάστημα διενεργούνται δύο κινήματα τα οποία αποτυγχάνουν (Μεταξάς, 1921-1932, σσ. 346,352) και η κυβέρνηση αποφασίζει να διεξάγει δημοτικές εκλογές. Ο Μεταξάς, κατά όλη την διακυβέρνηση Σοφούλη πραγματοποιεί την πρώτη του περιοδεία σε περιοχές της Ελλάδος ως αρχηγός Κόμματος (Μεταξάς, 1921-1932, σσ. 340,...,354). Στις 7 Οκτωβρίου, έπειτα από πτώση της κυβερνήσεως Σοφούλη, ορκίζεται η κυβέρνηση Μιχαλακόπουλου, η οποία αποφασίζει αναβολή των δημοτικών εκλογών που είχαν δρομολογηθεί (Μεταξάς, 1921-1932, σ. 354).

Η πολιτική που ακολούθησε ο Ιωάννης Μεταξάς, η οποία ονομάστηκε συνοπτικά «πολιτική του πλαισίου» αφορούσε την άμεση και με κάθε κόστος, αποκατάσταση της κοινωνικής και κοινοβουλευτικής ομαλότητας (Μεταξάς, 1921-1932, σ. 368). Ο στόχος αυτής της πολιτικής αποτελούσε κύριο μέλημα του Μεταξά για την εσωτερική γαλήνη του συστήματος προς προστασία του από εξωκοινοβουλευτική εκτροπή και τα εξωτερικά ζητήματα τα οποία είχαν εμφανιστεί στην ελληνική πραγματικότητα. Αυτή του η σκέψη θα αποτελέσει προφητεία όπως θα παρατηρήσουμε στην συνέχεια.

Κατά όλη την περίοδο της διακυβέρνησης της χώρας από τον Μιχαλακόπουλο, θα υπάρξουν προκλήσεις με την Γιουγκοσλαβία λόγω του σέρβικου σωβινισμού, εξεγέρσεις δημοσίων υπαλλήλων και σιδηροδρομικών, οργάνωση κινήματος του κομμουνισμού, και συστηματική δράση των ληστών⁵⁵. Μέσα σε αυτήν την κατάσταση και με το κοινοβούλιο απαρτισμένο από μία μονάχα παράταξη, ο στρατηγός Πάγκαλος θα αρχίσει τις διεργασίες για πραξικόπημα το οποίο και θα πετύχει στις 30/10/1925. (Μεταξάς, 1921-1932, σσ. 368,...,370).

Ο Μεταξάς προσπάθησε να προλάβει την ενδεχόμενη «δικτατορία» ερχόμενος σε συνεννόηση με τον Μιχαλακόπουλο πριν ο δεύτερος ανατραπεί (Μεταξάς, 1921-1932, σ. 369). Μάλιστα, η μετριοπάθεια του έφτασε σε σημείο να προτείνει στον Παπαναστασίου, τον Καφαντάρη και τον Μιχαλακόπουλο την ένωση και συσπείρωση τους ώστε να αποτρέψουν τον Πάγκαλο (Μεταξάς, 1921-1932, σ. 370). Πάραυτα, και οι «Βενιζελικοί» και οι «Αντιβενιζελικοί» ηγέτες δεν έδειξαν τόλμη (Μεταξάς, 1921-1932, σ. 369).

Η κυβέρνηση Παγκάλου, δεν θα μεταβληθεί σε δικτατορία έως και το τέλος του 1925. Ο ίδιος θα προκηρύξει δημοτικές για τις 25/10/1925, γερουσιαστικές για τις 10/01/1926 και βουλευτικές για τις 07/03/1926. Βέβαια, από τις τρεις έμελλε να πραγματοποιηθεί μονάχα η

⁵⁴ Τα Δημοκρατικά Τάγματα, υπήρξαν στρατιωτική και παραστρατιωτική βενιζελογενής οργάνωση η οποία ιδρύθηκε το 1922. Αποτελέσαν τον κύριο μηχανισμό πίεσης κατά τα έτη 1924-1925 του Στρατηγού Πάγκαλου. Για περισσότερες πληροφορίες για την δράση τους βλ. (Μαυρογορδάτος, 2019, σσ. 42,...,48). Τα Τάγματα είχαν νομιμοποιηθεί από τον υπουργό της κυβερνήσεως Μιχαλακόπουλου, Γεώργιο Κονδύλη με τον νόμο του για σύσταση οργανώσεως υπό την επωνυμία «Σώμα των Κυνηγών» για την καταπολέμηση του φαινομένου της ληστείας (Μεταξάς, 1921-1932, σ. 370).

⁵⁵ Ως «ληστεία» ονομάζουμε το κοινωνικό φαινόμενο το οποίο ξεκίνησε με την Επανάσταση του 1821 ως επαναστατικό σώμα κατά της Τουρκοκρατίας. Οι ληστές βέβαια, στην περίοδο που εξετάζουμε αποτελούσαν ανυπότακτους στις κρατικές παρεμβάσεις ανθρώπους οι οποίοι ζούσαν στην ύπαιθρο και είχαν ως κύρια δράση τους εγκληματικές δραστηριότητες όπως η λαθρεμπορία, η παράνομη σύλληψη δημοσίων προσώπων κ.α. Για περισσότερες πληροφορίες βλ., (Βαφέας, 2012).

πρώτη. Μέσα σε αυτήν την προεκλογική κίνηση, κατά την οποία δέχθηκε λυσσαλέο αγώνα από Αντιβενιζελικούς, [λόγω κυρίως της απόφασης του να απέχει της «αδιαλλαξίας» τους όσον αφορά το πολιτειακό (Μαυρογορδάτος, 2019, σ. 46)] ο Μεταξάς έμελλε να διαχωρίσει πλήρως τις θέσεις του από τις θέσεις του Λ.Κ. (Μεταξάς, 1921-1932, σσ. 370,...,371).

Κατά όλη αυτήν την περίοδο της «δημοκρατικής» φάσης της κυβερνήσεως Παγκάλου θα αγωνιστεί για να καταρτίσει εκλογικούς συνδυασμούς για τις εκλογές που έπονται μέσα σε ένα κλίμα συνεχούς αναταραχής και αβεβαιότητας για το πολίτευμα, με συνεχείς συμμαχίες ανάμεσα σε όλες τις πολιτικές φατρίες συμπεριλαμβανομένου και του ιδίου (Μεταξάς, 1921-1932, σσ. 400,...,435). Βέβαια, οι απαγορεύσεις που επιβάλλει ο Πάγκαλος στα τέλη του χρόνου (Μεταξάς, 1921-1932, σ. 435) αποτελούν την προετοιμασία για την επικείμενη οριστική εκτροπή η οποία θα επέλθει 03/03/1926 όταν ο ίδιος θα κηρύξει την δικτατορία του (Μεταξάς, 1921-1932, σ. 441).

Με την κήρυξη της Δικτατορίας, ο Μεταξάς αρχίζει να απογοητεύεται από τα αισθήματα του «περί ελευθερίας του λαού» τα οποία ο ίδιος προπαγάνδιζε με σθένος κατά τα παρελθόντα έτη όταν βλέπει τον λαό να μην αντιστέκεται στο νέο καθεστώς (Μεταξάς, 1921-1932, σ. 436). Συγκεκριμένα ο ίδιος αναφέρει “ *Σχόλια, όμιλίες, σκέψεις, κρίσεις και γέλια, γέλια, γέλια όλοι γελοῦμεν με τὸ κωμικὸν φαινόμενον τῆς δικτατορίας καὶ με τὴν κατάντια μας.*” (Μεταξάς, 1921-1932, σ. 441), “ *Τώρα ὑβρίζω ἐλεύθερα τὸν ἀρέντη μοῦ (πρώην) τὸν λαόν.*” (Μεταξάς, 1921-1932, σ. 441), “ *Ὅλος ὁ κόσμος ὑποκύπτει. Ἐβάρέθηκε. Καὶ ἀπεγοητεύθη ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν του καὶ τὰς ἐλευθερίας του.*” (Μεταξάς, 1921-1932, σ. 444).

Το γεγονός αυτό ενισχύεται με τον ίδιο να απογοητεύεται από την ελληνική πολιτική πραγματικότητα. Συγκεκριμένα, κατά το δημοψήφισμα που διεξήγαγε ο Πάγκαλος ώστε να ονομαστεί Πρόεδρος (κατά το Αμερικανικό Σύστημα), έπειτα από την παραίτηση του Κουντουριώτη⁵⁶ ο Μεταξάς μας αναφέρει “ *Εἰδήσεις ἀπὸ Κεφαλλονιάς. Ἐψήφισαν ὅλοι σχεδὸν τὸν Πάγκαλον., Ραγιαδισμὸς Ἑλλήνων., Να παύσω πλέον πολιτευόμενος.*” (Μεταξάς, 1921-1932, σ. 457).

Συνάμα, βλέπει τον πολιτικό κόσμο να συμπράττει με τον Δικτάτορα (Μεταξάς, 1921-1932, σσ. 436,437) και όσοι δεν συμπράττουν να μην διεξάγουν αγώνα. Χαρακτηριστικό είναι το απόσπασμα από το Ημερολόγιο, στο οποίο φαίνεται η σύμπραξη του πολιτικού κόσμου με τον Πάγκαλο “ *Ὅλοι ἀγοράζονται με χρήματα, συμβάσεις, εταιρείες, ὅλοι κάμνον ἑκατομμύρια*” (Μεταξάς, 1921-1932, σ. 451). Βέβαια, παρά τις επικρίσεις του Μεταξά για τους υπόλοιπους πολιτικούς και για τα λοιπά κόμματα, την ίδια εάν όχι την μεγαλύτερη σύμπραξη με τον Δικτάτορα έκανε και ο ίδιος ,πριν ο δεύτερος κηρύξει την δικτατορία του, δίδοντας του παραχωρήσεις και πιέζοντας για να του δοθούν ιδιαίτερες εξουσίες, με αντάλλαγμα την διεξαγωγή των εκλογών (Hering, 2012, σ. 1113).

Η μοναδική ουσιαστική προσπάθεια του πολιτικού κόσμου, για να «χτυπήσει» τον Δικτάτορα αποτέλεσε, η από κοινού Βενιζελικών και Αντιβενιζελικών υποστήριξη κατά προεδρικές εκλογές ως κοινού υποψηφίου του διαλλακτικού Αντιβενιζελικού, Κωνσταντίνου Δεμερτζή⁵⁷. Βέβαια, η απόφαση αυτή ματαιώθηκε όταν τα κόμματα έλαβαν εις γνώση τους την διαδικασία της διεξαγωγής των εκλογών (εκλογές δύο φάσεων) (Μαυρογορδάτος, 2019, σ. 46). Γι αυτήν μάλιστα την συναινετική προσπάθεια, ο Μεταξάς θα κατηγορηθεί από άλλους

⁵⁶ Βλ., ΕΠΙΜΕΤΡΟ, ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

⁵⁷ Στο ίδιο

Αντιβενιζελικούς, για την σύμπραξη του με Βενιζελικούς (Μεταξάς, 1921-1932, σσ. 456,457).

Η δικτατορία Παγκάλου θα διαρκέσει περίπου για 8 μήνες. Η διακυβέρνηση της χώρας θα χαρακτηριστεί από βιαστικότητα στα εσωτερικά προβλήματα και από φαιδρότητα στα εξωτερικά ζητήματα (Μεταξάς, 1921-1932, σσ. 436,...,439), (Μαυρογορδάτος, 2019, σσ. 44,...,47). Παρά αυτό το γεγονός, ο Δικτάτωρ δεν ανατρέπετε ούτε από τον λαό αλλά ούτε και από ξένο παράγοντα, αλλά τον ανατρέπει στις 21/08/1926 ο έως τότε συνεργάτης του, ο στρατηγός Γεώργιος Κονδύλης (Μεταξάς, 1921-1932, σ. 439), (Μαυρογορδάτος, 2019, σσ. 47,48) . Την προηγούμενη ημέρα είχε συλληφθεί από το καθεστώς Παγκάλου ο Ιωάννης Μεταξάς (Μεταξάς, 1921-1932, σ. 474).

Η κυβέρνηση Κονδύλη θα προκηρύξει βουλευτικές εκλογές για τις 07/11/1926. Για όλο το διάστημα έως και τις εκλογές ο Μεταξάς θα καταπιαστεί με τον καταρτισμό συνδυασμών και με την συνεχή του προσπάθεια να πείσει το Λ.Κ. να συμμετάσχει σε αυτές παρά το εκλογικό σύστημα της αναλογικής⁵⁸ (Μεταξάς, 1921-1932, σσ. 474,...,488).

2.3) Ο Μεταξάς ως υπουργός

Κατά τις εκλογές τις 07/11/1926, το Κ.Ε. κατάφερε να καταλάβει την τρίτη θέση⁵⁹ και ο Μεταξάς κατόρθωσε να εκλεγεί βουλευτής⁶⁰. Το σύστημα⁶¹ το οποίο είχε υιοθετηθεί για την διεξαγωγή των εκλογών δεν έδινε την δυνατότητα σε κανένα κόμμα σχηματισμού αυτοδύναμης κυβέρνησης.

Ο Μεταξάς, μαζί με τους υπόλοιπους πολιτικούς ηγέτες ξεκίνησαν μία διαδικασία συζητήσεων για τον ορισμό της Οικουμενικής κυβέρνησης (Μεταξάς, 1921-1932, σσ. 488,...,492). Ο ίδιος ,ως βασικό του αίτημα για την υποστήριξη της εκάστοτε κυβέρνησης, έθεσε το ζήτημα της απομακρύνσεως των στρατιωτικών από την πολιτική (Μεταξάς, 1921-1932, σ. 490).

Στις 4/12/1926, ορκίστηκε η Οικουμενική Κυβέρνηση υπό τον Αλέξανδρο Ζαΐμη (Μεταξάς, 1921-1932, σ. 492). Σε αυτήν ο αρχηγός του Κ.Ε. έλαβε την θέση του, Υπουργού Συγκοινωνιών (Πλουμίδης, 2022, σ. 229). Ήδη, από τις πρώτες ημέρες των κοινοβουλευτικών διεργασιών ο Μεταξάς αντιμετώπισε την σκληρή και Αντιβενιζελική ενδοκυβερνητική αντιπολίτευση από το Λ.Κ. ,η οποία συνεχίστηκε έως και τις τελευταίες ημέρες της Οικουμενικής Κυβέρνησης έπειτα από δύο χρόνια (Μεταξάς, 1921-1932, σσ. 492,...,585).

Μέσα σε όλη αυτήν την διάρκεια του βίου των κυβερνήσεων 1926 - 1928, ο Μεταξάς δεν θα πάψει να δέχεται πόλεμο όχι μόνο από τους Λαϊκούς αλλά και από δικά του στελέχη αλλά συνάμα θα βιώσει και το συνεχές αίτημα φίλων και γνωστών για ρουσφέτια, το οποίο θα το αρνείται συνεχώς (Μεταξάς, 1921-1932, σσ. 492,...,585,503).

⁵⁸ Βλ., ΕΠΙΜΕΤΡΟ, ΕΚΛΟΓΙΚΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ, 1.2

⁵⁹ Στο ίδιο, ΠΙΝΑΚΕΣ, ΠΙΝΑΚΑΣ 2.3

⁶⁰ Στο ίδιο, ΠΙΝΑΚΕΣ, ΠΙΝΑΚΑΣ 2.2

⁶¹ Στο ίδιο, ΕΚΛΟΓΙΚΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ, 1.2

Πρώτη αφορμή υπήρξε το ζήτημα του κοινοβουλευτικού όρκου, ο οποίος ανέφερε την πίστη στο Δημοκρατικό Πολίτευμα και υπήρξε προϊόν εκμετάλλευσης από το Λ.Κ. για πολεμική εναντίων του αρχηγού του Κ.Ε. (Μεταξάς, 1921-1932, σ. 492). Ο Μεταξάς απάντησε στις πιέσεις των Λαϊκών μέσα στην Βουλή ότι ήταν αποφασισμένος να πνίξει τα φιλοβασιλικά του αισθήματα (Πλουμίδης, 2022, σ. 229).

Η Οικουμενική Κυβέρνηση, αποτέλεσε την επίτευξη της πολιτικής της συμφιλίωσης που επεδίωξε ο Ιωάννης Μεταξάς (Μεταξάς, 1921-1932, σ. 440). Ως αντάλλαγμα, όλα τα κόμματα που την συνιστούσαν, δεσμευτήκαν να εργαστούν ώστε να επιλύσουν το ζήτημα της Επιστροφής των Αποτάκτων Αξιωματικών που είχαν διωχτεί από το στράτευμα, με την κατηγορία της συμμετοχής τους στην Αντεπανάσταση του 1923 (Μεταξάς, 1921-1932, σ. 440).

Ο Μεταξάς κατόρθωσε να εισάγει αρκετές μεταρρυθμίσεις όσο ήταν υπουργός Συγκοινωνιών. Πρώτη επιτυχία του αποτέλεσε, η ψήφιση της συμβάσεως «ηλεκτρισμού και μεταφορών» με την συνεργασία της εταιρίας ΠΑΟΥΕΡ που είχε δρομολογηθεί ήδη επί Παγκάλου, και ψηφίστηκε έναν μήνα σχεδόν μετά από την ανάληψη του Υπουργείου από τον Μεταξά (Μεταξάς, 1921-1932, σσ. 507,835,). Με αυτό το μέτρο ο Μεταξάς θα διασφαλίσει στην πρωτεύουσα φωτισμό και μεταφορές, αλλά θα χαρακτηριστεί και ως εντολοδόχος της ΠΑΟΥΕΡ (Μεταξάς, 1921-1932, σ. 500).

Ένα ακόμα, κατόρθωμα του αποτέλεσε η σύμβαση για την ύδρευση της πρωτεύουσας με την συνεργασία της Ούλεν παρά τις αντιδράσεις των αδιαλλάκτων αντιπάλων του γι' αυτήν (Μεταξάς, 1921-1932, σσ. 500,523).

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον έχει και μία καταγραφή του Μεταξά αυτής της περιόδου, όπου μας εισάγει αμφιβολίες, σχετικά με την διαλλακτικότητα και δημοκρατικότητα του ίδιου. Έπειτα από αντιδράσεις (ακόμα και στελεχών του) μελών της Βουλής, σχετικά με την απόφαση της κυβερνήσεως να μην επιτρέπει στον λαό την είσοδο του στα Υπουργεία ώστε να διευκολύνεται η εργασία των Υπουργών, ο ίδιος θα δηλώσει “*Αποκτῶ την πεποίθησιν ὅτι ἀδύνατον νὰ προοδύσωμεν μὲ κοινοβουλευτικὸν πολίτευμα.*” (Μεταξάς, 1921-1932, p. 511)

Ως, βουλευτής και αρχηγός του Κ.Ε., υπερασπίστηκε το πολίτευμα όσο κανένας άλλος Αντιβενιζελικός της περιόδου. Συγκεκριμένα, στις 25/05/1926, κατά την διάρκεια συζητήσεως στην Βουλή σχετικά με την αναθεώρηση του άρθρου 124, το οποίο αφορούσε την αναθεώρηση του Συντάγματος, αδιάλλακτοι πολιτευτές στράφηκαν εναντίων του Μεταξά, ο οποίος εισηγούταν της αναθεώρησης, και της κυβέρνησης με το Λ.Κ. να υποχωρεί, και με βουλευτές του να φωνάζουν “*Ζήτω ὁ Βασιλεύς*” (Μεταξάς, 1921-1932, σσ. 503,523,841,842).

Η Οικουμενική κυβέρνηση θα παραμείνει στην εξουσία για περίπου 8 μήνες. Στις 11/08/1927 ο πρόεδρος του Λ.Κ., Παναγής Τσαλδάρης αποφασίζει την αποχώρηση του κόμματος του από την κυβέρνηση, λόγω της διαφωνίας του και των στελεχών του με τα οικονομικά μέτρα της κυβερνήσεως. (Μεταξάς, 1921-1932, σσ. 532,533). Οι λόγοι βέβαια, δεν ήταν μονάχα αυτοί. Το Λ.Κ., είχε χάσει την δημοφιλία του στους πολίτες και είχε καταντήσει να αποτελέσει την «ουρά» του Μεταξά. Ο λόγος της αποχώρησης του ήταν ώστε να προσεταπιστεί ξανά τα αδιάλλακτα στοιχεία, που είχε απομονώσει ο Μεταξάς, ώστε να καρπωθούν εκλογικής επιρροής στους Αντιβενιζελικούς πολίτες (Μεταξάς, 1921-1932, σσ. 503,504).

Με την αποχώρηση του Λ.Κ., η νέα κυβέρνηση αποτελούταν από τα υπόλοιπα κόμματα που είχαν συνασπίσει την Οικουμενική του 1926 (Μεταξάς, 1921-1932, σσ. 534,535). Ο Μεταξάς παρέμεινε και σε αυτήν την κυβέρνηση υπουργός Συγκοινωνιών. Μόλις λίγες μέρες αφού έλαβε ψήφο εμπιστοσύνης η κυβέρνηση (Μεταξάς, 1921-1932, σ. 535) ο Μεταξάς κατάθεσε στην Βουλή δύο νομοσχέδια, για την καλύτερη ασφαλτόστρωση παλαιών δρόμων και την δημιουργία νέων ώστε να εξυπηρετείται με αμεσότερο τρόπο η ανάπτυξη που βίωνε η κυκλοφορία εκείνη την εποχή (Μεταξάς, 1921-1932, σσ. 501,516,536,836,...,841). Συνάμα, υπήρξαν διαδικασίες για την ψήφιση της σύμβασης που είχε υπογραφεί από τον Πάγκαλο και αφορούσε τα αντιπλημμυρικά έργα που θα πραγματοποιούσε η εταιρία Foundation (Μεταξάς, ΤΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ ΤΟΥ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ, 1921-1932, p. 536).

Κατά όλη την δεύτερη κυβέρνηση Ζαΐμη, αυτής της περιόδου (1926-1928), επικράτησαν ιδεολογικές διαφορές ανάμεσα στους αρχηγούς των κομμάτων που την συγκροτούσαν (Μεταξάς, 1921-1932, σσ. 542,543). Το γεγονός αυτό αποτέλεσε και την αιτία για την οποία έπεσε (Μεταξάς, ΤΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ ΤΟΥ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ, 1921-1932). Στις 25/11/1927 μέσα στο υπουργικό συμβούλιο ο Ιωάννης Μεταξάς έκανε εισήγηση σχετικά με το θέμα της χρηματοδότησης και του συναγωνισμού της οδοποιίας, με την οποία αντέδρασε ο Παπαναστασίου (Μεταξάς, 1921-1932, σ. 543) ο οποίος εν τέλει αποχώρησε από την κυβέρνηση στις 08/02/1926 (Μεταξάς, 1921-1932, σσ. 562,856,...,895). Μπορεί, ο προσχηματικός λόγος της αποχώρησης του Παπαναστασίου να αφορούσε το σχέδιο της οδοποιίας του Μεταξά αλλά, η πραγματική αιτία για την αποχώρηση του είναι η ιδεολογική διαφορά αυτού και των άλλων πολιτικών αρχηγών που συνιστούσαν την κυβέρνηση (Μεταξάς, 1921-1932, σσ. 553,554).

Η κυβέρνηση Συνεργασίας η οποία σχηματίστηκε στις 08/02/1928 αποτελούταν από τα κόμματα των τριών εναπομεινάντων πολιτικών αρχηγών (Μεταξά, Καφαντάρη, Μιχαλακόπουλου) και διήρκεσε για 5 μήνες. Τα βασικότερα ζητήματα τα οποία αντιμετώπισε ο Μεταξάς αυτήν την περίοδο υπήρξε η επαναφορά στο ελληνικό πολιτικό προσκήνιο του Ελευθερίου Βενιζέλου και το ζήτημα των βυθοκόρων όπως ονομάστηκε.

Το πρώτο αφορούσε, ουσιαστικά την ανικανότητα του Καφαντάρη λόγω της προσωπικότητας του και της αρρώστιας που τον έπληττε να συγκρατήσει το κόμμα του (Κ.Φ), το οποίο επανήλθε στα χέρια του ιδρυτού του (Μεταξάς, ΤΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ ΤΟΥ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ, 1921-1932, σ. 554).

Το δεύτερο δεν θα αποτελέσει μεμονωμένο περιστατικό, αλλά πρόκειται για το πιο αξιοσημείωτο. Αφορά, το ψήφισμα που είχε φέρει ο Μεταξάς σχετικά με την αγορά λιμενικών εργαλείων. Το ψήφισμα από μόνο του δεν αποτελεί και κάτι το ουσιώδες όσο τα υπόλοιπα ψηφίσματα που είχε καταθέσει ο Μεταξάς τα παρελθόντα 2 έτη. Η ουσία αυτού του ζητήματος ανάγεται στο γεγονός ότι οι κύριοι πολέμιοι του αποτέλεσαν, οι πρώην βουλευτές του κόμματός του, που πλέον έχουν αποσχιστεί με σαφή προτίμηση προς το Λ.Κ. (Μεταξάς, 1921-1932, σσ. 578,906,...,910). Το γεγονός αυτό μας δείχνει τον πόλεμο τον οποίο δεχόταν ο Μεταξάς κατά όλη την διάρκεια των ετών 1926 – 1928, με κύριους αντιπάλους του, τους ομοϊδεάτες του.

Με την συνεχή υποβάθμιση της κυβερνήσεως και διότι πλέον η ίδια χρειαζόταν για την επιβίωση της την ψήφο του Κ.Φ⁶² υπό τον Βενιζέλο, η κυβέρνηση προκήρυξε εκλογές για τις

⁶² Βλ. (Ριζάς, 2022)

19/08/1926. Δύο τελευταία ζητήματα θα οδηγήσουν τον Μεταξά στην επικείμενη εκλογική ήττα. Το πρώτο ήταν η ψήφιση του πλειοψηφικού νόμου από τους βενιζελικούς με την υποστήριξη του Λ.Κ. (Μεταξάς, 1921-1932, σ. 580) κατά το οποίο ο Μεταξάς γνωρίζοντας πως *“Πιθανῶς θὰ καταμηφισθῶ ἀπὸ τὸν λαὸν καὶ θὰ ἐξαφανισθῶ ὡς πολιτικός.”* (Μεταξάς, 1921-1932, σ. 580) ο ίδιος θα απευθύνει την τελευταία του έκκληση στην βουλή για διατήρηση του αναλογικού συστήματος, την οποία μάλιστα την κατονομάζει ως *“κύκνειον ἄσμα”* (Μεταξάς, 1921-1932, σσ. 910,...,912).

Το δεύτερο αποτέλεσε η τραγική προεκλογική περιοδεία του κατά την οποία οι περισσότεροι εάν όχι όλοι οι συνεργάτες του κατά τις προηγούμενες εκλογές όχι μονάχα δεν τον στηρίζουν πλέον αλλά τον υβρίζουν και συνεργάζονται με το Λ.Κ. τον κύριο βασικό του αντίπαλο. Ο λόγος ήταν διπλός. Ένας ιδεολογικός και ένας ατομικός. Ο δεύτερος αποτελεί το γεγονός ότι ο ίδιος δεν έδωσε όσες θέσεις επιθυμούσαν, καθώς και δεν ικανοποίησε τα αιτήματα αρκετών. Ο πρώτος, αφορά ολόκληρη την πολιτική του «πλαίσιο» και την διαλλακτικότητα του ηγέτη. Ο ίδιος θα επικαλεστεί σε μία από τις τελευταίες του ομιλίες στην Βουλή τους λόγους για τους οποίους ο ίδιος υπήρξε διαλλακτικός ανά αυτά τα έτη και συνεργάστηκε μέχρι και με τον Βενιζέλο κατά την τελευταία κυβέρνηση συνεργασίας *“Ἡ κυρία ἐντολή ἡ δοθεῖσα εἰς ἡμᾶς ὑπὸ τοῦ λαοῦ ἦτο νὰ συντελέσωμεν διὰ πάσης θυσίας εἰς τὴν κατάπαυσιν τοῦ ἐμφυλίου σπαραγμοῦ καὶ εἰς τὴν ἀποκατάστασιν τῆς ὁμαλότητος ἐν τῷ τόπῳ.”* (Μεταξάς, 1921-1932, σσ. 545,905,906).

Το τέλος, το οποίο προέβλεπε ο Μεταξάς δεν θα αργήσει να φθάσει. Στις εκλογές της 19/08/1928 ο ίδιος δεν θα κατορθώσει να εκλεγεί ούτε βουλευτής⁶³. Ο ίδιος θα αποφασίσει να αποχωρήσει από το πολιτικό πεδίο, απογοητευμένος από το ελληνικό πολιτικό σύστημα (Μεταξάς, 1921-1932, σ. 586). Συγκεκριμένα την επόμενη κιάλας ημέρα θα δηλώσει στην εφημερίδα Πολιτεία *“Κατόπιν τῆς ἐκλογικῆς μου ἀποτυχίας εἰς τὴν ἰδιαιτέραν μου πατρίδα Κεφαλληνίαν θεωρῶ ἐμαυτὸν ὑπόχρεον ν' ἀποσυρθῶ ὀριστικῶς τῆς πολιτικῆς. Ἐπανέρχομαι εἰς τὸν ἰδιωτικὸν βίον μὲ τὸ συναίσθημα ὅτι καὶ ὡς στρατιωτικὸς καὶ ὡς πολιτικὸς ἔκαμα πᾶν ὅ,τι αἱ δυνάμεις μου ἐπέτρεπον ὅπως ὠφελήσω τὴν Ἑλλάδα. Εὐχαριστῶ τοὺς φίλους μου διὰ τὴν πίστην πρὸς ἐμὲ φιλίαν των, ἰνωοῦμαι ἀποχωριζόμενος αὐτων. Εἶμαι ὅμως βέβαιος ὅτι θὰ διατηρήσωσιν ἀγαθὴν περὶ ἐμοῦ ἀνάμνησιν.,..., Εὐχομαι ὀλοψύχως ὅπως ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς ὀδηγηθεῖ εἰς πρόοδον καὶ ἀκμὴν καὶ εὐδαιμονίαν.”* (Μεταξάς, 1921-1932, σ. 587)

Παρά, την γενικά ευνοϊκή εντύπωση που θα μπορούσε να μας δώσει η συγκεκριμένη πολιτική περίοδος του Μεταξά λόγω της διαλλακτικότητας του και της συνεχούς συνεργασίας του με σκοπό την εθνική συμφιλίωση, εμείς θα μπορούσαμε να εκφέρουμε και την γνώμη ότι η συγκεκριμένη πολιτική παρά το γεγονός ότι εφαρμόστηκε πλήρως από τον ίδιο κατά τα 2 αυτά χρόνια (1926-1928), δεν έπαψε να αποτελεί τον πολιτικό χειρισμό κατά τον οποίο ο ίδιος θα προσπαθήσει να υπερκεράσει το Λ.Κ. και τους λοιπούς Αντιβενιζελικούς αντιπάλους του και να στεφθεί κυρίαρχος παίκτης του Αντιβενιζελισμού. Το γεγονός αυτό θα το παρατηρήσουμε στην επόμενη πολιτική στροφή που θα κάνει ο Μεταξάς με την επιστροφή του στην ελληνική πολιτική κονίστρα κατά τα έτη 1932 - 1936 όπως θα δούμε παρακάτω.

2.4) Ο Μεταξάς επιστρέφει

⁶³ Βλ., ΕΠΙΜΕΤΡΟ, ΠΙΝΑΚΕΣ, ΠΙΝΑΚΑΣ 2.8

Κατά όλη την περίοδο 1928 – 1932, ο Μεταξάς απογοητευμένος από την πολιτική θα καταφύγει στον ιδιωτικό του βίο. Βέβαια, συνέχιζε κατά όλη αυτήν την διάρκεια να συζητάει με πρώην συντρόφους του και να σχολιάζει να πολιτικά γεγονότα της Ελλάδος (Μεταξάς, 1921-1932, σσ.

594,599,600,604,607,611,616,628,640,646,666,676,683,691,693,700,...,703,710,711,713,...,715).

Ο ίδιος κατά όλες τις συναντήσεις του με φίλους και γνωστούς διαβεβαίωνε πως δεν θα ξαναεπιστρέψει στην πολιτική (Μεταξάς, 1933- 1941, σ. 32). Βέβαια παρατηρούμε τον ίδιο σε διάφορες αναφορές ανά τα έτη να αναφέρει πως δεν θα είχε πρόβλημα να ενασχοληθεί με τα κοινά ξανά για να βοηθήσει τους φίλους και παλιούς ομοϊδεάτες του που παραμένουν πιστοί σε αυτόν και στο κόμμα (Μεταξάς, 1921-1932, σσ. 654,655).

Αυτοί, θα τον σύρουν στην συμμετοχή του στις επικείμενες βουλευτικές εκλογές μετά την πτώση της κυβερνήσεως Βενιζέλου το 1932 (Μεταξάς, 1921-1932, σσ. 721,...,730), (Μεταξάς, 1933- 1941, σ. 32). Οι εκλογές της 25/09/1932 διεξήχθησαν με αναλογικό εκλογικό σύστημα⁶⁴. Ο Μεταξάς δίχως να κάνει εκλογικό αγώνα κατάφερε να εκλεγεί βουλευτής⁶⁵ στην ιδιαίτερη του πατρίδα την Κεφαλονιά (Μεταξάς, 1921-1932, σ. 731).

Ο αρχηγός του Λ.Κ., με το αποτέλεσμα των εκλογών που, παρά τις προεκλογικές δράσεις και πιέσεις των βενιζελικών (Μεταξάς, 1933- 1941, σσ. 27,28,29), έμελλε να αποτελεί νίκη του⁶⁶ αναγνωρίζει το πολίτευμα και δεν θέτει καθεστωτικό ζήτημα έπειτα σχεδόν από 8 έτη. Του δίδεται η εντολή του σχηματισμού κυβέρνησης στις 04/11/1932 και ο ίδιος της σχηματίζει με την συμβολή των κομμάτων του Κονδύλη, του Χατζηκυριάκου⁶⁷ και του Μεταξά. Ο τελευταίος λαμβάνει και το Υπουργείο των Εσωτερικών. Η κυβέρνηση αυτή λόγω της μη κατοχής της αξιοπιστίας της Βουλής θα οδηγηθεί από τους Βενιζελικούς σε πτώση στις 15/01/1933 (Μεταξάς, 1933- 1941, σ. 37), και οι ίδιοι θα αναλάβουν την εξουσία με σκοπό την διεξαγωγή εκλογών με το πλειοψηφικό σύστημα της «στενοευρείας»⁶⁸. Παρά, το αβαντάζ του βενιζελισμού με το συγκεκριμένο εκλογικό σύστημα κατά τις εκλογές της 05/03/1933, τα «Ηνωμένα⁶⁹» (Μπαχαράς Δ., 2022, σσ. 201,202) κόμματα του αντιβενιζελισμού κατόρθωσαν να νικήσουν⁷⁰. Αποτέλεσμα της ήττας των βενιζελικών ήταν η εκδήλωση του αποτυχημένου κινήματος⁷¹ του στρατηγού Πλαστήρα την επομένη των εκλογών (Μεταξάς, 1933- 1941, σσ. 27,...,30).

Ο Μεταξάς, κατορθώνει να εκλεγεί και στις εκλογές της 05/03/1933⁷², αλλά δεν μετέχει ως Υπουργός στην κυβέρνηση παρά την εμπιστοσύνη που της παρέχει. Σκοπός του, έπειτα από το κίνημα Πλαστήρα, αποτελεί η πολιτική και ηθική εξουδετέρωση του, «υποκινητή» του κινήματος και ολέθριου αντιπάλου του, Ελευθερίου Βενιζέλου (Μεταξάς, 1933- 1941, σ. 37).

⁶⁴ Βλ, ΕΠΙΜΕΤΡΟ, ΕΚΛΟΓΙΚΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ, 1.2

⁶⁵ Στο ίδιο, ΠΙΝΑΚΕΣ, ΠΙΝΑΚΑΣ 2.17

⁶⁶ Στο ίδιο, ΠΙΝΑΚΕΣ, ΠΙΝΑΚΑΣ 2.19, 2.20

⁶⁷ Στο ίδιο, ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

⁶⁸ Στο ίδιο, ΕΚΛΟΓΙΚΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ 1.1)

⁶⁹ Ο Μεταξάς είχε πρόταση από τον Βενιζέλο για να συνεργαστεί το Κ.Ε. με το Κ.Φ στο πλαίσιο των εκλογών της 05/03/1933, ο ίδιος βέβαια αρνήθηκε την πρόταση και αποφάσισε να μετάσχει ως μέρος της «Ηνωμένης Αντιπολίτευσης» (Μεταξάς, 1933- 1941, σ. 37), (Πλουμίδης, 2022, σ. 229).

⁷⁰ Βλ, ΕΠΙΜΕΤΡΟ, ΠΙΝΑΚΕΣ, ΠΙΝΑΚΑΣ 2.23, 2.24, 2.25, 2.26.

⁷¹ Για περισσότερες πληροφορίες για το Κίνημα Πλαστήρα (06/03/1933) βλ. (Μεταξάς, 1933- 1941, σσ. 30,...,32).

⁷² Βλ, ΕΠΙΜΕΤΡΟ, ΠΙΝΑΚΕΣ, ΠΙΝΑΚΑΣ 2.22.

Κατά όλη το έτος 1933, ο Μεταξάς θα προσπαθήσει να «καθίσει στο εδώλιο του κατηγορουμένου» τον Ελευθέριο Βενιζέλο. Στις 11/05/1934, θα καταθέσει της κατηγορίες του προς τον Βενιζέλο στην Βουλή (Μεταξάς, 1933- 1941, σσ. 40,567,568) και θα συνεχίσει τον αγώνα του (Μεταξάς, 1933- 1941, σσ. 34,35,37,...,60) έως και την παροχή αμνηστίας προς τον Βενιζέλο από την «πλέον» διαλλακτική κυβέρνηση Τσαλδάρη και Κονδύλη (Μεταξάς, 1933- 1941, σ. 61), η οποία τον έβρισκε αντίθετο (Μεταξάς, 1933- 1941, σσ. 59,61,588).

Η περίοδος αυτή της συνεργασίας των Αντιβενιζελικών θα λήξει με αυτήν ακριβώς την πράξη. Με απόφαση του Μεταξά, το κόμμα του και οι βουλευτές του θα αποχωρήσουν από την «διαλλακτική» και «συμβιβαστική» κυβέρνηση Τσαλδάρη, έπειτα από την απόφαση της να διαχειριστεί το ζήτημα του Βενιζέλου με μετριοπάθεια (Μεταξάς, 1933- 1941, σ. 44).

Τα δύο αυτά γεγονότα οφείλονται στην πολιτική μεταβολή του Μεταξά κατά αυτήν την περίοδο, το κίνημα του Πλαστήρα, με τις ευλογίες του Βενιζέλου, καθώς και η διαλλακτική πολιτική του Λ.Κ. και των λοιπών Αντιβενιζελικών. Από το 1933 και έπειτα, ο Μεταξάς δεν αποτελεί τον «μετριοπαθή» και «διαλλακτικό» Αντιβενιζελικό της προηγούμενης περιόδου, αλλά αυτόν που φέρνει ουσιαστικά την κατάσταση στα άκρα εκφράζοντας την «αδιαλλαξία» της εποχής. Ο ίδιος θα σημειώσει στο Ημερολόγιο του πως “ *Τò Κοινοβούλιον άπόλεσε τò κϋρος του.*” (Μεταξάς, 1933- 1941, σ. 64).

Η περίοδος 1933-1935 αποτελεί ορόσημο για τον αντικοινοβουλευτισμό όχι μονάχα για του Μεταξά αλλά και άλλων πολιτικών. Η στροφή του Μεταξά στην απολυταρχία και στον αντικοινοβουλευτισμό εκείνη την περίοδο, δεν αποτελεί μοναδική περίπτωση. Παρατηρούμε, πως ακόμα και οι πιο «δημοκρατικοί» πολιτικοί εκείνη την περίοδο, οραματίζονται την δικτατορία (Μεταξάς, 1933- 1941, σσ. 66,67). Ο Μεταξάς, θα «κλείσει» την χρόνια του 1933 στο Ημερολόγιο του σημειώνοντας ότι “ *Κονδύλης κινείται προς δικτατορίαν(;)*” (Μεταξάς, 1933- 1941, σ. 64).

Ο Μεταξάς, πάντως σε αντίθεση με τους υπόλοιπους πολιτικούς της εποχής δεν συζητά απλώς στο παρασκήνιο αλλά λέγει ευθέως και στον Πρωθυπουργό Παναγή Τσαλδάρη και στον Πρόεδρο της Δημοκρατίας, Αλέξανδρο Ζαΐμη πως ο ίδιος δεν πιστεύει πλέον στον κοινοβουλευτισμό και ότι θα κινηθεί κατά του. Συγκεκριμένα θα αναφέρει στον πρώτο στις 12/01/1934 πως “... θεωρώ τον κοινοβουλευτισμόν έκπέσοντα, και ότι θά άγωνισθώ προς έξοδον έξ αυτού...” (Μεταξάς, 1933- 1941, σ. 80) και συνάμα στον δεύτερο στις 08/10/1934 “ *Δηλώ είς αυτόν ότι άγνωώ τας συνεννοήσεις τας όποιας θεωρώ ματαιίας και ότι αντίθεμαι είς τας έκλογάς, διότι θεωρώ τας κοινοβουλευτικας μεθόδους ως τελείως άλυσιτελείς. Ότι τò κοινοβουλευτικόν πολίτευμα έφθάρη άνεπανορθώτως και δέον νά καταργηθή*” (Μεταξάς, 1933- 1941, σ. 120).

Την ίδια περίοδο στην κυβέρνηση των Αντιβενιζελικών, κυριαρχούν δύο τάσεις, βασιζόμενες στους δύο «αρχηγούς» της. Η μία τάση του αντιπροέδρου της κυβερνήσεως, Γεωργίου Κονδύλη η οποία είναι «ακραία» και «δικτατορική» και μία του Πρωθυπουργού, Παναγή Τσαλδάρη η οποία είναι «μετριοπαθείς» και «διαλλακτική».

Κατά όλη την διάρκεια του έτους 1934 οι δύο αντίπαλες πολιτικές παρατάξεις (Βενιζελικοί – Αντιβενιζελικοί) αντιπαρέρχονται για το ποιος θα κατέχει την εξουσία. Ο Τσαλδάρης προσπαθεί μέσα από την ψήφιση του εκλογικού νόμου στις 03/10, ο οποίος χαρακτηρίστηκε

από τους Βενιζελικούς ως «νόμος της μπακλαβοποίησης⁷³», να καταστήσει σαφή την κυριαρχία του στο πολιτικό πεδίο και ενάντια στους βενιζελικούς αλλά και ενάντια στους Αντιβενιζελικούς αντιπάλους του, δηλαδή τον Μεταξά (Μεταξάς, 1933- 1941, π. 68). Ο Μεταξάς στηρίζει το συγκεκριμένο εκλογικό νόμο όχι διότι συμφέρει το κόμμα αλλά “διὰ νὰ μὴν δημιουργηθοῦν παρεξηγήσεις μεταξύ του Αντιβενιζελικοῦ κόσμου.” (Μεταξάς, 1933- 1941, π. 119).

Βέβαια, κατά όλη αυτήν την διάρκεια υπάρχουν συνεχείς φήμες για κίνημα το οποίο ετοιμάζει ο Κονδύλης με την συνεργασία του Μεταξά (Μεταξάς, 1933- 1941, σ. 69). Το κίνημα αυτό δεν πραγματοποιήθηκε ποτέ, ο Κονδύλης μάλιστα χρησιμοποίησε την εν λόγω φημολογία περί κινήματος για να ρίξει όλες τις ευθύνες στον Μεταξά (Μεταξάς, 1933- 1941, σσ. 69, ..., 71).

Παράλληλα, καθ’ όλη την διάρκεια αυτή ο Μεταξάς θα αρχίσει την «αλληλογραφία» του με τον Βενιζέλο, έπειτα από την δημοσίευση ενός άρθρου του δευτέρου στην εφημερίδα «Ελεύθερο Βήμα» σχετικά με τον Εθνικό Διχασμό. Ο Μεταξάς, δεν θα χάσει την ευκαιρία να εναντιωθεί με τον πολιτικό του αντίπαλο και θα απαντήσει. Συνολικά ο Βενιζέλος θα γράψει 39 άρθρα και ο Μεταξάς 69 και έναν Επίλογο. Η διαμάχη⁷⁴ αυτή θα διαρκέσει έως και τον Ιανουάριο του 1935 (Μεταξάς, 1933- 1941, σ. 73).

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον μας προκαλούν δύο εγγραφές του Μεταξά κατά αυτήν την διαμάχη. Η πρώτη αφορά το 5^ο άρθρο του Μεταξά το οποίο εγγράφει στην Καθημερινή στις 21/10/1934 και αναφέρει πως “... , ἐνῶ ὁ διχασμὸς κατέσκη οἷζύτατος διαρκῶν μέχρι σήμερον, καὶ γεννῶν πλέον τὴν ἐντύπωσιν ὅτι εἶναι ἀθεράπευτος. Πάντως δὲ εἶναι ἀθεράπευτος διὰ κοινοβουλευτικῶν μέσων καὶ μεθόδων.” (Βενιζέλος & Μεταξάς, 2007, σ. 53) .

Η δεύτερη εγγραφή, αφορά τον Επίλογο του Μεταξά, δηλαδή το 70^ο του άρθρο στην Καθημερινή, το οποίο γράφτηκε στις 23/01/1935 (Βενιζέλος & Μεταξάς, 2007, σσ. 523, ..., 529). Ο Επίλογος, αποτελεί μήνυμα του Μεταξά προς την Ελληνική Νεολαία και αφορά το εθνικό καθεστώς το οποίο ο ίδιος θα επιβάλει στις 4 Αυγούστου του 1936. Η αναφορά του στην συνέχεια της φυλής (Βενιζέλος & Μεταξάς, 2007, σ. 528) όπως αυτή παρουσιάζεται προμηνύει την πολιτική ιδεολογία του 3^{ου} Ελληνικού Πολιτισμού όπως αυτή διατυπώθηκε στα πλαίσια της Δικτατορίας του Μεταξά. Σε αυτό το άρθρο, το ιδανικό της φυλής παρουσιάζεται ως μία φυσική και εθνική αξία την οποία ο Ελευθέριος Βενιζέλος και η πολιτική του διαστρέβλωσε (Βενιζέλος & Μεταξάς, 2007, σ. 529). Ο Μεταξάς θα επιχειρήσει αυτήν την στροφή στον ακραίο Αντιβενιζελισμό με σκοπό να υπερκεράσει το Λ.Κ πράγμα το οποίο δεν θα καταφέρει (Πλουμίδης, 2022, σ. 230).

Παρατηρούμε πως η πολιτική ιδεολογία του Μεταξά, σταδιακά μεταβάλλετε προς την κατεύθυνση του Φασισμού. Το γεγονός αυτό είναι κατανοητό εάν ληφθεί υπ’ όψιν του αναγνώστη το διεθνές περιβάλλον κατά το οποίο συντελείτε αυτή η μεταβολή. Η επικράτηση Μουσολίνι στην Ιταλία ήδη από το 1922 και η άνοδος στην εξουσία του Εθνικοσοσιαλιστικού Γερμανικού Κόμματος και του Χίτλερ στην Γερμανία το 1933, με την σταδιακή μεταβολή αρκετών Ευρωπαϊκών κρατών προς την λύση του αναθεωρητισμού

⁷³ Για τον Νόμο της «μπακλαβοποίησης» βλ., (Mavrogordatos, 1983, σσ. 315, 316). Ο συγκεκριμένος νόμος θα εγκαταλειφτεί στις 25/10/1934, έπειτα από πιέσεις των βενιζελικών προς τον Τσαλδάρη σχετικά με τις προεδρικές εκλογές της 19/10, και θα ψηφιστεί νέος εκλογικός νόμος (Μεταξάς, 1933- 1941, σσ. 68, 69). Για τον νέο εκλογικό νόμο βλ. ΕΠΙΜΕΤΡΟ, ΕΚΛΟΓΙΚΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ, 1.3.

⁷⁴ Για την αρθρογραφία της ιστορική διαμάχη Μεταξά και Βενιζέλου βλ. (Βενιζέλος & Μεταξάς, 2007).

αποτελεί την διεθνή πραγματικότητα όχι μόνο για τον Μεταξά όπως θα παρατηρήσουμε, αλλά και για αρκετές άλλες προσωπικότητες του ελληνικού πολιτικού παρασκηνίου.

Το Ημερολόγιο ήδη από τις πρώτες του σελίδες για το 1935 αναφέρει για το Κίνημα του Βενιζέλου⁷⁵. Το Κίνημα εξεργάγη 01/03/1935 (Μεταξάς, 1933- 1941, σ. 144), και παρά τις ευνοϊκές γι αυτό συνθήκες (Μεταξάς, 1933- 1941, σσ. 131,132), δεν κατόρθωσε να καταστεί εξουσία. Το Κίνημα κράτησε σχεδόν μια εβδομάδα, έως οι δυνάμεις των κυβερνητικών με την συμβολή του Μεταξά το καταστείλουν (Μεταξάς, 1933- 1941, σσ. 144,...,146). Το γεγονός αυτό επισφράγισε τις ήδη διαμορφωμένες σκέψεις του Μεταξά. Ο ίδιος, προειδοποιούσε για την παρουσία του Ελευθερίου Βενιζέλου ήδη από το πρώτο αποτυχημένο κίνημα. (Μεταξάς, 1933- 1941, σσ. 135,136).

Η απομόνωση του Μεταξά από τον Κονδύλη και τον Τσαλδάρη, και ο φόβος του για ενδεχόμενο ανασχηματισμό της κυβέρνησης, τον οδήγησαν να παραιτηθεί από αυτήν, αφήνοντας αιχμές προς αυτήν για το Κίνημα Βενιζέλου⁷⁶ και στρέφοντας τον εναντίον της (Μεταξάς, 1933- 1941, σσ. 146,...,148). Συνάμα, ο ίδιος αρχίζει τις διεργασίες για την επικείμενη προεκλογική περίοδο (Μεταξάς, 1933- 1941, σσ. 149,...,153).

Επιπρόσθετα, στρατιωτικοί προσέγγισαν τον Μεταξά και του πρότειναν να ηγηθεί κινήματος το οποίο ο ίδιος αρνήθηκε διότι *“Δέν τούς χρειάζομαι. Μοῦ φθάνει ὁ Λαός. Νά κοιτᾶνε τό καθῆκον τους. Δέν τούς θέλω.”* (Μεταξάς, 1933- 1941, σ. 148). Έπειτα οι αξιωματικοί θα ταχθούν στο πλευρό του Κονδύλη όταν ο ίδιος θα αποφασίσει να αρχίσει την δράση του (Μεταξάς, 1933- 1941, σ. 159).

Κατά την μετά το Κίνημα περίοδο έως και τις εκλογές της 09/06/1935, ο Μεταξάς σφραγίζει πλέον την ιδεολογική του πεποίθηση, κηρύττοντας τον αγώνα για την επαναφορά του καθεστώτος της Βασιλευόμενης Δημοκρατίας και του Γεωργίου Β. Στις εκλογές ενώνει το κόμμα του το Κ.Ε. με προσωπικότητες του αδιάλλακτου και φιλομοναρχικού αντιβενιζελισμού και κατέρχεται ως «Ένωσις Βασιλοφρόνων» (Μεταξάς, 1933- 1941, σσ. 136,137). Στις εκλογές εάν και οι βασιλόφρονες δεν έλαβαν σημαντικό ποσοστό ο ίδιος κατορθώνει και εκλέγεται βουλευτής⁷⁷ (Μεταξάς, 1933- 1941, σ. 153).

Ως βουλευτής ο Μεταξάς θα παρακολουθήσει τις διαμάχες στο εσωτερικό της Κυβερνήσεως ανάμεσα στους οπαδούς του Κονδύλη και του Τσαλδάρη (Μεταξάς, Το Προσωπικό του Ημερολόγιο, 1933- 1941, σ. 138) καθώς θα τον απασχολήσουν ιδιωτικά και οικογενειακά του ζητήματα (Μεταξάς, 1933- 1941, σσ. 149,...,163). Την «πολιτική» του ηρεμία θα χαλάσει το Κίνημα του Κονδύλη στις 10/10/1935 και η πτώση της κυβερνήσεως Τσαλδάρη κατά τα οποία όπως καταγράφει και στο Ημερολόγιο *“...Καί εἰς ὅλα αὐτά παρέστη καί συμμετέσχον!...”* (Μεταξάς, 1933- 1941, σ. 163). Κατά όλη αυτήν την περίοδο ο Μεταξάς, θα επιδιώξει την στροφή του πολιτικού του λόγου στον αντικομμουνισμό, προβάλλοντας τον εαυτόν του ως τον κύριο εκφραστή του «κοινωνικού καθεστώτος» και της «νοικοκυροσύνης» (Πλουμίδης, 2022, σ. 231).

Στα πλαίσια της Κυβέρνησης Κονδύλη, η οποία διήρκεσε έναν περίπου μήνα, θα υπάρξουν συνεννοήσεις μεταξύ του Μεταξά και μελών του Λ.Κ. για την ανάληψη της υπαρχηγίας του κόμματος από τον αρχηγό του Κ.Ε. (Μεταξάς, 1933- 1941, σ. 164) που βέβαια εν τέλει

⁷⁵ Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με το Κίνημα του Ελευθερίου Βενιζέλου 01/03/1935 βλ., (Δαφνής, 2009, σσ. 697,...,766).

⁷⁶ Βλ., (Μεταξάς, 1933- 1941, σ. 152).

⁷⁷ Βλ., ΕΠΙΜΕΤΡΟ, ΠΙΝΑΚΕΣ, ΠΙΝΑΚΑΣ 2.28.

ναυάγησαν (Μεταξάς, 1933- 1941, σ. 167). Το μοναδικό ουσιαστικό γεγονός που συντελέστηκε κατά την περίοδο της «Κοσμογονίας⁷⁸», αποτέλεσε η διεξαγωγή του Δημοψηφίσματος για την επαναφορά της Μοναρχίας.

Ο Μεταξάς, πίεξε για την διεξαγωγή δημοψηφίσματος για την επαναφορά του μοναρχικού θεσμού ήδη από τις εκλογές της 09/06/1935, και έπειτα συνέχισε να ζητάει από το Λ.Κ. το οποίο βρισκόταν στην εξουσία να το πράξει (Μεταξάς, 1933- 1941, σ. 138). Εν τέλει την «πολιτική» του ενέργεια την καρπώθηκε ο Κονδύλης ο οποίος στις 03/11/1935 θα διεξάγει το Δημοψήφισμα για την επαναφορά του θεσμού της Βασιλευόμενης Δημοκρατίας (Μεταξάς, 1933- 1941, σ. 167).

Το αποτέλεσμα του Δημοψηφίσματος υπήρξε ένα καθαρό αποτέλεσμα νοθείας, με το ΝΑΙ (επιστροφή της Βασιλείας) να αγγίζει το ποσοστό του 97,80% και με περισσότερους ψηφοφόρους από τις εκλογές της 26/01/1936 που έπονταν (Μεταξάς, 1933- 1941, σ. 139), (Οικονόμου, 2003, σ. 27). Παρά την επαναφορά της Βασιλείας και του Γεωργίου Β στον θρόνο της Ελλάδος, ο Κονδύλης παρέμεινε στην εξουσία μονάχα για πέντε ημέρες από την άφιξη του Μονάρχη στην Ελλάδα (25/11/1935) (Μεταξάς, 1933- 1941, σ. 168).

2.4) Ο Μεταξάς Πρωθυπουργός

Έπειτα από την παραίτηση Κονδύλη, ορκίστηκε η Κυβέρνηση υπό τον Δεμερτζή η οποία παραχώρησε αμνηστία προς τους Βενιζελικούς Αξιωματικούς που συμμετείχαν στο κίνημα της 01/03/1935 (Μεταξάς, 1933- 1941, σ. 170), αίτημα το οποίο δεν πραγματοποιούσε η προηγούμενη κυβέρνηση (Μεταξάς, 1933- 1941, σ. 168). Με την έλευση του Γεωργίου Β, αποφασίζονται νέες εκλογές και θα επέλθει η διάλυση της βουλής στις 17/12/1935 (Μεταξάς, 1933- 1941, σ. 172)

Ο αρχηγός των Ελευθεροφρόνων, παρά τις δυσκολίες που θα αντιμετωπίσει για να καταρτίσει συνδυασμούς θα καταφέρει να εκλεγεί στις εκλογές της 26/01/1936⁷⁹ (Μεταξάς, 1933- 1941, σσ. 172,173,193,194).

Η περίοδος αυτή θα αποτελέσει για τον Μεταξά την κορύφωση του παρά το γεγονός ότι ο ίδιος ξεκινάει απογοητευμένος από το αποτέλεσμα των εκλογών της. Τα γεγονότα καταγράφονται σπασμωδικά στο Ημερολόγιο αλλά αποτελούν υψίστης σημασίας για το μέλλον του Μεταξά και του κόμματος του. Για να μπορέσουμε βέβαια, να αντιληφθούμε την μετάλλαξη η οποία συντελείται για τον αρχηγό του Κ.Ε. πρέπει να αναφερθούμε στα ιστορικά γεγονότα που είχαν ως αποτέλεσμα την ανάληψη της πρωθυπουργίας από τον ίδιο.

Το αποτέλεσμα των εκλογών έφερε ισόπαλα τα δύο μεγάλα κόμματα⁸⁰ (Λ.Κ.-Κ.Φ.) και μονάχα δια συνεργασίας ήταν δυνατόν να υπάρξει διακυβέρνηση (Μεταξάς, 1933- 1941, σ. 177). Έπειτα από διαβουλεύσεις μεταξύ των πολιτικών αρχηγών αποφασίστηκε κυβέρνηση συνεργασίας αποτελούμενη από τα δύο μεγάλα κόμματα. Η απόφαση αυτή, έπειτα από

⁷⁸ Ως Κοσμογονία αναφερόμαστε στο καθεστώς που επέβαλε ο Γεώργιος Κονδύλης στις 03/11/1935 με στόχο την διεξαγωγή δημοψηφίσματος για την επαναφορά της μοναρχίας και του Γεωργίου Β. Το καθεστώς έλαβε ειρωνικά αυτό το όνομα διότι είχε καταρτίσει σαφές πρόγραμμα για την διακυβέρνηση της χώρας, ενώ ο βασικός λόγος ύπαρξης του ήταν η διεξαγωγή του Δημοψηφίσματος (Μεταξάς, 1933- 1941, σ. 139).

⁷⁹ Βλ., ΕΠΙΜΕΤΡΟ, ΠΙΝΑΚΕΣ, ΠΙΝΑΚΑΣ 2.32.

⁸⁰ Στο ίδιο, ΠΙΝΑΚΕΣ, ΠΙΝΑΚΑΣ, 2.33,2.34,2.35.

συζητήσεις ανάμεσα στο Κ.Φ. και στο Λ.Κ. δεν τελεσφόρησε. Με την αποτυχία αυτή της προσπάθειας ο πρόεδρος του Κ.Φ. Θεμιστοκλής Σοφούλης, υπέγραψε σύμφωνο συνεργασίας με το Παλλαϊκό Μέτωπο(Κ.Κ.Ε) το οποίο θα μείνει γνωστό στην ιστορία ως το σύμφωνο «Σοφούλη- Σκλάβαινα (Μεταξάς, 1933- 1941, σ. 182).

Στις 27/02/1936, ο Μεταξάς μας αναφέρει “*Βράδυ εις τόν Βασιλέα. Μακρά συνδιάλεξις. Διστακτικός. Αλλά άγεται πρός τήν λύσιν μου.*” (Μεταξάς, 1933- 1941, σ. 196). Ο Μεταξάς, πρότεινε να τεθεί ο ίδιος πρωθυπουργός «εξωκοινοβουλευτικής» προέλευσης (Μεταξάς, 1933- 1941, σ. 183). Προς αυτόν τον δρόμο και ο Ελευθέριος Βενιζέλος, από το Παρίσι (Μεταξάς, 1933- 1941, σ. 644) ζητούσε να κινηθεί ο μονάρχης. Ο Γεώργιος Β, δεν αποδέχτηκε αυτήν την οπτική και συγκάλυψε την Βουλή στις 02/03/1936. Κατά την ορκωμοσία του σώματος οι βουλευτές του Παλ. Μετ. (Κ.Κ.Ε.) αρνήθηκαν να δώσουν όρκο προς το σύνταγμα το οποίο δεν πίστευαν (Μεταξάς, 1933- 1941, σ. 183).

Την επομένη, έγινε γνωστή η συνεργασία του Κ.Φ με το Παλλαϊκό Μέτωπο αλλά και η μυστική έως τότε συνεργασία του δευτέρου με το Λ.Κ. η οποία απέτυχε. Στο άκουσμα αυτών των ειδήσεων, ο Υπουργός Στρατιωτικών Αλέξανδρος Παπάγος οργάνωσε κίνημα για την κατάληψη της εξουσίας. Τελευταία στιγμή το κίνημα κατεστάλη έπειτα από την κρυφή υπουργοποίηση του Μεταξά στην θέση του Παπάγου από το Παλάτι (Μεταξάς, Το Προσωπικό του Ημερολόγιο, 1933- 1941, σσ. 184,...,186). Την κίνηση αυτήν του παλατιού για την υπουργοποίηση του Μεταξά, χαίρετησαν κυρίως οι Βενιζελικοί πολιτικοί με τον θερμότερο χαιρετισμό να τον αποδίδει ο ίδιος ο Ελευθέριος Βενιζέλος με την γνωστή επιστολή του, που στο τέλος της αναφέρει “*Ζήτω ό Βασιλεύς*” (Μεταξάς, 1933- 1941, σσ. 187,...,192).

Μία ημέρα μετά την υπουργοποίηση Μεταξά, ξεκινούν οι διαδικασίες της η νέας βουλή. Ο Μεταξάς σημειώνει στο Ημερολόγιο του, “*Ταραχώδης συνεδρίασις*” (Μεταξάς, 1933- 1941, σ. 197). Κατά αυτήν την ταραχώδη συνεδρίαση, ψηφίστηκε ο Θ. Σοφούλης ως Πρόεδρος της Βουλής με τις ψήφους του Παλ. Μετ., προκαλώντας με αυτόν τον τρόπο, τις ακραίες αντιδράσεις του Λ.Κ. Έπειτα, δόθηκε η εντολή σχηματισμού κυβέρνησης στον ίδιο η οποία δεν απέφερε καρπούς. Δίχως να έχει άλλη επιλογή ο Γεώργιος Β, όρκισε ξανά κυβέρνηση του Δεμερτζή με τον Μεταξά να λαμβάνει την Αντιπροεδρία της Κυβερνήσεως και δύο Υπουργεία, Στρατιωτικών και Αεροπορίας (Μεταξάς, 1933- 1941, σ. 198).

Ο Μεταξάς παρά τις γνωστές του αντικοινοβουλευτικές προθέσεις, λίγες μέρες μετά την ανασύνθεση δήλωσε “*Είμεθα κυβέρνησις μεταβατική, ή όποία θά παραχωρήση τήν θέσιν της μετά τινά χρόνον εις κυβέρνησιν ήτις θά άπορρεύση έκ τών πολιτικών κομμάτων. Φυσικά, και τώρα άμέσως είμεθα έτοιμοι να άποχωρήσωμεν εάν δέν λάβωμεν τήν έμπιστοσύνη την τοῦ Κοινοβουλίου, όπως και άν τυχόν στερηθώμεν ταύτης βραδύτερον. Διότα όσον άφορᾶ έμε τουλάχιστον προσωπικῶς, πεποιθήσίς μου είναι ότι ή Έλλάς δέν δύναται να έξέλθη τοῦ κοινοβουλευτικού πολιτεύματος. Πιστεύω δηλαδή άκραδάντως όα είναι όλέθριον δια τόν Τόπον να έκτραπή έκ τοῦ κοινοβουλευτισμού.*” (Μεταξάς, 1933- 1941, σ. 198.199).

Την δήλωση αυτήν θα την αθετήσει, λίγο καιρό αργότερα. Ο ίδιος, ορκίζεται πρωθυπουργός μετά τον αιφνίδιο θάνατο του Δεμερτζή στις 13/04/1936 και παρά τις αρχικές δηλώσεις του πως : “*ούτε ό χαρακτήρ τής κυβερνήσεως, μεταβλήθη, ούτε ή πολιτική της*” (Μεταξάς, 1933- 1941, σ. 200), “*θά έθεωροῦσεν ευχάριστον άν και τώρα τά κόμματα συνεφώνουν να δώσουν άμέσως πολιτικήν κυβέρνησιν*” (Μεταξάς, 1933- 1941, σ. 201), ο ίδιος στις 26/04/1936 έπειτα από την παρουσίαση του πολιτικού προγράμματος της κυβερνήσεως την προηγούμενη

ημέρα (Μεταξάς, 1933- 1941, σσ. 204,...,209) θα λάβει ψήφο εμπιστοσύνης με 241 υπέρ 16 κατά και 4 αποχές (Μεταξάς, 1933- 1941, σ. 209). Την επόμενη ημέρα η κυβέρνηση θα αιτηθεί πεντάμηνης εξουσιοδότησης από την Βουλή ώστε να ξεκινήσει την υλοποίηση του προγράμματός της. (Μεταξάς, 1933- 1941, σ. 210). Πράξη η οποία έμελλε να καταργηθεί από τον ίδιο τον Μεταξά με την επιβολή του καθεστώτος της 4^{ης} Αυγούστου (Μεταξάς, 1933- 1941, σσ. 210,...,228).

Ήδη, από την πρώτη υπουργοποίηση του Μεταξά αυτής της περιόδου, ο ίδιος αρχίζει με σταδιακά βήματα να εγκαταλείπει τον ρόλο του Αρχηγού του Κ.Ε. Βέβαια, άξιο αναφοράς αποτελεί πως για τον πολιτικό κόσμο της εποχής ο Μεταξάς εξακολουθεί να έχει τον ρόλο του αρχηγού των Ελευθεροφρόνων. Συγκεκριμένα, ο Γεώργιος Παπανδρέου χαρακτήριζε τον Μεταξά, σε προγενέστερη περίοδο όταν υπήρχαν μονάχα υπόνοιες για την ανάληψη της πρωθυπουργίας από τον αρχηγό του Κ.Ε ως *“Πρωθυπουργό κυβερνήσεως μικρών κομμάτων”* (Μεταξάς, 1933- 1941, σ. 187). Μάλιστα, έπειτα από την ψήφο εμπιστοσύνης της Βουλής προς τον Μεταξά, ο προοδευτικός πολιτικός Βάσος Στεφανόπουλος ανέφερε *“Χθές ακόμη, ..., κατεθέσαμεν εις τούς πόδας τοῦ Ἀρχηγοῦ τῶν Ἐλευθεροφρόνων ἄλλοι τὴν ἐμπιστοσύνην μας μετὰ διαμαρτυριῶν, καὶ ἄλλοι τὴν ἀνοχὴν μας, μετὰ χειροκροτημάτων, ..., ”* (Μεταξάς, 1933- 1941, σ. 209).

Τον τίτλο του αρχηγού του Κ.Ε θα τον αποτινάξει ο ίδιος ο Μεταξάς με το διάγγελμά του προς τον ελληνικό λαό την ημέρα της κήρυξης της δικτατορίας του, κάνοντας σαφές ότι οι προθέσεις του από την στιγμή της ανάληψης της πρωθυπουργίας από τον ίδιο δεν υπήρξαν κομματικές *“, ..., Ἡ Κυβέρνησις μου, ἡ τελείως ἀκομματιστος, ... ”* (Μεταξάς, 1933- 1941, σ. 226).

Εξαιρετικό ενδιαφέρον πάντως, παρουσιάζει η ιδιοτυπία του Μεταξά σε σχέση με του υπόλοιπους ηγέτες των Ευρωπαϊκών Φασιστικών Χωρών της εποχής του Μεσοπολέμου (Γερμανία – Ιταλία) η οποία, έγκειται στην μοναδικότητα του τερματισμού του Κ.Ε. με την 4^η Αυγούστου και όχι την μετατροπή της δικτατορίας του σε μία μονοκομματική κυβέρνηση όπως έγινε με το Ιταλικό Φασιστικό Κόμμα και το Εθνικοσοσιαλιστικό Εργατικό Κόμμα της Γερμανίας.

Κρίνοντας την πολιτική σταδιοδρομία του ηγέτη του Κ.Ε., θα μπορούσαμε να συμφωνήσουμε με την ερμηνεία που δίνει ο Hering σχετικά με τον Μεταξά *“..., ἀπό τὰ νεανικά του χρόνια τὸν βασάνιζαν φαντασιώσεις ἐξουσίας, φόβος ἀπομόνωσης, ἀηδία γιὰ τὴν κοινωνία καὶ δίψαν ἀ ἐκδικηθεῖ τούς ἐχθρούς του, τίς διαφορὲς ἡγετικὲς ὀμάδες, τὴν ἴδια τὴ χώρα, ...”* (Hering, 2012, σ. 966).

Συμπερασματικά, το Κ.Ε. κατά τον πολιτικό του βίο λειτουργούσε υπό συγκεντρωμένη διεύθυνση και συγκεκριμένα υπό προσωποκεντρική-ηγετική. Χαρακτηριστική αποτελεί η εγγραφή του Μεταξά στο Ημερολόγιο του στις 13/08/1922 όπου αναφέρει *“ Θέλουν νὰ διαλύσουν τὸ κόμμα μου! Εἶναι μωροί. Τὸ κόμμα μου εἶμαι ἐγὼ καὶ ἡ κοινὴ γνώμη - καὶ δὲν διαλύεται.”* (Μεταξάς, 1921-1932, σ. 184). Το γεγονός αυτό επιβεβαιώνεται και από το σύνθημα που φώναζαν οι οπαδοί του κόμματος «μετάξι» (Πλουμίδης, 2022, σ. 228). Ο λόγος για τα χαμηλά ποσοστά των Ελευθεροφρόνων (με εξαίρεση το 1926), αφορά την μη χαρισματική παρουσία του Ιωάννη Μεταξά⁸¹ σε αντίθεση με αυτή του Ελευθερίου Βενιζέλου

⁸¹ Βλ. (Μεταξάς, 1933- 1941, σ. 37), (Βατικιώτης, 2005, σ. 43).

και το Κ.Φ.⁸² (Μαυρογορδάτος, 1983, σσ. 55,...,60) όπου και αυτό το κόμμα υπήρξε παράδειγμα με προσωποκεντρική συγκεντρωτική διεύθυνση. Το γεγονός αυτό επιβεβαιώνει και ο Hering σχολιάζοντας τις διαφορετικές τάσεις του Κ.Ε. “, ..., *άλλωστε ο αυταρχικός τρόπος με τον οποίο ο αρχηγός τον ηγετικό του ρόλο δεν διευκόλυνε την ενσωμάτωση των έσωκομματικών τάσεων.*” (Hering, 2012, σ. 1117).

Τελικώς, ο ηγέτης του εκάστοτε πολιτικού κόμματος του Μεσοπόλεμου εντάσσεται στις κατηγορίες του χαρισματικού ηγέτη, του απλού κοινοβουλευτικού ηγέτη ή του στρατηγού-πολιτικού (Μαυρογορδάτος Γ. , 1977, σ. 157). Στην πρώτη κατηγορία θα μπορούσαμε να εντάξουμε τον Ελευθέριο Βενιζέλο ο οποίος μέσα από την προσωπικότητα του σφράγισε μία ολόκληρη ιστορική περίοδο της Ελλάδος, ενώ στην δεύτερη θα εντάξουμε τον Παναγή Τσαλδάρη, ο οποίος εξελίχθηκε σε κύριο παίχτη του πολιτικού συστήματος μέσω του κοινοβουλίου και του κομματικού μηχανισμού. Ο Αρχηγός του Κ.Ε αποτελεί το παράδειγμα της τρίτης κατηγορίας, ο ίδιος άρχισε τα βήματα του ως αξιωματικός, μετεξελίχθηκε σε αρχηγό κόμματος στο οποίο ο ίδιος έπαιρνε ουσιαστικά τις αποφάσεις και τελειοποιήθηκε ως δικτάτωρ θέτοντας εκτός νόμου και το δικό του δημιούργημα.

Κεφάλαιο 3) Τα στελέχη

Κατά γενική ομολογία και παρά την ύπαρξη τάξεων, τα κόμματα που δημιουργήθηκαν στην Ελλάδα κατά τον 19^ο και 20^ο αιώνα ,με μοναδική εξαίρεση το Σ.Ε.Κ.Ε. (μετέπειτα Κ.Κ.Ε)⁸³ (Νικολακόπουλος & Παπαθανασίου, 2022, σ. 277), υπήρξαν κόμματα Στελεχών και όχι ταξικά. Βασικό χαρακτηριστικό των κομμάτων του Μεσοπολέμου αποτελούσαν τα πελατειακά δίκτυα τα οποία δημιουργούσαν και χρησιμοποιούσαν τα στελέχη του εκάστοτε κόμματος για να ικανοποιούν τις επιθυμίες των ψηφοφόρων τους και να ασκούν τοπική επιρροή (Μαυρογορδάτος Γ. , 1977, σ. 155). Το Κ.Ε δεν υπήρξε εξαίρεση αυτού του μοντέλου.

Τον αρχικό πυρήνα του μετέπειτα Κ.Ε, αποτέλεσε η Ομάδα των Μεταρρυθμιστών για την οποία πρώτη αναφορά γίνεται στο Ημερολόγιο στις 07/03/1921 (Μεταξάς, 1921-1932, σ. 68), επτά μήνες περίπου πριν την «ίδρυση» του κόμματος. Η πρώτη σύνθεση των «Συμβούλων Μεταρρυθμιστών» όπως ονομάστηκαν αποτελούταν από τον Αλέξανδρο Βαμβέτσο, τον οικονομολόγο Ιωάννη Χαριτάκη, τον Δημήτριο Λόντο, τους δημοσιογράφους Κωνσταντίνο Κωτζία και Στάθη Καραβία, τον πρώην πρόεδρο του Π.Λ.Π.Σ και βουλευτή Βασίλειο Σαγιά και τον Δευκαλίον Ρεδιάδη (Πλουμίδης, 2022, σ. 228) και τον Ιωάννη Σπετσιώτη (Hering, 2012, σ. 967). Σε μεταγενέστερο χρόνο, στην πολιτική κίνηση του Ιωάννη Μεταξά, εντάχθηκαν οι: Σπύρος Σταυρόπουλος, Κουράτος, (Hering, 2012, σ. 967) Γεώργιος Πεσματζίου, Αντώνιος Χρηστομάνος, Θεόδωρος Τουρκοβασίλης, Ξενοφών Στρατηγός και Γεώργιος Αθανασιάδης Νόβας (Πλουμίδης, 2022, σ. 228). Έχοντας αυτές τις πληροφορίες μπορούμε να εξαγάγουμε το συμπέρασμα πως το Κ.Ε υπήρξε κόμμα το οποίο γεννήθηκε από εξωκοινοβουλευτικό παράγοντα (Ομάς των Μεταρρυθμιστών).

⁸² Βλ. (Ριζάς, 2022, σσ. 263,...,276)

⁸³ Βλ. (Νικολακόπουλος & Παπαθανασίου, 2022).

Στην κίνηση για την δημιουργία του Κ.Ε. ανταποκρίθηκαν και κάποια μέλη της ηγεσίας των Λ.Π.Σ ακολούθησαν ενώ η πλειοψηφία των Επιστράτων τάχθηκε με το Λ.Κ. Συγκεκριμένα ο Βασίλειος Σαγιάς, ο οποίος είχε υπάρξει πρόεδρος του Π.Λ.Π.Σ προσπάθησε δίχως επιτυχία να πείσει αρκετά μέλη του συλλόγου να ενταχθούν στον νέο κόμμα (Μεταξάς, 1921-1932, σσ. 142,...,144,151,191), (Μαυρογορδάτος Γ. Θ., 1996, σσ. 131,...,134).

Σταδιακά, οι Μεταρρυθμιστές θα προβούν σε συνεχείς διεργασίες για την δημιουργία του προγράμματος του Κόμματος που προετοίμαζαν (Μεταξάς, 1921-1932, σσ. 138,140,142,153,154,200), αναπτύσσοντας και τις δυσарέσκειες τους για την καθυστέρηση που επέβαλλε ο αρχηγός της Ομάδος για την ανακοίνωση του Κόμματος (Μεταξάς, 1921-1932, σ. 157) Τις ιδέες τους βέβαια, δεν θα τις προπαγανδίζουν μονάχα μέσω των εφημερίδων. Στις 06/12/1921 ο Βασίλειος Σαγιάς ο οποίος ήταν εκλεγμένος βουλευτής με την Ηνωμένη Αντιπολίτευση θα δηλώσει την ανεξαρτησία του από την κοινοβουλευτική του ομάδα και θα υπερασπίζεται τις ιδέες της Ομάδος των Μεταρρυθμιστών μέσα στο κοινοβούλιο (Hering, 2012, σ. 967).

Η κήρυξη της «Επανάστασης» του 1922 (Μεταξάς, 1921-1932, σ. 197) συντελέστηκε ίδια περίοδο με την ανακοίνωση του Κ.Ε. στις 12/10/1922 (Μεταξάς, 1921-1932, σ. 202). Την περίοδο αυτήν το Κ.Ε. μπορούσε να καταστεί κύρια δύναμη του Αντιβενιζελικού στρατοπέδου. Αρκετά ηγετικά στελέχη του έβλεπαν με ευνοϊκότερη οπτική την «Επανάσταση» σε σχέση με την ηγεσία των Αντιβενιζελικών (Hering, 2012, σ. 1106). Βέβαια, το γεγονός αυτό συνοδεύτηκε με τις αντιθέσεις των στελεχών στο εσωτερικό του κόμματος. Τα στελέχη διχάστηκαν ανάμεσα σε αυτούς οι οποίοι τόνιζαν τον αντιβενιζελικό χαρακτήρα του κόμματος και σε αυτούς που επέβλεπαν σε συνεργασία με τους Βενιζελικούς (Hering, 2012, σ. 1107).

Τα υπόλοιπα Αντιβενιζελικά κόμματα λόγω της επικράτησης της «Επανάστασης» είχαν αποδυναμωθεί. Γι' αυτόν τον λόγο, αρκετά στελέχη τους, όπως η ομάδα των οπαδών του Πέτρου Ράλλη, αλλά και διάφορα άλλα στελέχη του Λ.Κ. ιδίως στην επαρχία, αποχώρησαν και εντάχθηκαν στις τάξεις του Κ.Ε (Hering, 2012, σ. 1108).

Η συμβολή των ηγετικών στελεχών συνέβαλλε σημαντικά στην διαδικασία την σύνθεσης του προγράμματος. Η αντίθεση στο «Κεφάλαιο» και στους Βενιζελικούς, οφείλετε στην άποψη των στελεχών του Κ.Ε. αναφορικά με την ταξική πάλη η οποία θα σφράγιζε την εσωτερική δημόσια πολιτική (Hering, 2012, σ. 1108). Συνάμα, η Πολιτική του Κ.Ε. σχετικά με την Ναυτιλία υπήρξε προφανώς έργο του Ιωάννη Σπετσιώτη, ο οποίος είχε υπάρξει διευθυντής της Εμπορικής Ναυτιλίας και του Δημητρίου Χασαπίδη γενικού γραμματέα της Ομοσπονδίας Ναυτιλιακών Ενώσεων (Hering, 2012, σ. 1109).

Την «Αντεπανάσταση» είχαν στελεχώσει ή υποστήριζαν την επικράτηση της τα αδιάλλακτα και μη μετριοπαθή στελέχη του Κ.Ε (Hering, 2012, σ. 1110). Βέβαια, με την αποτυχία της και την φυγή του Μεταξά το Κ.Ε. έχασε όλη την δυναμική που μπορούσε να εκφράσει την περίοδο εκείνη (Πλουμίδης, 2022, σ. 229). Ο διχασμός των στελεχών αυξήθηκε με την αναγνώριση της «Αβασίλευτης Δημοκρατίας» από την ηγετική ομάδα του Κ.Ε και τον Μεταξά έπειτα από την επιστροφή του. Τα μεσαία και κατώτερα στελέχη τα οποία εκφράζονταν μέσα από τον πρόεδρο της διοικούσας επιτροπής, Κωνσταντίνο Αγγελόπουλο εξέφρασαν την απογοήτευσή τους για την απόφαση της ηγεσίας και προσπάθησαν να την πολεμήσουν (Hering, 2012, σ. 1112).

Γενικότερα, όλη την περίοδο της επιστροφής του Μεταξά από την Ιταλία, στο εσωτερικό του κόμματος υπήρξαν αρκετές διαμάχες. Διάφορα στελέχη πίεζαν για σκληρότερη πολιτική προς τους Βενιζελικούς ενώ διατηρούσαν πελατειακές και τοπικές σχέσεις μαζί τους (Hering, 2012, σ. 1112), διαφωνούσαν με την πολεμική μεταχείριση της ηγεσίας του Κόμματος προς το Λ.Κ και δεν υποστήριζαν την μετριοπαθή και συνενωτική τάση του Αρχηγού με τα Βενιζελικά κόμματα κόντρα στην Δικτατορία του Παγκάλου (Hering, 2012, σ. 1113). Συνάμα οι ακραίοι βασιλόφρονες που υπήρχα στο κόμμα προσπαθούσαν να μεταπείσουν τον Αρχηγό του Κόμματος ώστε να έρθει σε συνεννόηση με τον Δικτάτορα. Τα στελέχη τα οποία στήριζαν την γραμμή του Μεταξά ήταν κυρίως τα νεότερα όπως ο Μπαμπάκος, ο Ραζηκότσικας και ο Κολυβάς.

Κατά την περίοδο πριν τις εκλογές της 07/11/1926 αρκετά στελέχη του Κ.Ε μεταπήδησαν στο Λ.Κ⁸⁴ (Hering, 2012, σ. 1114). Συνάμα αρκετοί ασκούσαν κριτική προς τον αρχηγό του Κόμματος και πρότειναν το Κ.Ε να συνασπιστεί μαζί με τα λοιπά ενωμένα Αντιβενιζελικά Κόμματα (Μεταξάς, 1921-1932, σσ. 471,478,479) χωρίς βέβαια να το πετύχουν. Στις εκλογές αυτές με το Κ.Ε κατήλθαν 239 πολιτευτές⁸⁵ και εκλέχτηκαν 54⁸⁶ (Πλουμίδης, 2022, σ. 229). Την κοινωνική καταγωγή των βουλευτών μπορούμε να την εξάγουμε από τα επαγγέλματα τα οποία οι ίδιοι ασκούσαν. Η κοινοβουλευτική ομάδα του Κ.Ε είχε στο εσωτερικό της 31 δικηγόρους, 9 ιατρούς, 3 έμπορους, 2 βιομήχανους, 2 κτηματίες, 2 δημοσιογράφους, 2 αξιωματικούς, 1 ασφαλιστή, 1 Τ. υπάλληλο και 1 πολιτευτή⁸⁷. Παρατηρώντας, την κοινωνική καταγωγή και την τάξη των βουλευτών του Κ.Ε δεν θα ήταν εσφαλμένο να συμπεραίναμε πως το κόμμα ήταν στο εσωτερικό του (τουλάχιστον όσο αφορά την ηγεσία και τα στελέχη) αστικό. Επιπροσθέτως, άξιο αναφοράς αποτελεί η απουσία συνδυασμού Ελευθεροφρόνων σε 6 εκλογικές περιφέρειες⁸⁸ ενώ οι υποψήφιοι του κυριάρχησαν σε 7 νομούς⁸⁹.

Στην Οικουμενική Κυβέρνηση που σχηματίστηκε στις 04/12/1936, το Κ.Ε είχε στην κατοχή του δύο υπουργεία. Το ένα το έλαβε ο αρχηγός του Κόμματος. Το δεύτερο ,το Υπουργείο Δικαιοσύνης το έλαβε ο Κωνσταντίνος Αγγελόπουλος ο πρόεδρος της διοικούσας επιτροπής του Κ.Ε (Μεταξάς, 1921-1932, σ. 491). Ήδη, από την πρώτη στιγμή ορισμένοι βουλευτές(Βελέντζας, Νικολούδης, Πεσμαζόγλου) εξέφραζαν την δυσανεξία τους για την απόφαση του Μεταξά να μην τους υπουργοποιήσει (Μεταξάς, 1921-1932, σ. 491).

Οι εσωτερικές εντάσεις στο Κ.Ε ακολούθησαν τις εκλογές του Νοεμβρίου, με πολλά στελέχη να αρχίζουν να εκφέρουν απόψεις διαφορετικές από τον αρχηγό του (Μεταξάς, 1921-1932, σσ. 492,519). Βέβαια, παρά την αποπομπή δύο βουλευτών(Δαρβέρης, Αποστολίδης, Μπούμπουλης) του Κ.Ε (Μεταξάς, 1921-1932, σ. 510) για την αποστασία τους προς το Λ.Κ (Μεταξάς, 1921-1932, σ. 522), η ουσιαστική εσωκομματική διαπάλη δεν έχει πραγματοποιηθεί ακόμα.

Αυτή θα έρθει έπειτα από την απόφαση του Λ.Κ να αποχωρήσει από τις κυβερνητικές τάξεις (Μεταξάς, 1921-1932, σ. 533), οδηγώντας στον ανασχηματισμό της 17/08/1927 (Μεταξάς, 1921-1932, σ. 535). Το Κ.Ε έλαβε κατά αυτόν τον ανασχηματισμό τέσσερα Υπουργεία (Δικαιοσύνης, Συγκοινωνιών, Εθνικής Οικονομίας και Παιδείας και Θρησκευμάτων

⁸⁴ Βλ, ΕΠΙΜΕΤΡΟ, ΠΙΝΑΚΕΣ, ΠΙΝΑΚΑΣ 2,6, Παρατηρήσεις

⁸⁵ Στο ίδιο, ΠΙΝΑΚΑΣ 2,1

⁸⁶ Στο ίδιο, ΠΙΝΑΚΑΣ 2,2

⁸⁷ Στο ίδιο

⁸⁸ Στο ίδιο, ΠΙΝΑΚΑΣ 2,1

⁸⁹ Στο ίδιο

(Μεταξάς, 1921-1932, σ. 534). Το Υπουργείο Συγκοινωνιών το κράτησε ο αρχηγός του κόμματος, το Εθνικής Οικονομίας το έλαβε ο Νικόλαος Βελέντζας (Το Μέλλον της Κεφαλληνίας Εφημερίς του Κόμματος Ελευθεροφρόνων, 1927), (Το Μέλλον της Κεφαλληνίας Εφημερίς του Κόμματος Ελευθεροφρόνων, 1928) και το Παιδείας και Θρησκευμάτων ο Θεολόγος Νικολούδης (Μεταξάς, 1921-1932, σσ. 544,545), (Το Μέλλον της Κεφαλληνίας Εφημερίς του Κόμματος Ελευθεροφρόνων, 1927). Το Υπουργείο Δικαιοσύνης το έδωσε ο Μεταξάς στον Θ. Τουρκοβασίλη, αφήνοντας τον έως τότε υπουργό του Κωνσταντίνο (Ζωζώ) Αγγελόπουλο απλό βουλευτή (Μεταξάς, 1921-1932, σ. 535). Η σύνθεση των Υπουργείων που έλαβε το Κ.Ε θα παραμείνει έτσι κατά όλη την διάρκεια των κυβερνήσεων Ζαΐμη (1927-1928).

Ο Αγγελόπουλος, μαζί με άλλους βουλευτές όπως: Βαρβιτσιώτης, Καντιάνης, Κολυβάς, Πεσματζόγλου, Κωνσταντίνος Τσαλδάρης (Hering, 2012, σ. 1117), Παπαπαράσχου, Λουντζής, Παπαδάκος, Γιαννόπουλος, Έξαρχος, Αμποτ, Χατζηγεωργίου (Μαργιουλός, 2014, σ. 100) δηλώνουν την αυτονομία τους από την κοινοβουλευτική ομάδα του Κ.Ε (Μεταξάς, 1921-1932, σ. 535). Οι ίδιοι θα καταγγείλουν τον Μεταξά για προδοσία της ιδεολογίας του Αντιβενιζελισμού και για αυταρχισμό στην διαχείριση του κόμματος (Μαργιουλός, 2014, σ. 100) αλλά υπάρχει και το ενδεχόμενο της φυγής τους, διότι δεν έλαβαν υπουργική θέση όπως οι ίδιοι αιτούσαν από τον αρχηγό του κόμματος (Μεταξάς, 1921-1932, σσ. 534,535). Αρκετοί από αυτούς θα επιστρέψουν αργότερα στο Κ.Ε ενώ άλλοι θα ταυτιστούν με το Λ.Κ (Μαργιουλός, 2014, σ. 100).

Αυτά τα πρώην στελέχη, θα ασκήσουν δριμύτατη κριτική προς την πολιτική των Ελευθεροφρόνων κατά τα υπόλοιπα έτη με αποκορύφωμα την προσωπική επίθεση τους στον πρώην αρχηγό τους για το ζήτημα των βυθοκόρων (Μεταξάς, 1921-1932, σσ. 522, 578,906,...,910) η οποία θα μείνει στην ιστορία ως παράδειγμα της αποστασίας.

Η εσωκομματική διαπάλη συνεχίστηκε, με όλο και περισσότερα στελέχη να αποστατούν προς το Λ.Κ. έως και τις εκλογές της 19/08/1928 (Hering, 2012, σ. 1118). Σε αυτές τις εκλογές με το Κ.Ε κατήλθαν μονάχα 78 πολιτευτές⁹⁰, αριθμός απογοητευτικός εάν συγκριθεί με τον αριθμό των πολιτευτών κατά τις προηγούμενες εκλογές (239) και κατάφεραν να εκλέξουν μονάχα 1 τον δικηγόρο Σπυρίδωνα Ταλιαδούρο ο οποίος κατήλθε μάλιστα σε συνδυασμό του Λαϊκού Κόμματος⁹¹ και που θα φύγει και ο ίδιος από το κόμμα κατά το επόμενο έτος (Μεταξάς, 1921-1932, σ. 666).

Το γεγονός αυτό συντελέστηκε από αρκετούς παράγοντες. Αρχικά, ο εκλογικός νόμος αυτών των εκλογών, επέτρεπε στους υποψηφίους πολιτευτές να κατέρχονται με την ιδιότητα του κόμματος (Ελευθερόφρων) σε διάφορους εκλογικούς συνδυασμούς ενισχύοντας με αυτόν τρόπο τον διασκορπισμό των υποψηφίων του Κ.Ε⁹². Παράλληλα, υποψήφιοι του Κ.Ε απουσίαζαν από 48 εκλογικές περιφέρειες⁹³ και αρκετοί από τους πρώην υποψηφίους και βουλευτές του Κ.Ε αποφάσισαν να μεταπηδήσουν σε άλλα κόμματα ή εκλογικούς συνδυασμούς⁹⁴. Αυτοί ήταν οι λόγοι για τα απογοητευτικά αποτελέσματα του Κ.Ε σε αυτές τις εκλογές.

⁹⁰ Βλ. ΕΠΙΜΕΤΡΟ, ΠΙΝΑΚΕΣ, ΠΙΝΑΚΑΣ 2,5.

⁹¹ Στο ίδιο, ΠΙΝΑΚΑΣ 2,8.

⁹² Στο ίδιο, ΠΙΝΑΚΑΣ 2,5.

⁹³ Στο ίδιο.

⁹⁴ Στο ίδιο, ΠΙΝΑΚΑΣ 2,7.

Το αποτέλεσμα των εκλογών και η «ουσιαστική» παραίτηση του αρχηγού του, οδήγησαν τα στελέχη στην λειτουργία του εναπομείναντος κόμματος. Οι ίδιοι παρά τις συνεχείς αιτήσεις τους προς τον αρχηγό του Κ.Ε για την επιστροφή του στο πολιτικό πεδίο δεν κατάφεραν να τον μεταπέισουν. Γι' αυτόν τον λόγο προσπάθησαν την αναδιοργάνωση του κόμματος μονάχοι τους (Μεταξάς, 1921-1932, σ. 646). Τα στελέχη, θα μετέχουν με το Κ.Ε στις δύο εκλογικές διαδικασίες του 1929 στις Γερουσιαστικές του Απριλίου και στις Δημοτικές του Αυγούστου. Και στις δύο θα καταφέρουν να εκλεγούν από δύο στελέχη του Κόμματος. Στις πρώτες θα εκλεγούν Γερουσιαστές ο Κοσμάς Μπουρμπούλης και ο Θεόδωρος Τουρκοβασίλης⁹⁵ (Μεταξάς, 1921-1932, σ. 619), ο οποίος θα εκλεγεί και στις δεύτερες ως δήμαρχος Κεφαλληνίας (Μεταξάς, 1921-1932, σσ. 629,630). Στις δεύτερες θα εκλεγεί και ο Γεράκης (Μεταξάς, 1921-1932, σσ. 629,630). Μάλιστα, την ίδια περίοδο ο πρώην υπουργός Παιδείας Θεολόγος Νικολούδης, ο οποίος πλέον παραμένει μέλος της διοικούσας επιτροπής του Κ.Ε, μαζί με άλλα στελέχη θα επιδιώξουν την συγχώνευση του κόμματος στο Λ.Κ στα τέλη του 1931. Αυτή η κίνηση βέβαια δεν θα τελεσφορήσει, και ο Νικολούδης θα αποχωρήσει από το Κ.Ε για να κινηθεί και αυτός προς το Λ.Κ (Μαργιουλάς, 2014, σ. 102). Κατά την διαδικασία της εκλογής προέδρου της Δημοκρατίας η οποία πραγματοποιήθηκε στις 14/12/1929, οι Ελευθερόφρονες θα απέχουν (Hering, 2012, σ. 1164).

Όσα τελευταία πιστά στελέχη παραμένουν στο Κ.Ε θα πείσουν τον αρχηγό τους να επιστρέψει στην πολιτική λίγο πριν τις βουλευτικές εκλογές της 25/09/1932. Στις εκλογές θα κατέλθουν 19⁹⁶ πολιτευτές από τους οποίους θα εκλεγούν 3⁹⁷ συμπεριλαμβανομένου και του Μεταξά. Και σε αυτές τις εκλογές παρατηρείται το φαινόμενο της έλλειψης συνδυασμών Ελευθεροφρόνων σε 28 εκλογικές περιφέρειες⁹⁸, το οποίο μας φανερώνει ότι η δυναμική του Κ.Ε των εκλογών του 1926 δεν αποτελεί πλέον πραγματικότητα. Το μοναδικό υπουργείο που έλαβε το Κ.Ε το πήρε ο αρχηγός του κόμματος.

Βέβαια, σε αυτές τις εκλογές αξιοσημείωτή αποτελεί η ιδιάζουσα περίπτωση του πρώην πολιτευτή και βουλευτή του Κ.Ε Γεωργίου Βαρβούτη⁹⁹, ο οποίος σε αντίθεση με την πληθώρα των στελεχών που μεταπηδούν προς το Λ.Κ αυτός προσχώρησε στο Κ.Φ. (ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΕΘΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ - ΓΕΝΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, 1933, σσ. 30,31) Σε αυτό το γεγονός υπάρχει πιθανότητα να οφείλετε και η εκλογική περιφέρεια στην οποία κατέβαινε ο ίδιος υποψήφιος η οποία ήταν φιλοβενιζελική και φιλελεύθερη. Ο λόγος που και φιλελεύθερα στελέχη συνάσπιζαν το Κ.Ε, ήταν η διφορούμενη έως τότε πολιτική στάση που κρατούσε το κόμμα έναντι και στον αντιβενιζελισμό και στον βενιζελισμό. Βέβαια, η ιδεολογία των υπολοίπων στελεχών που παρέμεναν έως και τώρα στο Κ.Ε δεν μπορεί να μην θεωρηθεί ως Αντιβενιζελική.

Η κυβέρνηση που εκλέχτηκε από τις εκλογές του 1932 δεν έμελλε να μείνει για μεγάλο διάστημα. Στις κυβερνητικές τάξεις όμως μπορούμε να δούμε πρώην ηγετικά στελέχη του Κ.Ε που πλέον λειτουργούν ως Υπουργοί του Λ.Κ. Συγκεκριμένα αυτοί υπήρξαν οι: Κωνσταντίνος Αγγελόπουλος ως Υπουργός Οικονομικών, Βασίλειος Μεϊμαράκης ως Υπουργός Γενικός Διοικητής Κρήτης και ο Γεώργιος Πεσματζίου ως Υπουργός Εθνικής Οικονομίας (ΓΕΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ).

⁹⁵ Βλ., ΕΠΙΜΕΤΡΟ, ΠΙΝΑΚΕΣ, ΠΙΝΑΚΑΣ 2,12

⁹⁶ Στο ίδιο, ΠΙΝΑΚΕΣ, ΠΙΝΑΚΑΣ 2,16

⁹⁷ Στο ίδιο, ΠΙΝΑΚΕΣ, ΠΙΝΑΚΑΣ 2,17

⁹⁸ Στο ίδιο, ΠΙΝΑΚΕΣ, ΠΙΝΑΚΑΣ 2,16

⁹⁹ Στο ίδιο, ΠΙΝΑΚΕΣ, ΠΙΝΑΚΑΣ 2,1, 2,2,

Κατά την περίοδο που επακολουθεί (1933-1936) και ιδιαίτερα έπειτα από το βενιζελικό κίνημα της 01/03/1935, τα στελέχη που απάρτιζαν το Κ.Ε σε αντίθεση με την προηγούμενη περίοδο, δεν ήταν πλέον μετριοπαθή αλλά αντιθέτως εξέφραζαν ως επί το πλείστον τον «αδιάλλακτο» αντιβενιζελισμό.

Σύντομα προκηρύχθηκαν εκλογές για της 05/03/1933. Σε αυτές λόγω του συστήματος¹⁰⁰ το Κ.Ε μαζί με τα άλλα δύο αντιβενιζελικά κόμματα (Λ.Κ, Ε.Ρ.Κ) θα συνασπιστούν ως «Ηνωμένη Αντιπολίτευσις» (Μπαχαράς Δ. , 2022, σσ. 201,202). Με τον αντιβενιζελικό εκλογικό συνασπισμό θα κατέλθουν στις εκλογές 13¹⁰¹ πολιτευόμενοι με την ιδιότητα του «Ελευθερόφρων» και θα εκλεγούν οι 6¹⁰². Σε αυτές τις εκλογές ως δεν υπήρξε πολιτευτής με την ιδιότητα του Ελευθερόφρονα σε 86¹⁰³ εκλογικές περιφέρειες.

Ιδιαίτερη, αποτελεί η σύνθεση της κυβερνήσεως έπειτα από την νίκη της Αντιβενιζελικής συμμαχίας, διότι σε αυτήν έλαβαν μέρος αρκετοί αποστάτες του Κ.Ε οι οποίοι έχουν μεταβεί στις τάξεις του Λ.Κ ή του Ε.Ρ.Κ. Κάποιοι από αυτούς ήταν οι: Σπυρίδων Ταλιαδούρος ως Υπουργός Δικαιοσύνης, Βασίλειος Σαγιάς ως Υφυπουργός παρά τω Πρωθυπουργώ, Θεόδωρος Τουρκοβασίλης ως Υπουργός Παιδείας και Θρησκευμάτων, Κωνσταντίνος Καλκάνης ως Υπουργός Γενικού Διοικητού Ηπείρου, Γεώργιος Πεσματζόγλου ως Υπουργός Οικονομικών και Σπυρίδων Τσακόπουλος ως Υφυπουργός Κρατικής Υγιεινής και Αντιλήψεων (ΓΕΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ). Συνάμα, το πρώην στέλεχος των Ελευθεροφρόνων, ο Κωνσταντίνος Κοτζιάς θα εκλεγεί το 1934 στο αξίωμα του Δημάρχου Αθηναίων, με την υποστήριξη του Λ.Κ (Πλουμίδης, 2022, σ. 231). Επιπροσθέτως, κατά τις διπλές Προεδρικές Εκλογές ,οι Ελευθερόφρονες βουλευτές και γερουσιαστές στήριζαν τον Αλέξανδρο Ζαΐμη δηλώνοντας όμως ότι δεν υποστηρίζουν την κυβερνητική πολιτική του Λ.Κ (Hering, 2012, σ. 1208)

Στις επόμενες εκλογές, παρατηρούμε την αύξηση των αριθμών του υποψηφίων πολιτευτών σε ποσοστά που θα θύμιζαν τις εκλογές του 1926. Στις 09/06/1935, το Κ.Ε υπό τον Ιωάννη Μεταξά συνεργάστηκε εκλογικά με τους Ιωάννη Ράλλη και Γεώργιο Στράτο σε μία εκλογική προσπάθεια συνασπισμού των «αδιάλλακτων», έναντι των βενιζελικών δυνάμεων έπειτα από το Κίνημα της 01/03/1935 και την μετριοπαθή διαχείριση του από το Λ.Κ. (Καρπόζηλος, 2022, σσ. 173,174). Με τον εκλογικό αυτό συνασπισμό υπό την επωνυμία «Ένωσις Βασιλοφρόνων», κατήλθαν 200 πολιτευτές και 2 αγροτικοί, ενώ 3 πολιτευτές εντάχθηκαν ως Ελευθερόφρονες σε κυβερνητικό συνασπισμό (Λ.Κ- Ε.Ρ.Κ)¹⁰⁴. Από αυτούς κατάφεραν να εκλεγούν οι 7. Οι τρεις (κυβερνητικοί) Ελευθερόφρονες και τέσσερις στην Κεφαλονιά. Στην κοινοβουλευτική ομάδα έδωσε την στήριξη του και ο Μιχαήλ Ταουσάνης, εκλεγμένος με τον δραγουμικό συνδυασμό στον Νομό Φλωρίνης¹⁰⁵ (Καρπόζηλος, 2022, σ. 174). Συνάμα, αρκετοί αδιάλλακτοι βουλευτές του Λ.Κ προσέφεραν την στήριξη τους στην Ε.Β στις διαδικασίες επί του κοινοβουλίου (Καρπόζηλος, 2022, σ. 174).

Χαρακτηριστικό της αδιαλλαξίας των στελεχών της Ε.Β αποτελεί η υποψηφιότητα στην εκλογική περιφέρεια Μεσσηνίας, του πρωτεργάτη της δολοφονίας του Ελευθερίου Βενιζέλου, Ιωάννη Πολυχρονόπουλου (Hering, 2012, σ. 1236). Στην περίοδο που μεσολάβησε από τις εκλογές του 1935 έως και τις εκλογές του 1936, στις 10/10/1935

¹⁰⁰ Βλ., ΕΠΙΜΕΤΡΟ, ΕΚΛΟΓΙΚΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ, 1,1

¹⁰¹ Στο ίδιο, ΠΙΝΑΚΕΣ, ΠΙΝΑΚΑΣ 2,21

¹⁰² Στο ίδιο, ΠΙΝΑΚΕΣ, ΠΙΝΑΚΑΣ 2,22

¹⁰³ Στο ίδιο, ΠΙΝΑΚΕΣ, ΠΙΝΑΚΑΣ 2,21

¹⁰⁴ Στο ίδιο, ΠΙΝΑΚΕΣ, ΠΙΝΑΚΑΣ 2,27

¹⁰⁵ Στο ίδιο, ΠΙΝΑΚΕΣ, ΠΙΝΑΚΑΣ 2,28

πραγματοποιήθηκε επιτυχές κίνημα υπό τον στρατηγό Κονδύλη. Με αυτόν θα συνεργαστεί ο Τουρκοβασίλης σε συνεργασία με δύο βουλευτές του Κ.Ε. Συνάμα, αρκετά στελέχη του κόμματος έδειχναν εναντίωση στον προσωπικό πόλεμο που διεξήγαγε ο Μεταξάς έναντι του Κονδύλη (Hering, 2012, σ. 1249)

Τα αριθμητικά ποσοστά του Κ.Ε ήταν παρόμοια και στην επόμενη εκλογική διαδικασία (26/01/1936) έχοντας 171 πολιτευτές¹⁰⁶ από τους οποίους εκλέχτηκαν οι 7¹⁰⁷. Το χαρακτηριστικό του Κ.Ε κατά την τελευταία εκλογική διαδικασία της περιόδου του Μεσοπολέμου, αποτελεί η στελέχωση του από νέα στελέχη τα οποία δεν έχουν πολιτικό παρελθόν αλλά κυρίως στρατιωτικό (Συνδυασμός των Ελευθεροφρόνων εν Αθήναις υπό την ηγεσίαν του κ. Ιωάννου Μεταξά, 1936). Οι περισσότεροι υποψήφιοι του κόμματος προέρχονταν από την μεσαία και την εργατική τάξη (Hering, 2012, σ. 1260). Σε αυτήν την εκλογική διαδικασία συμμετείχε και η ομάδα βουλευτών που είχε διασπάσει ο Τουρκοβασίλης κατά το πραξικόπημα της 10/10/1935 στην σύνθεση της Γ.Λ.Ρ.Ε (Hering, 2012, σ. 1261).

Άξιο αναφοράς αποτελεί το γεγονός πως κατά την πρωθυπουργία του Ιωάννη Μεταξά αλλά και κατά την περίοδο του καθεστώτος της 4^{ης} Αυγούστου, μονά λίγα στελέχη του Κ.Ε έλαβαν Υπουργική θέση όπως: ο Θεολόγος Νικολούδης, ο Σπυρίδων Τσακόπουλος, ο Σταύρος Πολυζωγόπουλος, ο Άγις Ταμπακόπουλος (Μαργιουλάς, 2014, σ. 75), ο Δευκαλίων Ρεδιάδης ο Κοσμάς Μπουρμπούλης και ο Ανδρέας Αποστολίδης (ΓΕΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ). Το γεγονός αυτό οφείλεται σε προσωπική επιλογή του Μεταξά ο οποίος, παρά τις υποσχέσεις του πως θα συνεργαζόταν με τα κομματικά του στελέχη και θα υπολόγιζε το συμφέρον του Κ.Ε, έπραξε αντίθετα (Hering, 2012, σ. 1275). Συνάμα, η διαίρεση του κόμματος σε 2 στον αρχηγό και στα στελέχη διαφαίνεται και από την διαδικασία ψήφισης του Προέδρου της Βουλής Θεμιστοκλή Σοφούλη, τον οποίο τον στήριζαν οι Ελευθερόφρονες βουλευτές εκτός βεβαίως του Μεταξά (Μεταξάς, 1933- 1941, σ. 204).

Άλλα στελέχη θα συνεχίσουν την πολιτική τους καριέρα και μετά την 4^η Αυγούστου. Χαρακτηριστική αποτελεί η πολιτική κίνηση του Θεόδωρου Τουρκοβασίλη για την επανασύσταση της μεταξικής ιδεολογίας με την ίδρυση του Κόμματος των Εθνικοφρόνων το 1944. Αντιθέτως, άλλα άτομα του Κ.Ε θα μεταστραφούν σε άλλες πολιτικές παρατάξεις όπως ο Κωνσταντίνος Κοτζιάς ο οποίος θα επανεκλεγεί Δήμαρχος Αθηναίων το 1951 (Πλουμίδης, 2022, σ. 232) και ο Γεώργιος Αθανασιάδης Νόβας ο οποίος θα αναλάβει πρωθυπουργός της χώρας με την Ένωση Κέντρου το 1965.

Τελικώς, μπορούμε να εξάγουμε ως συμπέρασμα, με βάση την σύνθεση του κόμματος, πως τα στελέχη του υπήρξαν κατά κύρια βάση εκπρόσωποι της αστικής τάξης¹⁰⁸ και ότι το Κ.Ε, υπήρξε ένα καθαρά στελεχικό κόμμα. Η διαφορά του σε σχέση με τα άλλα δύο μεγάλα κόμματα της περιόδου (Κ.Φ, Λ.Κ) έγκειται στις συχνές μετακινήσεις των στελεχών του προς και από αυτά (κυρίως Λ.Κ) καθώς και η ύπαρξη σχεδόν σε όλες τις ιστορικές στιγμές του κόμματος διαφορετικής οπτικής από τα στελέχη και τον Αρχηγό, με τον τελευταίο λόγω της αυταρχικότητας στον τρόπο διοίκησης του κόμματος να τους εξαναγκάζει σε παραιτήσεις και αποχωρήσεις από το Κ.Ε.

¹⁰⁶ Βλ. ΕΠΙΜΕΤΡΟ, ΠΙΝΑΚΕΣ, ΠΙΝΑΚΑΣ 2,31

¹⁰⁷ Στο ίδιο, ΠΙΝΑΚΕΣ, ΠΙΝΑΚΑΣ 2,32

¹⁰⁸ Στο ίδιο, ΠΙΝΑΚΕΣ, ΠΙΝΑΚΑΣ, 2.2, 2.8, 2.17, 2.22, 2.28, 2.32

Κεφάλαιο 4) Οι Κομματικοί Παράγοντες

4.1) Τα Μέλη- Οι Λέσχες

Σημαντικό χαρακτηριστικό για την οργάνωση των Κομμάτων του Μεσοπολέμου αποτέλεσαν οι Κομματικές Λέσχες. Αυτές οι Λέσχες ενώ συχνά δεν είχαν ιδιαίτερη ανάμειξη με τα πολιτικά παρασκήνια η λειτουργία τους υπήρξε εξαιρετικά σημαντική. Μέσω αυτών οργανώνονταν οι ανά τόπο ομιλίες και εκδηλώσεις του κάθε κόμματος. Τέτοιες Λέσχες συναντάμε στα δύο μεγάλα κόμματα της εποχής, στο Λ.Κ τους Λ.Π.Σ και στο Κ.Φ τις Λέσχες Φιλελευθέρων.

Όπως αναφέραμε και παραπάνω, ο Μεταξάς είχε υπάρξει από τους πρωτοστάτες στην ίδρυση των Λ.Π.Σ. (Μαυρογορδάτος Γ. Θ., 1996, σ. 133). Βέβαια, οι Λ.Π.Σ, παρά το γεγονός ότι είχαν ιδρυθεί από τον Μεταξά, τα μέλη τους δεν τον ακολούθησαν στα πολιτικά του βήματα και αποφάσισαν να παραμείνουν στο Λ.Κ (Μαυρογορδάτος Γ. Θ., 1996, σσ. 131,...,134). Οι πρώτες λέσχες των Μεταρρυθμιστών, της εμβρυακής μορφής του Κ.Ε συστάθηκαν στα νησιά του Ιονίου και συγκεκριμένα στην Ιθάκη και την Κεφαλονιά την ιδιαίτερη πατρίδα του αρχηγού της ομάδος (Hering, 2012, σ. 967).

Ήδη από τα αρχικά βήματα του Κ.Ε, δημιουργήθηκε ένα δίκτυο Λεσχών του κόμματος ξεκινώντας από την Κεφαλονιά και την Ιθάκη και φτάνοντας έως την Κρήτη και την Θεσσαλονίκη το 1926 (Πλουμίδης, 2022, σ. 228). Οι λέσχες αυτές παρά την αδυναμία τους να χειρίζονται τα κομματικά όργανα όπως σε ένα μαζικό κόμμα, η δομή και οι λειτουργίες τους όπως αυτές ορίζονται από το Καταστατικό, αποτελούν παράδειγμά του. Συνάμα, είχαν υπάρξει ιδέες για την συγκρότηση νεολαίας του Κ.Ε, αυτές όμως δεν πραγματοποιήθηκαν ποτέ (Μεταξάς, 1921-1932, σ. 581).

Συγκεκριμένα, η Λέσχη αποτελούταν από δύο ειδών μέλη, τακτικά και επίτιμα. Επίτιμα μέλη, εκτός του Αρχηγού του κόμματος, ήταν όσα άτομα δεν είχαν πολιτευτεί αλλά είχαν προσφέρει σημαντικές υπηρεσίες προς το Κ.Ε (Λέσχη Ελευθεροφρόνων Θεσσαλονίκης, 1925, σ. 4). Τα τακτικά μέλη ήταν όσα άτομα είχαν το δικαίωμα του εκλέγειν και του εκλέγεσθαι στην Λέσχη. Για να έχει την δυνατότητα κάποιος πολίτης να θέσει τον εαυτό του προς εκλογή έπρεπε να ήταν πολίτης και οπαδός του Κ.Ε (Λέσχη Ελευθεροφρόνων Θεσσαλονίκης, 1925, σ. 4). Για την ένταξη και την διατήρηση ενός τακτικού μέλους ήταν προϋπόθεση η πληρωμή της τρίμηνης συνδρομής των 100 δραχμών στην Λέσχη (Λέσχη Ελευθεροφρόνων Θεσσαλονίκης, 1925, σ. 6). Κάθε πολίτης ο οποίος επιθυμούσε να βοηθήσει το Κ.Ε και πίστευε στις αρχές του αλλά δεν επιθυμούσε να εμπλακεί περεταίρω στο κομματικό σύστημα είχε την δυνατότητα να γίνει συνδρομητής της Λέσχης (Λέσχη Ελευθεροφρόνων Θεσσαλονίκης, 1925, σ. 10).

Παράλληλα η Λέσχη, είχε στην δομή της χαρακτηριστικά συλλογικών οργάνων όπως το Διοικητικό Συμβούλιο το οποίο απαρτίζεται από Πρόεδρο, Αντιπρόεδρο, Γραμματέα και Ταμία και έχει ως σκοπό του την οργανωτική και οικονομική λειτουργία της Λέσχης (Λέσχη Ελευθεροφρόνων Θεσσαλονίκης, 1925, σσ. 10,...,14) και η Γενική Συνέλευση η οποία

εκλέγει τα μέλη της Λέσχης και το Διοικητικό Συμβούλιο (Λέσχη Ελευθεροφρόνων Θεσσαλονίκης, 1925, σσ. 8,.....,10).

Σκοπός της Λέσχης Ελευθεροφρόνων, αποτελούσε η διάδοση και η προαγωγή των αρχών και των θέσεων του κόμματος. Η σκοπός αυτός μπορούσε να πραγματοποιηθεί με μία σωρεία ενεργειών όπως οι συγκεντρώσεις, η διανομή φυλλαδίων, η έκδοση εβδομαδιαίου δελτίου και η ίδρυση βιβλιοθήκης (Λέσχη Ελευθεροφρόνων Θεσσαλονίκης, 1925, σ. 3).

Εξαιρετικό ενδιαφέρον έχει ο συντηρητικός χαρακτήρας των Λεσχών όπου στο Καταστατικό τους αναφερόταν ρητά η απαγόρευση των χαρτοπαίγνιων (Λέσχη Ελευθεροφρόνων Θεσσαλονίκης, 1925, σ. 15). Η συγκεκριμένη συνήθεια αποτελούσε κόκκινο πανί για τον Αρχηγό του Κόμματος ο οποίος ανέφερε το 1935 χαρακτηριστικά για ένα πρώην στέλεχος του, τον Δενδρινό, ο οποίος είχε μεταβεί στο Λ.Κ πως: “*Έχει συμφέρον να μη τοῦ ἐμποδίζη ἡ Κυβέρνησις τό χαρτοπαίγνιον!*” (Μεταξάς, Το Προσωπικό του Ημερολόγιο, 1933- 1941, σ. 118). Το γεγονός αυτό μας αποδεικνύει πως ο Αρχηγός του κόμματος είχε σαφή επιρροή ακόμα και στα άρθρα των καταστατικών των Λεσχών, πειθαρχώντας με αυτόν τον τρόπο τα μέλη του και ενισχύοντας την κεντρική και προσωπική εξουσία του Αρχηγού ακόμα και στα κατώτερα διοικητικά στρώματα του Κ.Ε.

Οι Λέσχες αυτές βέβαια, συχνά μεταβαλλόντουσαν σε παρασιτικά μορφώματα για το Κ.Ε. Χαρακτηριστική αποτελεί η εγγραφή του Μεταξά στο Ημερολόγιο του κατά την περίοδο της απουσίας του από την πολιτική σκηνή (1928-1932) “*...Ἐπιστολή Λέσχης Κεφαλληνίας. Μοῦ ζήτεῖ χρήματα-ὔστερα ἀπό τόσα,...*” (Μεταξάς, 1921-1932, σ. 616).

Επιπροσθέτως, ο Μεταξάς για την σύσταση και την δημιουργία των Λεσχών ζητούσε βοήθεια από αρκετούς επιχειρηματίες. Χαρακτηριστική αποτελεί η ίδρυση της Λέσχης Ελευθεροφρόνων Αθηνών με την χρηματική βοήθεια των επιχειρηματιών (ιδιοκτήτες της ΤΙΤΑΝ) αδελφών Αγγελόπουλων. Μάλιστα, ο ένας από τους δύο, ο Άγγελος Αγγελόπουλος ορίστηκε πρόεδρος της Λέσχης Αθηνών, παρά την απόφαση του να μην έχει ενεργό ρόλο σε αυτό (Μαργιουλάς, 2014, σ. 88).

Η Λέσχες αυτές παρά την επιρροή που είχαν από τον αρχηγό του Κ.Ε δεν βρίσκονταν υπό την πλήρη διαχείριση του. Κατά την εκλογική αποτυχία του κόμματος στις εκλογές του 1928, η Λέσχη Ελευθεροφρόνων Ιθάκης υποστήριξε τον υποψήφιο βουλευτή του Λ.Κ (Hering, 2012, σ. 1118).

Με την επιστροφή του Μεταξά στο πολιτικό σκηνικό και την εξέλιξη του Κ.Ε σε Ε.Β στις εκλογές της 09/06/1935 οι Λέσχες Ελευθεροφρόνων μεταβλήθηκαν σε Λέσχες Βασιλοφρόνων (Εφημερίς των Ελλήνων Δημοσιογραφικών ὄργανον του κ. Ι. Μεταξά, 1935). Σκοπός των τελευταίων υπήρξε η οργάνωση του αγώνα για την επαναφορά του Βασιλέως Γεωργίου Β (Εφημερίς των Ελλήνων Δημοσιογραφικών ὄργανον του κ. Ι. Μεταξά, 1935), (Hering, 2012, σ. 1240). Οι Λέσχες ή Ενώσεις Βασιλοφρόνων όπως ονομάστηκαν προσπαθούσαν να αντικαταστήσουν τους Λ.Π.Σ, πετυχαίνοντάς το σε μεμονωμένες περιπτώσεις όπως η μεταστροφή του Λ.Π.Σ Σεπολίων (Εφημερίς των Ελλήνων Δημοσιογραφικών ὄργανον του κ. Ι. Μεταξά, 1935).

Επιπροσθέτως, οι Ενώσεις και οι Σύλλογοι Βασιλοφρόνων προσπαθώντας να αντλήσουν ως πολιτική του κληρονομιά τους Σύλλογους Επιστράτων, τα μέλη αυτών των οργανώσεων σε δημόσιες συγκεντρώσεις τους φορούσαν στρατιωτική ενδυμασία και είχαν οπλισμό (Πλουμίδης, 2022, σ. 231).

Παρατηρούμε, πως η μεταβολή στην ιδεολογία του Αρχηγού του Κ.Ε σε πιο ακραίες εκδοχές είχε άμεση σχέση και με τον οργάνωση των Λεσχών. Κατά την μετριοπαθή περίοδο του Μεταξά, το 1925, η Λέσχη Ελευθεροφρόνων Θεσσαλονίκης έγραφε στο Καταστατικό της “*Η Λέσχη των Έλευθεροφρόνων σκοπεῖ τὴν προαγωγὴν καὶ διάδοσιν τῶν Ἀρχῶν τοῦ Κόμματος τῶν Έλευθεροφρόνων, ..., ἐν γένει παντός νομίμου μέσου ὅπερ θὰ συνέτεινεν εἰς τὴν εὐόδωσιν τοῦ σκοποῦ τούτου.*” ενώ, οι Ενώσεις Βασιλοφρόνων θυμίζουν αντίστοιχα τους μελανοχιτώνες του Φασιστικού Κόμματος της Ιταλίας και τα «Σούτσταφφελ» ή Σ.Σ του Ναζιστικού Κόμματος.

Εάν και είναι δύσκολο να ορίσουμε με σαφήνεια την περίοδο της παύσεως της λειτουργίας των Λεσχών των Ελευθεροφρόνων, μπορούμε με σιγουριά να αναφέρουμε πως η πτώση της δημοτικότητας του κόμματος έπειτα από την επιστροφή του Μεταξά το 1932, επέφερε το σταδιακό κλείσιμο Λεσχών σε διάφορες περιοχές της Ελλάδος. Η πλήρης παύση τους πρέπει να επήλθε με την παύση του Κ.Ε έπειτα από την Δικτατορία της 4^{ης} Αυγούστου.

Συνοψίζοντας, οι Λέσχες Ελευθεροφρόνων παρά το γεγονός της ύπαρξης συλλογικών διαδικασιών στο εσωτερικό τους, αυτές είναι αρκετά παρόμοιες με τις Λέσχες και των άλλων δύο κομμάτων τους Α.Π.Σ (Λαϊκός Πολιτικός Σύλλογος, 1996) του Α.Κ και τις Λέσχες Φιλελευθέρων του Κ.Φ, και σε καμία περίπτωση δεν μπορούν να αποτελούν όργανα ενός μαζικού κόμματος, διότι δεν είχαν την δυνατότητα να διεισδύσουν στον κομματικό και πολιτικό μηχανισμό παρά μονάχα υπήρχαν για την προπαγανδιστική μετάδοση των ιδεών του κόμματος.

4.2) Ο Τύπος - Η Προπαγάνδα

Εξίσου σημαντικός για την συγκρότηση των κομμάτων της εποχής υπήρξε ο ρόλος του Τύπου ο οποίος υπήρξε και αυτός κομματικός «παράγων» γύρω από τον οποίο ο ηγέτης ενός κόμματος και τα στελέχη ασκούσαν την εκλογική τους επιρροή (Μαυρογορδάτος Γ., 1977, σσ. 158, ..., 160).

Έτσι και ο Μεταξάς ήδη από τα πρώτα του πολιτικά βήματα κατά την περίοδο που προσπάθησε να συνασπίσει το Κ.Ε είχε αναπτύξει σχέσεις με αρκετές εφημερίδες της πρωτεύουσας, όπως με την Νέα Ημέρα Τεργέστης του Ιωάννη Χαλκοκονδύλη, την Πολιτεία του Θεολόγου Νικολοῦδη, την Εσπερινή του Πέτρου Γιάνναρου, τον Χρόνο του Ιωάννη Διάκου (Μεταξάς, 1921-1932, σ. 325) το Φῶς του Μάκη Αθανασίου και τα Χρονικά του Κωνσταντίνου Κοτζιά και του Στάθη Καραβία. Συνάμα, τις θέσεις του Κ.Ε προπαγάνδιζε και η τοπική εφημερίδα του Αργοστολίου, Το Μέλλον της Κεφαλληνίας καθώς και το Ελεύθερο Φρόνημα οι οποίες αποτέλεσαν εξ' ολοκλήρου κομματικές εφημερίδες (Πλουμίδης, 2022, σ. 228).

Με τους περισσότερους από τους ιδιοκτήτες των εφημερίδων θα συγκρουστεί ο Μεταξάς λόγω των πολιτικών αποφάσεων που θα λάβει ως αρχηγός του Κ.Ε. Συγκεκριμένα, η Νέα Ημέρα και ο Χαλκοκονδύλης θα αρχίσουν την ανεξαρτητοποίηση τους από το Κ.Ε, διότι ο Μεταξάς συμμετείχε στο δημοψήφισμα του 1924 σε αντίθεση με τα λοιπά αντιβενιζελικά κόμματα. Ο Χρόνος και ο Ιωάννης Διάκος θα στραφούν και αυτοί με την σειρά τους ενάντια

στο Κ.Ε παίρνοντας το πλευρό των αδιάλλακτων αντιβενιζελικών και κατηγορώντας ουσιαστικά την «πολιτική του πλαισίου» την οποία είχε υιοθετήσει ο Μεταξάς (Μεταξάς, 1921-1932, σσ. 325,336). Για τον ίδιο λόγο, θα στραφεί ενάντια στο κόμμα και ο Κωνσταντίνος Αγγελόπουλος που έγγραφε στην συγκεκριμένη εφημερίδα. Παρά το γεγονός ότι ο τελευταίος ήταν υποψήφιος του Κ.Ε καταφερόταν κατά του αρχηγού του κόμματος (Μεταξάς, 1921-1932, σσ. 376,378). Μάλιστα ο ίδιος, όταν δεν θα υπουργοποιηθεί από τον Μεταξά κατά την αναθεώρηση του 1927 αφού αποσχιστεί από το Κ.Ε θα στραφεί κατά του μέσω της εφημερίδας του, της Πρωίας (Μεταξάς, 1921-1932, σσ. 500,501). Αντιθέτως τα Χρονικά του Κοτζιά θα παραμείνουν υποστηρικτές του Μεταξά και του Κ.Ε κατά ολόκληρο τον σύντομο βίο τους (Μεταξάς, 1921-1932, σ. 342).

Με την κατάρπωση των Χρονικών και με τις παλαιότερες φιλικές εφημερίδες του Μεταξά να έχουν στραφεί εναντίον του, ο ίδιος θα στραφεί στην Πολιτεία του Νικολούδη ώστε να αποτελέσει ημιεπίσημο όργανο του Κ.Ε, υιοθετώντας και προπαγανδίζοντας τις θέσεις του (Μαργιουλάς, 2014, σσ. 70,71). Η Πολιτεία θα παρέχει στήριξη στο Κ.Ε έως και το 1929, με τον ιδιοκτήτη της να εκλέγεται βουλευτής (1926) και να ορίζεται Υπουργός Παιδείας (1927) με το Κ.Ε. Βέβαια, λόγω της χαμηλής απήχησης του κόμματος η εφημερίδα έπαυε σταδιακά να έχει έσοδα με την ίδια να κλείνει τον Νοέμβριο του 1929 (Μαργιουλάς, 2014, σσ. 102,...,104).

Με την επιστροφή του Μεταξά στην πολιτική σκηνή το κόμμα του συνασπίστηκε με το Λ.Κ και το Ε.Ρ.Κ υπό την ονομασία «Ηνωμένη Αντιπολίτευση» για την συμμετοχή τους στις εκλογές του 05/03/1933. Κατά αυτήν την περίοδο τον συνασπισμό υποστήριξαν η Καθημερινή του Γ. Βλάχου, η Αστραπή του Κωνσταντίνου Γιολδάση, το Ελληνικό Μέλλον του Νίκου Ευστρατίου και ο Ημερήσιος Τηλέγραφος του Κωνσταντίνου Δεμερτζή (Μπαχαράς Δ. , 2022, σ. 202). Βέβαια, καμία από αυτές τις εφημερίδες δεν υπήρξε ουσιαστικά φιλικά προσκείμενη στο Κ.Ε μονάχα το στήριζε ως μέρος του αντιβενιζελικού συνασπισμού. Με την απόφαση του Μεταξά να αποχωρήσει από την κυβέρνηση και την εμφανώς συντηρητική και αδιάλλακτη στροφή του δημιουργώντας την Ε.Β μαζί με άλλες αδιάλλακτες και φιλοβασιλικές προσωπικότητες, η εφημερίδα η οποία τον υποστήριξε υπήρξε η Εφημερίς των Ελλήνων του Ι. Διάκου (Πλουμίδης, 2022, σ. 228). Αυτή η εφημερίδα κυκλοφόρησε για πρώτη φορά στις 18/05/1935 με κύριο της σκοπό να υποστηρίξει τον αγώνα υπέρ της επιστροφής του θεσμού της Βασιλείας τον οποίο διεξήγαγε ο Μεταξά και το κόμμα του, που μετείχε στην Ε.Β (Καρπόζηλος, 2022, σ. 174). Η υποστήριξη του Κ.Ε από την εφημερίδα αυτήν θα το συνοδεύσει κατά ολόκληρη την πορεία προς το τέλος του με την Δικτατορία της 4^{ης} Αυγούστου.

Τελικώς, το Κ.Ε δεν κατόρθωσε να καταστεί δυναμικός παράγοντας στην έντυπη προπαγάνδα, διότι ήδη από την σύστασή του, δεν μπόρεσε να προσεταιριστεί τον κύριο Αντιβενιζελικό Τύπο όπως την Καθημερινή (Hering, 2012, σσ. 1237,1239), την Σκρίπ, την Πρωτεύουσα κ.α. Το γεγονός αυτό το κατέστησε εξ' αρχής σε μειονεκτική θέση σε σχέση με το Λ.Κ το οποίο μέσω αυτών των φύλλων κατάφερε να προπαγανδίσει τις θέσεις του με μεγαλύτερο κοινωνικό αντίκτυπο, καθιστώντας το την κύρια και σταθερή πολιτική δύναμη του Αντιβενιζελισμού στον Τύπο.

Κεφάλαιο 5) Οι Ψηφοφόροι

Για να μπορέσουμε να αναλύσουμε την εκλογική βάση του Κ.Ε θα πρέπει να αναφερθούμε γενικά στην κοινωνία και στις κοινωνικές ομάδες και τάξεις που υπάρχουν στην Ελλάδα του Μεσοπολέμου. Η αρχική ταξινόμηση του ελληνικού λαού την οποία θα πρέπει να λάβουμε υπ' όψιν είναι ο διαχωρισμός ανάμεσα σε κατοίκους της Παλαιάς Ελλάδας και των Νέων Χωρών.

Ως Παλαιά Ελλάδα, ορίζουμε τις περιοχές εκείνες οι οποίες δόθηκαν στο ελληνικό κράτος με τον Αγώνα της Ανεξαρτησίας του το 1821, δηλαδή την Πελοπόννησο, την Στερεά Ελλάδα και τις Κυκλάδες. Συνάμα σε αυτήν την κατηγορία εντάσσονται και οι διευρύνσεις του ελληνικού κράτους προ της ελεύσεως του Ελευθερίου Βενιζέλου (Ιόνιοι Νήσοι και Θεσσαλία). Αντιθέτως, Νέες Χώρες ονομάζονται οι περιοχές που το ελληνικό κράτος κατάφερε να συμπεριλάβει έπειτα από τους βαλκανικούς πολέμους (1912- 1913) και τον Μεγάλο Πόλεμο(1918). Αυτές ήταν η Ήπειρος, η Μακεδονία, η Θράκη, η Κρήτη και τα Νησιά του Αιγαίου (Μαυρογορδάτος Γ. , 1977, σ. 163).

Στις πρώτες, λόγω της υπάρξεως πελατειακών δικτύων από εποχές προ της Επανάστασεως, η δύναμη των Αντιβενιζελικών ήταν δεδομένη σε αντίθεση με τις Νέες Χώρες όπου κυριαρχούσε η Βενιζελική παράταξη, όταν οι ίδιες ενσωματώθηκαν στο ελληνικό κράτος, με αποτέλεσμα να αποκτήσουν βενιζελική παράδοση. Βέβαια, αξίζει να σημειωθεί πως ιδιαίτερα κατά τα πρώτα έτη της ενσωματώσεως των Νέων Χωρών, αυτές δεν ήταν εθνικά ομογενείς. Το γεγονός αυτό γέννησε μία ιδιοτυπία της εκλογικής παράδοσης σε αυτές. Οι Βενιζελικοί στις Νέες Χώρες εκπροσωπούσαν όσους πολίτες θεωρούσαν τους εαυτούς τους Έλληνες ενώ οι Αντιβενιζελικοί (παρά την αρχική ονομασία του κόμματος του Γούναρη ως Εθνικοφρόνων) υποστηρίζονταν από τις μειοψηφίες των περιοχών όπως οι Μουσουλμάνοι της Θράκης, οι Εβραίοι της Θεσσαλονίκης και οι Σλαβόφωνοι της Μακεδονίας (Μαυρογορδάτος Γ. , 1977, σσ. 163, ..., 165).

Σε αυτό το ήδη περίπλοκο και ιδιαίτερο εκλογικό σώμα, έπειτα από τον Μικρασιατική Καταστροφή το 1922, έρχονται να προστεθούν και οι πρόσφυγες. Η εκλογική επιρροή των προσφύγων ήταν αρκετά σημαντική για την κρίσιμη εποχή της Ελλάδος του Μεσοπολέμου. Οι ίδιοι, ακραιφνώς Βενιζελικοί, έβλεπαν στον Ελευθέριο Βενιζέλο το πρότυπο του πολιτικού τους πατέρα και σωτήρα ενώ στο πρόσωπο του βασιλιά Κωνσταντίνου και των λοιπών Αντιβενιζελικών την προδοσία και την καταστροφή. Αντιθέτως οι γηγενείς, ιδίως της Παλαιάς Ελλάδας βλέποντας τα συμφέροντα τους να πλήττονται από την έλευση των προσφύγων, τους οποίους αντιμετώπιζαν με προκατάληψη και ρατσισμό, τατίστηκαν με τον Αντιβενιζελισμό (Μαυρογορδάτος Γ. , 1977, σσ. 163, ..., 165).

Επιπροσθέτως, εκτός από τις κοινωνικές ομαδοποιήσεις, σημαντικό ρόλο στην κομματική ψήφο της περιόδου έπαιξε και η κοινωνική τάξη. Τα Αντιβενιζελικά κόμματα ασκούσαν εκλογική επιρροή κυρίως στους μεγαλογαιοκτήμονες της Παλαιάς Ελλάδας, στους εργάτες μικροεπιχειρήσεων και στους αγροτικούς εργάτες όπως και στα αφεντικά τους, στους δημόσιους υπάλληλους έως έναν βαθμό, στους βιοτέχνες, στους ελεύθερους επαγγελματίες και στους μεταφορείς. Αντιθέτως οι Βενιζελικοί αντλούσαν την εκλογική τους δύναμη από τους μικροϊδιοκτήτες ή και τους ακτήμονες των Νέων Χωρών, του ιδιωτικούς υπαλλήλους, τους εμπόρους, τους τραπεζίτες, τους βιομήχανους και τους εφοπλιστές (Μαυρογορδάτος Γ. , 1977, σσ. 166, 167).

Παρατηρούμε, πως καμία παράταξη ή κόμμα δεν αντλούσε την εκλογική του δυναμική μονάχα από μία και μόνο τάξη ή ομάδα, ούτε καν το Κ.Κ.Ε το αμιγώς ταξικό κόμμα στο οποίο τις τάξεις συναθροίζονταν και οι πρόσφυγες (Μαυρογορδάτος Γ. , 1977, σ. 167). Την μορφολογία αυτή της εκλογικής επιρροής ακολούθησε και το Κ.Ε., φτάνοντας σε σημείο να αντλεί την εκλογική του επιρροή από διαφορετικές και αντικρουόμενες κοινωνικές ομάδες.

Το πρόγραμμα του Κ.Ε έκανε σαφή πρόσκληση σε μία κοινωνική ομάδα και σε δύο κοινωνικές τάξεις. Αρχικά με τον αυτοπροσδιορισμό του κόμματος ως Αντιβενιζελικό, η ηγεσία προσπάθησε να αντλήσει την επιρροή της από τον λαό, ο οποίος είχε Αντιβενιζελική ιδεολογική ταυτότητα αλλά όχι οριοθετημένη άποψη (Hering, 2012, σ. 1107). Επίσης, με το πρόγραμμά του προσπαθώντας να λάβει ταξικό χαρακτήρα, το Κ.Ε υπερασπιζονταν τα συμφέροντα της αγροτικής και της μικροαστικής τάξης έναντι του «κεφαλαιοκρατικού» βενιζελισμού. Συνάμα, προσπαθούσε να ασκήσει επιρροή προς τους συντηρητικούς εργάτες κρατώντας όμως σαφείς ιδεολογικές αποστάσεις από αυτούς (Hering, 2012, σ. 1109).

Γενικώς, το κόμμα επιθυμούσε να θέσει ως εκλογική του βάση τις μεγάλες λαϊκές τάξεις παρά το ολιγομελές κεφάλαιο. Γι' αυτόν τον λόγο, ο ίδιος ο Μεταξάς καλούσε στο σπίτι του λαϊκές ομάδες από τις συνοικίες των Αθηνών για να τις ενημερώσει σχετικά με τις ιδέες του κόμματος (Το Μέλλον της Κεφαλληνίας Εφημερίς του Κόμματος Ελευθεροφρόνων, 1926). Ιδιαίτερα, στόχευε στο να συμπεριλάβει στην εκλογική του δεξαμενή τους ψηφοφόρους του Λ.Κ του 1920 δηλαδή τα στρώματα της μικροαστικής τάξης όπως τους εμπόρους, τους μικροϊδιοκτήτες, τους ελεύθερους επαγγελματίες (Μαργιουλάς, 2014, σ. 74).

Συνάμα αρκετοί οπαδοί του κόμματος είχαν άμεσες σχέσεις με τον συνδικαλισμό. Χαρακτηριστικές ομάδες που υποστήριζαν το Κ.Ε υπήρξαν η Ομοσπονδία Επαγγελματιών Αθηνών (Μαργιουλάς, 2014, σ. 74), ο Κτηματικός Σύνδεσμος Αθηνών (Μαργιουλάς, 2014, σ. 75) και η Πανελλήνια Αστική Ένωση Κτηματιών (Μαργιουλάς, 2014, σ. 76). Το Κ.Ε προσπάθησε επίσης μέσα από το ζήτημα του ενοικιοστασίου να εκπροσωπήσει τα συμφέροντα των ενοικιαστών. Αυτό το γεγονός όμως θα το έθετε σε άμεση σύγκρουση με του μεγαλοαστούς και μεγαλοϊδιοκτήτες οπότε και σε περιόδους έντασης του ζητήματος, το κόμμα επέλεγε να τονίζει και τα δίκαια των δύο πλευρών (Μαργιουλάς, 2014, σ. 76).

Αντιλαμβανόμενο την σημασία της προσφυγικής ψήφου, το Κ.Ε προσπάθησε να διευρύνει την εκλογική του βάση με την προσθήκη και των προσφύγων (Πλουμίδης, 2022, σ. 228), γεγονός που κανένα άλλο αντιβενιζελικό κόμμα δεν έπρατε έως τότε. Χαρακτηριστική αποτελεί η αγόρευση του αρχηγού του κόμματος, του Ιωάννη Μεταξά, ως «Αρχηγού Αποκαταστάσεως Προσφύγων» από μερίδα προσφύγων έπειτα από συγκέντρωση του κόμματος στην Θεσσαλονίκη το 1926 (Το Μέλλον της Κεφαλληνίας Εφημερίς του Κόμματος Ελευθεροφρόνων, 1926).

Κατά ολόκληρο τον πολιτικό του βίο το Κ.Ε προσπάθησε να προσεταιριστεί την κοινωνική ομάδα των προσφύγων. Χαρακτηριστικές για αυτό το γεγονός αποτελούν οι εγγραφές της Εφημερίδας Των Ελλήνων κατά την περίοδο που το Κ.Ε μαζί με τον Ιωάννη Ράλλη και τον Γεώργιο Στράτο ύψωσαν την σημαία της βασιλοφροσύνης συνασπίζοντας τις δυνάμεις τους και δημιουργώντας την Ε.Β. Συγκεκριμένα αναφέρουν πως ο προσφυγικός λαός της Βορείου Ελλάδος φλεγόταν από τα φιλοβασιλικά του αισθήματα, τα οποία και εξέφραζε κατά ολόκληρη την περιοδεία του Μεταξά (Εφημερίς των Ελλήνων Δημοσιογραφικών όργανων του κ. Ι. Μεταξά, 1935). Βέβαια, παρά τις προθέσεις του κόμματος να προσεταιριστεί τις

προσφυγικές τάξεις, αυτές δεν συνασπίστηκαν κάτω από το Κ.Ε παρά μονάχα σε ένα αμελητέο ποσοστό.

Με βάση την προεκλογική διακήρυξη του υποψηφίου του κόμματος, Ξενοφών Στρατηγού, το Κ.Ε συνυπολόγιζε την αγροτική, την τάξη των διανοομένων, την βιομηχανική, την εμπορική, την τάξη των ελευθέρων επαγγελματιών καθώς και την «έντιμη» μερίδα της εργατικής κάτω από ένα ενιαίο σύνολο της αστικής τάξης και τις υπολόγιζε ως μία, στην προσπάθεια του να αποκτήσει ταξική συνείδηση και να αυξήσει την εκλογική του δεξαμενή (Hering, 2012, σ. 1110). Αυτή όμως η ιδεολογική τοποθέτηση δεν αποτελούσε την πραγματικότητα.

Η πραγματική εκλογική βάση του Κ.Ε αποτελούταν από την αδιάλλακτη και συντηρητική μερίδα του αντιβενιζελικού εκλογικού σώματος ακόμα και κατά την περίοδο της μετριοπάθειας του κόμματος (1924-1928) (Hering, 2012, σ. 1110). Συγκεκριμένα, το κόμμα αντλούσε την επιρροή του από τους αυτόχθονες βασιλόφρονες των αγροτικών περιοχών. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτέλεσε η υποστήριξη του κόμματος από τους Σλαβόφωνους της Ηγουμενίτσας, όταν ένιωσαν πως τα συμφέροντα του απειλούταν από την έλευση των προσφύγων. Μοναδική περίπτωση ιδιάζουσας κοινωνικής τάξης που φαίνεται να είχε άμεση σχέση με το Κ.Ε φαίνεται να αποτελεί η συντηρητική και αντιβενιζελική πολιτική οργάνωση της τάξεως των Διανοομένων υπό την επωνυμία «Πολιτική Αναγέννησις» (Μαργιουλάς, 2014, σ. 84).

Επιπλέον, η αδιαλλαξία των οπαδών του Κόμματος διαφαίνεται από τα συνθήματα που χρησιμοποιούσαν. Με την επιστροφή του Μεταξά από την εξορία κατά την διάρκεια ενός λόγου του στον Πειραιά (06/04/1924), ενώ ο ίδιος προπαγάνδιζε την μετριοπάθεια και την συμφιλίωση με τους βενιζελικούς, ο λαός που τον άκουγε ζητούσε “*αδιαλλαξία*” από τον αρχηγό του (Μεταξάς, 1921-1932, pp. 790,...,793).

Παρόμοια ήταν και τα συνθήματα που εξέφραζαν οι οπαδοί του κόμματος και μετά την στροφή του Μεταξά προς τον σκληρό αντιβενιζελισμό και την βασιλοφροσύνη κατά την περίοδο της δεύτερης επιστροφής του στην πολιτική (1932-1936). Συγκεκριμένα η Εφημερίδα των Ελλήνων μας πληροφορεί για εκδηλώσεις των οπαδών της Ε.Β και του Κ.Ε στην Μακεδονία και την Θράκη (Εφημερίς των Ελλήνων Δημοσιογραφικών Όργανων του κ. Ι. Μεταξά, 1935), στην Μεσσηνία (Εφημερίς των Ελλήνων Δημοσιογραφικών Όργανων του κ. Ι. Μεταξά, 1935) και σε άλλες περιοχές.

Χαρακτηριστικό της συντηρητικότητας, του εθνικισμού και της βασιλοφροσύνης των οπαδών αποτελούν τα συνθήματα κατά της κυβέρνησης Κονδύλη-Τσαλδάρη, τα οποία βροντοφώναζαν κατά την ομιλία του Μεταξά στην Λαμία στις 25/05/1935 “*Ζήτω ό Βασιλιάς, Κάτω όί μγάδες, Κάτω όί λωποδύτες, Κάτω ό κοιμισμένος¹⁰⁹, Κάτω ό λιποτάκτης ό Κονδύλης, Κάτω ό Λιποτάκτης! Κάτω ό φίλος τοῦ Κεμάλ! Δέν θέλουμε νά κυβερνώμεθα από προδότες!*” (Εφημερίς των Ελλήνων Δημοσιογραφικών Όργανων του κ. Ι. Μεταξά, 1935). Παρόμοια συνθήματα ακούστηκαν και στον λόγο του στην Κεφαλονιά στις 29/05/1935 “*Κάτω ή Δημοκρατία του Κονδύλη καί τοῦ Πλαστήρα, Κάτω ό προδότης ό Κονδύλης, Κάτω ό φίλος τοῦ Κεμάλ*” (Εφημερίς των Ελλήνων Δημοσιογραφικών Όργανων του κ. Ι. Μεταξά, 1935).

¹⁰⁹ Ως “κοιμισμένο” αναφέρονται οι οπαδοί των Ελευθεροφρόνων στον Παναγή Τσαλδάρη, πρωθυπουργό και αρχηγό του Λ.Κ

Τελικώς, παρά τις συνεχείς διαθέσεις του Κ.Ε να αποτελέσει κύρια επιλογή των αντιβενιζελικών πολιτών περιορίστηκε όπως μπορούμε να εξάγουμε από τα ποσοστά των βουλευτών που εξέλεξε¹¹⁰ κυρίως στην Κεφαλονιά (Πλουμίδης, 2022, σ. 229). Το γεγονός αυτό οφείλεται αρχικά στα Αντιβενιζελικά χαρακτηριστικά του λαού της περιοχής¹¹¹ καθώς και στα πελατειακά δίκτυα τα οποία βρίσκονταν στα χέρια του αρχηγού του κόμματος, ο οποίος θεωρούσε την Κεφαλονιά ιδιαίτερη πατρίδα του.

Κεφάλαιο 6) Η Ιδεολογία - Το πολιτικό πρόγραμμα

Οι ιδεολογίες που κυριαρχούν στον ελλαδικό χώρο ήδη πριν από την εποχή του Μεσοπολέμου είναι δύο (Βενιζελισμός- Αντιβενιζελισμός) και εκφράζονται από τα δύο κυρίαρχα κόμματα Κ.Φ και Λ.Κ αντίστοιχα (Μαυρογορδάτος Γ., 1977, σ. 157). Ο βενιζελισμός εκφράστηκε από τον Ελευθέριο Βενιζέλο και αφορούσε ολόκληρη την «εκσυγχρονιστική» πολιτική την οποία άσκησε ο ίδιος και οι επίγονοι του από την περίοδο το 1910.

Ο Αντιβενιζελισμός, όπως αναφέρει και το όνομα του υπήρξε ο εκφραστής της εναντίωσης στην πολιτική αυτή. Εάν και ουδέποτε δεν είχε σαφές πολιτικό αφήγημα και ιδεολογία, αυτά θα μπορούσαν να συνοψιστούν σε ένα άρθρο του Γεωργίου Βλάχου, εκδόστη της Καθημερινής όταν προσπαθούσε και ο ίδιος να δώσει ορισμό στο κόμμα το οποίο υπήρξε ο κύριος εκφραστής της αντιβενιζελικής ιδεολογίας, στο Λ.Κ. Χαρακτηριστικά αναφέρει πως: *“Το Λαϊκόν Κόμμα είναι το κόμμα του έστω και επί ζημιά του τόπου σεβασμού προς τους Νόμους, το κόμμα των παλαιών συνηθειών, των παλαιών μεθόδων, των παλαιών παραδόσεων, του κοινοβουλευτισμού, της νοικοκυροσύνης, της τάξεως, με όλα τα αγαθά, όλα τα προτερήματα και όλα τα ελαττώματα αυτών των ιδιοτήτων του. Δεν θα μεγαλουργήσει πιθανώς το Λαϊκόν, αλλά δεν θα καταστρέψει. Δεν θα κάμει μεγάλην πολιτικήν, αλλά δεν θα πληρώσει και τας συνεπείας της μεγάλας και δυσβαστάκτους.”* (Βλάχος, 1932).

Το άρθρο αυτό χαρακτηρίζει την ουσιαστική ιδεολογία του αντιβενιζελισμού. Βέβαια, το Κ.Ε σε αντίθεση με το Λ.Κ δεν υπήρξε ουδέποτε στην ιστορία του υπερασπιστής του «ορθόδοξου» Αντιβενιζελισμού. Το ίδιο ήδη από τα πρώτα χρόνια της ιδρύσεως, του στράφηκε ενάντια στον «τυραννικό βενιζελισμό»¹¹² (Παπαευθυμίου, 1923, σ. 10), ο οποίος καταργούσε τις βασικές ελευθερίες του ατόμου, του πολίτη και της γνώμης. Ταυτόχρονα δήλωνε πως θεωρούσε αναγκαίο για τα συμφέροντα του Έθνους τον Μοναρχικό θεσμό, δίδοντας του τον χαρακτήρα ενός αντιβενιζελικού κόμματος. Την υπεράσπιση της μοναρχίας παράλληλα, συνόδευε και η εξύψωση της δυναμικότητας του λαϊκού παράγοντα με σκοπό να καταστεί ο κυρίαρχος του πολιτεύματος (Μεταξάς, 1921-1932, σ. 778). Το κόμμα κατά τα πρώτα του πολιτικά βήματα, ευαγγελιζόταν την αποκατάσταση της ομαλότητας, της ειρήνης

¹¹⁰ Βλ. ΕΠΙΜΕΤΡΟ, ΠΙΝΑΚΕΣ, ΠΙΝΑΚΑΣ 2.2, 2.12, 2.17, 2.22, 2.28, 2.32.

¹¹¹ Τα Νησιά του Ιονίου, η Πελοπόννησος και η Στερεά ήταν οι περιοχές που κατά το Δημοψήφισμα του 1924 είχαν υποστηρίξει τον Μοναρχικό θεσμό. Συγκεκριμένα τα Επτάνησα έδωσαν 59% στο ΟΧΙ προς το Δημοκρατικό πολίτευμα (Μπαχαράς, 2003, σ. 44).

¹¹² Χαρακτηριστική αποτελεί η άποψη του Μεταξά σχετικά με τον λόγο για τον οποίο είναι ο ίδιος Αντιβενιζελικός *“Είμαι αντιβενιζελικός όχι από μίσος προς τόν Βενιζέλο, αλλά διότι ό Βενιζελισμός υπήρξε κόμμα τυρραννικόν.”* (Μεταξάς, 1921-1932, σ. 164).

και της ασφάλειας, συνθηματολογία που εξέφραζε κυρίως τον αντιβενιζελισμό της εποχής. Γι' αυτόν τον λόγο στάθηκε ενάντια στην Επανάσταση του 1922 καθώς και στην μετέπειτα Δικτατορία του Παγκάλου δηλώνοντας την εναντίωσή του στον милитарισμό και ωθώντας ως αίτημα την απομάκρυνση των στρατιωτικών από την πολιτική (Πλουμίδης, 2022, σ. 227).

Βέβαια, το Κ.Ε, στην ιδρυτική του διακήρυξη δεν στρέφεται μονάχα κατά των βενιζελικών αλλά ασκεί δριμιά κριτική και για τους λοιπούς αντιβενιζελικούς. Το ίδιο χαρακτήριζε τα κόμματα που κυβέρνησαν έπειτα από τις εκλογές του Νοεμβρίου του 1920 (δηλαδή την Ηνωμένη Αντιπολίτευση) ως χρεοκοπημένα εννοώντας πως είχαν μείνει προσκολλημένα στο παρελθόν (Παπαευθυμίου, 1923, σσ. 10,11) και τα κατηγορήσει πως είχαν προδώσει τα ιδανικά του λαού από τον οποίο είχαν εκλεγεί (Μεταξάς, 1921-1932, σσ. 778,779). Μάλιστα ο Μεταξάς παρουσίαζε το Κ.Ε ως έναν νέο κομματικό σχηματισμό στελεχωμένο από νέα πρόσωπα εντείνοντας την ιδεολογική και δομική διαφορά του από τους Συνασπισμένους (Πλουμίδης, 2022, σ. 227).

Ο διμέτωπος αυτός αγώνας του Κ.Ε τόσο κατά του βενιζελισμού όσο και κατά του ορθόδοξου αντιβενιζελισμού, θα μπορούσε να το χαρακτηρίσει ως τον εκπρόσωπο του «Τρίτης Δρόμου» του Ελλαδικού χώρου όπως αυτός εκφράστηκε μέσα από την βασική διαιρετική τομή της εποχής, τον Εθνικό Διχασμό (Καλλής, 2024, σ. 30). Βέβαια, το Κ.Ε θα ασκήσει κριτική και κατά των υπερασπιστών της «Τρίτης Καταστάσεως», κατηγορώντας τους για την ουδέτερη στάση την οποία κρατούσαν έναντι των βενιζελικών και των αντιβενιζελικών (Παπαευθυμίου, 1923, σσ. 12,13).

Συνάμα, στο πρόγραμμα του το Κ.Ε εκφράστηκε ως ένα καθαρά ταξικό κόμμα¹¹³, το οποίο εξέφραζε τα συμφέροντα της αγροτικής, της μικροαστικής και μερίδας των αιτημάτων της εργατικής τάξης (Μεταξάς, 1921-1932, σ. 778). Μάλιστα χάρη στην αντιπαράθεση τους με τους βενιζελικούς το Κ.Ε θα υποστηρίξει τις θέσεις του ενάντια στο μεγάλο κεφάλαιο (Hering, 2012, σσ. 1108,1109). Χαρακτηριστική της αντιπαράθεσης του Κ.Ε με τους μεγαλοβιομήχανους αποτελεί η προγραμματική του πολιτική αναφορικά με την βιομηχανία η οποία υποστήριζε μονάχα τους βιομήχανους που κατεργάζονταν πρώτη ύλη και όσους ήταν απαραίτητοι για την επιβίωση της χώρας. Συνάμα, μία πολιτική του προγράμματος του Κ.Ε που θα μπορούσαμε να την χαρακτηρίσουμε κατά του κεφαλαίου αποτέλεσε η υποχρέωση των ανώνυμων βιομηχανιών να δίνουν ποσοστό του κέρδους τους στους εργάτες τους (Μεταξάς, 1921-1932, σ. 780). Βέβαια, παρά την ιδεολογική διαπάλη του κόμματος με τους κεφαλαιοκράτες το ίδιο είχε ταχθεί με την ελεύθερη οικονομία παρά με τον προστατευτισμό (Hering, 2012, σ. 1109).

Συγκεκριμένα για την γεωργική πολιτική το Κ.Ε πρότεινε την άμεση αποκατάσταση των ακτημόνων, την αύξηση της παραγωγής σε γεωργικές εκτάσεις, την δημιουργία ειδικού τραπεζικού ιδρύματος μονάχα για την εξυπηρέτηση των αγροτών, την αύξηση των γεωργικών εκτάσεων από εγγειοβελτιωτικά και αποστραγγιστικά έργα, την αποκατάσταση των νομαδικών κτηνοτρόφων καθώς και την υποστήριξη όλων των γεωργικών και αγροτικών συνεταιρισμών (Μεταξάς, 1921-1932, σ. 779). Το κόμμα έδωσε ιδιαίτερη έμφαση στους αγρότες οι οποίοι κατά την περίοδο που εξετάζουμε αποτελούσαν το 60% του πληθυσμού, γι αυτόν τον λόγο υιοθέτησε και ως σήμα του το Στάχυ (Πλουμίδης, 2022, σ. 227).

¹¹³ Ο ταξικός χαρακτήρας του κόμματος φαίνεται να αποδίδεται σαν ιδέα από τον Ι. Γιαννόπουλο, στέλεχος και βουλευτή του Κ.Ε ο οποίος πίστευε πως η ταξική κοινωνία και ο χωρισμός των τάξεων αποτελούσαν το μέλλον των κοινωνιών (Heywood, 2014, σ. 1109).

Όσον αφορά την τάξη των μικροαστών το Κ.Ε προχωρούσε σε μία διχοτόμηση ανάμεσα σε δημόσιους και ιδιωτικούς υπαλλήλους, στους οποίους υποσχόταν ευνοϊκότερους μισθούς για τους πρώτους και περισσότερα κέρδη για τους δεύτερους (Μεταξάς, 1921-1932, σ. 780) και στις επαγγελματικές τάξεις στις οποίες υποσχόταν διάδοση των βιοτεχνιών τους (Μεταξάς, 1921-1932, σ. 779).

Επίσης, το κόμμα στήριζε ιδιαίτερα την ναυτιλία στο πρόγραμμά του. Χαρακτηριστικά, πρότεινε την δημιουργία ατμόπλοιων με κρατική βοήθεια ώστε να εξυπηρετούνται οι άγονες γραμμές στο εσωτερικό και το εξωτερικό της χώρας, καθώς και την ενίσχυση της ιδιωτικής πρωτοβουλίας για την ανάπτυξη της εμπορικής ναυτιλίας (Μεταξάς, 1921-1932, σ. 780). Το Κ.Ε συνάμα υποσχόταν ενίσχυση της εκπαίδευσης των Μουσουλμανικών και Εβραϊκών Κοινοτήτων (Μεταξάς, 1921-1932, σ. 782).

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον μας προκαλεί η πολιτική πρόταση του κόμματος που υποσχόταν προστασία όλων των θρησκευτικών δογμάτων (Μεταξάς, 1921-1932, σ. 782) καθώς και την αντιμετώπιση των προσφύγων με την πλήρη αφομοίωση τους και την άμεση τους αποκατάσταση, πολιτικές προτάσεις σπάνιες για ένα αντιβενιζελικό κόμμα της περιόδου (Μεταξάς, 1921-1932, σσ. 804,805). Τα μέτρα τα οποία προτάθηκαν μέσω του πολιτικού προγράμματος της ιδρύσεως του Κ.Ε ήταν εμφανώς εγγύτερα στην ιδεολογία των Βενιζελικών για μεταρρύθμιση παρά στην πολιτική ιδεολογία της καταπράυνσης με την οποία είχε ταυτιστεί ο Αντιβενιζελισμός (Hering, 2012, σσ. 1108,1109).

Με την ανακήρυξη της Δημοκρατίας το 1924 και έπειτα από την επιστροφή του Μεταξά στην Ελλάδα, το Κ.Ε υιοθέτησε την πολιτική του πλαισίου που εισήγαγε ο αρχηγός του. Βέβαια, στο σημείο αυτό αξίζει να αναφερθεί πως υπάρχουν 3 ιδεολογικές τάσεις στο εσωτερικό του κόμματος, αυτή του φιλικά προσκείμενου Τύπου, αυτή των στελεχών και αυτή του αρχηγού του κόμματος. Βέβαια, το Κ.Ε όντας αρχηγοκεντρικό και προσωποπαγές υιοθέτησε την πολιτική του αρχηγού του.

Η πολιτική του πλαισίου αφορούσε ουσιαστικά τον κατευνασμό του Διχασμού ανάμεσα σε βενιζελικούς και αντιβενιζελικούς και την υποστήριξη της μετριοπάθειας. Γι' αυτόν τον λόγο το Κ.Ε υπήρξε το μοναδικό αντιβενιζελικό κόμμα το οποίο αναγνώρισε το δημοψήφισμα και το πολίτευμα της Αβασίλευτης Δημοκρατίας. Ο σκοπός αυτής της αναγνώρισης, αποτέλεσε έναν πολιτικό ελιγμό που επιχείρησε ο αρχηγός του Κ.Ε ώστε να καταστήσει το κόμμα του την κύρια δύναμη του Αντιβενιζελικού Στρατοπέδου και όχι ιδεολογική μεταστροφή του κόμματος (Μεταξάς, 1921-1932, σσ. 299,...,301).

Την τακτική αυτή θα συνεχίσει να ασκεί το Κ.Ε και μετά τις εκλογές του Νοεμβρίου του 1926, οι οποίες το έφεραν να συνεργάζεται με τα Βενιζελικά κόμματα καθώς και με το Λ.Κ στο πλαίσιο της Οικουμενικής Κυβέρνησης (Πλουμίδης, 2022, σ. 229). Ακόμα και έπειτα από την αποχώρηση του Λ.Κ από αυτήν το Κ.Ε παρέμεινε μονάχα με τους Βενιζελικούς, όχι διότι συμφωνούσε με τις ιδεολογικές τους τοποθετήσεις αλλά προσπαθώντας να υπερκεράσει την αδιαλλαξία του Λ.Κ από την ισχύουσα πλευρά της κυβερνήσεως (Hering, 2012, σ. 1114).

Παρά την διαφορετική στάση του Κ.Ε με το Λ.Κ για την αναγνώριση του πολιτεύματος, και τα δύο κόμματα είχαν παρόμοια ιδεολογική συνάφεια αναφορικά με τα συνταγματικά ζητήματα. Το Κ.Ε απέρριπτε τον θεσμό της Γερουσίας θεωρώντας τον αριστοκρατικό και μη ικανό να εκφράσει τη λαϊκή ετυμηγορία, τάχθηκαν υπέρ της συνταγματικής κατοχύρωσης του όρου της «πλήρους» αποζημιώσεως των κατόχων εκτάσεων που είχαν απαλλοτριωθεί,

χωρίς βέβαια να επιβαρυνθούν οι αποκατεστημένοι αγρότες αλλά, μέσω της φορολογίας υποστηρίζοντας πως η συντηρητική μεταρρύθμιση θα ήταν προς όφελος της κοινωνίας. Αντιθέτως, δεν υποστήριζαν τις απαλλοτριώσεις σε αστικά κέντρα (Hering, 2012, σσ. 1114,1115).

Κατά όλη την περίοδο των κυβερνήσεων Ζαΐμη (1926-1928) το Κ.Ε, με τα υπουργεία τα οποία κατείχε στην κυβέρνηση προέβη σε πολιτικές μεταρρυθμίσεις από τις οποίες μπορούμε να αντλήσουμε πληροφορίες σχετικές με την ιδεολογία του. Χαρακτηριστικά, τα εγγειοβελτιωτικά και αρδευτικά έργα καθώς και με τις συμβάσεις για την οδοποιία, την ηλεκτροδότηση και την ύδρευση της πρωτεύουσας, τα οποία πραγματοποίησε ο αρχηγός του Κ.Ε με την ιδιότητα του ως Υπουργός Συγκοινωνιών, προσπάθησε να έρθει πιο κοντά στις μεταρρυθμίσεις τις οποίες έπρατε το Κ.Φ κατά τα προηγούμενα έτη υποστηρίζοντας τους βενιζελικούς εταίρους του στην κυβέρνηση και σε άλλους τομείς της νομοθεσίας όπως η εργασία και η ιδιοκτησία (Hering, 2012, σ. 1115).

Βέβαια, το σημαντικότερο γεγονός για το οποίο μπορούμε να παρατηρήσουμε στίγματα της ιδεολογίας των Ελευθεροφρόνων αποτελούν τα νομοσχέδια του Υπουργού Παιδείας και μέλους του Κ.Ε, Θεολόγου Νικολούδη, καθώς και την συζήτηση σχετικά με αυτά στην Βουλή. Προσπαθώντας να κάνει μία στροφή προς τον συντηρητισμό το Κ.Ε προσπάθησε μέσω των νομοσχεδίων να πετύχει την ανασύσταση του Ανωτάτου Συμβουλίου Παιδείας και την αναθεώρηση των σχολικών εντύπων. Παρά τον συντηρητικό χαρακτήρα των νομοσχεδίων, τα οποία κατατέθηκαν για την αντιμετώπιση του κομμουνισμού και την τόνωση του θρησκευτικού περιεχομένου, το Κ.Ε δέχθηκε κριτική από το αδιάλλακτο Λ.Κ για την ανεπάρκεια των περιεχομένων των νομοσχεδίων. Μάλιστα, αφορμή στάθηκε το γλωσσικό ζήτημα και η εισαγωγή μερών της δημοτικής, στα σχολεία την οποία οι Λαϊκοί αντιμετώπιζαν ως παράγωγο του κομμουνισμού και της αναρχίας (Hering, 2012, σσ. 1116,1117). Μάλιστα, κατά αυτήν την κοινοβουλευτική συζήτηση ακούστηκε για πρώτη φορά από το στόμα του βουλευτή του Κ.Ε, Γεωργίου Αθανασιάδη Νόβα, το σύνθημα που έμελλε να αποτελεί σημείο αναφοράς των ακροδεξιών και εθνικιστικών ελληνικών κομμάτων στο μέλλον “*Θρησκεία, Πατρίς, Οικογένεια*” (Hering, 2012, σ. 1116).

Προς απάντηση των αντιδράσεων του Λ.Κ, ο Μεταξάς ανέφερε πως “*Προτιμῶ νὰ ὀμιλῶ ἐκτὸς τῶν κοινοβουλευτικῶν κανόνων, ἀλλὰ ἐντὸς τῆς πραγματικότητος.*” (Hering, 2012, σ. 1117). Αυτή έμελλε να αποτελέσει η ιστορική στιγμή της αρχής της απομάκρυνσης του Κ.Ε από την ιδεολογία του μετριοπαθούς αντιβενιζελισμού και η αρχή της υιοθέτησης αντιδραστικών και αντικοινοβουλευτικών απόψεων και ιδεών. Η αντικοινοβουλευτική στροφή του κόμματος έμελλε να επισφραγιστεί κατά την περίοδο των βουλευτικών εκλογών του 1928. Ο αρχηγός του κόμματος σημείωνε στο Ημερολόγιο του έναν χρόνο πριν πως “*Ἀποκτῶ τὴν πεποίθησιν ὅτι ἀδύνατον νὰ προοδεύσωμεν μὲ κοινοβουλευτικὸν πολίτευμα.*” (Hering, 2012, σ. 1118). Με την αποτυχία του Κ.Ε σε αυτές τις εκλογές η ιδεολογία του έχει ήδη προσεταιριστεί τα αντικοινοβουλευτικά στοιχεία.

Έπειτα από την επιστροφή του αρχηγού του στον πολιτικό βίο το Κ.Ε εμφανίζεται αρχικά πιο κοντά στο Λ.Κ (Πλουμίδης, 2022, σ. 229) συμμετέχοντας στην προσπάθεια της ενοποίησης του αντιβενιζελικού μπλοκ (Μπαχαράς Δ., 2022, σσ. 210,202) ενάντια στους βενιζελικούς κατά τις εκλογές της 05/03/1933. Βέβαια, κατά την περίοδο αυτήν έχει μεταστραφεί ο «ορθόδοξος» χαρακτήρας του αντιβενιζελισμού όπως και ο κύριος εκφραστής του το Λ.Κ. Με την αναγνώριση του Δημοκρατικού Πολιτεύματος ήδη από τις εκλογές της 25/10/1932 (Μπότσιου, 2022, σ. 306), το Λ.Κ έμπαινε πλέον στην περίοδο της δικής του μετριοπάθειας.

Οι εκλογές του 1933 θα δώσουν την νίκη στους συνασπισμένους αντιβενιζελικούς. Βέβαια, την επομένη θα πραγματοποιηθεί κίνημα από τον στρατηγό Πλαστήρα με σκοπό την αποτροπή σχηματισμού κυβέρνησης από τους Αντιβενιζελικούς (Μαυρογορδάτος Γ. Θ., 2019, σσ. 64,65). Βλέποντας τους Βενιζελικούς να μην θέλουν να παραδώσουν την εξουσία και το Λ.Κ να τους αντιμετωπίζει με μετριοπάθεια, το Κ.Ε αποφάσισε να αποχωρήσει από την κυβέρνηση που είχαν σχηματίσει οι Αντιβενιζελικοί και θα ξεκινήσει έναν λυσσαλέο αγώνα κατά των βενιζελικών (Πλουμίδης, 2022, σ. 230).

Η στροφή του κόμματος στον αντικοινοβουλευτισμό και στον ακραίο αντιβενιζελισμό επιβεβαιώνεται μέσα από τις πολιτικές σκέψεις του αρχηγού του εκείνη την περίοδο. Ο Μεταξάς προετοιμάζοντας αργά και σταθερά την δικτατορία του, κατέκρινε το κοινοβουλευτικό σύστημα ως χρεοκοπημένο και ανίκανο να αντιμετωπίσει τα προβλήματα του λαού (Hering, 2012, σ. 1211). Χαρακτηριστική αποτελεί η εγγραφή του στην Καθημερινή στην οποία ανέφερε πως *“Συνεπώς δι’ ὑμᾶς τοὺς Ἕλληνας τὸ πρόβλημα δὲν εἶνε πὼς θὰ μείνωμεν εἰς τὸν κοινοβουλευτισμόν, ἀλλὰ διὰ ποίας θύρας θὰ ἐξέλθωμεν ἐξ αὐτοῦ. Διὰ τῆς θύρας τοῦ κομμουνισμοῦ ἢ διὰ τῆς θύρας τοῦ ἐθνικοῦ κράτους.”* (Μεταξάς, 1933- 1941, σσ. 594,595). Η συγκεκριμένη εγγραφή του Μεταξά χαρακτηρίζεται από την ιδεολογία του φασισμού η οποία επηρέασε αρκετά την πολιτική σκέψη του αρχηγού του Κ.Ε. Το ιδιαίτερο χαρακτηριστικό είναι ότι θα αποτελέσει προικονομία για τις μετέπειτα πολιτικές κινήσεις του Μεταξά.

Στην συνέχεια αυτού του άρθρου, ο Μεταξάς προσπαθεί να μας παρουσιάσει τον λόγο της στροφής του, άρα και του κόμματος του, σε αυτήν την ιδεολογία. Αναφέρει πως η κυρίαρχη μεσοαστική τάξη που κυριαρχούσε στο κοινοβουλευτικό σύστημα του προηγούμενου αιώνα έχει δώσει την θέση της στον λαό, τα προβλήματα του οποίου δεν λύνονταν από αυτό το σύστημα. Παράλληλα, θεωρεί ξεπερασμένο και δίχως αποτελέσματα το καπιταλισμό, ο οποίος πλέον παραχωρεί την θέση του στον προστατευτισμό και συνάμα ασκεί κριτική στην αποκέντρωση των εξουσιών αντιπροτείνοντας την συγκέντρωση της κρατικής εξουσίας (Hering, 2012, σ. 1211).

Την αντικοινοβουλευτική και αδιάλλακτα αντιβενιζελική ιδεολογία του Κ.Ε ακολούθησε ο φιλομοναρχισμός του. Τον Απρίλιο πριν τις εκλογές της 09/07/1935 το Κ.Ε συνασπίστηκε με άλλες φιλομοναρχικές προσωπικότητες και δημιούργησε την Ε.Β (Καρπόζηλος, 2022). Η Ε.Β. ξεκίνησε και πάλι τον διμέτωπο αγώνα κατά των βενιζελικών και των πλέον μετριοπαθών αντιβενιζελικών ασκώντας ιδιαίτερα πειστική κριτική ιδιαίτερα στους τελευταίους για την στάση του Παναγή Τσαλδάρη (Καρπόζηλος, 2022, σ. 174). Μοναδικό προεκλογικό της πρόγραμμα υπήρξε το Πολιτειακό και ο Καθεστωτικός Αγώνας για την επαναφορά της μοναρχίας στην Ελλάδα. Η υποστήριξη του μοναρχικού θεσμού αποτέλεσε για το Κ.Ε την αφετηρία για την επιστροφή του στην αντιβενιζελική συντηρητική ιδεολογία, κάνοντας λόγω περί «νοικοκυροσύνης» του κράτους. Η περίοδος του φιλομοναρχισμού του Κ.Ε, συνοδεύτηκε και από μία άλλη ιδεολογία, αυτή του αντικομμουνισμού. Μάλιστα, ο αντικομμουνισμός του κόμματος υπήρξε σφόδρα σκληρός, προετοιμάζοντας το πεδίο για την ουσιαστική ανατροπή του καθεστώτος την οποία προετοίμαζε ο Μεταξάς (Πλουμίδης, 2022, σ. 231).

Η ιδεολογία του κόμματος δεν άλλαξε ούτε κατά τις επόμενες εκλογές οι οποίες έμελλε να είναι και οι τελευταίες του. Σε αυτές μοναχά τονίστηκε όπως και κατά την περίοδο της δημιουργίας του, η σήψη των λοιπών παλαιών κομμάτων (Λ.Κ, Κ.Φ) καθώς και η περιστολή του κρατικού παρεμβατισμού έναντι της ελεύθερης οικονομίας (Πλουμίδης, 2022, σ. 232).

Κατά την περίοδο που ακολούθησε τις εκλογές της 26/01/1936 το Κ.Ε δεν χαρακτηρίζεται από κάποια συγκεκριμένη ιδεολογία. Ο λόγος γι' αυτό το γεγονός αποτελεί η αδιαφορία του αρχηγού του κόμματος προς αυτό. Ήδη πριν από τις εκλογές ο Μεταξάς είχε μοναδικό του σκοπό τις διεργασίες για την εγκαθίδρυση της Δικτατορίας του, αδιαφορώντας για το Κ.Ε (Hering, 2012, σ. 1258). Το κόμμα όντας προσωποπαγές και αντλώντας την ιδεολογία του από τον αρχηγό του, δίχως την καθοδήγηση αυτού κατέστη ιδεολογικά και ουσιαστικά ανύπαρκτο προοιωνίζοντας τον σύντομο πολιτικό του θάνατο από την δικτατορία του ιδρυτή και αρχηγού του.

Συνοπτικά, το Κ.Ε υπήρξε ιδεολογικά ένα κατεξοχήν αντιβενιζελικό κόμμα του μη «ορθόδοξου» αντιβενιζελισμού. Η αιτία για τις ιδεολογικές συγκρούσεις του με κόμματα του ίδιου χώρου όπως το Λ.Κ, οφείλεται καθαρά σε πολιτικά τρικ, με τα οποία το ίδιο θα προσπαθούσε να τα υπερκεράσει και να καταστεί κυρίαρχη δύναμη του αντιβενιζελικού στρατοπέδου. Ο λόγος αυτός ενισχύεται και από την μανία για εξουσία του αρχηγού του ο οποίος δεν δίστασε να συνεργαστεί με τους κύριους ιδεολογικούς του αντιπάλους, με σκοπό την παραμονή του στην εξουσία το 1927. Τελικώς, το Κ.Ε δεν αποτέλεσε ουδέποτε μη αντιβενιζελικό κόμμα, διότι παρά τις ιδεολογικές του ιδιαιτερότητες σε σχέση με τα λοιπά αντιβενιζελικά κόμματα, το ίδιο παρέμενε έως και το τέλος του πιστό στις βασικές αρχές αυτής της ιδεολογίας.

Κεφάλαιο 7) Το Εκλογικό Αποτύπωμα

Μοναδικός σκοπός του κάθε κόμματος αποτελεί η προσπάθεια και ο αγώνας του για να ανέλθει στην εξουσία. Από το αποτέλεσμα αυτού του αγώνα κρίνεται και ιστορικά, το κατά πόσο δηλαδή ήταν η όχι δυναμικό. Ο δυναμισμός του κόμματος, μπορεί να αναλυθεί μέσα από τα εκλογικά του αποτελέσματα, τα οποία μπορούν να μας δείξουν το κατά πόσο το εκλογικό αποτύπωμα ενός κόμματος ήταν ουσιαστικό ή και όχι. Σε αυτό το κεφάλαιο θα επιχειρηθεί η ανάλυση του εκλογικού αποτυπώματος του Κ.Ε μέσα από τα εκλογικά αποτελέσματα που έφερε σε όλες τις εκλογικές διαδικασίες που συμμετείχε.

Παρά το αντιβενιζελικό ρεύμα που είχε το Κ.Ε, κατά την περίοδο της ιδρύσεως του αυτό δεν μπορεί να αναλυθεί διότι το κόμμα αποφάσισε να απέχει, κατά τις εκλογές του Δεκεμβρίου του 1924, έπειτα από την συμμετοχή του Αρχηγού του στην Αντεπανάσταση του 1923 (Μανρογορδάτος, 1983, σ. 30). Έτσι, οι πρώτες εκλογές στις οποίες συμμετείχε το Κ.Ε υπήρξαν οι βουλευτικές εκλογές του Νοεμβρίου του 1926.

Σε αυτές το Κ.Ε και λόγω του εκλογικού συστήματος της αναλογικής¹¹⁴ έλαβε το ποσοστό του 15,78% κατάφερε να εκλέξει 54 βουλευτές (Πλουμίδης, 2022, σ. 229) σε όλη σχεδόν την χώρα. Συγκεκριμένα το κόμμα εξέλεξε 3 στον Τέως Δ. Αθηναίων, 1 στον Δ. Πειραιώς, 2 στον Υπόλοιπο Ν. Αττικής και Βοιωτίας, 2 στο Ν. Φθιώτιδος και Φωκίδος, 2 στον Ν. Ευβοίας, 2 στον Ν. Αργολίδος και Κορινθίας, 3 στον Ν. Αρκαδίας, 2 στον Ν. Λακωνίας, 3 στον Ν. Μεσσηνίας, 2 στον Ν. Αχαΐας και Ηλίδος, 4 στον Ν. Αιτωλίας και Ακαρνανίας, 2 στον Ν. Ζακύνθου, 3 στον Ν. Κεφαλληνίας, 3 στον Ν. Πρεβέζης και Άρτης, 2 στον Ν. Λαρίσης, 3 στον Ν. Τρικάλων, 1 στον Ν. Κοζάνης, 4 στον Ν. Θεσσαλονίκης, 1 στην Π. Ειρηνοδικείου

¹¹⁴ Βλ., ΕΠΙΜΕΤΡΟ, ΕΚΛΟΓΙΚΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ, 1,2

Κατερίνης, Βεροίας και Ναούσης, 2 στον Ν. Φλωρίνης, 1 στον Ν. Σερρών, 1 στον Ν. Κυκλάδων, 2 στον Ν. Σάμου, 1 στον Ν. Χίου, 1 στον Ν. Λασηθίου και 1 στην Προνομιά του Νήσου των Σπετσών¹¹⁵ (ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ, ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ, ΓΕΝΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, 1928, σσ. 3, ..., 35, 40, ..., 57, 62, ..., 67, 70, ..., 73, 78, 79, 116). Το γεγονός αυτό φανερώνει την δυναμική του Κ.Ε κατά την αρχική του περίοδο και μάλιστα τονίζεται από το γεγονός πως σε 7 νομούς υποψήφιοι του Κ.Ε εκλέχτηκαν πρώτοι¹¹⁶. Επιπροσθέτως, συνδυασμοί του κόμματος δεν υπήρχαν μονάχα σε 6 εκλογικές περιφέρειες¹¹⁷ ποσοστό απουσίας, το οποίο χαρακτηρίζει μονάχα τα μεγάλα κόμματα της εποχής. Το Κ.Ε με το ποσοστό το οποίο κατέλαβε, αλλά και με τις έδρες που κέρδισε αποτέλεσε την τρίτη δύναμη στο πολιτικό σκηνικό¹¹⁸.

Σημαντική δυναμική φάνηκε να έχει το Κ.Ε ιδιαίτερα στην Κεφαλονιά και στην εκλογική περιφέρεια της Πρεβέζης και της Άρτης, όπου κατέλαβε τις τρεις από τις τέσσερις έδρες (ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ, ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ, ΓΕΝΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, 1928, σσ. 34, 35), (ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ, ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ, ΓΕΝΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, 1928, σσ. 40, 41). Επιπλέον, σημαντικά ποσοστά κατέδειξε στην Φλώρινα, στην Αρκαδία, στην Λακωνία και στην Σάμο όπου μπόρεσε να καταλάβει τις δύο από τις πέντε, τις τρεις από τις εννιά, τις δύο από τις πέντε και τις δύο από τις τέσσερις έδρες αντίστοιχα (ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ, ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ, ΓΕΝΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, 1928, σσ. 21, 22, 23, 24, 34, 35, 40, 41, 62, 63, 70, 71).

Βέβαια, η ανοδική πορεία του Κ.Ε φαίνεται να σταματάει σε αυτό το σημείο. Με την επάνοδο του Ελευθερίου Βενιζέλου στο ελληνικό πολιτικό σκηνικό και την εφαρμογή του πλειοψηφικού συστήματος¹¹⁹ στις εκλογές της 19/06/1928 το Κ.Ε υπέστη σοβαρές διαρροές, με τα στελέχη του να συνασπίζονται είτε με το Λ.Κ (Πλουμίδης, 2022, σ. 229) είτε να κατεβαίνουν αυτόνομα επονομαζόμενοι ως «Αυτόνομοι Βασιλόφρονες»¹²⁰. Το πλειοψηφικό σύστημα του 1928 επέφερε στο Κ.Ε τα χειρότερα του εκλογικά αποτελέσματα, καταφέροντας να εκλέξει μονάχα έναν βουλευτή¹²¹ (Πλουμίδης, 2022, σ. 229) καθιστώντας το κόμμα με την μικρότερη δύναμη κοινοβουλευτικά¹²², παρά το γεγονός ότι έλαβε σε αυτές το ποσοστό του 5,30% (ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ, ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΕΘΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ-ΓΕΝΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, 1931, σ. λ') και υπήρξε όσον αφορά το εκλογικό αποτέλεσμα 4^η δύναμη¹²³ με βάση την ψήφο του λαού. Χαρακτηριστικό των εκλογών αυτών αποτέλεσε και η αδυναμία του αρχηγού του Κ.Ε να εκλεγεί βουλευτής (Πλουμίδης, 2022, σ. 229), οδηγώντας τον να εγκαταλείψει το πολιτικό πεδίο έως και τις εκλογές τις 25/03/1932.

Στο μεταξύ το Κ.Ε λειτουργώντας υπό κάποια στελέχη του, ένα είδος διοικούσας επιτροπής (Μεταξάς, 1921-1932, σ. 646), συμμετείχε στις Γερουσιαστικές εκλογές της 21/04/1929 λαμβάνοντας το ποσοστό του 2,73% και εκλέγοντας μονάχα δύο Γερουσιαστές¹²⁴ (Hering, 2012, σ. 1119) στην Κεφαλονιά (ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΕΘΝΙΚΗΣ

¹¹⁵ Βλ. ΕΠΙΜΕΤΡΟ, ΠΙΝΑΚΕΣ, ΠΙΝΑΚΑΣ 2,2

¹¹⁶ Στο ίδιο

¹¹⁷ Στο ίδιο, ΠΙΝΑΚΕΣ, ΠΙΝΑΚΑΣ 2,1

¹¹⁸ Στο ίδιο, ΠΙΝΑΚΕΣ, ΠΙΝΑΚΑΣ 2.3, 2.4

¹¹⁹ Στο ίδιο, ΕΚΛΟΓΙΚΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ, 1,1

¹²⁰ Στο ίδιο, ΠΙΝΑΚΕΣ, ΠΙΝΑΚΕΣ 2,7

¹²¹ Στο ίδιο, ΠΙΝΑΚΕΣ, ΠΙΝΑΚΑΣ 2,8

¹²² Στο ίδιο, ΠΙΝΑΚΕΣ, ΠΙΝΑΚΑΣ, 2,10, 2,11

¹²³ Στο ίδιο, ΠΙΝΑΚΕΣ, ΠΙΝΑΚΑΣ, 2,9

¹²⁴ Στο ίδιο, ΠΙΝΑΚΕΣ, ΠΙΝΑΚΑΣ, 2,14

ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ - ΓΕΝΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, 1931, σσ. 9,10) και στην Αρκαδία (ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΕΘΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ - ΓΕΝΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, 1931, σ. 10).

Η επιστροφή του Μεταξά στο πολιτικό σκηνικό συνοδεύτηκε με τις βουλευτικές εκλογές της 25/10/1932. Σε αυτές το Κ.Ε έλαβε το ποσοστό του 1,59% (Πλουμίδης, 2022, σ. 229) και κατάφερε να εκλέξει μονάχα τρεις βουλευτές¹²⁵ συμπεριλαμβανομένου και του αρχηγού του. Ο αρχηγός του κόμματος εκλέχτηκε στην Κεφαλονιά και οι άλλοι δύο στην Αρκαδία και την Ηλεία (ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΕΘΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ - ΓΕΝΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, 1933, σσ. 14,15,20,21,24) αντίστοιχα. Το Κ.Ε αρχίζει πλέον με αυτές τις εκλογές, να αποτελεί ουσιαστικά ένα κομματίδιο (Πλουμίδης, 2022, σ. 229) του αντιβενιζελικού στρατοπέδου, το οποίο θα στελεχώνει με πολιτευτές και στελέχη το Λ.Κ. Χαρακτηριστικό της μείωσης της δυναμικής του κόμματος αποτελεί η απουσία πολιτευτών του από 28 περιφέρειες¹²⁶. Με αυτά τα ποσοστά το Κ.Ε κατείχε την δεύτερη μικρότερη κοινοβουλευτική δυναμική¹²⁷.

Τα ποσοστά του κόμματος δεν ανήλθαν ούτε στις επόμενες εκλογές (05/03/1933) κατά τις οποίες το πλειοψηφικό σύστημα¹²⁸ οδήγησε τα κόμματα αντιβενιζελικά και βενιζελικά να κατέλθουν συνασπισμένα¹²⁹. Το Κ.Ε συμμετείχε στην σύσταση της Ηνωμένης Αντιπολίτευσης, του εκλογικού συνασπισμού των αντιβενιζελικών, μαζί με το Λ.Κ και το Ε.Ρ.Κ. Η Ηνωμένη Αντιπολίτευση με σήμα της το στάχυ (Ελευθερόφρονες) και την αξίνα (Ε.Ρ.Κ) τα οποία τα περιέβαλε ένα στεφάνη δάφνης (Λ.Κ) κατόρθωσε χάρη του εκλογικού συστήματος, και παρά το μικρότερο ποσοστό¹³⁰ που εξέλαβε σε σχέση με τον Εθνικό Συνασπισμό (Παπακονδύλης, 2022, σσ. 150,151), να κατέχει την πλειοψηφία των εδρών της Βουλής¹³¹ (Μπαχαράς Δ., 2022, σ. 201). Βέβαια, παρά την νίκη των αντιβενιζελικών δυνάμεων το Κ.Ε κατάφερε να λάβει μονάχα 2,26% και να εκλέξει έξι βουλευτές¹³², καθιστώντας το ουσιαστικά έκτη κοινοβουλευτική δύναμη¹³³. Οι βουλευτές που εξέλεξε το Κ.Ε αποτελούνταν από έναν στην πρωτεύουσα, στην Μαντινεία και στην Ηλεία και άλλους τρεις στην Κεφαλονιά (ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ, ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΕΘΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ- ΓΕΝΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, 1933, σσ. 3,12,13,15).

Στις επόμενες εκλογές που θα διεξαχθούν (09/06/1935) το Κ.Ε θα συνασπιστεί μαζί με άλλες ριζοσπαστικές και συντηρητικές προσωπικότητες, ιδίως με τον Ιωάννη Ράλλη και τον Γεώργιο Στράτο ώστε να δημιουργηθεί η Ε.Β. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον μας παρουσιάζει η διπλή αρχηγία που υπήρχε στην Ε.Β καθώς και το σήμα της. Συγκεκριμένα, αναφερόταν η κάθοδος του Ιωάννη Μεταξά ως επικεφαλής του Κ.Ε και των άλλων δύο ως επικεφαλείς των ανεξαρτήτων βασιλοφρόνων που συνασπίστηκαν (Καρπόζηλος, 2022, σ. 175). Βέβαια, αυτή η συναρχηγία δεν θα αποτελέσει ουδέποτε πραγματικότητα εφόσον ο κύριος αρχηγός της Ε.Β υπήρξε ο Μεταξάς.

¹²⁵ Βλ., ΕΠΙΜΕΤΡΟ, ΠΙΝΑΚΕΣ, ΠΙΝΑΚΑΣ, 2,17

¹²⁶ Στο ίδιο, ΠΙΝΑΚΕΣ, ΠΙΝΑΚΑΣ, 2,16

¹²⁷ Στο ίδιο, ΠΙΝΑΚΕΣ, ΠΙΝΑΚΑΣ, 2,20

¹²⁸ Στο ίδιο, ΕΚΛΟΓΙΚΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ, 1,1

¹²⁹ Στο ίδιο, ΠΙΝΑΚΕΣ, ΠΙΝΑΚΑΣ, 2,24

¹³⁰ Στο ίδιο

¹³¹ Στο ίδιο, ΠΙΝΑΚΕΣ, ΠΙΝΑΚΑΣ, 2,25, 2,26

¹³² Στο ίδιο, ΠΙΝΑΚΕΣ, ΠΙΝΑΚΑΣ, 2,22

¹³³ Στο ίδιο, ΠΙΝΑΚΕΣ, ΠΙΝΑΚΑΣ 2,25

Ως εκλογικό της σήμα Η Ε.Β είχε ένα κλαδί βασιλικού με την λέξη «Βασιλικός» γραμμένη καθέτως του μίσχου (Καρπόζηλος, 2022, σ. 175) συμβολισμός που δεν θυμίζει καθόλου το παραδοσιακό σήμα των Ελευθεροφρόνων το οποίο υπήρξε το στάχυ (Πλουμίδης, 2022). Πάντως παρά το γεγονός ότι η Ε.Β στις εκλογικές αυτές, έλαβε το περισσότερες ψήφους σε σχέση με το Κ.Ε το 1926, το ποσοστό της λόγω του εκλογικού συστήματος που εφαρμόστηκε¹³⁴ ήταν μικρότερο (14,80%¹³⁵) (Hering, 2012, σ. 1237) δίνοντας της την δυνατότητα να εκλέξει μονάχα επτά βουλευτές¹³⁶, τέσσερις στην ιδιαίτερη πατρίδα του αρχηγού του την Κεφαλονιά, και τρεις σε κοινό συνδυασμό με τα κυβερνητικά κόμματα (Λ.Κ-Ε.Ρ.Κ) στην Αρκαδία (ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΕΘΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ-ΓΕΝΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, 1935, σσ. 6,7), χωρίς καν να εκλεγούν οι συναρχηγοί της (Γ. Στράτος, Ι. Ράλλης). Επιπροσθέτως, η απόφαση να των βενιζελικών κομμάτων να απέχουν από την συγκεκριμένη εκλογική διαδικασία, έφεραν την Ε.Β παρά το χαμηλό της εκλογικό ποσοστό και τον ολιγομελή αριθμό των βουλευτών που συνάσπιζαν την κοινοβουλευτική ομάδα ως αξιωματική αντιπολίτευση¹³⁷ στην Βουλή που σχηματίστηκε.

Άξιο αναφοράς αποτελεί βέβαια πως, παρά τα τελικά αποτελέσματα που έλαβε στις εκλογές, η ανοδική πορεία που σημείωσε η Ε.Β σε σχέση με τους συνδυασμούς υπήρξε πράγματι μέγιστη. Σε αντίθεση με τις εκλογές του 1933, όπου υποψήφιοι του Κ.Ε έλειπαν από 84 εκλογικές περιφέρειες¹³⁸ η Ε.Β κατόρθωσε να μην κατεβάσει ψηφοδέλτιο του συνδυασμού της μονάχα σε 14¹³⁹ ποσοστό παρόμοιο με το ποσοστό του 1926.

Η τελική εκλογική διαδικασία κατά την οποία το Κ.Ε θα λάβει συμμετοχή έμελλε να αποτελεί και η τελευταία της περιόδου του Μεσοπολέμου. Κατά τις εκλογές της 26/01/1936, το Κ.Ε, παρά το γεγονός της υπάρξεως συνδυασμών του κόμματος σε αρκετές περιφέρειες της Ελλάδος (δεν υπήρχε συνδυασμός σε 17 περιοχές μόνο¹⁴⁰), δεν κατόρθωσε να ξεπεράσει το ποσοστό του 3,94% καθιστώντας το και πάλι στην 6^η θέση με βάση την προτίμηση του λαού¹⁴¹. Βέβαια, λόγω του εκλογικού συστήματος που εφαρμόστηκε¹⁴² το ίδιο κατόρθωσε να εκλέξει επτά βουλευτές, ίσους με την Δ.Ε η οποία είχε λάβει μεγαλύτερο ποσοστό¹⁴³. Οι βουλευτές που εξέλεξε το Κ.Ε αποτελούσαν από έναν στις εκλογικές περιφέρειες της Λακωνίας, της Ηλείας και της Αιτωλίας και Ακαρνανίας αντίστοιχα και από δύο στην Μεσσηνία και στην Κεφαλονιά¹⁴⁴ (ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΕΘΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ - ΓΕΝΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, 1938, σσ. 14,15,16,18,19,20,22).

Τελικώς, το Κ.Ε παρά τα εντυπωσιακά εκλογικά αποτελέσματα τα οποία έφερε κατά την πρώτη φορά που συμμετείχε σε εκλογές, πολύ σύντομα μεταβλήθηκε σε ένα κομματίδιο του Αντιβενιζελικού Στρατοπέδου με τα ποσοστά του και τους βουλευτές του να μην ξεπερνούν τον μονοψήφιο αριθμό στις περισσότερες εκλογικές διαδικασίες που ακολούθησαν¹⁴⁵. Βέβαια, αξίζει να σημειωθεί πως κατά τις εκλογές του 1935 και του 1936, το Κ.Ε

¹³⁴ Βλ., ΕΠΙΜΕΤΡΟ, ΕΚΛΟΓΙΚΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ, 1,3

¹³⁵ Στο ίδιο, ΠΙΝΑΚΕΣ, ΠΙΝΑΚΑΣ, 2,29

¹³⁶ Στο ίδιο, ΠΙΝΑΚΕΣ, ΠΙΝΑΚΑΣ, 2,32

¹³⁷ Στο ίδιο, ΠΙΝΑΚΕΣ, ΠΙΝΑΚΑΣ, 2,30

¹³⁸ Στο ίδιο, ΠΙΝΑΚΕΣ, ΠΙΝΑΚΑΣ, 2,21

¹³⁹ Στο ίδιο, ΠΙΝΑΚΕΣ, ΠΙΝΑΚΑΣ, 2,27

¹⁴⁰ Στο ίδιο, ΠΙΝΑΚΕΣ, ΠΙΝΑΚΑΣ, 2,31

¹⁴¹ Στο ίδιο, ΠΙΝΑΚΕΣ, ΠΙΝΑΚΑΣ 2,33

¹⁴² Στο ίδιο, ΕΚΛΟΓΙΚΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ, 1,2

¹⁴³ Στο ίδιο, ΠΙΝΑΚΕΣ, ΠΙΝΑΚΑΣ, 2,34

¹⁴⁴ Στο ίδιο, ΠΙΝΑΚΕΣ, ΠΙΝΑΚΑΣ, 2,32

¹⁴⁵ Στο ίδιο, ΠΙΝΑΚΕΣ, ΠΙΝΑΚΑΣ, 2,37, 2,38

προσπάθησε να καταρτίσει περισσότερους συνδυασμούς, και ο αριθμός των πολιτευόμενων του κόμματος θύμιζε τα αρχικά του ποσοστά¹⁴⁶, χωρίς βέβαια αυτό να αποτυπωθεί και στους βουλευτές. Τέλος, το ίδιο απέκτησε χαρακτηριστικό ενός τοπικού κόμματος διότι, παρά την σταθερή του πορεία σε εκλογικές περιφέρειες με έντονο αντιβενιζελικό λαϊκό στοιχείο (Λακωνία, Μεσσηνία, Αρκαδία κ.α) το ίδιο κατόρθωνε να λαμβάνει σχεδόν όλες τις έδρες κατά τις πληθώρα των εκλογικών διαδικασιών στην ιδιαίτερη πατρίδα του αρχηγού του, στην Κεφαλονιά.

Επίλογος

Συμπερασματικά, το Κόμμα των Ελευθεροφρόνων υπήρξε εν κατ' εξοχήν κόμμα του Ελληνικού Μεσοπολεμικού συστήματος. Η γέννηση του αποτελεί καθαρό παράδειγμα εξωκοινοβουλευτικού κόμματος διότι εξελίχθηκε από την Ομάδα των Μεταρρυθμιστών, που θα μπορούσαμε να την προσδιορίσουμε με σημερινούς όρους ως Ομάδα Σκέψης. Βέβαια, με την σύσταση του το ίδιο έλαβε χαρακτηριστικά ενός αρχηγοκεντρικού και προσωποπαγούς πολιτικού κόμματος με κεντρικό διοικητικό χαρακτήρα, ταυτίζοντας την ιδεολογία του με την πολιτική πεποίθηση του αρχηγού του, χωρίς να επιτρέπει την ενσωμάτωση άλλων ιδεολογικών τάσεων από στελέχη ή φιλικά προσκείμενες εφημερίδες.

Παρά την ταύτιση του κόμματος με την ιδεολογία του αρχηγού του και την παρουσίαση του ως κόμμα ταξικό, το ίδιο βασίστηκε σημαντικά στα στελέχη του, τα οποία με την χρήση των πελατειακών δικτύων τους κατόρθωσαν τουλάχιστον σε αρχικό επίπεδο να δώσουν δυναμική στο κόμμα, καθιστώντας το σαφώς στελεχικό. Αντιθέτως, η σχέση του κόμματος με τα μέλη του δεν είναι ακριβώς σαφής, διότι παρατηρούμε σε αυτήν και άμεσα χαρακτηριστικά όπως η «φασίζουσα» ενδυμασία των Ενώσεων Βασιλοφρόνων με μορφές μίας «μιλίσιας» και η ύπαρξη εκτελεστικών οργάνων στο εσωτερικό των Λεσχών Ελευθεροφρόνων, αλλά και έμμεσα διότι οι ίδιες δεν είχαν άμεση εμπλοκή με το πολιτικό σκηνικό όπως θα άρμοζε σε ένα κόμμα που έχει άμεση σχέση με τα μέλη του.

Η ιδεολογία του Κόμματος των Ελευθεροφρόνων, εάν και θα μπορούσε να προκαλεί πλάνη λόγω της συνεργασίας του ανά τα έτη σχεδόν με όλες τις πολιτικές παρατάξεις και φατρίες, δεν μπορεί να αποτελεί τίποτα άλλο πέρα από Αντιβενιζελική. Η διαφορά του κόμματος βέβαια, έγκειται στην ανορθόδοξη εκδοχή αυτής της ιδεολογίας. Το ίδιο, προσπάθησε σχεδόν κατά ολόκληρο τον πολιτικό του βίο να έλθει αντιμέτωπο με την κύρια εκδοχή του Αντιβενιζελισμού. Αρχικά παρουσίασε την δική του εκδοχή της ιδεολογίας ως παράγοντα συμφιλίωσης και ενότητας μεταξύ του πολιτικού κόσμου, όταν τα υπόλοιπα αντιβενιζελικά κόμματα και ο λαός που τα στήριζε ήταν εμποτισμένοι με το μίσος και την

¹⁴⁶ Στο ίδιο, ΠΙΝΑΚΕΣ, ΠΙΝΑΚΑΣ, 2,36

αδιαλλαξία, ενώ αργότερα όταν το ρεύμα του αντιβενιζελισμού στράφηκε στην μετριοπάθεια το ίδιο ακολούθησε τον ριζοσπαστισμό και τον αντικοινοβουλευτισμό.

Πάραυτα ο κύριος λόγος για την ιδεολογικά ιδιόμορφη στάση του Κόμματος Ελευθεροφρόνων ανά τα έτη, δεν αποτελεί άλλος από την προσπάθεια του να καταστεί το κυρίαρχο αντιβενιζελικό κόμμα, επιθυμία που παρά τα αρχικώς φιλόδοξα αποτελέσματά του, το ίδιο δεν θα μπορέσει να την πραγματοποιήσει. Το κόμμα, θα παραμείνει στην συνολική του πορεία ως ένα από τα μικρά κόμματα του αντιβενιζελισμού, παρά την δυναμικότητα του σε ορισμένες περιοχές όπως στην Κεφαλονιά, η οποία αποτέλεσε και το προπύργιο του.

Τελικώς, το Κόμμα των Ελευθεροφρόνων, υπήρξε ίσως το καλύτερο παράδειγμα ενός Μεσοπολεμικού κόμματος. Το ίδιο, μέσα από τις συνεχείς του ιδεολογικές εναλλαγές και ιδιορρυθμίες χαρακτηρίζει πλήρως την εποχή του Μεσοπολέμου, την εποχή των συνεχών κινήματων και των εναλλασσόμενων κυβερνήσεων και πολιτευμάτων. Τέλος, ο ίδιος ο θάνατος του κόμματος στα χέρια του αρχηγού του όταν ο ίδιος κήρυξε την προσωποπαγή του Δικτατορία, αποτελεί το μεγαλύτερο παράδειγμα των εναλλαγών του Μεσοπολέμου, και καθιστά το Κόμμα των Ελευθεροφρόνων, τον κύριο τύπο ενός Μεσοπολεμικού Κόμματος.

ΕΠΙΜΕΤΡΟ

1.) ΕΚΛΟΓΙΚΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ

Κατά τις εκλογές πριν την περίοδο του Μεσοπολέμου (1922-1940) το σύστημα το οποίο χρησιμοποιούταν ήταν η εκλογή δια σφαιριδίου. Ο κάθε πολίτης είχε στην κατοχή του αριθμό σφαιριδίων ίσο με τον αριθμό των υποψηφίων της εκλογικής περιφέρειας του. Στο εκλογικό κέντρο υπήρχε δίπλα από το όνομα του κάθε υποψηφίου ένα κουτί στο οποίο αναγραφόταν ΝΑΙ ή ΟΧΙ στην αριστερή και στην δεξιά πλευρά του κουτιού αντίστοιχα. Ο πολίτης έπρεπε να τοποθετήσει το σφαιρίδιο ανάλογα με το εάν προτιμούσε τον εκάστοτε υποψήφιο. Το σύστημα αυτό παρέμεινε έως και τις εκλογές του 1923 αυτό το οποίο άλλαζε ανάλογα με το συμφέρον του εκάστοτε κυβερνητικού κόμματος ήταν ο αριθμός και το μέγεθος των εκλογικών περιφερειών. Τα μοντέλα τα οποία υιοθετήθηκαν ήταν δύο η «στενή» εκλογική περιφέρεια η οποία έδινε έμφαση στις επαρχίες ως εκλογικές περιφέρειες και η «ευρεία» εκλογική περιφέρεια η οποία έδινε έμφαση στους Νομούς. Ιδιαίτερες ή «προνομιούχες» εκλογικές περιφέρειες θεωρήθηκαν οι νήσοι των Ψαρών με 2 έδρες, της Ύδρας με 3 και των Σπετσών με 2 λόγω της συμβολής τους στον Αγώνα της Ανεξαρτησίας το 1821 (Μανρογορδάτος, 1983, p. 351).

1.1) Πλειοψηφικό εκλογικό σύστημα με «στενοευρεία» εκλογική περιφέρεια

Το σύστημα το οποίο έχει μείνει γνωστό ως «στενοευρεία» αποτελεί εφεύρεση της Βενιζελικής παράταξης κατά τις εκλογές του 1923 ως αποτέλεσμα της ήττας που είχαν υποστεί από τον αντιβενιζελισμό στις εκλογές του Νοεμβρίου του 1920. Το συγκεκριμένο εκλογικό σύστημα συνδύαζε τα προαναφερθέντα μοντέλα της «στενής» και της «ευρείας» εκλογικής περιφέρειας εφαρμόζοντάς τα σε διαφορετικές περιοχές της Ελλάδος. «Στενή» εκλογική περιφέρεια εφαρμόστηκε στην Παλαιά Ελλάδα (Πελοπόννησος, Στερεά Ελλάδα, Επτάνησα, Νήσοι Κυκλάδων, Θεσσαλία, Σποράδες, Κυκλάδες) άρα και διαίρεση των εκλογικών περιφερειών σε επαρχίες όπου και κυριαρχούσε η Αντιβενιζελική παράταξη και «ευρεία» εκλογική περιφέρεια στις Νέες Χώρες (Ηπειρο, Μακεδονία, Κρήτη, Θράκη, Νήσοι Β. Αιγαίου). Στις εκλογικές περιφέρειες όπου υπήρχε μία έδρα οι υποψήφιοι δεν κατέβαναν με συνδυασμό αλλά σε «κοινό» ψηφοδέλτιο με τους υπόλοιπους πολιτευόμενους και αναγραφόταν δίπλα από το όνομα τους το κόμμα με το οποίο κατέρχονται. Συνάμα κατά τις εκλογές του 1923 δημιουργήθηκαν και διαφορετικά εκλογικά κέντρα στις Νέες Χώρες, των Εβραίων της Θεσσαλονίκης και των Μουσουλμάνων της Θράκης, από τους βενιζελικούς με σκοπό να αποκόψουν την δυναμική του αντιβενιζελισμού σε αυτές τις περιοχές. Το 1923 υπήρχαν 398 έδρες για το Κοινοβούλιο και 98 εκλογικές περιφέρειες στις οποίες περιλαμβάνονται τα 3 «ειδικά» εκλογικά κέντρα των Εβραίων της Θεσσαλονίκης και των Μουσουλμάνων της Θράκης, 22 Πρωτοδικεία, κοινή εκλογική περιφέρεια της Αθήνας με τον Πειραιά καθώς και οι 3 «προνομιούχες» νήσοι. Στις υπόλοιπες 81 εκλογικές περιφέρειες (επαρχίες) όπου και εφαρμόστηκε η «στενή» εκλογική περιφέρεια η διαδικασία της ψηφοφορίας γινόταν με τον παραδοσιακό τρόπο δια σφαιριδίου ενώ σε 17

νομούς(Αθηνών και Πειραιώς, στην Μακεδονία και στην Θράκη) η ψηφοφορία γινόταν με ψηφοδέλτιο. Κατά τις εκλογές του 1923, 259 έδρες εξέλεξαν οι 81 επαρχίες και 139 οι 17 νομοί. Παρόμοιο εκλογικό σύστημα εφαρμόστηκε και στις εκλογές του 1928 και του 1933 με μείωση βέβαια των εδρών σε 250 και 248 αντίστοιχα καθώς και με πανελλήνια ψηφοφορία με ψηφοδέλτιο και άλλες μικροαλλαγές (Μανρογορδατος, 1983, p. 352).

1.2) Αναλογικό σύστημα

Αναλογικό σύστημα χρησιμοποιήθηκε πρώτη φορά στην Ελλάδα κατά τις εκλογές της 07/11/1926. Κατά αυτές τις εκλογές υπήρχαν 40 εκλογικές περιφέρειες (κατά κύρια βάση Νομοί) και γινόντουσαν προς ανάδειξη 286 αντιπροσώπων. Αυτές οι εκλογές ήταν οι πρώτες κατά τις οποίες πανελλαδικά χρησιμοποιήθηκε ως μέθοδος ψηφοφορίας το ψηφοδέλτιο. Οι μοναδικές περιοχές που ψήφισαν κατά αυτές τις εκλογές δια σφαιριδίου ήταν οι 3 προνομιούχες νήσοι, οι Σπέτσες, τα Ψαρά και η Ύδρα. Συνάμα, δεν υπήρχαν ξεχωριστά εκλογικά κέντρα για τους Εβραίους της Θεσσαλονίκης και τους Μουσουλμάνους της Θράκης. Παρόμοιο σύστημα υιοθετήθηκε και στις εκλογές του 1932 καθώς και στις εκλογές του 1936 με ελάχιστες διαφορές όπως ο αριθμός των εδρών που ήταν 250 και 300 αντίστοιχα και των περιφερειών οι οποίες ήταν 43 με ύπαρξη μειονοτικών εκλογικών κέντρων και 38 χωρίς ύπαρξη μειονοτικών εκλογικών κέντρων αντίστοιχα (Μανρογορδατος, 1983, pp. 352,353).

1.3) Το εκλογικό σύστημα κατά τις εκλογές του 1935

Κατά τις εκλογές της 09/06/1935 υιοθετήθηκε ένα πλειοψηφικό εκλογικό σύστημα με «ευρεία» εκλογική περιφέρεια. Οι εκλογικές περιφέρειες ήταν 38 στις οποίες περιλαμβάνονταν 1 κοινή περιοχή Αθηνών-Πειραιώς και 37 νομοί. Συνάμα δεν υπήρχαν ξεχωριστά μειονοτικά εκλογικά κέντρα για τους Εβραίους της Θεσσαλονίκης και τους Μουσουλμάνους της Θράκης. Οι έδρες για την ανάδειξη κοινοβουλίου ήταν 300. Η ψηφοφορία γινόταν μέσω κομματικής λίστας εκτός από την Αττική και την Θεσσαλονίκη στις οποίες ο ψηφοφόρος μπορούσε να κάνει 1 ή 2 αλλαγές στο κομματικό ψηφοδέλτιο (Μανρογορδατος, 1983, p. 353).

1.4) Το εκλογικό σύστημα των γερουσιαστικών εκλογών του 1929 και του 1932

Κατά τις γερουσιαστικές εκλογές της 21/04/1929 εφαρμόστηκε πλειοψηφικό εκλογικό σύστημα για της εκλογή 92 επιτυχόντων γερουσιαστών από τον λαό σε 26 από τις 37 εκλογικές περιφέρειες οι οποίες είχαν 1 ή 2 έδρες και αναλογικό στις υπόλοιπες 11. Μέσα στις 37 εκλογικές περιφέρειες εντάσσονται και 2 εκλογικά κέντρα των μειονοτικών, των Εβραίων της Θεσσαλονίκης και των Μουσουλμάνων της Θράκης. Η διαδικασία της ψηφοφορίας γινόταν με κομματικό ψηφοδέλτιο στο οποίο μπορούσε να σημειωθεί μονάχα ένας σταυρός για προτίμηση. Το ίδιο σύστημα εφαρμόστηκε και στις εκλογές του 1932 για την ανανέωση της Γερουσίας σε 11 εκλογικές περιφέρειες με 30 έδρες (Μανρογορδάτος, 1983, p. 353).

2.) ΠΙΝΑΚΕΣ

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.1) ΠΟΛΙΤΕΥΤΕΣ ΚΟΜΜΑΤΟΣ ΕΛΕΥΘΕΡΟΦΡΟΝΩΝ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΚΛΟΓΙΚΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΤΗΣ 07/11/1926

<u>Όνοματεπώνυμο</u>	<u>Εκλογική Περιφέρεια</u>
Κωνστ. Ι Αγγελόπουλος	Τέως Δήμος Αθηναίων
Θεολόγος Νικολούδης	Τέως Δήμος Αθηναίων
Βασίλειος Τσαγκρής	Τέως Δήμος Αθηναίων
Αριστείδης Ρωμανός	Τέως Δήμος Αθηναίων
Ελευθέριος Βερνάρδος	Τέως Δήμος Αθηναίων
Νικήτας Δασκαλάκης	Τέως Δήμος Αθηναίων
Ιωάννης Χρηστάκος	Τέως Δήμος Αθηναίων
Δημήτριος Λόντος	Τέως Δήμος Αθηναίων
Δημήτριος Μπαμπάκος	Τέως Δήμος Αθηναίων
Γεώργιος Τσόχας	Τέως Δήμος Αθηναίων
Χρήστος Καλογήρου	Τέως Δήμος Αθηναίων
Δημήτριος Μαλλιόπουλος	Τέως Δήμος Αθηναίων
Άγγελος Μπακόπουλος	Τέως Δήμος Αθηναίων
Νικόλαος Γεννηματάς	Δήμος Πειραιώς μετά των επαρχιών Αιγίνης, Ύδρας, Τροιζηνίας και της νήσου Σπετσών
Ευάγγελος Γεωργής	Δήμος Πειραιώς μετά των επαρχιών Αιγίνης, Ύδρας, Τροιζηνίας και της νήσου Σπετσών
Γεώργιος Δεσύπρης	Δήμος Πειραιώς μετά των επαρχιών Αιγίνης, Ύδρας, Τροιζηνίας και της νήσου Σπετσών
Ιωάννης Λυκούρης	Δήμος Πειραιώς μετά των επαρχιών Αιγίνης, Ύδρας, Τροιζηνίας και της νήσου Σπετσών
Παύλος Μαρούλης	Δήμος Πειραιώς μετά των επαρχιών Αιγίνης, Ύδρας, Τροιζηνίας και της νήσου Σπετσών
Γεώργιος Μπήτρος	Δήμος Πειραιώς μετά των επαρχιών Αιγίνης, Ύδρας, Τροιζηνίας και της νήσου Σπετσών
Αχιλλεύς Παπαντωνίου	Δήμος Πειραιώς μετά των επαρχιών Αιγίνης, Ύδρας, Τροιζηνίας και της νήσου Σπετσών
Κωνσταντίνος Παυλούσης	Δήμος Πειραιώς μετά των επαρχιών Αιγίνης, Ύδρας, Τροιζηνίας και της νήσου Σπετσών
Ιωάννης Σπετσιώτης	Δήμος Πειραιώς μετά των επαρχιών Αιγίνης, Ύδρας, Τροιζηνίας και της νήσου Σπετσών
Γεώργιος Πεσματζόγλου	Υπολοίπου Νομού Αττικής και Βοιωτίας μετά την αφαίρεση του τέως δήμου Αθηναίων και του δήμου Πειραιώς μετά της επαρχίας Αιγίνης
Νικόλαος Ρόκας	Υπολοίπου Νομού Αττικής και Βοιωτίας μετά την αφαίρεση του τέως δήμου Αθηναίων και του δήμου Πειραιώς μετά της επαρχίας Αιγίνης
Πέτρος Μαγιάκος	Υπολοίπου Νομού Αττικής και Βοιωτίας μετά την αφαίρεση του τέως δήμου Αθηναίων και του δήμου Πειραιώς μετά της επαρχίας Αιγίνης
Ευάγγελος Βουρδουμπάς	Υπολοίπου Νομού Αττικής και Βοιωτίας μετά την αφαίρεση του τέως δήμου

	Αθηναίων και του δήμου Πειραιώς μετά της επαρχίας Αιγίνης
Γεώργιος Μικρός	Υπολοίπου Νομού Αττικής και Βοιωτίας μετά την αφαίρεση του τέως δήμου Αθηναίων και του δήμου Πειραιώς μετά της επαρχίας Αιγίνης
Παναγής Μούχος	Υπολοίπου Νομού Αττικής και Βοιωτίας μετά την αφαίρεση του τέως δήμου Αθηναίων και του δήμου Πειραιώς μετά της επαρχίας Αιγίνης
Λουκάς Μπουρνόζος	Υπολοίπου Νομού Αττικής και Βοιωτίας μετά την αφαίρεση του τέως δήμου Αθηναίων και του δήμου Πειραιώς μετά της επαρχίας Αιγίνης
Ιωάννης Λιάκος	Υπολοίπου Νομού Αττικής και Βοιωτίας μετά την αφαίρεση του τέως δήμου Αθηναίων και του δήμου Πειραιώς μετά της επαρχίας Αιγίνης
Νικόλαος Βελέντζας	Νομός Φθιώτιδος και Φωκίδος
Ευάγγελος Ν. Κοντογιάννης	Νομός Φθιώτιδος και Φωκίδος
Ανδρίτσος Ανδρίτσος	Νομός Φθιώτιδος και Φωκίδος
Σταύρος Γάτος	Νομός Φθιώτιδος και Φωκίδος
Λεωνίδας Βελλόπουλος	Νομός Φθιώτιδος και Φωκίδος
Δήμος Φράγκου	Νομός Φθιώτιδος και Φωκίδος
Ιωάννης Δ. Παπαλουκάς	Νομός Φθιώτιδος και Φωκίδος
Αθανάσιος Γ. Γραμματίκας	Νομός Φθιώτιδος και Φωκίδος
Χαρίλαος Π. Ζαρίμπας	Νομός Φθιώτιδος και Φωκίδος
Σταματ. Α. Οικονομίδης*	Νομός Ευβοίας
Πάνος Β. Χατζηπάνου*	Νομός Ευβοίας
Σπύρος Τσαγκρής	Νομός Αργολίδος και Κορινθίας πλην των επαρχιών Ύδρας και Τροιζηνίας και της νήσου των Σπετσών
Κωνσταντίνος Ταλιαδούρος	Νομός Αργολίδος και Κορινθίας πλην των επαρχιών Ύδρας και Τροιζηνίας και της νήσου των Σπετσών
Βασίλειος Κραγκούρας	Νομός Αργολίδος και Κορινθίας πλην των επαρχιών Ύδρας και Τροιζηνίας και της νήσου των Σπετσών
Κωνσταντίνος Ξύδης	Νομός Αργολίδος και Κορινθίας πλην των επαρχιών Ύδρας και Τροιζηνίας και της νήσου των Σπετσών
Χρ. Φωκάς	Νομός Αργολίδος και Κορινθίας πλην των επαρχιών Ύδρας και Τροιζηνίας και της νήσου των Σπετσών
Γεώργιος Ν. Παραβάντης	Νομός Αργολίδος και Κορινθίας πλην των επαρχιών Ύδρας και Τροιζηνίας και της νήσου των Σπετσών
Γεώργιος Μηναιός	Νομός Αργολίδος και Κορινθίας πλην των επαρχιών Ύδρας και Τροιζηνίας και της νήσου των Σπετσών
Ιωάννης Μαλλώσης	Νομός Αργολίδος και Κορινθίας πλην των επαρχιών Ύδρας και Τροιζηνίας και της νήσου των Σπετσών
Αριστ. Δημ. Χηνιάδης	Νομός Αρκαδίας

Χαρ. Ηλ. Αλεξάκης	Νομός Αρκαδίας
Άγις Π. Ταμπακόπουλος	Νομός Αρκαδίας
Απόστολος Λεων. Ζέρβας	Νομός Αρκαδίας
Παναγ. Ε. Σπυράκης	Νομός Αρκαδίας
Αριστ. Τροχάνης	Νομός Αρκαδίας
Σπ. Θ. Τσακόπουλος	Νομός Αρκαδίας
Θεοδ. Π. Τουρκοβασίλης	Νομός Αρκαδίας
Αλέκος Δημ. Αλεξάκος	Νομός Λακωνίας
Θεμιστοκλής Βαρβιτσιώτης	Νομός Λακωνίας
Παναγιώτης Ν. Γεράσιμος	Νομός Λακωνίας
Νικόλαος Ι. Μαυρομιχάλης Κουτσάκος ¹⁴⁷	Νομός Λακωνίας
Παναγιώτης Στ. Κυρηναίος	Νομός Λακωνίας
Πάνος Γεωρ. Παπαδάκος	Νομός Λακωνίας
Περικλής Ν. Παπαμιχαλόπουλος	Νομός Λακωνίας
Γεώργιος Καντιάνης	Νομός Μεσσηνίας
Τάκης Καραπαύλος	Νομός Μεσσηνίας
Κωνσταντίνος Κόκκινος	Νομός Μεσσηνίας
Νάσος Περρώτης	Νομός Μεσσηνίας
Εμμανουήλ Φεσσάς	Νομός Μεσσηνίας
Διονύσιος Ντολιόπουλος	Νομός Μεσσηνίας
Αναστάσιος Τσιρώνης	Νομός Μεσσηνίας
Περικλής Μπούτος	Νομός Μεσσηνίας
Γεώργιος Γρηγοριάδης	Νομός Μεσσηνίας
Πέτρος Ν. Κανελλόπουλος	Νομός Μεσσηνίας
Γεώργιος Χ. Γεωργίου	Νομός Αχαΐας και Ηλίδος
Ιωάνν. Μ. Γιαννόπουλος	Νομός Αχαΐας και Ηλίδος
Χρήστος Θ. Γκόφας	Νομός Αχαΐας και Ηλίδος
Βασίλειος Μόσχοβας	Νομός Αχαΐας και Ηλίδος
Βασίλειος Κ. Παπαγεωργακόπουλος	Νομός Αχαΐας και Ηλίδος
Σταύρ. Πολυζωγόπουλος	Νομός Αχαΐας και Ηλίδος
Ανδρέας Πούντζας	Νομός Αχαΐας και Ηλίδος
Βασίλειος Σακελλαρόπουλος	Νομός Αχαΐας και Ηλίδος
Θεόδωρος Στεφανόπουλος	Νομός Αχαΐας και Ηλίδος
Κωνστ. Χριστόπουλος ή Χρηστέας	Νομός Αχαΐας και Ηλίδος
Γεωρ. Αθανασιάδης Νόβας	Νομός Αιτωλίας και Ακαρνανίας
Δημήτριος Ιατρίδης	Νομός Αιτωλίας και Ακαρνανίας
Γεώργιος Καλαντζόπουλος	Νομός Αιτωλίας και Ακαρνανίας
Δημήτριος Κατσανός	Νομός Αιτωλίας και Ακαρνανίας
Δημήτριος Μπαρλάς	Νομός Αιτωλίας και Ακαρνανίας
Ιωάννης Νικολίτσας	Νομός Αιτωλίας και Ακαρνανίας
Γρηγόριος Παπασπύρου	Νομός Αιτωλίας και Ακαρνανίας
Σπυρίδων Ράγκος	Νομός Αιτωλίας και Ακαρνανίας
Ιωάννης Ραζηκώτσικας	Νομός Αιτωλίας και Ακαρνανίας
Δημήτριος Τσιτσάρας	Νομός Αιτωλίας και Ακαρνανίας
Νικόλαος Κ. Κολυβάς	Νομός Ζακύνθου
Ερμάνης Αν. Λουντζής	Νομός Ζακύνθου
Διονύσιος Κυπριώτης	Νομός Κεφαλληνίας
Κοσμάς Κυριακ. Μπουρμπούλης	Νομός Κεφαλληνίας
Κωνσταντίνος Διονυσ. Σφυρής	Νομός Κεφαλληνίας
Βρασίδας Κων. Αλεξάτος	Νομός Κεφαλληνίας

¹⁴⁷ Ο Νικόλαος Ι. Μαυρομιχάλης Κουτσάκος εκλέχθηκε στην θέση του θανόντος βουλευτή του Κ.Ε Θεμιστοκλή Βαρβιτσιώτη στις 09/03/1928 (ΒΟΥΛΕΥΤΩΝ, 1986).

Ιωάννης Παν. Μεταξάς	Νομός Κεφαλληνίας
Χρήστος Μιχ. Χατζημιχάλης	Νομός Ιωαννίνων
Σπυρίδων Γεωρ. Γκάνιος	Νομός Ιωαννίνων
Εμμανουήλ Αθαν. Κιτσώνας	Νομός Ιωαννίνων
Ορέστης Κων. Βάλλας	Νομός Ιωαννίνων
Χρήστος Σπηλ. Σταυρόπουλος	Νομός Ιωαννίνων
Πέτρος Ευαγγ. Γαρουφαλλιάς	Νομός Ιωαννίνων
Νικόλαος Μέξης	Νομός Πρεβέζης και Άρτης μετά των επαρχιών Βάλτου και Λευκάδος
Αριστοτέλης Βαλαωρίτης	Νομός Πρεβέζης και Άρτης μετά των επαρχιών Βάλτου και Λευκάδος
Ευάγγελος Γαρουφαλλιάς	Νομός Πρεβέζης και Άρτης μετά των επαρχιών Βάλτου και Λευκάδος
Λεωνίδας Τσιόκος	Νομός Πρεβέζης και Άρτης μετά των επαρχιών Βάλτου και Λευκάδος
Γρηγόριος Κοσσυφάκης	Νομός Πρεβέζης και Άρτης μετά των επαρχιών Βάλτου και Λευκάδος
Κωνσταντίνος Καλκάνης	Νομός Πρεβέζης και Άρτης μετά των επαρχιών Βάλτου και Λευκάδος
Αλέκος Ιωαννίδης	Νομός Λαρίσης
Δημήτριος Κουκιάδης	Νομός Λαρίσης
Ανδρέας Αποστολίδης	Νομός Λαρίσης
Δημήτριος Αργυρόπουλος	Νομός Λαρίσης
Αλκιβιάδης Ριζιώτης	Νομός Λαρίσης
Τιμολέων Γεωργιάδης	Νομός Λαρίσης
Πανταζής Σταμούλης	Νομός Λαρίσης
Κωνσταντίνος Καρακίτης	Νομός Λαρίσης
Δημήτριος Θ. Μπαφάλης	Νομός Λαρίσης
Ιωαν. Στεργίου ή Καζακλαριώτης	Νομός Λαρίσης
Θεοχάρης Μπλιάτσος	Νομός Λαρίσης
Μιλτιάδης Ευστρατιάδης	Νομός Λαρίσης
Σπυρίδων Ταλιαδούρας	Νομός Τρικάλων
Βασίλειος Λάμπας	Νομός Τρικάλων
Γεώργιος Κανούτας	Νομός Τρικάλων
Στέφανος Πελέκης	Νομός Τρικάλων
Αδαμάντιος Έξαρχος	Νομός Τρικάλων
Ηλίας Κυλικάς	Νομός Τρικάλων
Ιωάννης Καραγιώργος	Νομός Τρικάλων
Βασίλειος Γρίβας	Νομός Τρικάλων
Φίλιππος Χρηστοδήμος	Νομός Τρικάλων
Γεώργιος Βαρβούτης	Νομός Κοζάνης
Κωνστ. Μιχ. Παπακωνσταντίνου	Νομός Κοζάνης
Φώτιος Θ. Τσικρίκης	Νομός Κοζάνης
Δημοσθένης Κ. Δόκος	Νομός Κοζάνης
Δημήτριος Κ. Παπαπαναγιώτης	Νομός Κοζάνης
Λάζαρος Ν. Ασβεστάς	Νομός Κοζάνης
Γεώργιος Σακελλαρίδης	Νομός Κοζάνης
Παντελής Ηλ. Μελανοφρύδης	Νομός Κοζάνης
Νικ. Αναστ. Δαρβέρης	Νομός Θεσσαλονίκης πλην των περιφερειών των ειρηνοδικείων Κατερίνης, Βέροιας και Ναούσης
Γεωρ. Νικ. Χατζηγεωργίου	Νομός Θεσσαλονίκης πλην των περιφερειών των ειρηνοδικείων Κατερίνης, Βέροιας και

	Ναούσης
Ιούλιος Εδμονδ Άββοτ	Νομός Θεσσαλονίκης πλην των περιφερειών των ειρηνοδικείων Κατερίνης, Βέροιας και Ναούσης
Δημήτριος Μοργαρόπουλος	Νομός Θεσσαλονίκης πλην των περιφερειών των ειρηνοδικείων Κατερίνης, Βέροιας και Ναούσης
Κωνσταντίνος Ζήσης	Νομός Θεσσαλονίκης πλην των περιφερειών των ειρηνοδικείων Κατερίνης, Βέροιας και Ναούσης
Ιορδάνης Γεωρ. Γεωργιάδης	Νομός Θεσσαλονίκης πλην των περιφερειών των ειρηνοδικείων Κατερίνης, Βέροιας και Ναούσης
Δημήτριος Νικ. Κάκκαβος	Νομός Θεσσαλονίκης πλην των περιφερειών των ειρηνοδικείων Κατερίνης, Βέροιας και Ναούσης
Απόστολος Ευστ. Καλαμίδας	Νομός Θεσσαλονίκης πλην των περιφερειών των ειρηνοδικείων Κατερίνης, Βέροιας και Ναούσης
Αρίστος Περίδης	Νομός Θεσσαλονίκης πλην των περιφερειών των ειρηνοδικείων Κατερίνης, Βέροιας και Ναούσης
Τριαντάφυλλος Κοντονασόπουλος	Νομός Θεσσαλονίκης πλην των περιφερειών των ειρηνοδικείων Κατερίνης, Βέροιας και Ναούσης
Ιωάννης Παναγιωτ. Δενδρινός	Νομός Θεσσαλονίκης πλην των περιφερειών των ειρηνοδικείων Κατερίνης, Βέροιας και Ναούσης
Πέτρος Ιωάν. Αξιωτίδης	Νομός Θεσσαλονίκης πλην των περιφερειών των ειρηνοδικείων Κατερίνης, Βέροιας και Ναούσης
Θεόδωρος Δημ. Γρηγορούδης	Νομός Θεσσαλονίκης πλην των περιφερειών των ειρηνοδικείων Κατερίνης, Βέροιας και Ναούσης
Ευστάθιος Θεοδ. Ακριτίδης	Νομός Θεσσαλονίκης πλην των περιφερειών των ειρηνοδικείων Κατερίνης, Βέροιας και Ναούσης
Ναούμ Παπαγεωργίου	Νομός Θεσσαλονίκης πλην των περιφερειών των ειρηνοδικείων Κατερίνης, Βέροιας και Ναούσης
Κωνσταντίνος Κοσματόπουλος	Νομός Θεσσαλονίκης πλην των περιφερειών των ειρηνοδικείων Κατερίνης, Βέροιας και Ναούσης
Αχιλλεύς Πολ. Ιατρού	Νομός Θεσσαλονίκης πλην των περιφερειών των ειρηνοδικείων Κατερίνης, Βέροιας και Ναούσης
Αιμίλιος Δημ. Κόπανος	Νομός Θεσσαλονίκης πλην των περιφερειών των ειρηνοδικείων Κατερίνης, Βέροιας και Ναούσης
Αναστ. Γεωργ. Σακελλαρίου	Νομός Θεσσαλονίκης πλην των περιφερειών των ειρηνοδικείων Κατερίνης, Βέροιας και Ναούσης
Αργύριος Ζάχος	Νομός Θεσσαλονίκης πλην των περιφερειών των ειρηνοδικείων Κατερίνης, Βέροιας και

	Ναούσης
Χριστόδορος Κοτζαμάνης	Νομός Θεσσαλονίκης πλην των περιφερειών των ειρηνοδικείων Κατερίνης, Βεροίας και Ναούσης
Γεώργ. Π. Παπαπαράσχου	Περιφέρεια Ειρηνοδικείων Κατερίνης, Βεροίας και Ναούσης
Δημήτριος Γρηγ. Λόγγος	Περιφέρεια Ειρηνοδικείων Κατερίνης, Βεροίας και Ναούσης
Χρήστος Μερκούρ. Χατζημάμογλου	Περιφέρεια Ειρηνοδικείων Κατερίνης, Βεροίας και Ναούσης
Γεώργιος Θ. Αλεξάνδρου	Περιφέρεια Ειρηνοδικείων Κατερίνης, Βεροίας και Ναούσης
Αθανάσιος Παλαμίδης	Νομός Χαλκιδικής
Αναστ. Σαραφιανός	Νομός Χαλκιδικής
Θωμάς Βαφειάδης	Νομός Χαλκιδικής
Ιωάννης Σώφρονας	Νομός Πέλλης
Δανιήλ Αναγνωστόπουλος	Νομός Πέλλης
Βασίλειος Κίτσος	Νομός Πέλλης
Περικλής Καραισαρίδης	Νομός Πέλλης
Αναστάσιος Βαλαβάνης	Νομός Πέλλης
Σίμος Β. Λιουμπής	Νομός Φλωρίνης
Λάζαρος Ιωάνν. Χατζητίτης	Νομός Φλωρίνης
Δημήτριος Γ. Τζίμας	Νομός Φλωρίνης
Γεώργιος Κ. Κιάντος	Νομός Φλωρίνης
Βασίλειος Δ. Δουδουμής	Νομός Φλωρίνης
Δημήτριος Ν. Τσώγκος	Νομός Φλωρίνης
Ιωάννης Οικονομίδης	Νομός Σερρών
Δούκας Δούκας	Νομός Σερρών
Κωνσταντίνος Χατζηδήμου	Νομός Σερρών
Γεώργιος Παπαβασιλείου	Νομός Σερρών
Χρήστος Μαυρίδης	Νομός Σερρών
Αθανάσιος Βαλάτσος	Νομός Σερρών
Παναγιώτης Σιώρτας	Νομός Σερρών
Αντώνιος Βιτάλης	Νομός Κυκλάδων
Δημήτριος Μαιδής	Νομός Κυκλάδων
Κωνσταντίνος Ναυπλιώτης	Νομός Κυκλάδων
Μιχαήλ Κοντελιάρης	Νομός Κυκλάδων
Αθανάσιος Εξαδάκτυλος	Νομός Κυκλάδων
Αλέξανδρος Πασχάλης	Νομός Κυκλάδων
Γεώργιος Βοροντζέρης	Νομός Κυκλάδων
Στέφανος Παξιμάδης	Νομός Κυκλάδων
Γεώργιος Γαϊτάνος	Νομός Κυκλάδων
Χρήστος Βαρβαρήγος	Νομός Κυκλάδων
Ιωάννης Γ. Χατζηκωνσταντής	Νομός Σάμου
Νικόλαος Γ. Βλιάμος	Νομός Σάμου
Εμμανουήλ Χατζιδάκης	Νομός Σάμου
Σπυρίδων Επτακοίλης	Νομός Σάμου
Γεώργιος Μπουρνιάς	Νομός Χίου
Μιχαήλ Ζολώτας	Νομός Χίου
Ανδρέας Πολεμίδης	Νομός Χίου
Εμμανουήλ Μοδάτσος	Νομός Λασιθίου
Στέφανος Ξενικάκης	Νομός Λασιθίου
Εμμανουήλ Μηλιαράς	Νομός Λασιθίου

Κωνστ. Ιακ. Κωνσταντινίδης	Νομός Έβρου
Βασίλειος Χρ. Μητσόπουλος	Νομός Έβρου
Λέανδρος Διον. Στεφανάκης	Νομός Έβρου
Ιωάννης Ευθ. Παπαγεωργίου	Νομός Έβρου
Τηλέμαχος Αθ. Αναγνωστόπουλος	Νομός Έβρου
Ανέστης Αθ. Τουρμπαντόγλου	Νομός Έβρου
Χριστοδ. Πολ. Μπροκούμης	Νομός Ροδόπης
Αναστ. Μωρίκης	Νομός Ροδόπης
Ευγένιος Κουφιδάκης	Νομός Ροδόπης
Γεώργιος Ισραηλίδης	Νομός Ροδόπης
Ταχσίν Ζιό Αγιαζόγλου	Νομός Ροδόπης
Χρήστος Πυργάκης	Νομός Ροδόπης
Ιωάννης Σταυρόπουλος	Νομός Ροδόπης
Νικόλαος Παπάζογλου	Νομός Ροδόπης
Ευρυσθεύς Μαγιάκος	Νομός Δράμας
Αλέξανδρος Δερβεντζόγλου	Νομός Δράμας
Αβραάμ Χαραλ. Ακρίτας	Νομός Δράμας
Ονούφριος Μποσνάντζογλου	Νομός Δράμας
Ιωάννης Κεφαλίδης	Νομός Δράμας
Μιχαήλ Τσουτσάνης	Νομός Καβάλας
Κωνσταντίνος Φέσσας	Νομός Καβάλας
Βασίλειος Γρανίτσας	Νομός Καβάλας
Ανέστης Χαραλαμπίδης	Νομός Καβάλας
Θεόδωρος Παρασκευάς	Νομός Καβάλας
Δημήτριος Προέδρου	Νομός Καβάλας
Κωνσταντίνος Κουρκτσόγλου	Νομός Καβάλας
Ιωάννης Λαζ. Σπετσιώτης	Προνομιάχος Εκλογική Περιφέρεια Ύδρας
Περικλής Γ. Μπούμπουλης	Προνομιάχος Εκλογική Περιφέρεια Σπετσών
Γεώργιος Ιω. Σακελλαρίδης	Προνομιάχος Εκλογική Περιφέρεια Σπετσών

Παρατηρήσεις

- 1) Με * σημειώνονται υποψήφιοι που πολιτεύτηκαν στον Νομό Ευβοίας υπό την ονομασία “Ηνωμένοι Αντιβενιζελικοί”. Ο Ν. Οικονόμου μας αναφέρει πως πρόκειται για κοινό συνδυασμό Ελευθεροφρόνων και Λαϊκών και μας πληροφορεί πως οι 2/5 είναι Ελευθερόφρονες. (Οικονόμου, 2003, σ. 36).
- 2) Στην πηγή μας (ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ , ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ, ΓΕΝΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, 1928, σ. κα) ως υποψήφιοι αναφέρονται 233. Βέβαια ,υπολείπονται οι 2 βουλευτές των Ηνωμένων Αντιβενιζελικών στην Εύβοια καθώς και οι Ιωάννης Λαζ. Σπετσιώτης, Περικλής Γ. Μπούμπουλης και Γεώργιος Ιω. Σακελλαρίδης οι οποίοι κατεβαίνουν υποψήφιοι σε προνομιάχες εκλογικές περιφέρειες στις οποίες οι εκλογές έγιναν με σφαιρίδιο και όχι με ψηφοδέλτιο όπως στην υπόλοιπη Ελλάδα.
- 3) Κατά τις βουλευτικές εκλογές της 07/11/1926 το Κ.Ε(Κόμμα των Ελευθεροφρόνων) είχε 239 πολιτευτές υπολογιζόμενων και των 2 υποψηφίων του Νομού Ευβοίας.
- 4) Το Κ.Ε(Κόμμα των Ελευθεροφρόνων) σε αυτές τις εκλογές δεν κατέρχεται σε 6 εκλογικές περιφέρειες. Συγκεκριμένα δεν κατέρχεται στους Νομούς: Κερκύρας, Λέσβου, Χανίων, Ηρακλείου και Ρεθύμνης. Συνάμα δεν κατέρχεται στην Προνομιάχο Νήσο των Ψαρών.

Για τον πίνακα αντλούμε στοιχεία από (ΒΟΥΛΕΥΤΩΝ, 1986), (ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ , ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ, ΓΕΝΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, 1928).

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.2) ΕΚΛΕΓΜΕΝΟΙ ΒΟΥΛΕΥΤΕΣ ΚΟΜΜΑΤΟΣ ΕΛΕΥΘΕΡΟΦΡΟΝΩΝ
ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΚΛΟΓΙΚΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΤΗΣ 7/11/1926

Όνοματεπώνυμο	Εκλογική Περιφέρεια	Επάγγελμα
Αγγελόπουλος Ι. Κωνσταντίνος	Τέως Δήμος Αθηναίων	Τ. Υπάλληλος
Νικολούδης Θεολόγος	Τέως Δήμος Αθηναίων	Δημοσιογράφος
Μπαμπάκος Δημήτριος	Τέως Δήμος Αθηναίων	Δικηγόρος
Σπετσιώτης Ιωάννης	Δήμος Πειραιώς μετά των επαρχιών Αιγίνης, Ύδρας, Τροιζηνίας και της νήσου Σπετσών	Δικηγόρος
Πεσματζόγλου Γεώργιος	Υπολοίπου Νομού Αττικής και Βοιωτίας μετά την αφαίρεση του τέως Δήμου Αθηναίων και του Δήμου Πειραιώς μετά της επαρχίας Αιγίνης	Δικηγόρος
Μικρός Γεώργιος	Υπολοίπου Νομού Αττικής και Βοιωτίας μετά την αφαίρεση του τέως Δήμου Αθηναίων και του Δήμου Πειραιώς μετά της επαρχίας Αιγίνης	Ιατρός
Βελέντζας Νικόλαος	Νομός Φθιώτιδος και Φωκίδος	Δικηγόρος
Γάτος Σταύρος	Νομός Φθιώτιδος και Φωκίδος	Έμπορος
Οικονομίδης Σταμιάτιος Α.*	Νομός Ευβοίας	Δικηγόρος
Χατζηπάνου Πάνος Β.*	Νομός Ευβοίας	Δικηγόρος
Ταλιαδούρος Κωνσταντίνος	Νομός Αργολίδος και Κορινθίας πλην των επαρχιών Ύδρας και Τροιζηνίας και της Νήσου των Σπετσών	Δικηγόρος
Μηναίος Γεώργιος	Νομός Αργολίδος και Κορινθίας πλην των επαρχιών Ύδρας και Τροιζηνίας και της Νήσου των Σπετσών	Ιατρός
Τροχάνης Αριστ.	Νομός Αρκαδίας	Ιατρός
Τσακόπουλος Σπ. Θ.	Νομός Αρκαδίας	Ιατρός
Τουρκοβασίλης Θεοδ. Π.	Νομός Αρκαδίας	Δικηγόρος
Βαρβιτσιώτης Θεμιστοκλής ¹⁴⁸	Νομός Λακωνίας	Ιατρός
Παπαδάκος Πάνος Γ.	Νομός Λακωνίας	Βιομήχανος
Καντιάνης Γεώργιος	Νομός Μεσσηνίας	Δικηγόρος
Φέσσας Εμμανουήλ	Νομός Μεσσηνίας	Δικηγόρος
Μπούτος Περικλής	Νομός Μεσσηνίας	Δικηγόρος
Γιαννόπουλος Ιωάν. Μιχ.	Νομός Αχαΐας και Ηλίδος	Δικηγόρος
Πολυζωγόπουλος Σταύρος	Νομός Αχαΐας και Ηλίδος	Δικηγόρος

¹⁴⁸ Μετά τον θάνατο του, την θέση του πήρε ο πολιτευτής του Κ.Ε στον Νομό Λακωνίας, Νικόλαος Ι. Μαυρομιχάλης Κουτσάκος στις 09/03/1928.

Αθανασιάδης Νόβας Γεώργιος	Νομός Αιτωλίας και Ακαρνανίας	Δημοσιογράφος
Καλαντζόπουλος Γεώργιος	Νομός Αιτωλίας και Ακαρνανίας	Δικηγόρος
Κατσανός Δημήτριος	Νομός Αιτωλίας και Ακαρνανίας	Ιατρός
Νικολίτσας Ιωάννης	Νομός Αιτωλίας και Ακαρνανίας	Δικηγόρος
Κολυβάς Νικόλαος Κ.	Νομός Ζακύνθου	Δικηγόρος
Λούντζης Ερμάνης Αν.	Νομός Ζακύνθου	Κτηματίας
Μπουρμπούλης Κοσμάς Κυριακ.	Νομός Κεφαλληνίας	Ιατρός
Αλεξάτος Βρασίδης Κων.	Νομός Κεφαλληνίας	Δικηγόρος
Μεταξάς Ιωάννης Παν.	Νομός Κεφαλληνίας	Αξιωματικός
Βαλαωρίτης Αριστοτέλης	Νομός Πρεβέζης και Άρτης μετά των επαρχιών Βάλτου και Λευκάδος	Δικηγόρος
Τσιόκος Λεωνίδας	Νομός Πρεβέζης και Άρτης μετά των επαρχιών Βάλτου και Λευκάδος	Κτηματίας
Καλκάνης Κωνσταντίνος	Νομός Πρεβέζης και Άρτης μετά των επαρχιών Βάλτου και Λευκάδος	Δικηγόρος
Ιωαννίδης Αλέκος	Νομός Λαρίσης	Δικηγόρος
Αποστολίδης Ανδρέας	Νομός Λαρίσης	Δικηγόρος
Ταλιαδούρος Σπυρίδων	Νομός Τρικάλων	Δικηγόρος
Έξαρχος Αδαμάντιος	Νομός Τρικάλων	Ιατρός
Χρηστοδήμος Φίλιπος	Νομός Τρικάλων	Ιατρός
Βαρβούτης Γεώργιος	Νομός Κοζάνης	Δικηγόρος
Δαρβέρης Νικ. Αναστ.	Νομός Θεσσαλονίκης πλην των περιφερειών των ειρηνοδικείων Κατερίνης, Βέροιας και Ναούσης	Δικηγόρος
Χατζηγεωργίου Γεωρ. Νικ.	Νομός Θεσσαλονίκης πλην των περιφερειών των ειρηνοδικείων Κατερίνης, Βέροιας και Ναούσης	Έμπορος
Ιούλιος Εδμονδ Άμποτ	Νομός Θεσσαλονίκης πλην των περιφερειών των ειρηνοδικείων Κατερίνης, Βέροιας και Ναούσης	Ασφαλιστής
Κακκαβός Δημήτριος Νικ.	Νομός Θεσσαλονίκης πλην των περιφερειών των ειρηνοδικείων Κατερίνης, Βέροιας και Ναούσης	Δικηγόρος
Παπαπαράσχου Γεώργιος Π.	Περιφέρεια Ειρηνοδικείων Κατερίνης, Βέροιας και Ναούσης	Δικηγόρος
Λιουμπής Σίμος Β.	Νομός Φλωρίνης	Πολιτευτής

Τζίμας Δημήτριος Γ.	Νομός Φλωρίνης	Δικηγόρος
Δούκας Δούκας	Νομός Σερρών	Έμπορος
Ναυπλιώτης Κωνσταντίνος	Νομός Κυκλάδων	Βιομήχανος
Βλιάμος Νικόλαος Γ.	Νομός Σάμου	Δικηγόρος
Χατζιδάκης Εμμανουήλ	Νομός Σάμου	Δικηγόρος
Πολεμίδης Ανδρέας	Νομός Χίου	Δικηγόρος
Μοδάτσος Εμμανουήλ	Νομός Λασιθίου	Δικηγόρος
Μπουμπούλης Περικλής Γ	Προνομιάχος Εκλογική Περιφέρεια Σπετσών	Πρώην Αξιοματικός

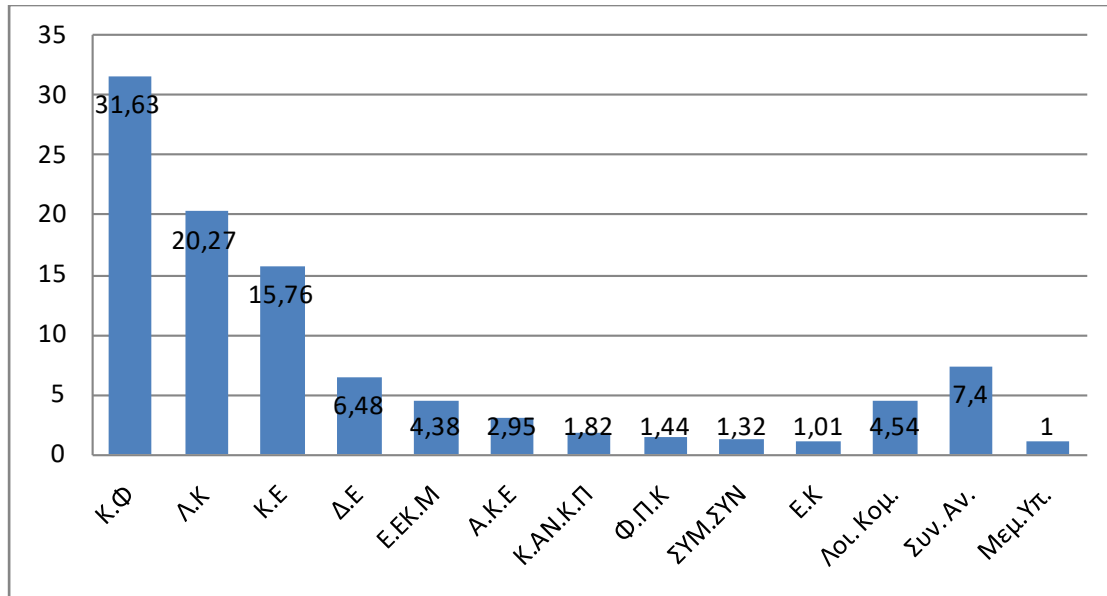
Παρατηρήσεις

- 1) Ο αριθμός των εκλεγμένων βουλευτών με το κόμμα των Ελευθεροφρόνων διαφοροποιείται αναλόγως την πηγή. Η ΕΛΣΤΑΤ μας αναφέρει 51 βουλευτές (ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ, ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ, ΓΕΝΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, 1928, σ. κς). Δεν προσθέτει σε αυτούς βέβαια τον Μπουμπούλη Περικλή ο οποίος εκλέγεται υπό ειδικό καθεστώς στην Προνομιάχο Εκλογική Περιφέρεια των Σπετσών παρά μονάχα τον αναφέρει ως εκλεγμένο. Ο Herring στο βιβλίο του κάνει αναφορά σε 52 εκλεγμένους (HERRING, 2012, σ. 1114) όσους ακριβώς και ο Μεταξάς στο ημερολόγιό του (Μεταξάς, 1921-1933, σ. 489). Αντιθέτως το Μητρώο Πληρεξουσίων, Γερουσιαστών και Βουλευτών 1822-1935 (ΒΟΥΛΕΥΤΩΝ, 1986) μας πληροφορεί για 50 βουλευτές. Εμείς, αναγράφουμε 54 βουλευτές έχοντας ως βάση το Ιστορικό Λεξικό Ελληνικών Κοινοβουλευτικών Κομμάτων (Πλουμίδης, 2022, σ. 229) και αιτιολογούμε το αποτέλεσμα αυτό βλ. παρατήρηση 2).
- 2) Με * σημειώνονται 2 βουλευτές που εκλέχτηκαν υπό κοινό συνδυασμό Ελευθεροφρόνων - Λαϊκών στην Εύβοια υπό την ονομασία «Ηνωμένοι Αντιφενιζελικοί». Οι δύο αυτοί βουλευτές είναι ο Οικονομίδης Σταμάτιος και ο Χατζηπάνος Πάνος. Και οι δύο μετέχουν σε μετέπειτα εκλογικές αναμετρήσεις ως υποψήφιοι με το κόμμα του Ιωάννη Μεταξά. Για τον Οικονομίδη πληροφορούμαστε από την ύπαρξη του σε ψηφοδέλτιο του Κόμματος Ελευθεροφρόνων στις εκλογές του 1936 βλ. (Αρχείο Οικονομείας Οικονομίδη 1621-1922, Φάκελος 4, Υποφάκελος 4.5, Ψηφοδέλτιο Συνδυασμού Κόμματος Ελευθεροφρόνων). Για τον Χατζηπάνο αντλούμε τις πληροφορίες μας σχετικά με τις επόμενες εκλογικές διαδικασίες (ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ, ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΕΘΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ-ΓΕΝΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, 1931). Συνάμα, το γεγονός επιβεβαιώνεται και από (Μεταξάς, 1921-1933, σ. 485).
- 3) Τα επαγγέλματα των εκλεγμένων βουλευτών του Κ.Ε κατά την διάρκεια των εκλογών έχουν ως εξής: 31 δικηγόροι, 9 Ιατροί, 3 Έμποροι, 2 Βιομήχανοι, 2 Κτηματίες, 2 Δημοσιογράφοι, 2 Αξιοματικοί, 1 Πολιτευτής, 1 Τ. Υπάλληλος και 1 ασφαλιστής (ΒΟΥΛΕΥΤΩΝ, 1986).
- 4) Κατά αυτές τις εκλογές σε 7 Νομούς, υποψήφιοι του Κόμματος των Ελευθεροφρόνων εκλέχτηκαν με τους περισσότερους σταυρούς. Το γεγονός αυτό δείχνει την δυναμική του Κ.Ε σε αυτές τις περιοχές. Οι υποψήφιοι ήταν οι εξής: Νικόλαος Βελέντζας στον Νομό Φθιώτιδος και Φωκίδος, Θεόδωρος Τουρκοβασίλης στον Νομό Αρκαδίας, Νικόλαος Κολυβάς στον Νομό Ζακύνθου, Ιωάννης Μεταξάς στον Νομό Κεφαλληνίας, Λεωνίδας Τσιόκος στον Νομό Πρεβέζης και Άρτης, Σπυρίδων Γαλιαδούρος στον Νομό Τρικάλων και Σίμος Λιουμπής στον Νομό Φλωρίνης.

Για τον πίνακα αντλούμε στοιχεία από (ΒΟΥΛΕΥΤΩΝ, 1986), (ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ, ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ, ΓΕΝΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, 1928), (ΒΟΥΛΕΥΤΩΝ, 1986).

ΓΕΝΙΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΩΝ ΕΚΛΟΓΩΝ ΤΗΣ 07/11/1926

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.3) ΠΟΣΟΣΤΟ ΥΠΕΡ ΕΚΑΣΤΟΥ ΚΟΜΜΑΤΟΣ ΚΑΤΑ ΤΙΣ ΕΚΛΟΓΕΣ ΤΗΣ 07/11/1926

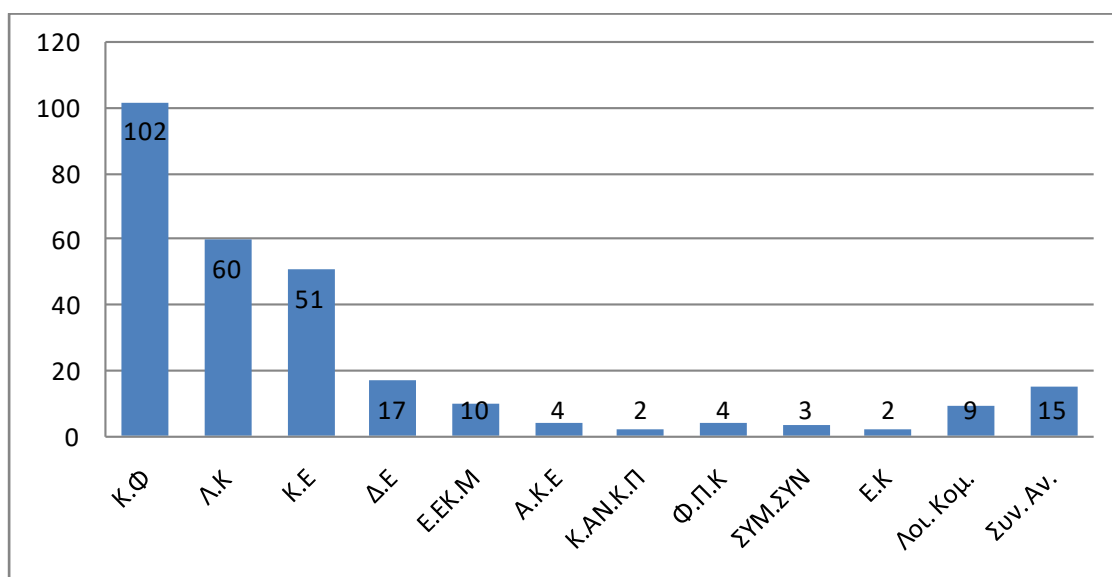
Παρατηρήσεις

- 1) Από αριστερά προς τα δεξιά Κ.Φ (Κόμμα Φιλελευθέρων) 31,63%, Λ.Κ (Λαϊκόν Κόμμα) 20,27%, Κ.Ε (Κόμμα Ελευθεροφρόνων) 15,76% , Δ.Ε (Δημοκρατική Ένωσις) 6,48% , Ε.ΕΚ.Μ (Ενιαίον εκλογικόν μέτωπον εργατών, αγροτών και προσφύγων) 4,38% , Α.Κ.Ε (Αγροτικών Κόμμα της Ελλάδος) 2,95% , Κ.ΑΝ.Κ.Π (Κόμμα Ανεξαρτήτων και Προσφύγων) 1,82%, Φ.Π.Κ(Φιλελεύθερον Προσφυγικόν Κόμμα) 1,44%, ΣΥΜ.ΣΥΝ (Σύμπραξις Συντηρητικών) 1,32%, Ε.Κ (Επαρχιακόν Κόμμα) 1,01%, Λοι. Κομ. (Λοιπά Κόμματα) 4,54%, Συν. Αν.(Συνδυασμοί Ανεξαρτήτων) 7,40%, Μεμ. Υπ.(Μεμονωμένοι Υποψήφιοι) 1,00%. (ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ , ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ, ΓΕΝΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, 1928, σσ. κδ,κε).¹⁴⁹

Για τον πίνακα αντλούμε στοιχεία από (ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ , ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ, ΓΕΝΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, 1928, σσ. κδ,κε) .

¹⁴⁹ Για το εκλογικό σύστημα που εφαρμόστηκε κατά τις εκλογές βλ, ΕΠΙΜΕΤΡΟ, ΕΚΛΟΓΙΚΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ, 1,2)

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.4) ΕΚΛΕΓΕΝΤΕΣ ΒΟΥΛΕΥΤΕΣ, ΣΥΝΘΕΣΗ ΒΟΥΛΗΣ ΕΠΕΙΤΑ ΑΠΟ ΤΙΣ
ΕΚΛΟΓΕΣ ΤΗΣ 07/11/1926

Παρατηρήσεις

- 1) Από αριστερά προς τα δεξιά: Κ.Φ(Κόμμα Φιλελευθέρων) 102 έδρες, Λ.Κ (Λαϊκόν Κόμμα) 60 έδρες, Κ.Ε (Κόμμα Ελευθεροφρόνων) 51 έδρες, Δ.Ε (Δημοκρατική Ένωση) 17 έδρες, Ε.ΕΚ.Μ (Ενιαίον Εκλογικόν Μέτωπον Εργατών, Αγροτών και Προσφύγων) 10 έδρες, Α.Κ.Ε (Αγροτικόν Κόμμα Ελλάδος) 4 έδρες, Κ.ΑΝ.Κ.Π(Κόμμα Ανεξαρτήτων και Προσφύγων) 2 έδρες, Φ.Π.Κ (Φιλελεύθερον Προσφυγικόν Κόμμα) 4 έδρες, ΣΥΜ.ΣΥΝ(Σύμπραξις Συντηρητικών) 3 έδρες, Ε.Κ (Επαρχιακόν Κόμμα) 2 έδρες, Λοι. Κομ. (Λοπά Κόμματα) 9 έδρες, Συν. Αν. (Συνδυασμοί Ανεξαρτήτων). (ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ , ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ, ΓΕΝΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, 1928, σσ. κς,κς).¹⁵⁰
- 2) Οι βουλευτές που αναγράφονται για το Κόμμα των Ελευθεροφρόνων στην ΕΛ.ΣΤΑΤ. είναι 51. Βέβαια από αυτούς υπολείπονται οι 2 βουλευτές του Νομού Ευβοίας Χατζηπάνος Πάνος και Οικονομίδης Σταμάτιος τους οποίους απαριθμεί μέσα στους 15 που εκλέγονται από ανεξάρτητους συνδυασμούς. Συνάμα, δεν καταμετράται ο Μπουμπούλης Περικλής ο οποίος εκλέχτηκε υπό ειδικό εκλογικό καθεστώς στην Προνομιούχο Εκλογική Περιφέρεια των Σπετσών.

Για τον Πίνακα αντλούμε στοιχεία από (ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ , ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ, ΓΕΝΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, 1928, σ. κς,κς)

¹⁵⁰ Για το εκλογικό σύστημα που εφαρμόστηκε κατά τις εκλογές βλ. ΕΠΙΜΕΤΡΟ, ΕΚΛΟΓΙΚΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ, 1,2)

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.5) ΕΛΕΥΘΕΡΟΦΡΟΝΕΣ ΠΟΛΙΤΕΥΤΕΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΚΛΟΓΙΚΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΤΗΣ 19/08/1928

Όνοματεπώνυμο	Εκλογική Περιφέρεια	Εκλογικός Συνδυασμός που μετέχει
Μπαμπάκος Δημήτριος	Πρώην Δήμος Αθηναίων	Συνδυασμός Λαϊκών
Δασκαλάκης Νικήτας	Πρώην Δήμος Αθηναίων	Συνδυασμός Λαϊκών
Νικολούδης Θεολόγος	Πρώην Δήμος Αθηναίων	Συνδυασμός Λαϊκών
Μικρός Γεώργιος	Επαρχία Θηβών	Ενωτικός Συνδυασμός Χωρικών
Γάτος Σταύρος	Επαρχία Παρνασίδος	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων
Πανουργιάς Στέλιος	Επαρχία Παρνασίδος	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων
Βελέντζας Νικόλαος	Επαρχία Φθιώτιδος	Συνδυασμός Λαϊκών
Ραζηκότσικας Ιωάννης	Επαρχία Μεσολογγίου	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων
Αθανασιάδης Νόβας Γεώργιος	Επαρχία Ναυπακτίας	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων
Στεφανίδης Μιχαήλ	Επαρχία Καρυστίας	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων
Μπόνος Ευστάθιος	Επαρχία Καρυστίας	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων
Χατζηπάνος Πάνος	Επαρχία Χαλκίδος	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων
Μιλτιάδης Ευστράτιος	Επαρχία Αγιάς	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων
Ιωαννίδης Αλέξανδρος	Επαρχία Βόλου	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων
Καμηλαρόπουλος Χρ.	Επαρχία Λαρίσης	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων
Γεωργιάδης Τιμολέων	Επαρχία Ελασσόνας	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων
Μπαφάλης Δημήτριος	Επαρχία Τυρνάβου	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων
Ταλιαδούρος Σπυρίδων	Επαρχία Καρδίτσας	Συνδυασμός Λαϊκών
Έξαρχος Αδάμ	Επαρχία Καρδίτσας	Συνδυασμός Λαϊκών
Χριστοδής Φίλιππος	Επαρχία Τρικάλων	Συνδυασμός Λαϊκών
Γαρουφαλλιάς Ευάγγελος	Επαρχία Άρτης - Τζουμέρκων	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων
Καλκάνης Κωνσταντίνος	Επαρχία Λευκάδος	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων
Δελλαπόρτας Ανδρέας	Επαρχία Σάμης	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων
Μεταξάς Ιωάννης	Επαρχία Κραναίας	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων
Μπουρμπούλης Κοσμάς	Επαρχία Πάλης	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων
Κολυβάς Νικόλαος	Επαρχία Ζακύνθου	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων
Παξιμάδης Στέφανος	Επαρχία Τήνου	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων

Βιτάλης Αντώνιος	Επαρχία Τήνου	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων
Σάχος Ξενοφών	Επαρχία Τήνου	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων
Γιαννόπουλος Ιωάννης	Επαρχία Ηλείας	Συνδυασμός Λαϊκών
Τσαλδάρης Κωνσταντίνος	Επαρχία Κορινθίας	Συνδυασμός Ηνωμένης Αντιβενιζελικής Παρατάξεως
Μιχόπουλος Ευστ.	Επαρχία Κορινθίας	Συνδυασμός Ηνωμένης Αντιβενιζελικής Παρατάξεως
Μηναίος Γεώργιος	Επαρχία Ναυπλίας	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων
Χηριάδης Αριστομένης	Επαρχία Γορτυνίας	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων
Αντωνόπουλος Κωνσταντίνος	Επαρχία Γορτυνίας	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων
Τουρκοβασίλης Θεόδωρος	Επαρχία Μαντινείας	Συνδυασμός Ανεξαρτήτων
Ζέρβας Απόστολος	Επαρχία Μεγαλοπόλεως	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων
Μπούτος Περικλής	Επαρχία Μεσσηνίας	Συνδυασμός Αντιβενιζελικών
Καντιάνης Γεώργιος	Επαρχία Πυλίας	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων
Ράλλης Περικλής	Επαρχία Πυλίας	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων
Γρηγοριάδης Γεώργιος	Επαρχία Τρυφυλίας	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων
Ντολιόπουλος Διονύσιος	Επαρχία Τρυφυλίας	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων
Πετροπουλάκης Γεώργιος	Επαρχία Γυθείου	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων
Βαρβιτσιώτης Θεόδωρος	Επαρχία Λακεδαίμονος	Συνδυασμός Βασιλοφρόνων
Κατσάκος Μαυρομιχάλης Νικόλαος	Επαρχία Οιτύλου	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων
Αλεξάνδρου Γεώργιος	Πρωτοδικείου Βεροίας	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων
Παλαμίδης Αθανάσιος	Πρωτοδικείου Χαλκιδικής	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων
Ζαφειρόπουλος Μιλτιάδης	Πρωτοδικείου Χαλκιδικής	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων
Βαρβούτης Γεώργιος	Πρωτοδικείου Κοζάνης	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων
Βύζας Βασίλειος	Πρωτοδικείου Κοζάνης	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων
Γκιουλέκας Νικόλαος	Πρωτοδικείου Κοζάνης	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων
Βίσκος Ιωάννης	Πρωτοδικείου Κοζάνης	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων
Λιουμπής Σίμος Β.	Πρωτοδικείου Φλωρίνης	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων και ανεξαρτήτων αντιβενιζελικών
Λιουμπής Σίμος	Πρωτοδικείου Καστοριάς	Συνδυασμός

		Ελευθεροφρόνων
Παπαζήσης Γεωρ. Πασχάλης	Πρωτοδικείου Καστοριάς	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων
Βαρβούτης Γεώργιος	Πρωτοδικείου Γρεβενών	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων
Λιάκος Ιωάννης	Πρωτοδικείου Γρεβενών	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων
Δούκας Δούκας	Πρωτοδικείου Σερρών	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων
Σιβόπουλος Θωμάς	Πρωτοδικείου Σερρών	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων
Παπαβασιλείου Γεώργιος	Πρωτοδικείου Σερρών	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων
Πηλείδης Σταύρος	Πρωτοδικείου Δράμας	Συνδυασμός Λαϊκών
Τσουτσάνης Μιχαήλ	Πρωτοδικείου Καβάλλας	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων
Τσιώκος Λεωνίδας	Πρωτοδικείου Πρεβέζης μεθ' ολοκλήρου της περιφέρειας της πρώην υποδιοικήσεως Φιλιππιάδος	Ηπειρωτικός Συνδυασμός
Νικόλαος Βλιάμος	Πρωτοδικείου Σάμης	Συνδυασμός Λαϊκών
Πολεμίδης Ανδρέας	Πρωτοδικείου Χίου	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων
Κόκκαλης Παντελής	Πρωτοδικείου Χίου	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων
Πυργάκης Κίμων	Πρωτοδικείου Χίου	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων
Μεϊμαράκης Βασίλειος	Πρωτοδικείου Ηρακλείου	Συνδυασμός Λαϊκών
Μελισειδής Εμμ.	Πρωτοδικείου Ηρακλείου	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων
Μεϊμαράκης Ευάγγελος	Πρωτοδικείου Ηρακλείου	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων
Μεϊμαράκης Νικόλαος	Πρωτοδικείου Ηρακλείου	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων
Μοδάτσος Εμμανουήλ	Πρωτοδικείου Λασηθίου	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων
Παπαμαστοράκης Ιωάννης	Πρωτοδικείου Λασηθίου	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων
Ξενικάκης Στέφανος	Πρωτοδικείου Λασηθίου	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων
Κακαβός Δημήτριος	Πρωτοδικείου Θεσσαλονίκης	Συνδυασμός Ηνωμένης Αντιβενιζελικής Παρατάξεως
Κοντονασόπουλος Τριαντάφυλλος	Πρωτοδικείου Θεσσαλονίκης	Συνδυασμός Ηνωμένης Αντιβενιζελικής Παρατάξεως
Χολέβης Κωνσταντίνος	Πρωτοδικείου Θεσσαλονίκης	Συνδυασμός Ηνωμένης Αντιβενιζελικής Παρατάξεως
Μερκούριος Κωνστ.	Πρωτοδικείου Θεσσαλονίκης	Συνδυασμός Ηνωμένης Αντιβενιζελικής Παρατάξεως

Παρατηρήσεις

- 1) Ο συγκεκριμένος πίνακας καταγράφει τους Ελευθερόφρονες πολιτευόμενους και με ποιους εκλογικούς συνδυασμούς αυτοί κατήλθαν στις εκλογές της 19/08/1928. Κατά την αυτήν την εκλογική διαδικασία το Κόμμα των Ελευθεροφρόνων βίωσε την μεγαλύτερη του πολιτική και εκλογική ήττα. Άξιο αναφοράς αποτελεί η σημαντική διαρροή ατόμων τα οποία είχαν πολιτευτεί ή και εκλεγεί με το Κόμμα των Ελευθεροφρόνων κατά τις εκλογές της 07/11/1926. Γι' αυτές τις διαρροές βλέπε ΠΙΝΑΚΑ 6.
- 2) Ο αριθμός των πολιτευόμενων με το Κ.Ε.(Κόμμα των Ελευθεροφρόνων) κατά τις βουλευτικές εκλογές της 19/08/1928 είναι 78.
- 3) Συγκεκριμένα 11 κατήλθαν με Συνδυασμούς Λαϊκών, 1 με Συνδυασμό Χωρικών, 55 με Συνδυασμούς Ελευθεροφρόνων, 7 με συνδυασμούς Ηνωμένων Αντιβενιζελικών, 1 σε συνδυασμό Ελευθεροφρόνων σε συνεργασία με ανεξάρτητους Αντιβενιζελικούς, 1 σε Ανεξαρτήτων, 1 σε συνδυασμό Βασιλοφρόνων και 1 σε Ηπειρωτικό Συνδυασμό.
- 4) Το Κ.Ε(Κόμμα των Ελευθεροφρόνων) σε αυτές τις εκλογές δεν κατήλθε σε 48 εκλογικές περιφέρειες. Συγκεκριμένα δεν κατέρχεται στον Πρώην Δήμο Πειραιώς, σε 37 επαρχίες: Αιγίνης, Σπετσών και Ερμιονίδος, Κυθήρων, Τροιζηνίας, Υπολοίπου Επαρχίας Αττικής, Λειβαδιάς, Μεγαρίδος, Δομοκού, Δωρίδος, Λοκρίδας, Παρνασίδος, Βονίτης, Ευρυτανίας, Μεσολογγίου, Καρυστίας, Σκοπέλου, Χαλκίδος, Φαρσάλων, Βόλου, Καρδίτσας, Παξών, Λευκάδος, Σάμης, Άνδρου, Θήρας, Κέας, Μύλου, Νάξου, Σύρου, Αιγιαλείας, Καλαβρύτων, Πατρών, Άργους, Κυνουρίας, Καλαμών, Ολυμπίας, Επιδάουρου- Λιμηρής, σε 6 Πρωτοδικεία: Εδέσσης, Έβρου, Ροδόπης, Ιωαννίνων, Λέσβου και Ρεθύμνης. Επίσης δεν κατεβαίνει στις 2 μειονοτικές εκλογικές περιφέρειες των ισραηλιτών της Θεσσαλονίκης και των Μουσουλμάνων της Θράκης καθώς και σε 2 Προνομακές Νήσους στα Ψαρά και στις Σπέτσες.

Για τον πίνακα αντλούμε στοιχεία από (ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ, ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΕΘΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ-ΓΕΝΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, 1931).

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.6) Νέοι Πολιτευτές του Κόμματος Ελευθεροφρόνων κατά τις εκλογές της
19/08/1928

Αριθμός	Όνοματεπώνυμο	Εκλογική Περιφέρεια
1	Πανουργιάς Στέλιος	Επαρχία Παρνασίδος
2	Στεφανίδης Μιχαήλ	Επαρχία Καρυστίας
3	Μπόνος Ευστάθιος	Επαρχία Καρυστίας
4	Καμηλαρόπουλος Χρ.	Επαρχία Λαρίσης
5	Δελλαπόρτας Ανδρέας	Επαρχία Σάμης
6	Σώχος Ξενοφών	Επαρχία Τήνου
7	Μιχόπουλος Ευστ.	Επαρχία Κορινθίας
8	Αντωνόπουλος Κωνσταντίνος	Επαρχία Γορτυνίας
9	Ράλλης Περικλής	Επαρχία Φυλίας
10	Πετροπουλάκης Γεώργιος	Επαρχία Γυθείου
11	Βαρβιτσιώτης Θεόδωρος	Επαρχία Λακεδαίμονος
12	Βύζας Βασίλειος	Πρωτοδικείου Κοζάνης
13	Γκιουλέκας Νικόλαος	Πρωτοδικείου Κοζάνης
14	Βίσκος Ιωάννης	Πρωτοδικείου Κοζάνης
15	Λιουμπής Σίμος	Πρωτοδικείου Γρεβενών
16	Παπαζήσης Γεωρ. Πασχάλης	Πρωτοδικείου Γρεβενών
17	Λιάκος Ιωάννης	Πρωτοδικείου Γρεβενών
18	Σιβόπουλος Θωμάς	Πρωτοδικείου Σερρών
19	Πηλείδης Σταύρος	Πρωτοδικείου Δράμας
20	Κόκκαλης Παντελής	Πρωτοδικείου Χίου
21	Πυργάκης Κίμων	Πρωτοδικείου Χίου
22	Μεϊμαράκης Βασίλειος*	Πρωτοδικείου Ηρακλείου
23	Μελισεΐδης Εμμ.	Πρωτοδικείου Ηρακλείου
24	Μεϊμαράκης Ευάγγελος	Πρωτοδικείου Ηρακλείου
25	Μεϊμαράκης Νικόλαος	Πρωτοδικείου Ηρακλείου
26	Παπαμαστοράκης Ιωάννης	Πρωτοδικείου Ηρακλείου
27	Χολέβης Κωνσταντίνος	Πρωτοδικείου Θεσσαλονίκης
28	Μερκούριος Κωνστ.	Πρωτοδικείου Θεσσαλονίκης

Παρατηρήσεις

- 1) Για τον Μεϊμαράκη Βασίλειο πληροφορούμαστε από το Ημερολόγιο πως ο ίδιος όπως και άλλα άτομα στο Ηράκλειο, το Ρέθυμνο και τα Χανιά ήταν αρχικά υποψήφιοι με το Κόμμα των Ελευθεροφρόνων κατά τις προηγούμενες εκλογές (07/11/1926) αλλά αποφάσισαν να μεταπηδήσουν σε συνδυασμούς του Λαϊκού Κόμματος λίγες μέρες πριν την εκλογική διαδικασία (Μεταξάς, 1921-1933, σ. 486).

Για τον πίνακα αντλούμε στοιχεία από (ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ, ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΕΘΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ-ΓΕΝΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, 1931).

Πίνακας 2.7) Πολιτευτές και Βουλευτές οι οποίοι αποχώρησαν από το Κόμμα των
Ελευθεροφρόνων και κατήλθαν με άλλους συνδυασμούς στις εκλογές της 19/08/1928

Όνοματεπώνυμο	Εκλογική Περιφέρεια	Εκλογικός Συνδυασμός	Ιδιότητα πολιτευόμενου	Πρώην βουλευτής Κ.Ε	εκλέχτηκε
Αγγελόπουλος Κωνσταντίνος	Πρώην Δήμος Αθηναίων	Συνδυασμός Λαϊκών	Ανεξάρτητος Βασιλόφρων	ναι	όχι
Σπετσιώτης Ιωάννης	Πρώην Δήμος Πειραιώς	Συνδυασμός Λαϊκών	Λαϊκός	ναι	όχι
Πεσματζόγλου Γεώργιος	Υπολοίπου Επαρχίας Αττικής	Συνδυασμός Λαϊκών	Ανεξάρτητος Βασιλόφρων	ναι	όχι
Ευάγγελος Κοντογιάννης	Επαρχία Φθιώτιδος	Συνδυασμός Ανεξάρτητων Βασιλοφρόνων	Ανεξάρτητος Βασιλόφρων	όχι	όχι
Αθανάσιος Γραμματικός	Επαρχία Φθιώτιδος	Συνδυασμός Ανεξάρτητων Βασιλοφρόνων	Ανεξάρτητος Βασιλόφρων	όχι	Όχι
Σπυρίδων Ράγκος	Επαρχία Βονίτσης	Ανεξάρτητος	Ανεξάρτητος	όχι	όχι
Νικολίτσας Ιωάννης	Επαρχία Τριγωνίδος	Συνδυασμός Λαϊκών	Λαϊκός	ναι	Ναι
Αργυρόπουλος Δημήτριος	Επαρχία Αλμυρού	Συνδυασμός Λαϊκών	Λαϊκός	όχι	όχι
Αριστοτέλης Βαλαωρίτης	Επαρχία Λευκάδος	Συνδυασμός Λαϊκών	Λαϊκός	ναι	όχι
Γαϊτάνος Γεώργιος	Επαρχία Μήλου	Συνδυασμός Λαϊκών	Λαϊκός	όχι	όχι
Παραβάνης Γ.Ν	Επαρχία Αργους	Συνδυασμός Λαϊκών	Λαϊκός	όχι	όχι
Σπυράκης Παναγιώτης	Επαρχία Κυνουρίας	Συνδυασμός Λαϊκών	Λαϊκός	όχι	όχι
Τσακόπουλος Σπ.	Επαρχία Μαντινείας	Συνδυασμός Λαϊκών	Λαϊκός	ναι	όχι
Φέσσας Εμμανουήλ	Επαρχία Μεσσηνίας	Συνδυασμός Λαϊκών	Λαϊκός	ναι	όχι
Τσιρώνης Αναστάσιος	Επαρχία Ολυμπίας	Συνδυασμός Αντιβενιζελικών	Ανεξάρτητος Βασιλόφρων	όχι	όχι
Κανελλόπουλος Πέτρος	Επαρχία Ολυμπίας	Συνδυασμός Αντιβενιζελικών	Ανεξάρτητος Βασιλόφρων	όχι	όχι
Καραπαύλος Ιωάννης	Επαρχία Πυλίας	Συνδυασμός Ανεξάρτητων Βασιλοφρόνων	Ανεξάρτητος Βασιλόφρων	όχι	όχι
Λόγγος Δημήτριος	Πρωτοδικείου Βεροίας	Συνδυασμός Λαϊκών	Λαϊκός	όχι	όχι
Οικονομίδης Ιωάννης	Πρωτοδικείου Σερρών	Συνδυασμός Λαϊκών	Λαϊκός	όχι	όχι
Μαγιάκος Ευρυσθέης	Πρωτοδικείου Δράμας	Συνδυασμός Λαϊκών	Λαϊκός	όχι	όχι
Χατζιδάκης Εμμανουήλ	Πρωτοδικείου Σάμης	Συνδυασμός Λαϊκών	Λαϊκός	ναι	όχι
Μηλιάρης Εμμανουήλ	Πρωτοδικείου Λασιθίου	Συνδυασμός Λαϊκών	Λαϊκός	όχι	όχι

Δαρβέρης Νικόλαος	Πρωτοδικείου Θεσσαλονίκης	Συνδυασμός Ηνωμένης Αντιβενιζελικής Παρατάξεως	Ανεξάρτητος Βασιλόφρων	ναι	όχι
Μαργαρόπουλος Δημήτριος	Πρωτοδικείου Θεσσαλονίκης	Συνδυασμός Λαϊκών	Λαϊκός	όχι	όχι
Παπαπαράσχου Γεώργιος	Πρωτοδικείου Θεσσαλονίκης	Συνδυασμός Λαϊκών	Λαϊκός	ναι	όχι
Αλεξάνδρου Γεώργιος	Πρωτοδικείου Θεσσαλονίκης	Συνδυασμός Ηνωμένης Αντιβενιζελικής Παρατάξεως	Ανεξάρτητος Βασιλόφρων	όχι	όχι
Ιατρού Αχιλλεύς	Πρωτοδικείου Θεσσαλονίκης	Συνδυασμός Λαϊκών	Λαϊκός	όχι	όχι
Σακελαρίου Αναστάσιος	Πρωτοδικείου Θεσσαλονίκης	Συνδυασμός Ηνωμένης Αντιβενιζελικής Παρατάξεως	Ανεξάρτητος Βασιλόφρων	όχι	όχι
Κοτζαμάνης Χριστόφορος	Πρωτοδικείου Θεσσαλονίκης	Συνδυασμός Ηνωμένης Αντιβενιζελικής Παρατάξεως	Ανεξάρτητος Βασιλόφρων	όχι	όχι
Κωνσταντινίδης Κωνσταντίνος	Πρωτοδικείου Έβρου	Συνδυασμός Λαϊκών	Λαϊκός	όχι	όχι
Λεάνδρος Στεφανάκης	Πρωτοδικείου Έβρου	Συνδυασμός Λαϊκών	Λαϊκός	όχι	όχι
Αναγνωστόπουλος Τηλέμαχος	Πρωτοδικείου Έβρου	Συνδυασμός Λαϊκών	Λαϊκός	όχι	όχι
Χριστόδημος Μπροκούμης	Πρωτοδικείου Ροδόπης	Συνδυασμός Λαϊκών	Λαϊκός	όχι	όχι
Σπετσιώτης Λαζ. Ιωάννης	Περιφέρεια Ύδρας	Συνδυασμός Λαϊκών	Λαϊκός	όχι	όχι
Μπουμπούλης Περικλής	Περιφέρεια Σπετσών	Συνδυασμός Ανεξάρτητων Βασιλοφρόνων	Ανεξάρτητος Βασιλόφρων	ναι	όχι

Παρατηρήσεις

- 1) Παρατηρούμε πως από τους 35 αποχωρήσαντες πρώην πολιτευτές και βουλευτές του Κόμματος των Ελευθεροφρόνων οι 12 κατέρχονται με την ιδιότητα του Ανεξαρτήτου Βασιλόφρονα και σε συνδυασμούς Αντιβενιζελικούς ή δικούς τους ξεχωριστούς από το Λαϊκό Κόμμα. Αντιθέτως, με το Λαϊκό Κόμμα κατέρχονται 22 πρώην πολιτευτές και μάλιστα ο ένας εξ' αυτών, ο Νικολίτσας Ιωάννης εκλέγεται ως βουλευτής με το Λαϊκό Κόμμα στην επαρχία Τριγωνίδος.

Για τον πίνακα αντλούμε στοιχεία από (ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ, ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΕΘΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ-ΓΕΝΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, 1931).

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.8) ΕΚΛΕΓΕΝΤΕΣ ΒΟΥΛΕΥΤΕΣ ΚΟΜΜΑΤΟΣ ΕΛΕΥΘΕΡΟΦΡΟΝΩΝ
ΚΑΤΑ ΤΙΣ ΕΚΛΟΓΕΣ ΤΗΣ 19/08/1928

Όνοματεπώνυμο	Εκλογική Περιφέρεια	Εκλογικός Συνδυασμός	Ιδιότητα	Επάγγελμα
Ταλιαδούρος Σπυρίδων	Επαρχία Καρδίτσας	Συνδυασμός Λαϊκών	Ελευθερόφρων	Δικηγόρος

Παρατηρήσεις

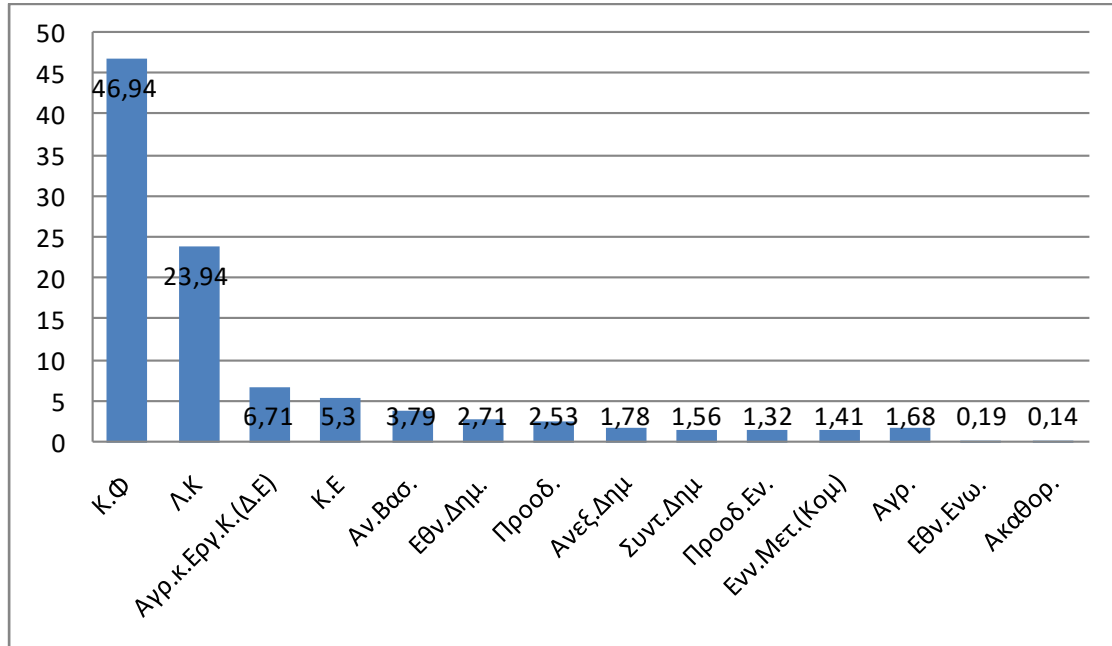
- 1) Κατά τις εκλογές της 19/08/1928 το Κόμμα των Ελευθεροφρόνων κατάφερε να εκλέξει μονάχα έναν βουλευτή τον Σπυρίδωνα Ταλιαδούρο στην Επαρχία Καρδίτσας. Οι εκλογές της 19/08/1928 έδωσαν το ιστορικά χειρότερο ποσοστό του Κ.Ε. Η εκλογική καταστροφή του κόμματος οφείλεται αρχικά στον εκλογικό νόμο που είχε καθιερωθεί από την βενιζελική παράταξη.¹⁵¹
- 2) Το επάγγελμα του μοναδικού βουλευτή του Κ.Ε. κατά τις εκλογές της 19/08/1928 είναι δικηγόρος (ΒΟΥΛΕΥΤΩΝ, 1986).
- 3) Άξιο αναφοράς των εκλογών αποτελεί η αποτυχία του αρχηγού του Κ.Ε. Ιωάννη Μεταξά να εκλεγεί βουλευτής (Πλουμίδης, 2022, σ. 229).
- 4) Άξιο αναφοράς αποτελεί το γεγονός ότι στην (ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ, ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΕΘΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ-ΓΕΝΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, 1931) ως εκλεγμένοι Ελευθερόφρονες βουλευτές αναφέρονται και οι εξής: Έξαρχος Αδάμ από την εκλογική περιφέρεια της Επαρχίας Καρδίτσας υπό Λαϊκό συνδυασμό, Ιωαννίδης Αλέξανδρος από την εκλογική περιφέρεια της Επαρχίας Βόλου υπό συνδυασμό Ελευθεροφρόνων και ο Καντιάνης Γεώργιος από την εκλογική περιφέρεια της Επαρχίας Πυλίας. Το γεγονός αυτό δεν επιβεβαιώνεται βέβαια ούτε από το Μητρώο Βουλευτών (ΒΟΥΛΕΥΤΩΝ, 1986) αλλά ούτε και από τον Herring (HERRING, 2012, p. 1118).

Για τον πίνακα αντλούμε στοιχεία από (ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ, ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΕΘΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ-ΓΕΝΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, 1931), (ΒΟΥΛΕΥΤΩΝ, 1986).

¹⁵¹ Για το εκλογικό σύστημα που εφαρμόστηκε κατά τις εκλογές βλ. ΕΠΙΜΕΤΡΟ, ΕΚΛΟΓΙΚΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ, 1,1

Γενικά Αποτελέσματα των Βουλευτικών Εκλογών της 19/08/1928

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.9) ΠΟΣΟΣΤΟ ΥΠΕΡ ΕΚΑΣΤΟΥ ΚΟΜΜΑΤΟΣ ΚΑΤΑ ΤΙΣ ΕΚΛΟΓΕΣ Της 19/08/1928

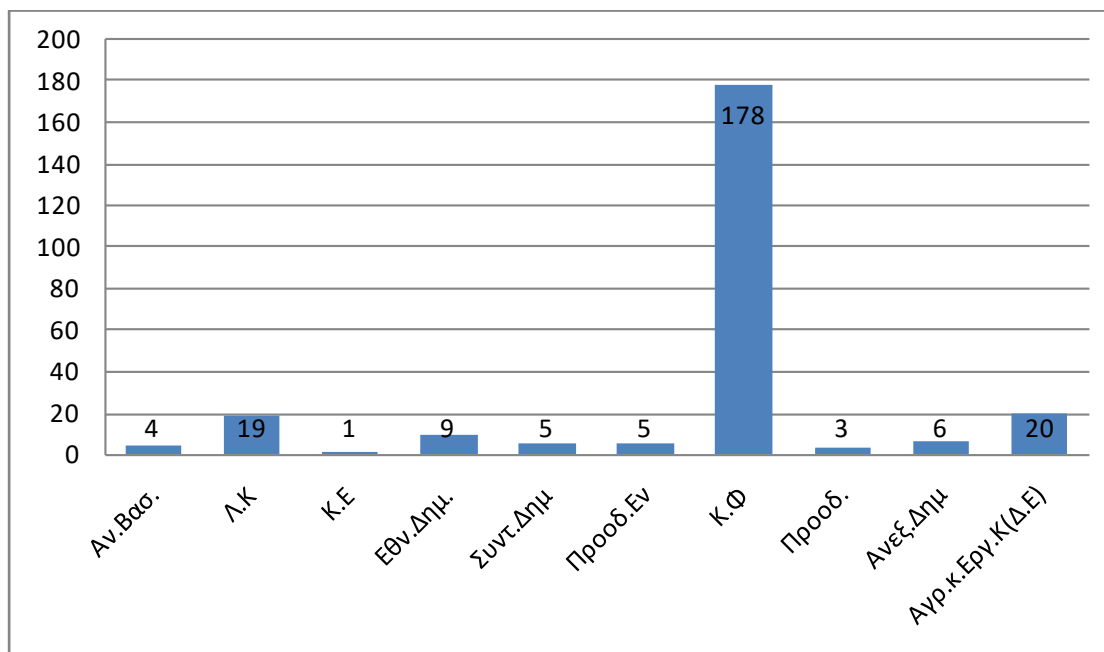
Παρατηρήσεις

- 1) Από αριστερά προς τα δεξιά: Κ.Φ(Κόμμα Φιλελευθέρων) 46,49%, Λ.Κ(Λαϊκόν Κόμμα) 23,94%, Αγρ.κ. Εργ.Κ (Δ.Ε) (Αγροτικών και Εργατικών Κόμμα (Δημοκρατική Ένωσις) 6,71%, Κ.Ε (Κόμμα των Ελευθεροφρόνων) 6,71%, Αν. Βασ (Ανεξάρτητοι Βασιλόφρονες) 3,79%, Εθν. Δημ. (Εθνικοί Δημοκρατικοί) 2,71%, Προοδ (Προοδευτικοί) 2,53%, Ανεξ Δημ. (Ανεξάρτητοι Δημοκρατικοί) 1,78%, Συντ. Δημ. (Συντηρητικοί Δημοκρατικοί) 1,56%, Προοδ. Εν.(Προοδευτική Ένωσις) 1,32%, Ενν. Μετ. (Κομ) (Ενιαίον Μέτωπον (κομμουνιστές)) 1,41%, Αγρ. (Αγροτικοί) 1,68%, Εθν. Ενω. (Εθνική Ένωσις) 0,19%, Ακαθορ.(Ακαθόριστοι) 0,14%.¹⁵²

Για τον πίνακα αντλούμε στοιχεία από (ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ, ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΕΘΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ-ΓΕΝΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, 1931, σσ. λ,λα).

¹⁵² Για το εκλογικό σύστημα που εφαρμόστηκε κατά τις εκλογές βλ. ΕΠΙΜΕΤΡΟ, ΕΚΛΟΓΙΚΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ, 1,1)

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.10) ΕΚΛΕΓΕΝΤΕΣ ΒΟΥΛΕΥΤΕΣ ΑΝΑ ΚΟΜΜΑ ΕΠΕΙΤΑ ΑΠΟ ΤΙΣ
ΕΚΛΟΓΕΣ ΤΗΣ 19/08/1928

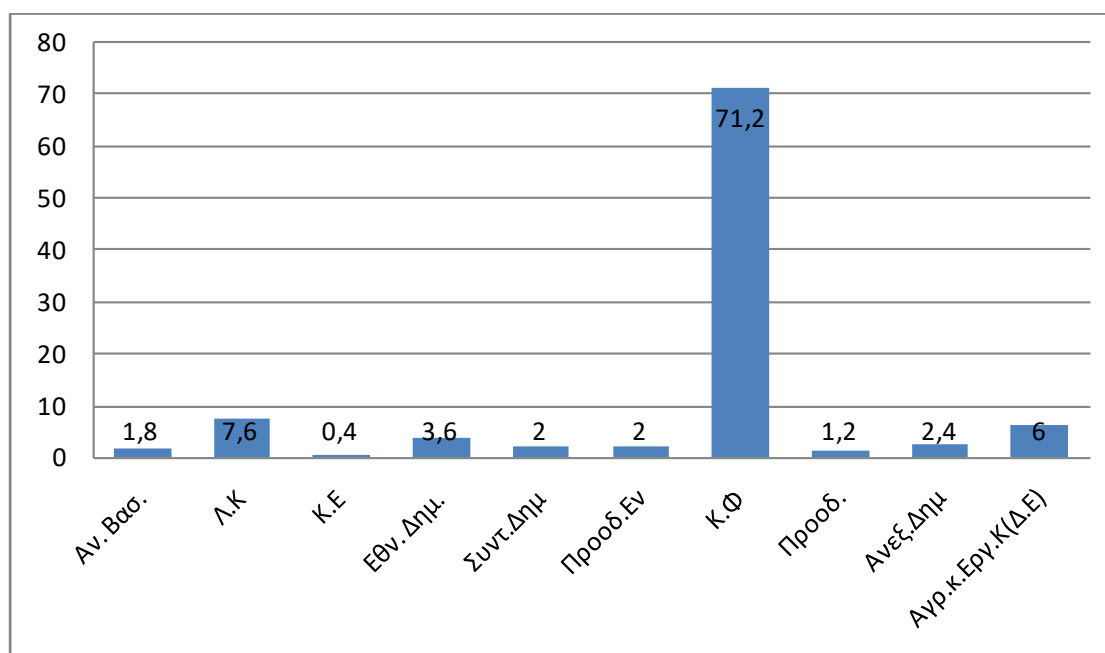
Παρατηρήσεις

- 1) Από αριστερά προς τα δεξιά: Αν. Βασ (Ανεξάρτητοι Βασιλόφρονες) 4 έδρες , Λ.Κ(Λαϊκόν Κόμμα) 19 έδρες, Κ.Ε(Κόμμα των Ελευθεροφρόνων) 1 έδρα, Εθν. Δημ.(Εθνική Δημοκρατικοί) 9 έδρες, Συντ. Δημ.(Συντηρητικοί Δημοκρατικοί) 5 έδρες, Προοδ. Εν.(Προοδευτική Ένωσις) 5 έδρες , Κ.Φ(Κόμμα Φιλελευθέρων) 178 έδρες , Προοδ. (Προοδευτικοί) 3 έδρες, Ανεξ. Δημ.(Ανεξάρτητοι Δημοκρατικοί) 6 έδρες, Αγρ .κ. Εργ.Κ(Δ.Ε) (Αγροτικό και Εργατικό Κόμμα (Δημοκρατική Ένωσις) 20 έδρες.
- 2) Το εκλογικό αποτέλεσμα οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στο εκλογικό σύστημα το οποίο είχε εφαρμοστεί κατά τις εκλογές της 19/08/1928. Το σύστημα αυτό ήταν πλειοψηφικό με στενοεστιακή στην εκλογική περιφέρεια.¹⁵³

Για τον πίνακα αντλούμε στοιχεία από (ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ, ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΕΘΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ-ΓΕΝΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, 1931, σ. λδ)

¹⁵³ Για το εκλογικό σύστημα που εφαρμόστηκε κατά τις εκλογές βλ. ΕΠΙΜΕΤΡΟ, ΕΚΛΟΓΙΚΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ, 1,1)

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.11) ΣΥΝΘΕΣΗ ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ ΑΝΑ ΚΟΜΜΑ ΜΕ ΑΝΑΛΟΓΙΑ % ΕΠΕΙΤΑ ΑΠΟ ΤΙΣ ΒΟΥΛΕΥΤΙΚΕΣ ΕΚΛΟΓΕΣ ΤΗΣ 19/08/1928

Παρατηρήσεις

- 1) Από αριστερά προς τα δεξιά: Αν. Βασ (Ανεξάρτητοι Βασιλόφρονες) 1,8 %, Λ.Κ (Λαϊκόν Κόμμα) 7,6%, Κ.Ε (Κόμμα Ελευθεροφρόνων) 0,4%, Εθν. Δημ. (Εθνικοί Δημοκρατικοί) 3,6%, Συντ. Δημ. (Συντηρητικοί Δημοκρατικοί) 2%, Προοδ. Εν. (Προοδευτική Ένωσις) 2%, Κ.Φ (Κόμμα Φιλελευθέρων) 71,2%, Προοδ. (Προοδευτικοί) 1,2%, Ανεξ. Δημ. (Ανεξάρτητοι Δημοκρατικοί) 2,4%, Αγρ.κ.Εργ.Κ (Δ.Ε) (Αγροτικών και Εργατικών Κόμμα (Δημοκρατική Ένωσις) 6%.¹⁵⁴

Για τον πίνακα αντλούμε στοιχεία από (ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ, ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΕΘΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ-ΓΕΝΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, 1931, σ. λδ)

¹⁵⁴ Για το εκλογικό σύστημα που εφαρμόστηκε κατά τις εκλογές βλ. ΕΠΙΜΕΤΡΟ, ΕΚΛΟΓΙΚΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ, 1,1)

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.12) Υποψήφιοι και εκλεγμένοι γερουσιαστές του Κόμματος Ελευθεροφρόνων
κατά τις εκλογές για ανάδειξη Γερουσίας της 21/04/1929

Όνοματεπώνυμο	Εκλογική Περιφέρεια	Εκλογικό Σύστημα	Εκλογικό Σώμα	Εκλογικός Συνδυασμός	Εκλέχθηκε
Βελέντζας Νικόλαος	Φθιώτιδος και Φωκίδος	Αναλογικό	Λαού	Ανεξάρτητος Αντικυβερνητικός	όχι
Κακαβός Δημήτριος	Θεσσαλονίκης	Αναλογικό	Λαού	Συνδυασμός Λαϊκών	όχι
Μπουρμπούλης Κυριάκου Κοσμάς	Κεφαλληνίας	Αναλογικό	Λαού	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	ναι
Τουρκοβασίλης Θεόδωρος	Αρκαδίας	Πλειοψηφικό	Λαού	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	ναι
Χηριάδης Αριστομένης	Αρκαδίας	Πλειοψηφικό	Λαού	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	όχι
Παπαδάκος Παναγιώτης	Λακωνίας	Πλειοψηφικό	Λαού	Συνδυασμός Βασιλοφρόνων	όχι
Ασβεστάς Απόστολος	Κοζάνης	Πλειοψηφικό	Λαού	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	όχι
Λιουμπής Σίμος	Φλωρίνης	Πλειοψηφικό	Λαού	Συνδυασμός Λαϊκών	όχι
Καλκάνης Πέτρος Κωνσταντίνου	Πρεβέζης	Πλειοψηφικό	Λαού	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	όχι
Μεταξάς Ιωάννης			Βουλής		όχι

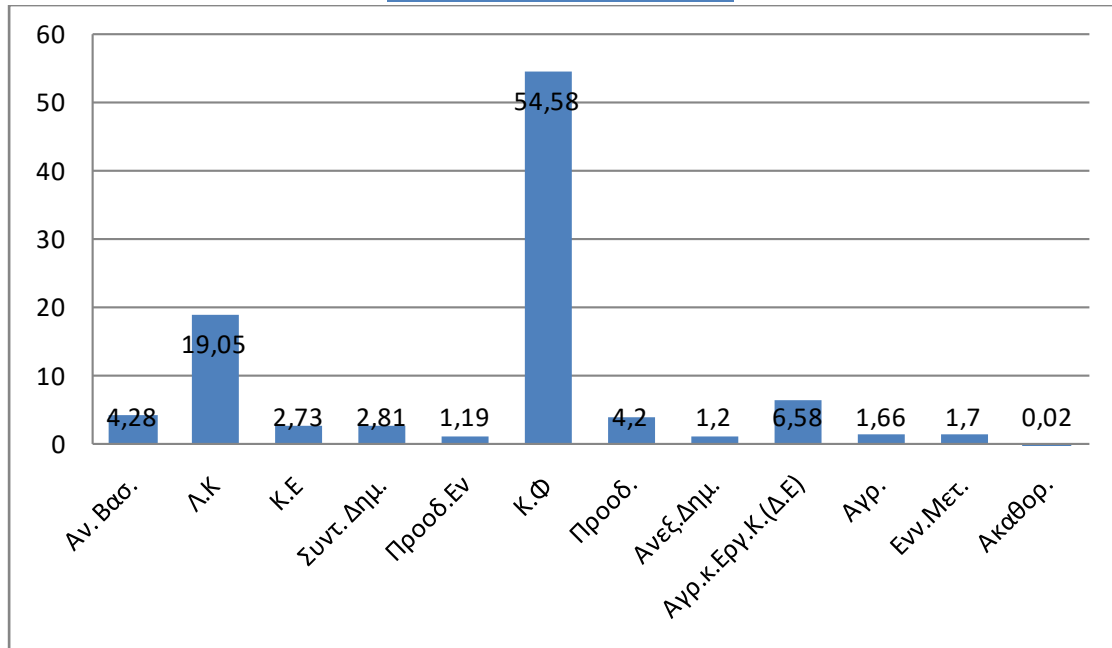
Παρατηρήσεις

- 1)** Κατά τις γερουσιαστικές εκλογές της 21/04/1929 το Κόμμα των Ελευθεροφρόνων κατάφερε να εκλέξει 2 Γερουσιαστές. Αυτοί οι 2 ήταν ο Μπουρμπούλης Κοσμάς στον Νομό Κεφαλληνίας και ο Τουρκοβασίλης Θεόδωρος στον Νομό Αρκαδίας. Στον νομό Κεφαλληνίας ο υποψήφιος του Κ.Ε κατάφερε να καταλάβει την μοναδική έδρα της εκλογικής περιφέρειας ,ενώ στον Νομό Αρκαδίας οι Ελευθερόφρονες κατάφεραν να αποσπάσουν την μία από τις 2 έδρες. (ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ, ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΕΘΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ-ΓΕΝΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, 1931).
- 2)** Ο Μεταξάς Ιωάννης δεν σημειώνεται με Εκλογική Περιφέρεια, Εκλογικό Σύστημα και Συνδυασμό διότι υπήρξε υποψήφιος κατά την εκλογή των 10 υποψηφίων γερουσιαστών από το εκλογικό σώμα της Βουλής και της Γερουσίας. Για να μπορέσει κάποιος να θέσει υποψηφιότητα για εκλογή του από το σώμα της Βουλής έπρεπε να είχε διατελέσει κατά το παρελθόν σε σημαντικό πολιτικό, στρατιωτικό ή ακαδημαϊκό πόστο (ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ, ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΕΘΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ-ΓΕΝΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, 1931, σ. ΕΙΣΑΓΩΓΗ).
- 3)** Κατά τις γερουσιαστικές εκλογές κατέρχονται με το Κ.Ε(Κόμμα των Ελευθεροφρόνων) 9 υποψήφιοι για εκλογή από του εκλογικό σώμα του λαού. Ο Ιωάννης Μεταξάς κατέρχεται προς εκλογή από το εκλογικό σώμα της Βουλής.
- 4)** Το Κ.Ε (Κόμμα των Ελευθεροφρόνων) δεν κατέρχεται σε 30 εκλογικές περιφέρειες για εκλογή από το σώμα του λαού. Συγκεκριμένα δεν κατέρχεται σε 28 Νομούς: Αττικής και Βοιωτίας, Αιτωλίας και Ακαρνανίας, Λαρίσης, Τρικάλων, Αχαΐας και Ηλίδος, Αργολίδος και Κορινθίας, Μεσσηνίας, Θεσσαλονίκης, Σερρών, Ιωαννίνων, Αρτης, Κερκύρας, Ζακύνθου, Κυκλάδων, Χαλκιδικής Πέλλης, Δράμας, Καβάλας, Έβρου, Ροδόπης, Λέσβου, Σάμου, Χίου, Ηρακλείου, Λασηθίου, Ρεθύμνης ,Χανίων καθώς δεν κατέρχεται και στις δύο μειονοτικές εκλογικές περιφέρειες των Ισραηλιτών της Θεσσαλονίκης και των Μουσουλμάνων της Θράκης.

Για τον Πίνακα αντλούμε στοιχεία από (ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ, ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΕΘΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ-ΓΕΝΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, 1931).

**ΓΕΝΙΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΩΝ ΓΕΡΟΥΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΕΚΛΟΓΩΝ
ΤΗΣ 21/04/1929**

**ΠΙΝΑΚΑΣ 2.13) ΠΟΣΟΣΤΟ ΤΩΝ ΚΟΜΜΑΤΩΝ ΚΑΤΑ ΤΙΣ ΓΕΡΟΥΣΙΑΣΤΙΚΕΣ
ΕΚΛΟΓΕΣ ΤΗΣ 21/04/1929.**

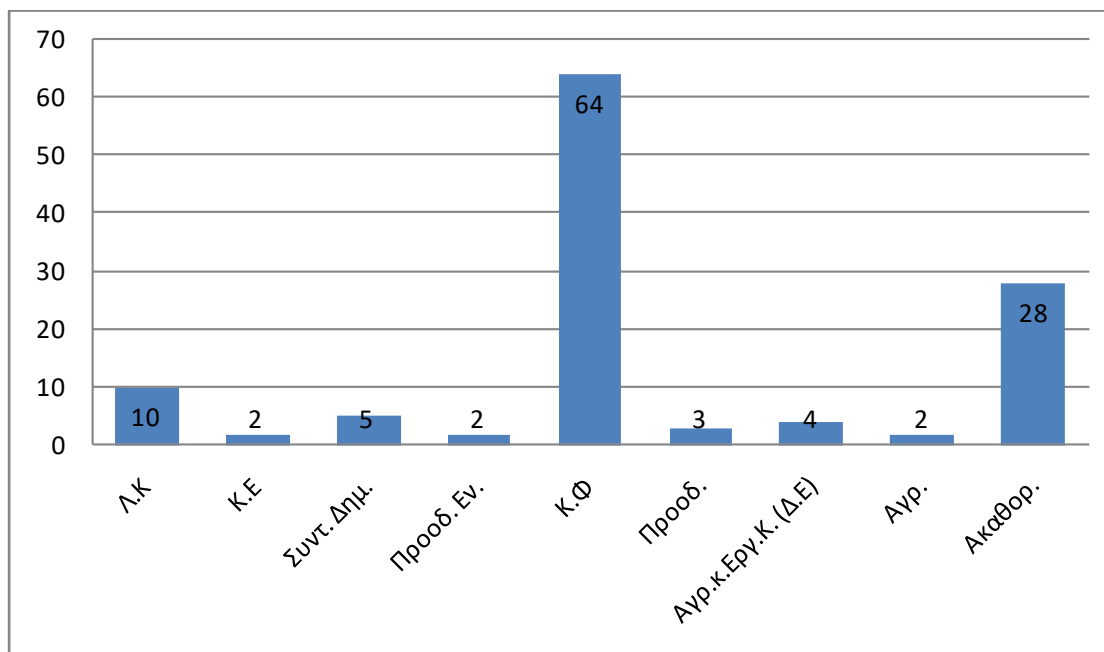
Παρατηρήσεις

- Κατά τις γερουσιαστικές εκλογές της 21/04/1929 υπήρχαν 3 εκλογικά σώματα τα οποία εξέλεξαν δικούς τους αντιπροσώπους. Το σύνολο των μελών της Γερουσίας ήταν 120. Τα 92 εκλέγονταν από τον λαό, τα 18 από τις επαγγελματικές οργανώσεις και 10 από την Βουλή και την Γερουσία. Στον παρόν πίνακα μελετούμε τα αποτελέσματα που απέσπασαν τα κόμματα από τον λαό. Το εκλογικό σύστημα το οποίο ίσχυσε ήταν πλειοψηφικό για τις εκλογικές περιφέρειες οι οποίες είχαν μία ή δύο έδρες και πλειοψηφικό με αναλογική εκπροσώπηση της μειοψηφίας για τις περιφέρειες με τρεις ή και παραπάνω έδρες¹⁵⁵ (ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ, ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΕΘΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ-ΓΕΝΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, 1931, σ. ΕΙΣΑΓΩΓΗ).
- Από αριστερά προς τα δεξιά: Αν. Βασ (Ανεξάρτητοι Βασιλόφρονες) 4,28%, Λ.Κ (Λαϊκόν Κόμμα) 19,05%, Κ.Ε(Κόμμα των Ελευθεροφρόνων) 2,73%, Συντ. Δημ (Συντηρητικοί Δημοκρατικοί) 2,81% , Προοδ. Εν. (Προοδευτική Ένωσις) 1,19%, Κ.Φ (Κόμμα Φιλελευθέρων) 54,58%, Προοδ. (Προοδευτικοί) 4,2%, Ανεξ. Δημ. (Ανεξάρτητοι Δημοκρατικοί) 1,2%, Αγρ.κ.Εργ.Κ (Δ.Ε) (Αγροτικών και Εργατικών Κόμμα (Δημοκρατική Ένωσις) 6,58%, Αγρ. (Αγροτικοί) 1,66%, Ενν. Μετ. (Ενιαίον Μέτωπον) 1,7%, Ακαθορ. (Ακαθόριστοι) 0,02%.
- Οι βενιζελικές δυνάμεις (Κ.Φ, Συντ. Δημ, Προοδ. Εν, Προοδ, Ανεξ. Δημ., Αγρ.κ.Εργ.Κ (Δ.Ε)) συνέχισαν την κυριαρχία τους στο εκλογικό πεδίο κατά τις γερουσιαστικές εκλογές συγκεντρώνοντας αθροιστικό εκλογικό ποσοστό 70,56% και εκλέγοντας 78 από τα 92 μέλη της γερουσίας τα οποία εκλέγονταν από τον λαό (Οικονόμου, 2003, σ. 37).
- Το ποσοστό του 55.77% το οποίο αναφέρει ο Οικονόμου στο (Οικονόμου, 2003, σ. 37) για τους Φιλελεύθερους και τους συνεργαζόμενους με αυτούς αφορά την πρόσθεση των εκλογικών αποτελεσμάτων του Κ.Φ (Κόμμα Φιλελευθέρων) με 54,58 % και της Προοδ. Εν. (Προοδευτική Ένωσις) με 1,19%.

Για τον Πίνακα αντλούμε στοιχεία από (ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ, ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΕΘΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ-ΓΕΝΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, 1931, σ. κα).

¹⁵⁵ Για το εκλογικό σύστημα που εφαρμόστηκε κατά τις εκλογές βλ. ΕΠΙΜΕΤΡΟ, ΕΚΛΟΠΚΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ, 1,4

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.14) ΕΚΛΕΓΕΝΤΕΣ ΓΕΡΟΥΣΙΑΣΤΕΣ ΑΝΑ ΚΟΜΜΑ ΕΠΕΙΤΑ ΑΠΟ ΤΙΣ
ΓΕΡΟΥΣΙΑΣΤΙΚΕΣ ΕΚΛΟΓΕΣ ΤΗΣ 21/04/1929

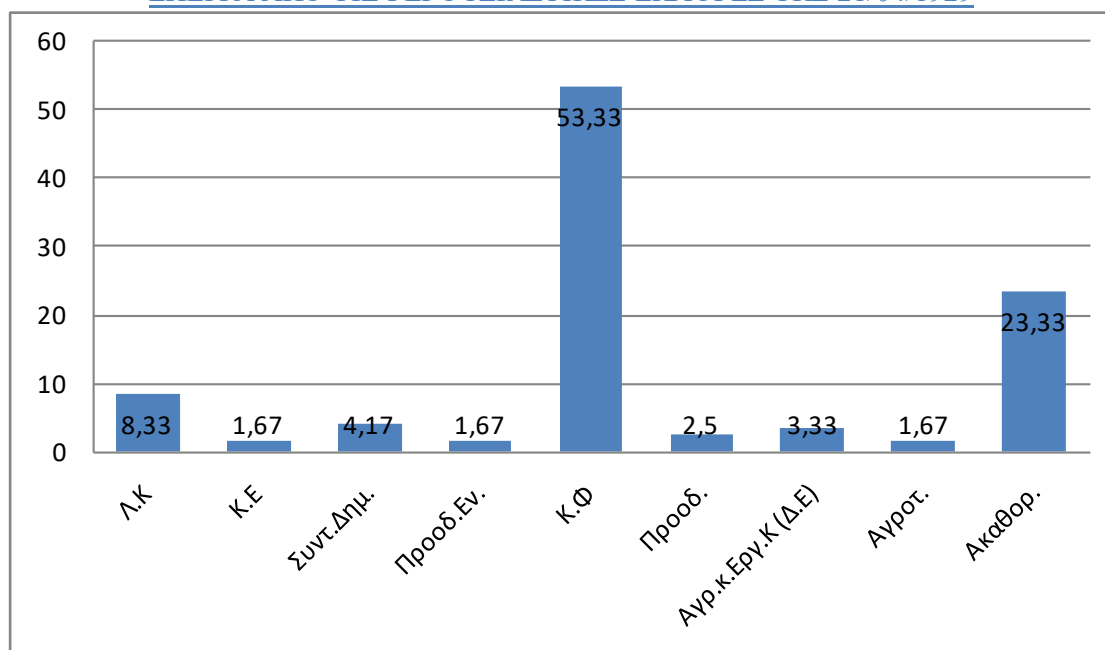
Παρατηρήσεις

- 1) Από αριστερά προς τα δεξιά: Λ.Κ (Λαϊκόν Κόμμα) 10 έδρες, Κ.Ε (Κόμμα Ελευθεροφρόνων) 2 έδρες, Συντ. Δημ. (Συντηρητικοί Δημοκρατικοί) 5 έδρες, Προοδ. Εν. (Προοδευτική Ένωσις) 2 έδρες, Κ.Φ (Κόμμα Φιλελευθέρων) 64 έδρες, Προοδ. (Προοδευτικοί) 3 έδρες, Αγρ.κ.Εργ.Κ (Δ.Ε) (Αγροτικών και Εργατικών Κόμμα (Δημοκρατική Ένωσις) 4 έδρες, Αγρ. (Αγροτικοί) 2 έδρες, Ακαθορ. (Ακαθόριστοι) 28 έδρες.¹⁵⁶
- 2) Το ποσοστό των Ακαθορ. (Ακαθόριστοι) αφορά τα 18 μέλη που εκλέγονται από το σώμα των επαγγελματικών οργανώσεων και τα 10 που εκλέγονται από το σώμα της Βουλής.
- 3) Το ποσοστό των 66 γερουσιαστών που αναφέρει ο Οικονόμου στο (Οικονόμου, 2003, σ. 37) αφορά την πρόσθεση των εδρών του Κ.Φ (Κόμμα Φιλελευθέρων) με 64 έδρες και της Προοδ. Εν. (Προοδευτική Ένωσις) με 2 έδρες.

Για τον Πίνακα αντλούμε στοιχεία από (ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ, ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΕΘΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ-ΓΕΝΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, 1931, σ. κβ).

¹⁵⁶ Για το εκλογικό σύστημα που εφαρμόστηκε κατά τις εκλογές βλ. ΕΠΙΜΕΤΡΟ, ΕΚΛΟΓΙΚΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ, 1,4)

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.15) ΣΥΝΘΕΣΗ ΤΗΣ ΓΕΡΟΥΣΙΑΣ ΑΝΑ ΚΟΜΜΑ ΜΕ ΑΝΑΛΟΓΙΑ %
ΕΠΕΙΤΑ ΑΠΟ ΤΙΣ ΓΕΡΟΥΣΙΑΣΤΙΚΕΣ ΕΚΛΟΓΕΣ ΤΗΣ 21/04/1929

Παρατηρήσεις

- 1) Από αριστερά προς τα δεξιά: Λ.Κ (Λαϊκόν Κόμμα) 8,33%, Κ.Ε (Κόμμα Ελευθεροφρόνων) 1,67%, Συντ. Δημ. (Συντηρητικοί Δημοκρατικοί) 4,17%, Προοδ. Εν. (Προοδευτική Ένωσις) 1,67%, Κ.Φ (Κόμμα Φίλελευθέρων) 53,33%, Προοδ. (Προοδευτικοί) 2,5%, Αγρ. κ. Εργ. Κ (Δ.Ε) (Αγροτικών και Εργατικών Κόμμα (Δημοκρατική Ένωσις) 3,33%, Αγρ. (Αγροτικοί) 1,67%, Ακαθορ. (Ακαθόριστοι) 23,33%.
- 2) Το ποσοστό των Ακαθορ. (Ακαθόριστοι) αφορά τα 18 μέλη που εκλέγονται από το σώμα των επαγγελματιών οργανώσεων και τα 10 που εκλέγονται από το σώμα της Βουλής.¹⁵⁷

Για τον Πίνακα αντλούμε στοιχεία από (ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ, ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΕΘΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ-ΓΕΝΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, 1931, σ. κβ).

¹⁵⁷ Για το εκλογικό σύστημα που εφαρμόστηκε κατά τις εκλογές βλ. ΕΠΙΜΕΤΡΟ, ΕΚΛΟΓΙΚΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ, 1,4)

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.16) ΠΟΛΙΤΕΥΤΕΣ ΚΟΜΜΑΤΟΣ ΕΛΕΥΘΕΡΟΦΡΟΝΩΝ ΚΑΤΑ ΤΙΣ
ΕΚΛΟΓΕΣ ΤΗΣ 25/09/1932

Όνοματεπώνυμο	Εκλογική Περιφέρεια	Εκλογικός Συνδυασμός
Τουρκοβασίλης Θεόδωρος	Νομός Αργολίδος και Κορινθίας	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων
Δημητρακόπουλος ή Τουρκοβασίλης Γεώργιος	Νομός Αρκαδίας	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων
Μέμος Κωνσταντίνος	Νομός Αρκαδίας	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων
Ανδριανόπουλος Ιωάννης	Νομός Αρκαδίας	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων
Χηινιάδης Αριστομένης	Νομός Αρκαδίας	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων
Μιχαλακόπουλος Ιωάννης	Νομός Αρκαδίας	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων
Τροχάνης Αρίστονους	Νομός Αρκαδίας	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων
Τουρκοβασίλης Θεόδωρος	Νομός Λακωνίας	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων
Βενετσανάκος Δημήτριος	Νομός Λακωνίας	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων
Τουρκοβασίλης Θεόδωρος	Νομός Μεσσηνίας	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων
Τσεκλένης Γεώργιος	Νομός Ηλείας	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων
Πολυζωγόπουλος Σταύρος	Νομός Ηλείας	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων
Κοντογιαννόπουλος Ανδρέας	Νομός Ηλείας	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων
Βλιαγκούλης Δημήτριος	Νομός Ηλείας	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων
Γιαννόπουλος Ιωάννης	Νομός Ηλείας	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων
Μυριδάκης Μιχαήλ	Νομός Ζακύνθου	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων
Μεταξάς Ιωάννης	Νομός Κεφαλληνίας	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων
Αλεξιάτος Βρασίδης	Νομός Κεφαλληνίας	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων
Λιναρδάτος Θεόδωρος	Νομός Κεφαλληνίας	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων

Παρατηρήσεις

- 1) Παρατηρούμε πως ο υποψήφιος του Κόμματος των Ελευθεροφρόνων Τουρκοβασίλης Θεόδωρος κατέρχεται σε διάφορους Νομούς υποψήφιος (συγκεκριμένα στους Νομούς Αργολίδος και Κορινθίας, Λακωνίας και Μεσσηνίας. Το γεγονός αυτό μπορεί να εξηγηθεί από τον εκλογικό νόμο και συγκεκριμένα από την παράγραφο 4 του άρθρου 58 του Β Κεφαλαίου του Νόμου το οποίο απαγορεύει σε υποψηφίους να κατέλθουν πάνω από μία φορά στην ίδια εκλογική περιφέρεια (ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ, ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΕΘΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ- ΓΕΝΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, 1933, σ. ι).
- 2) Κατά τις βουλευτικές εκλογές της 25/09/1932 με το Κ.Ε(Κόμμα των Ελευθεροφρόνων) κατήλθαν 19 πολιτευόμενοι.

- 3) Σε αυτές τις εκλογές το Κ.Ε(Κόμμα των Ελευθεροφρόνων) δεν κατέρχεται σε 28 εκλογικές περιφέρειες. Συγκεκριμένα δεν κατέρχεται στους πρώην Δήμους Αθηναίων και Πειραιώς, στην μοναδική Επαρχία της Ημαθίας(Βεροίας), Περίας(Κατερίνης), σε 20 Νομούς: Υπολοίπου Νομού Αττικής και Βοιωτίας, Φθιώτιδος και Φωκίδος, Ευβοίας, Αχαΐας, Αιτωλίας και Ακαρνανίας, Κερκύρας, Ιωαννίνων, Πρεβέζης και Αρτης, Λαρίσης, Τρικάλων, Κοζάνης, Θεσσαλονίκης, Χαλκιδικής, Πέλλης, Φλωρίνης, Σερρών, Χανίων, Ηρακλείου, Λασηθίου και Ρεθύμνης. Επίσης δεν κατέρχεται στις 2 μειονοτικές εκλογικές περιφέρειες των Ισραηλιτών της Θεσσαλονίκης και των Μουσουλμάνων της Θράκης καθώς και στις 3 Προνομούχες Νήσους της Ύδρας, Των Ψαρών και των Σπετσών. Για τον ΠΙΝΑΚΑ λαμβάνουμε στο τμήμα από (ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ, ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΕΘΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ- ΓΕΝΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, 1933).

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.17) ΕΚΛΕΓΜΕΝΟΙ ΒΟΥΛΕΥΤΕΣ ΤΟΥ ΚΟΜΜΑΤΟΣ
ΕΛΕΥΘΕΡΟΦΡΟΝΩΝ ΚΑΤΑ ΤΙΣ ΕΚΛΟΓΕΣ ΤΗΣ 25/09/1932

Όνοματεπώνυμο	Εκλογική Περιφέρεια	Εκλογικός Συνδυασμός	Επάγγελμα
Δημητρακόπουλος ή Τουρκοβασίλης Γεώργιος	Νομός Αρκαδίας	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Τ. Αξιωματικός
Γιαννόπουλος Ιωάννης	Νομός Ηλείας	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Δικηγόρος
Μεταξάς Ιωάννης	Νομός Κεφαλληνίας	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Αξιωματικός

Παρατηρήσεις

- 1) Τα επαγγέλματα των βουλευτών είναι τα εξής: 2 αξιωματικοί και 1 δικηγόρος (ΒΟΥΛΕΥΤΩΝ, 1986).

Για τον ΠΙΝΑΚΑ λαμβάνουμε στοιχεία από (ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ, ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΕΘΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ-ΓΕΝΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, 1933), (ΒΟΥΛΕΥΤΩΝ, 1986).

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.18) ΝΕΟΙ ΠΟΛΙΤΕΥΤΕΣ ΚΑΙ ΒΟΥΛΕΥΤΕΣ ΤΟΥ ΚΟΜΜΑΤΟΣ
ΕΛΕΥΘΕΡΟΦΡΟΝΩΝ ΚΑΤΑ ΤΙΣ ΕΚΛΟΓΕΣ ΤΗΣ 25/09/1932

Όνοματεπώνυμο	Εκλογική Περιφέρεια	Εκλέχθηκε
Δημητρακόπουλος ή Τουρκοβασίλης Γεώργιος	Νομός Αρκαδίας	ναι
Μέμος Κωνσταντίνος	Νομός Αρκαδίας	όχι
Ανδριανόπουλος Ιωάννης	Νομός Αρκαδίας	όχι
Μιχαλακόπουλος Ιωάννης	Νομός Αρκαδίας	όχι
Βενετσανάκος Δημήτριος	Νομός Λακωνίας	όχι
Κοντογιαννόπουλος Ανδρέας	Νομός Ηλείας	όχι
Βλιαγκούλης Δημήτριος	Νομός Ηλείας	όχι
Μυριδάκης Μιχαήλ	Νομός Ζακύνθου	όχι
Λιναρδάτος Θεόδωρος	Νομός Κεφαλληνίας	όχι

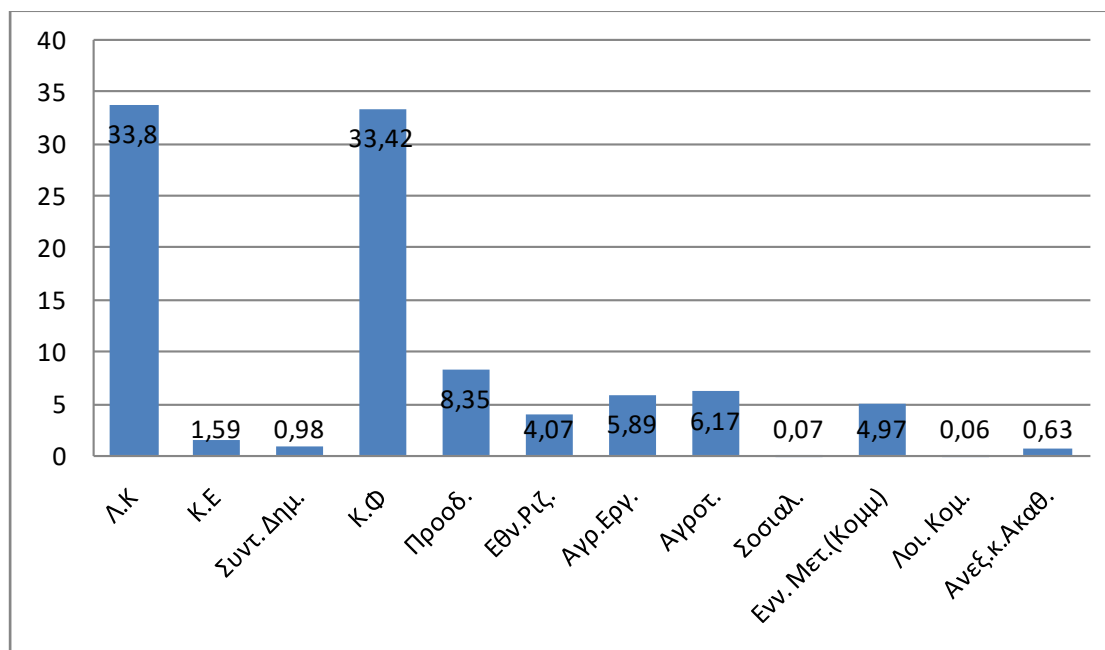
Παρατηρήσεις

- 1) Οι υπόλοιποι υποψήφιοι κατήλθαν ως πολιτευτές και κάποιοι από αυτούς εκλέχθηκαν κατά τις εκλογές της 07/11/1926 ή κατά τις εκλογές της 19/08/1928.

Για τον ΠΙΝΑΚΑ λαμβάνουμε στοιχεία από (ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ, ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΕΘΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ- ΓΕΝΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, 1933).

ΓΕΝΙΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΩΝ ΒΟΥΛΕΥΤΙΚΩΝ ΕΚΛΟΓΩΝ ΤΗΣ
25/09/1932

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.19) ΠΟΣΟΣΤΟ ΤΩΝ ΚΟΜΜΑΤΩΝ ΚΑΤΑ ΤΙΣ ΒΟΥΛΕΥΤΙΚΕΣ ΕΚΛΟΓΕΣ
ΤΗΣ 25/09/1932

Παρατηρήσεις

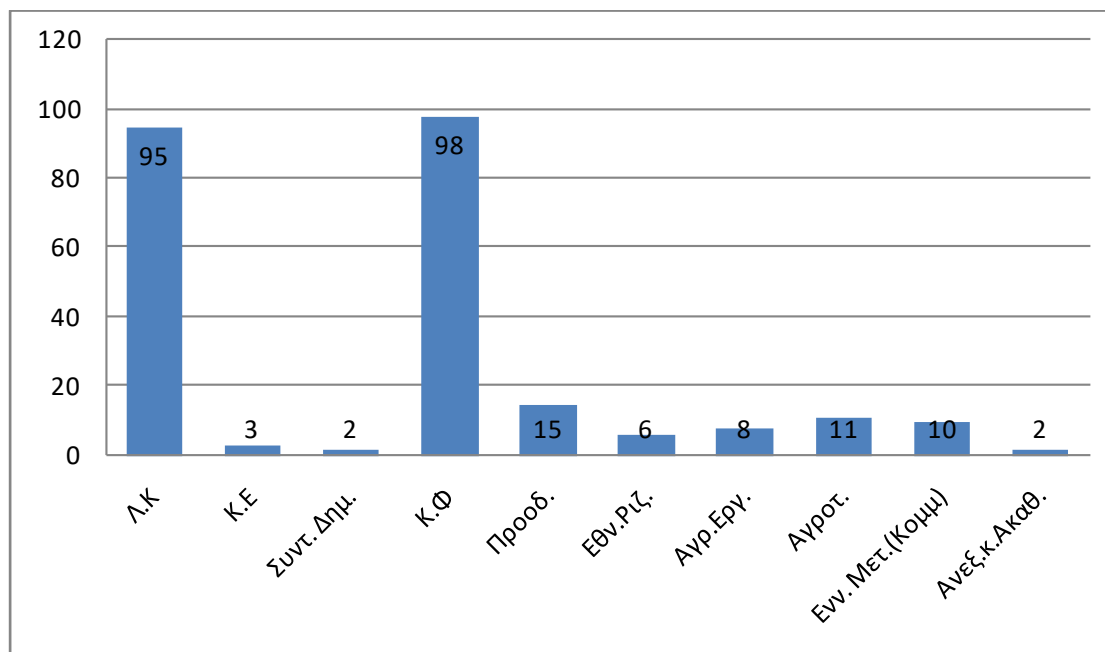
- 1) Από αριστερά προς τα δεξιά: Λ.Κ.(Λαϊκόν Κόμμα) 33,80%, Κ.Ε(Κόμμα των Ελευθεροφρόνων) 1,59%, Συντ. Δημ.(Συντηρητικοί Δημοκρατικοί) 0,98%, Κ.Φ(Κόμμα Φιλελευθέρων) 33,42%, Προοδ.(Προοδευτικοί) 8,35%, Εθν.Ριζ.(Εθνικοριζοσπαστικοί) 4,07%, Αγρ.Εργ.(Αγροτοεργατικοί) 5,89%, Αγροτ.(Αγροτικοί) 6,17%, Σοσιαλ.(Σοσιαλιστές) 0,07%, Ενν.Μετ. (Κομμ.) (Ενιαίον Μέτωπον (Κομμουνιστές)) 4,97%, Λοι. Κομ. (Λοιπά Κόμματα) 0,06%, Ανεξ.κ.Ακαθ.(Ανεξάρτητοι και Ακαθόριστοι) 0,63%.¹⁵⁸
- 2) Ο Οικονόμου μας προσφέρει μία διαφορετική εκτίμηση των αποτελεσμάτων. Αναφέρει πως το Κ.Φ(Κόμμα Φιλελευθέρων) πήρε 33,21% και οι Εθν.Ριζ.(Εθνικοριζοσπαστικοί) 3,82%. Συναμα αναφέρει τους Προοδ.(Προοδευτικοί) του Καφαντάρη ως «Τρίτη Κατάσταση» (Οικονόμου, 2003, σσ. 37,38).
- 3) Σημαντική άνοδο χαρακτηρίζουν τα μη αστικά κόμματα κατά αυτές τις εκλογές. Ο λόγος γι' αυτήν την άνοδο ήταν η έλλειψη νοοτροπίας της χαμένης ψήφου καθώς και η απογοήτευση του λαού για την οικονομική κατάσταση της χώρας. Γι' αυτόν τον λόγο οι Αγροτ.(Αγροτικοί) έλαβαν το ποσοστό του 6,17%¹⁵⁹ και το Ενν.Μετ.(Κομμ)(Ενιαίον Μέτωπον (Κομμουνιστές)) 4,97% (Οικονόμου, 2003, σ. 38).

Για τον ΠΙΝΑΚΑ λαμβάνουμε στοιχεία από (ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ, ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΕΘΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ- ΓΕΝΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, 1933, σ. κε).

¹⁵⁸ Για το εκλογικό σύστημα που εφαρμόστηκε κατά τις εκλογές βλ. ΕΠΙΜΕΤΡΟ, ΕΚΛΟΓΙΚΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ, 1,2

¹⁵⁹ Ο Οικονόμου αναφέρει πως οι Αγροτ.(Αγροτικοί) έλαβαν 6,12% (Οικονόμου, 2003, σ. 38).

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.19) ΕΚΛΕΓΕΝΤΕΣ ΒΟΥΛΕΥΤΕΣ ΑΝΑ ΚΟΜΜΑ ΕΠΕΙΤΑ ΑΠΟ ΤΙΣ
ΒΟΥΛΕΥΤΙΚΕΣ ΕΚΛΟΓΕΣ ΤΗΣ 25/09/1932

Παρατηρήσεις

- 1) Από αριστερά προς τα δεξιά: Λ.Κ.(Λαϊκόν Κόμμα) 95 έδρες, Κ.Ε.(Κόμμα των Ελευθεροφρόνων) έδρες, Συντ. Δημ.(Συντηρητικοί Δημοκρατικοί) 2 έδρες, Κ.Φ.(Κόμμα Φιλελευθέρων) 98 έδρες, Προοδ.(Προοδευτικοί) 15 έδρες, Εθν.Ριζ.(Εθνικοριζοσπαστικοί) 6 έδρες, Αγρ.Εργ.(Αγροτοεργατικοί) 8 έδρες, Αγροτ.(Αγροτικοί) 11 έδρες, Ενν.Μετ. (Κομμ.) (Ενιαίον Μέτωπον (Κομμουνιστές))10 έδρες, Ανεξ.κ.Ακαθ.(Ανεξάρτητοι και Ακαθόριστοι) 2 έδρες.¹⁶⁰
- 2) Ο Οικονόμου μας προσφέρει μία διαφορετική εκτίμηση των αποτελεσμάτων. Αναφέρει πως το Κ.Φ(Κόμμα Φιλελευθέρων) πήραν 99 έδρες και οι Εθν.Ριζ.(Εθνικοριζοσπαστικοί) 5. Επίσης αναφέρει πως διάφοροι άλλοι Δημοκρατικοί, αναφερόμενος στους Ανεξ.κ.Ακαθ. εξέλεξαν 4 βουλευτές.(Οικονόμου, 2003, σσ. 37,38).
- 3) Ο λόγος που το Κ.Φ(Κόμμα Φιλελευθέρων) εξέλεξε παραπάνω υποψηφίους(98 ή 99) από το Λ.Κ.(Λαϊκόν Κόμμα) (95), παρά το γεγονός που εξέλαβε λιγότερο ποσοστό το Κ.Φ (33,42% ή 33,21%) από το Λ.Κ οφείλεται στην “εκλογική γεωμετρία της «τροποποιημένης» νομαρχιακής περιφέρειας” (Οικονόμου, 2003, σ. 38).
- 4) Σημαντική άνοδο χαρακτηρίζουν τα μη αστικά κόμματα κατά αυτές τις εκλογές. Ο λόγος γι’ αυτήν την άνοδο ήταν η έλλειψη νοοτροπίας της χαμένης ψήφου καθώς και η απογοήτευση του λαού για την οικονομική κατάσταση της χώρας. Γι’ αυτόν τον λόγο οι Αγροτ.(Αγροτικοί) εξέλεξαν 11 βουλευτές και το Ενν.Μετ.(Κομμ)(Ενιαίον Μέτωπον (Κομμουνιστές)) 10(Οικονόμου, 2003, σ. 38).

Για τον ΠΙΝΑΚΑ λαμβάνουμε στο χεΐά από (ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ, ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΕΘΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ- ΓΕΝΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, 1933, σ. κστ).

¹⁶⁰ Για το εκλογικό σύστημα που εφαρμόστηκε κατά τις εκλογές βλ. ΕΠΙΜΕΤΡΟ, ΕΚΛΟΓΙΚΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ, 1,2)

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.21) ΠΟΛΙΤΕΥΤΕΣ ΚΟΜΜΑΤΟΣ ΕΛΕΥΘΕΡΟΦΡΟΝΩΝ ΚΑΤΑ ΤΙΣ
ΒΟΥΛΕΥΤΙΚΕΣ ΕΚΛΟΓΕΣ ΤΗΣ 05/03/1933

Όνοματεπώνυμο	Εκλογική Περιφέρεια	Εκλογικός Συνδυασμός
Μανωλάτος Ευστάθιος	Πρώην Δήμου Αθηναίων	Συνδυασμός Ηνωμένης Αντιπολιτεύσεως
Χριστόδημος Φίλιππος	Επαρχίας Τρικάλων	Συνδυασμός Ανεξαρτήτων
Αλεξάτος Βρασίδης	Επαρχίας Σάμης	
Μεταξάς Ιωάννης	Επαρχία Κραναιάς	
Λιναρδάτος Θεόδωρος	Επαρχία Πάλης	
Πολυζωγόπουλος Σταύρος	Επαρχία Ηλείας	Συνδυασμός Ηνωμένης Αντιπολιτεύσεως
Χηινιάδης Αριστομένης	Επαρχία Γορτυνίας	Συνδυασμός Ηνωμένης Αντιπολιτεύσεως
Τουρκοβασίλης ή Δημητρακόπουλος Γεώργιος	Επαρχία Μαντινείας	Συνδυασμός Ηνωμένης Αντιπολιτεύσεως
Αλεξάτος Αλέκος	Επαρχία Γυθείου	
Μοδάτσος Έμμανουήλ	Πρωτοδικείου Λασηθίου	Συνδυασμός Ηνωμένης Αντιπολιτεύσεως
Σφινιάς Ιωάννης	Πρωτοδικείου Ρεθύμνης	Συνδυασμός Ηνωμένης Αντιπολιτεύσεως
Χατζηγεωργίου Γεώργιος	Πρωτοδικείου Θεσσαλονίκης	Συνδυασμός Ηνωμένης Αντιπολιτεύσεως
Μαγιάκος Ευρυσθέυς	Πρωτοδικείου Θεσσαλονίκης	Συνδυασμός Ηνωμένης Αντιπολιτεύσεως

Παρατηρήσεις

- 1) Ως «Ηνωμένη Αντιπολιτεύσεως» αναφερόμαστε στην εκλογική και μετέπειτα κυβερνητική συνεργασία του Λ.Κ(Λαϊκόν Κόμμα) του Παναγή Τσαλδάρη, του Κ.Ε (Κόμματος των Ελευθεροφρόνων) του Ιωάννη Μεταξά καθώς και του πρώην βενιζελικού Γεωργίου Κονδύλη και του κόμματος του Εθν.Ριζ. (Εθνικόν Ριζοσπαστικόν Κόμμα). Συνάμα σε αυτήν την διακομματική συμμαχία των Αντιβενιζελικών δυνάμεων εντάχθηκαν ως Ανεξάρτητοι Συμπράττοντες οι πρώην βενιζελικοί Αλέξανδρος Χατζηκυριάκος και Δημήτριος Παπάς. Τέλος, μία ομάδα 12 πολιτευτών του Αγροτικού Κόμματος συμμετείχαν και αυτοί στην «Ηνωμένη Αντιπολιτεύσεως». (ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ, ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΕΘΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ- ΓΕΝΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, 1933, σ. κζ).
- 2) Ο «Συνδυασμός Ανεξαρτήτων» στον οποίο παρατηρούμε υποψήφιο του Κ.Ε(Κόμμα των Ελευθεροφρόνων) στον νομό Τρικάλων αποτελείται από Λαϊκούς πολιτευόμενους οι οποίοι δεν έλαβαν το χρίσμα του Λ.Κ(Λαϊκόν Κόμμα) κατά τις εκλογές της 05/03/1933. Παρόμοιους συνδυασμούς παρατηρούμε και σε άλλες εκλογικές περιφέρειες και από το Λ.Κ και από το Κ.Φ (Κόμμα Φιλελευθέρων). (ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ, ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΕΘΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ- ΓΕΝΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, 1933, σ. Σημειώσεις).
- 3) Οι υποψήφιοι, οι οποίοι δεν σημειώνονται με «Εκλογικό Συνδυασμό», το στοιχείο αυτό παραλείπεται διότι κατέβαιναν σε εκλογική περιφέρεια που εξέλεγε 1 έδρα και με βάση το εκλογικό σύστημα δεν κατέρχονταν με «Ηνωμένο» συνδυασμό αλλά με την ιδιότητα του κόμματος σε αυτήν την περίπτωση «Ελευθερόφρων». ¹⁶¹
- 4) Το εκλογικό σήμα των κοινών συνδυασμών Ελευθεροφρόνων-Λαϊκών-Εθνικοριζοσπαστών (Ηνωμένης Αντιπολιτεύσεως) αποτελούνταν από “ *Κυκλική δάφνη και έν τῷ μέσῳ στάχης μετὰ σκαπάνης*” (ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ, ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΕΘΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ- ΓΕΝΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, 1933, σ. κα).
- 5) Κατά τις εκλογές της 05/03/1933 με το Κ.Ε(Κόμμα των Ελευθεροφρόνων) κατήλθαν 13 πολιτευόμενοι.
- 6) Το Κ.Ε σε αυτές τις εκλογές δεν κατέβασε πολιτευτές σε 86 εκλογικές περιφέρειες. Συγκεκριμένα δεν κατέβασε πολιτευτές στον Πρώην Δήμο Πειραιώς, σε 61 επαρχίες: Αττικής, Σπετσών και Ερμιονίδος, Κυθήρων, Τροιζηνίας, Υπολοίπου Επαρχίας Αττικής, Θηβών, Λιβαδειάς, Μεγαρίδος, Δομοκού, Δοριδός, Λοκρίδας, Παρνασσίδος, Φθιώτιδος, Βάλτου, Βονίτισης, Ευρυτανίας, Μεσολογγίου, Ναυπακτίας, Τρchonίδος, Καρυστίας, Σκοπέλου, Χαλκίδος, Αγιάς, Αλμυρού, Ιστιαίας, Φαρσάλων, Βόλου, Λαρίσης, Ελασσόνας, Τυρνάβου, Καλαμπάκας, Καρδίτσας, Άρτης- Τζουμέρκων, Κερκίρας, Παξών, Λευκάδος, Ιθάκης, Ζακύνθου, Ανδρου, Τήνου, Θήρας, Κέας, Μίλου, Νάξου, Σύρου, Αιτωλείας, Καλαβρύτων, Πατρών, Άργους, Κορινθίας, Ναυπλίας, Κυνουρίας, Μεγαλοπόλεως,

Καλαμών, Μεσσηνίας, Ολυμπίας, Πυλίας, Τριφυλίας, Επιδαύρου- Λιμήρας, Λακεδαίμων και Οιτύλου, ούτε σε 19 Πρωτοδικεία: Βέροιας, Χαλκιδικής, Εδέσσης, Κοζάνης, Φλωρίνης, Καστοριάς, Γρεβενών, Σερρών, Δράμας, Καβάλλας, Ιωαννίνων, Πρεβέζης μεθ' ολοκλήρου της Περιφέρειας της πρώην υποδιοικήσεως Φλιππιάδος, Λέσβου, Σύρου, Χίου, Ηρακλείου, Χανίων, Έβρου, Ροδόπης, ούτε στους 2 μειονοτικούς Συλλόγους των Ισραηλιτών της Θεσσαλονίκης και των Μουσουλμάνων της Θράκης ούτε σε καμία από τις 3 προνομούχες Νήσους των Σπετσών, της Ύδρας και των Ψαρών.

Για τον ΠΙΝΑΚΑ λαμβάνουμε πληροφορίες από (ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ, ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΕΘΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ- ΓΕΝΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, 1933).

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.22) ΕΚΛΕΓΕΝΤΕΣ ΒΟΥΛΕΥΤΕΣ ΚΟΜΜΑΤΟΣ ΕΛΕΥΘΕΡΟΦΡΟΝΩΝ
ΚΑΤΑ ΤΙΣ ΒΟΥΛΕΥΤΙΚΕΣ ΕΚΛΟΓΕΣ ΤΗΣ 05/03/1933

Όνοματεπώνυμο	Εκλογική Περιφέρεια	Εκλογικός Συνδυασμός	Επάγγελμα
Μανωλάτος Ευστάθιος	Πρώην Δήμος Αθηναίων	Συνδυασμός Ηνωμένης Αντιπολιτεύσεως	Ιατρός
Αλεξάτος Βρασίδης	Επαρχία Σάμης		Δικηγόρος
Μεταξάς Ιωάννης	Επαρχία Κραναίας		Αξιωματικός
Λιναρδάτος Θεόδωρος	Επαρχία Πάλης		Δικηγόρος
Πολυζωγόπουλος Σταύρος	Επαρχία Ηλείας	Συνδυασμός Ηνωμένης Αντιπολιτεύσεως	Δικηγόρος
Τουρκοβασίλης ή Δημητρακόπουλος Γεώργιος	Επαρχία Μαντινείας	Συνδυασμός Ηνωμένης Αντιπολιτεύσεως	Τ. Αξιωματικός

Παρατηρήσεις

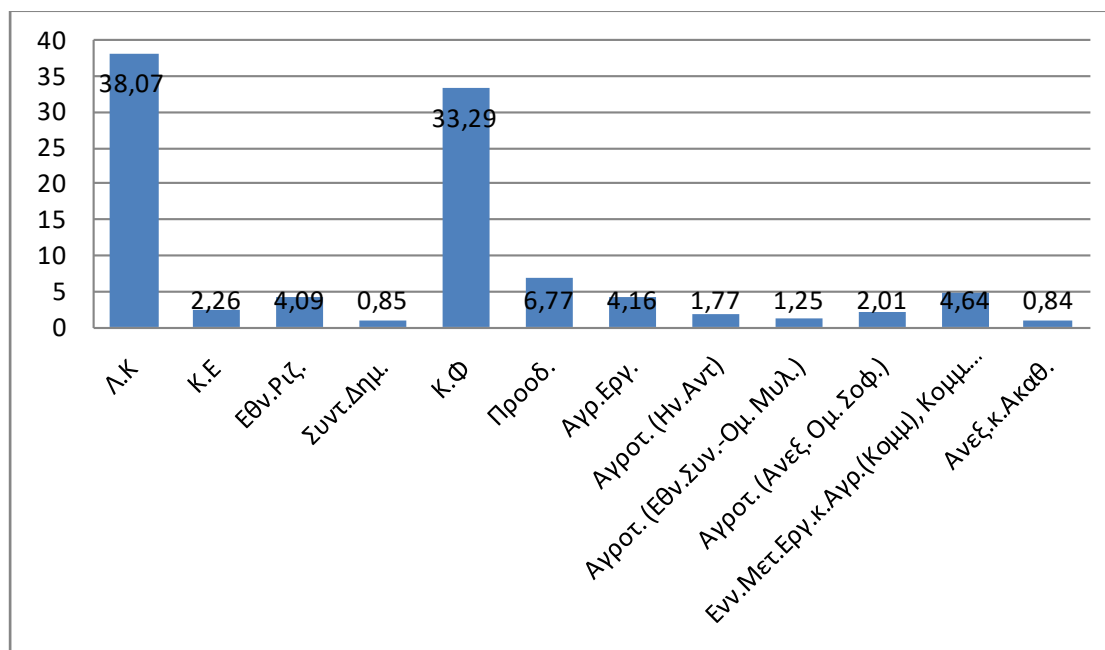
- 1) Οι βουλευτές, οι οποίοι δεν σημειώνονται με «Εκλογικό Συνδυασμό», το στοιχείο αυτό παραλείπεται διότι, κατέβαιναν σε εκλογική περιφέρεια που εξέλεγε 1 έδρα και με βάση το εκλογικό σύστημα δεν κατέρχονταν με συνδυασμό αλλά με την ιδιότητα του κόμματος σε αυτήν την περίπτωση «Ελευθερόφρων».¹⁶²
- 2) Κατά τις βουλευτικές εκλογές της 05/03/1933 το Κ.Ε συμμετείχε συνεργαζόμενο με τα υπόλοιπα Αντιβενιζελικά κόμματα ως «Ηνωμένη Αντιπολίτευσις». Το Κ.Ε.(Κόμμα των Ελευθεροφρόνων) εξέλεξε 6 βουλευτές.
- 3) Τα επαγγέλματα των εκλεγμένων βουλευτών του Κ.Ε.(Κόμμα των Ελευθεροφρόνων) έχουν ως εξής: 2 Δικηγόροι, 2 Αξιωματικοί και 1 Ιατρός (ΒΟΥΛΕΥΤΩΝ, 1986).

Για τον ΠΙΝΑΚΑ λαμβάνουμε πληροφορίες από (ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ, ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΕΘΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ- ΓΕΝΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, 1933), (ΒΟΥΛΕΥΤΩΝ, 1986).

¹⁶² Βλ., (ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ, ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΕΘΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ- ΓΕΝΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, 1933).

ΓΕΝΙΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΩΝ ΒΟΥΛΕΥΤΙΚΩΝ ΕΚΛΟΓΩΝ ΤΗΣ 05/03/1933

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.23) ΠΟΣΟΣΤΟ ΤΩΝ ΚΟΜΜΑΤΩΝ ΚΑΤΑ ΤΙΣ ΒΟΥΛΕΥΤΙΚΕΣ ΕΚΛΟΓΕΣ
ΤΗΣ 05/03/1933

Παρατηρήσεις

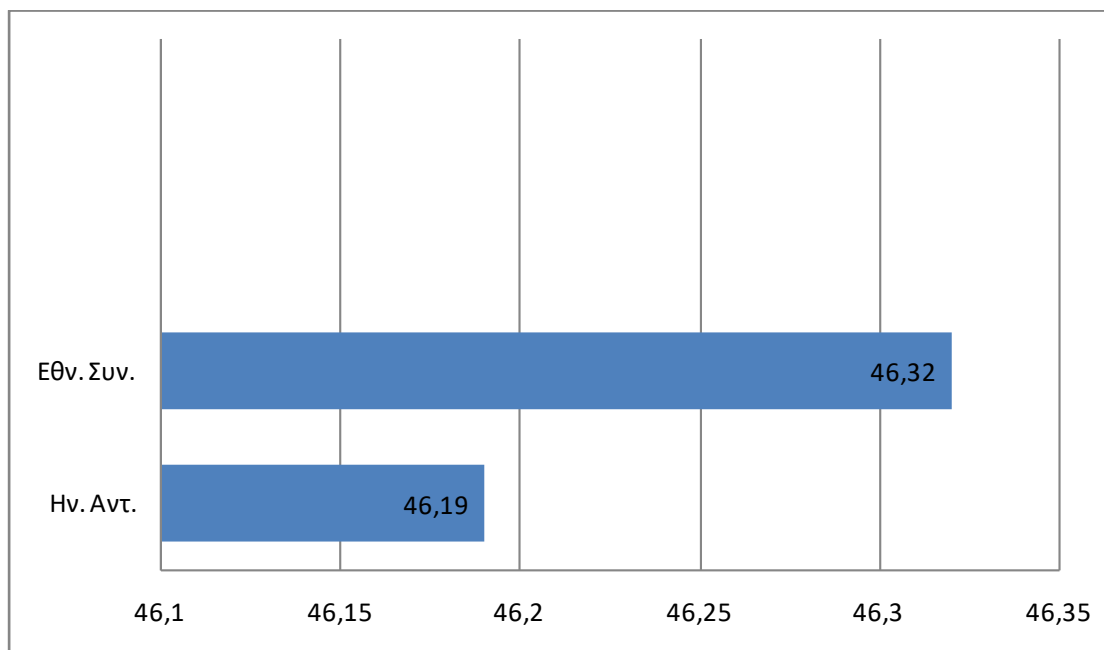
- 1) Από αριστερά προς τα δεξιά: Λ.Κ (Λαϊκόν Κόμμα)¹⁶³ 38,07%, Κ.Ε(Κόμμα των Ελευθεροφρόνων) 2,25%, Εθν.Ριζ.(Εθνικόν Ριζοσπαστικόν Κόμμα) 4,09%, Συντ. Δημ. (Συντηρητικοί Δημοκρατικοί) 0,65%, Κ.Φ(Κόμμα Φιλελευθέρων) 33,29%, Προοδ. (Προοδευτικοί) 3,77%, Αγρ.Εργ. (Αγροτικών και Εργατικών Κόμμα) 4,16%, Αγροτ. (Ην. Αντ.) [Αγροτικοί (Ηνωμένη Αντιπολίτευσις)] 1,77%, Αγροτ. (Εθν. Συν.-Ομ. Μυλ.) [Αγροτικοί (Εθνικός Συνασπισμός)] 1,25%, Αγροτ. (Ανεξ. Ομ. Σοφ.) [Αγροτικοί (Ανεξάρτητος Ομάς Σοφιανόπουλου)] 2,01%, Ενν.Μετ.Εργ.κ.Αγρ.(Κομμ), Κομμ. Οργ. Μπόλς. Λεν. (ΑρχΜαρ) [Ενιαίον Μέτωπον Εργατών και Αγροτών (Κομμουνιστές), Κομμουνιστική Οργάνωσις Μπολσεβίκων Λενινιστών (ΑρχαιοΜαρξιστές)] 4,64%, Ανεξ.κ.Ακαθ.(Ανεξάρτητοι και Ακαθόριστοι) 0,84% .
- 2) Κατά τις εκλογές της 05/03/1933 εφαρμόστηκε πλειοψηφικό εκλογικό σύστημα με «στενωυρεία» εκλογική περιφέρεια¹⁶⁴. Βέβαια αυτήν την φορά το εν λόγω σύστημα δεν υπήρξε πανάκεια για την βενιζελογενή παράταξη (Οικονόμου, 2003, σ. 38).

Για τον ΠΙΝΑΚΑ λαμβάνουμε πληροφορίες από (ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ, ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΕΘΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ- ΓΕΝΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, 1933, σσ. λδ,λε).

¹⁶³ Συμπεριλαμβανομένων των ανεξαρτήτων και συνεργαζομένων με την Ηνωμένη Αντιπολίτευση Αλεξάνδρου Χατζηκυριάκου και Δημητρίου Παπά (ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ, ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΕΘΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ- ΓΕΝΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, 1933, σ. κζ)

¹⁶⁴ Για το εκλογικό σύστημα που εφαρμόστηκε κατά τις εκλογές βλ. ΕΠΙΜΕΤΡΟ, ΕΚΛΟΓΙΚΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ, 1,1.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.24) ΠΟΣΟΣΤΟ ΤΩΝ ΚΟΜΜΑΤΩΝ (ΕΚΛΟΓΙΚΟΙ ΣΥΝΑΣΠΙΣΜΟΙ) ΚΑΤΑ
ΤΙΣ ΕΚΛΟΓΕΣ ΤΗΣ 05/03/1933

Παρατηρήσεις

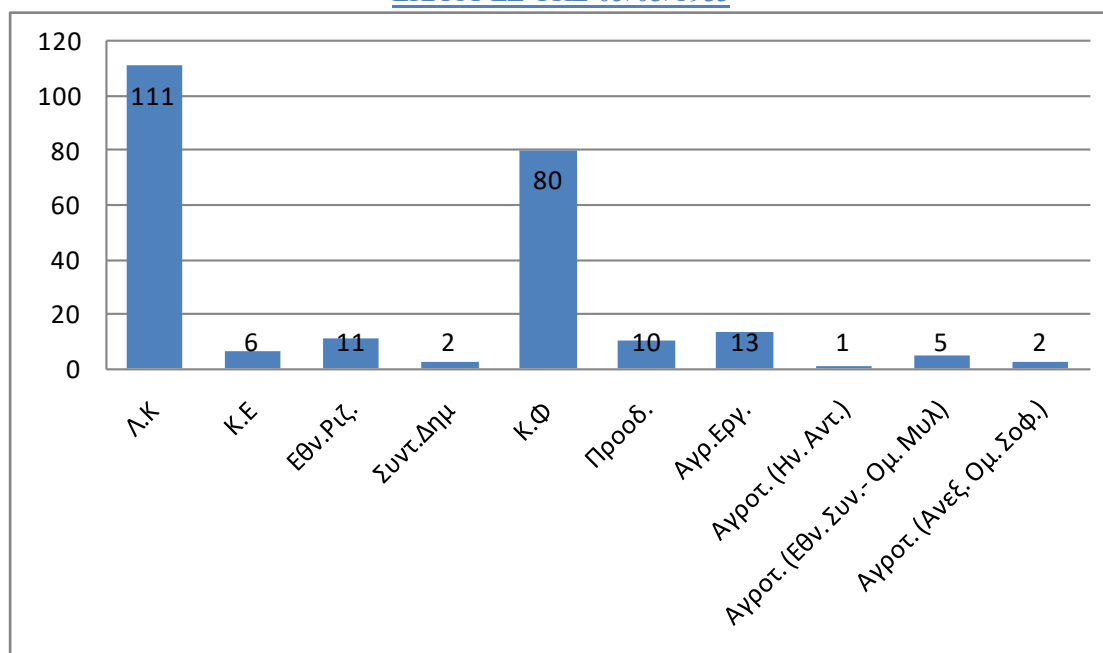
- 1) Κατά τις εκλογές της 05/03/1933 τα κόμματα σχημάτισαν εκλογικούς συνασπισμούς. Η Ην. Αντ. (Ηνωμένη Αντιπολίτευσις) την οποία συγκροτούσαν το Λ.Κ (Λαϊκόν Κόμμα), το Κ.Ε(Κόμμα των Ελευθεροφρόνων), το Εθν. Ριζ. (Εθνικόν και Ριζοσπαστικόν Κόμμα), μία ομάδα 12 πολιτευτών του Αγροτικού Κόμματος και 2 ανεξάρτητοι πολιτευτές, ο Αλέξανδρος Χατζηκυριάκος και ο Δημήτριος Παπάς κατάφερε να συγκεντρώσει το ποσοστό του 46,19%. Αντιθέτως η Βενιζελική Παράταξη υπό την επωνυμία Εθν. Συν. (Εθνικός Συνασπισμός) την οποία συγκροτούσαν το Κ.Φ(Κόμμα Φιλελευθέρων), οι Συντ. Δημ. (Συντηρητικοί Δημοκρατικοί), οι Προοδ. (Προοδευτικοί), οι Αγρ.Εργ.(Αγροτοεργατικοί) και μία ομάδα των Αγροτικών υπό τον Αλέξανδρο Μυλωνά συγκέντρωσαν 46,32%. Βέβαια παρά την εκλογική του πλειοψηφία ο Εθνικός Συνασπισμός δεν κατάφερε να έχει την κοινοβουλευτική πλειοψηφία λόγω του εκλογικού πλειοψηφικού συστήματος με «στενοευρεία» εκλογική περιφέρεια¹⁶⁵ που σε αυτές τις εκλογές ευνόησε τους Αντιβενιζελικούς¹⁶⁶ (Οικονόμου, 2003, σ. 38).

Για τον ΠΙΝΑΚΑ λαμβάνουμε πληροφορίες από (ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ, ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΕΘΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ- ΓΕΝΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, 1933, σσ. λδ,λε).

¹⁶⁵ Για το εκλογικό σύστημα που εφαρμόστηκε κατά τις εκλογές βλ. ΕΠΙΜΕΤΡΟ, ΕΚΛΟΓΙΚΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ, 1,1.

¹⁶⁶ Βλ. ΕΠΙΜΕΤΡΟ, ΠΙΝΑΚΕΣ, ΠΙΝΑΚΑΣ 2.25

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.25) ΕΚΛΕΓΕΝΤΕΣ ΒΟΥΛΕΥΤΕΣ ΑΝΑ ΚΟΜΜΑ ΕΠΕΙΤΑ ΑΠΟ ΤΙΣ
ΕΚΛΟΓΕΣ ΤΗΣ 05/03/1933

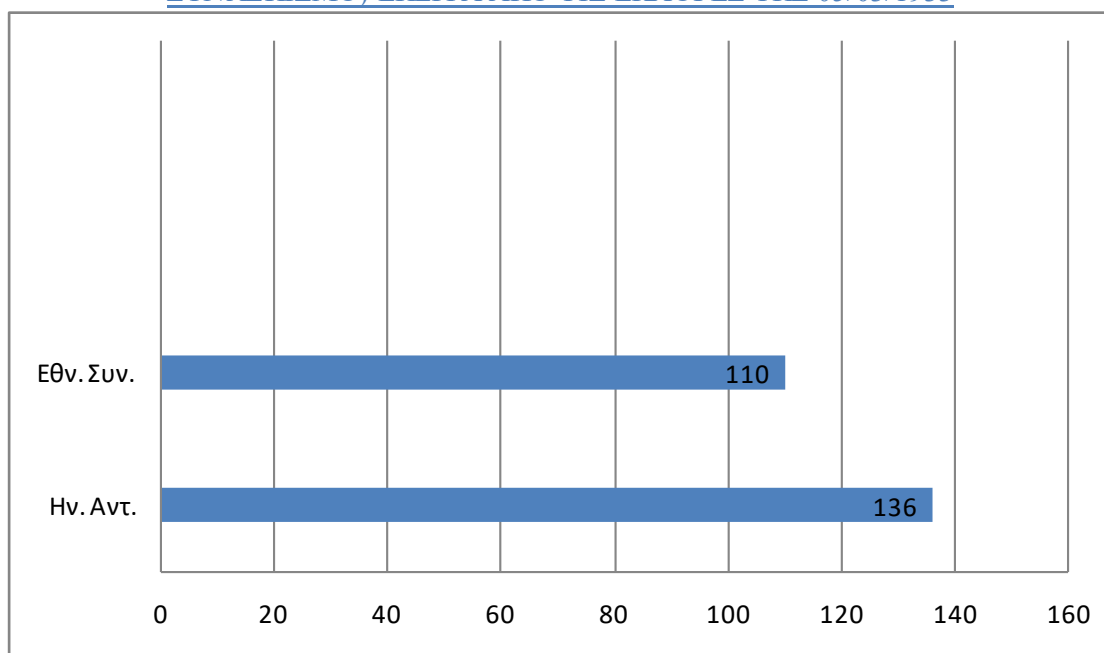
Παρατηρήσεις

- 1) Από αριστερά προς τα δεξιά: Λ.Κ (Λαϊκόν Κόμμα) 109 έδρες¹⁶⁷, Κ.Ε(Κόμμα των Ελευθεροφρόνων) 6 έδρες, Εθν.Ριζ(Εθνικόν Ριζοσπαστικόν Κόμμα) 11 έδρες, Συντ. Δημ. (Συντηρητικοί Δημοκρατικοί) 2 έδρες, Κ.Φ(Κόμμα Φιλελευθέρων) 80 έδρες, Προοδ. (Προοδευτικοί) 10 έδρες, Αγρ.Εργ. (Αγροτοεργατικοί) 13 έδρες, Αγροτ. (Ην. Αντ)[Αγροτικοί (Ηνωμένης Αντιπολίτευσις)] 1 έδρα, Αγροτ. (Εθν. Συν- Ομ. Μυλ.)[Αγροτικοί (Εθνικός Συνασπισμός- Ομάς Μυλωνά) 5 έδρες, Αγροτ. (Ανεξ. Ομ. Σοφ.)[Αγροτικοί (Ανεξάρτητος Ομάς Σοφιανόπουλου)] 2 έδρες.
- 2) Το σύνολο των εδρών που μας δίνει ο ΠΙΝΑΚΑΣ είναι 240, οι έδρες όμως όπως μας πληροφορεί ο Μαυρογορδάτος (Μαυρογορδάτος, 1983, σ. 352) και ο Οικονόμου (Οικονόμου, 2003, σ. 38) είναι 248. Οι 7 έδρες που υπολείπονται αποτελούν έδρες του Λ.Κ. (Λαϊκό Κόμμα). 2 βουλευτές που εκλέχτηκαν από τον Εκλογικό Σύλλογο Ισραηλιτών του Δήμου Θεσσαλονίκης (ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ, ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΕΘΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ- ΓΕΝΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, 1933, σ. 26) καθώς και 5 Ανεξάρτητοι Λαϊκοί που κατήλθαν δίχως το χρίσμα του Λ.Κ (ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ, ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΕΘΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ- ΓΕΝΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, 1933, σ. Σημειώσεις). Αυτοί οι Ανεξάρτητοι Λαϊκοί κατήλθαν στις εκλογικές περιφέρειες των Επαρχιών Γορτυνίας, Τριφυλίας καθώς και στο Πρωτοδικείο Πρεβέζης (ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ, ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΕΘΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ- ΓΕΝΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, 1933, σσ. 8,15,17,22). Οι Λαϊκοί σε σύνολο υπολογίζονται οπότε σε 116 και οι Φιλελεύθεροι 80 (Οικονόμου, 2003, σ. 38).

Για τον ΠΙΝΑΚΑ λαμβάνουμε πληροφορίες από (ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ, ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΕΘΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ- ΓΕΝΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, 1933, σσ. λστ,λζ).

1) ¹⁶⁷ Στις έδρες του Λ.Κ(Λαϊκόν Κόμμα) υπολογίζονται και 2 έδρες των ανεξαρτήτων που συνεργάζονται μαζί του Αλεξάνδρου Χατζηκυριάκου και του Νικολάου Παπά άρα ο αριθμός των εδρών του Λ.Κ αυξάνετε στα 111 (ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ, ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΕΘΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ- ΓΕΝΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, 1933, σ. λζ).

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.26) ΕΚΛΕΓΕΝΤΕΣ ΒΟΥΛΕΥΤΕΣ ΑΝΑ ΚΟΜΜΑ(ΕΚΛΟΓΙΚΟ
ΣΥΝΑΣΠΙΣΜΟ) ΕΠΕΙΤΑ ΑΠΟ ΤΙΣ ΕΚΛΟΓΕΣ ΤΗΣ 05/03/1933

Παρατηρήσεις

- 1) Κατά τις εκλογές της 05/03/1933 τα κόμματα σχημάτισαν εκλογικούς συνασπισμούς. Η Ην. Αντ. (Ηνωμένη Αντιπολίτευσις) την οποία συγκροτούσαν το Λ.Κ (Λαϊκόν Κόμμα) και οι ανεξάρτητοι του¹⁶⁸, το Κ.Ε(Κόμμα των Ελευθεροφρόνων), το Εθν. Ρ.ζ. (Εθνικόν και Ριζοσπαστικόν Κόμμα), μία ομάδα 12 πολιτευτών του Αγροτικού Κόμματος και 2 ανεξάρτητοι πολιτευτές, ο Αλέξανδρος Χατζηκυριάκος και ο Δημήτριος Παπάς η οποία εξέλεξε 136 βουλευτές. Αντιθέτως η Βενιζελική Παράταξη υπό την επωνυμία Εθν. Συν. (Εθνικός Συνασπισμός) την οποία συγκροτούσαν το Κ.Φ(Κόμμα Φιλελευθέρων), οι Συντ. Δημ. (Συντηρητικοί Δημοκρατικοί), οι Προοδ. (Προοδευτικοί), οι Αγρ.Εργ.(Αγροτοεργατικοί) και μία ομάδα των Αγροτικών υπό τον Αλέξανδρο Μυλωνά εξέλεξαν μονάχα 110 (Οικονόμου, 2003, σ. 38). Το γεγονός αυτό συντελέστηκε λόγω του πλειοψηφικού εκλογικού συστήματος καθώς και της «στενοευρείας εκλογικής περιφέρειας»¹⁶⁹.

Για τον ΠΙΝΑΚΑ λαμβάνουμε πληροφορίες από (ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ, ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΕΘΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ- ΓΕΝΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, 1933, σσ. λστ,λζ).

¹⁶⁸ Βλ. ΕΠΙΜΕΤΡΟ, ΠΙΝΑΚΕΣ, ΠΙΝΑΚΑΣ 24, Παρατηρήσεις, 2, σελ.,.

¹⁶⁹ Βλ. ΕΠΙΜΕΤΡΟ, ΕΚΛΟΓΙΚΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ 1, 1.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.27) ΠΟΛΙΤΕΥΤΕΣ ΚΟΜΜΑΤΟΣ ΕΛΕΥΘΕΡΟΦΡΟΝΩΝ ΚΑΤΑ ΤΙΣ
ΒΟΥΛΕΥΤΙΚΕΣ ΕΚΛΟΓΕΣ ΤΗΣ 09/06/1935

Όνοματεπώνυμο	Εκλογική Περιφέρεια	Εκλογικός Συνδυασμός	Ιδιότητα
Ράλλης Ιωάννης	Νομού Αττικής και Βοιωτίας	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Στράτος Γεώργιος	Νομού Αττικής και Βοιωτίας	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Αδαμαντίου Αδαμάντιος	Νομού Αττικής και Βοιωτίας	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Βαλβής Κωνσταντίνος	Νομού Αττικής και Βοιωτίας	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Βλαχάνης Πέτρος	Νομού Αττικής και Βοιωτίας	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Γκίζης Βαρθολομαίος	Νομού Αττικής και Βοιωτίας	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Δροσόπουλος ή Δεμίρης Κωνσταντίνος	Νομού Αττικής και Βοιωτίας	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Ευλάμπιος Μιχαήλ	Νομού Αττικής και Βοιωτίας	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Ευστρατιάδης Γρηγόριος	Νομού Αττικής και Βοιωτίας	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Ζωγράφος Γεώργιος	Νομού Αττικής και Βοιωτίας	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Κίνιας Ιωάννης	Νομού Αττικής και Βοιωτίας	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Μανουσόπουλος Πέτρος	Νομού Αττικής και Βοιωτίας	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Μανωλάτος Ευστάθιος	Νομού Αττικής και Βοιωτίας	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Μαρίνης Παύλος	Νομού Αττικής και Βοιωτίας	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Ματρόζος Άγγελος	Νομού Αττικής και Βοιωτίας	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Μικρός Επαμεινώνδας	Νομού Αττικής και Βοιωτίας	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων

Μούχος Πάνος	Νομού Αττικής και Βοιωτίας	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Μπέης Αλέξανδρος	Νομού Αττικής και Βοιωτίας	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Μπόγρης Θεόδωρος	Νομού Αττικής και Βοιωτίας	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Μπουρνόζος Λουκάς	Νομού Αττικής και Βοιωτίας	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Ράλλης Δημήτριος	Νομού Αττικής και Βοιωτίας	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Σιγάλας Μαρίνος	Νομού Αττικής και Βοιωτίας	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Σπυρόπουλος Γεώργιος	Νομού Αττικής και Βοιωτίας	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Στάικος Κίμων	Νομού Αττικής και Βοιωτίας	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Σταμέλος Κωνσταντίνος	Νομού Αττικής και Βοιωτίας	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Σταμίδης Νικόλαος	Νομού Αττικής και Βοιωτίας	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Τζαβαράς Αναστάσιος	Νομού Αττικής και Βοιωτίας	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Τζεβιάς Γεώργιος	Νομού Αττικής και Βοιωτίας	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Τομαράς Ευστάθιος	Νομού Αττικής και Βοιωτίας	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Τσόχας Δημήτριος	Νομού Αττικής και Βοιωτίας	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Χατζηδημητρίου Σίμος	Νομού Αττικής και Βοιωτίας	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Δεσύπρης Γεώργιος	Πρώην Δήμου Πειραιώς μετά των επαρχιών Αιγίνης Τροιζηνίας και Κυθήρων	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Λαζαρίμος Διονύσιος	Πρώην Δήμου Πειραιώς μετά των επαρχιών Αιγίνης Τροιζηνίας και	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων

	Κυθήρων		
Λεωνίδας Γεώργιος	Πρώην Δήμου Πειραιώς μετά των επαρχιών Αιγίνης Τροιζηνίας και Κυθήρων	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Μπήτρος Γεώργιος	Πρώην Δήμου Πειραιώς μετά των επαρχιών Αιγίνης Τροιζηνίας και Κυθήρων	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Παπάς Δημήτριος	Πρώην Δήμου Πειραιώς μετά των επαρχιών Αιγίνης Τροιζηνίας και Κυθήρων	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Πατσουράκος Ιωάννης	Πρώην Δήμου Πειραιώς μετά των επαρχιών Αιγίνης Τροιζηνίας και Κυθήρων	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Στάης Εμμανουήλ	Πρώην Δήμου Πειραιώς μετά των επαρχιών Αιγίνης Τροιζηνίας και Κυθήρων	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Σταματόπουλος Γεώργιος	Πρώην Δήμου Πειραιώς μετά των επαρχιών Αιγίνης Τροιζηνίας και Κυθήρων	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Σφαέλος Γεώργιος	Πρώην Δήμου Πειραιώς μετά των επαρχιών Αιγίνης Τροιζηνίας και Κυθήρων	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Τσαμιαδός Ιωάννης	Πρώην Δήμου Πειραιώς μετά των επαρχιών Αιγίνης Τροιζηνίας και Κυθήρων	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Τσίγκος Μιχαήλ	Πρώην Δήμου Πειραιώς μετά των επαρχιών Αιγίνης Τροιζηνίας και Κυθήρων	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Τσιλιβάκος Μιχαήλ	Πρώην Δήμου Πειραιώς μετά των επαρχιών Αιγίνης Τροιζηνίας και Κυθήρων	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Φλαμιάτος Γεράσιμος	Πρώην Δήμου Πειραιώς μετά των επαρχιών Αιγίνης	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων

	Τροιζηνίας και Κυθήρων		
Χατζηλουκάς Ιωάννης	Πρώην Δήμου Πειραιώς μετά των επαρχιών Αιγίνης Τροιζηνίας και Κυθήρων	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Αποστολιάς Δημήτριος	Νομού Αιτωλίας και Ακαρνανίας	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Βάρσος Γεώργιος	Νομού Αιτωλίας και Ακαρνανίας	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Γουλιμής Κωνσταντίνος	Νομού Αιτωλίας και Ακαρνανίας	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Ιατρίδης Δημήτριος	Νομού Αιτωλίας και Ακαρνανίας	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Μάλαινος Μιλτιάδης	Νομού Αιτωλίας και Ακαρνανίας	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Ραζικότσικας Ιωάννης	Νομού Αιτωλίας και Ακαρνανίας	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Στράτος Γεώργιος	Νομού Αιτωλίας και Ακαρνανίας	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Τραυλός Παναγιώτης	Νομού Αιτωλίας και Ακαρνανίας	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Μόσχος Πλάτων	Νομού Αιτωλίας και Ακαρνανίας	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Παπαγιάννης Σπυρίδων	Νομού Αιτωλίας και Ακαρνανίας	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Φαρμάκης Ιωάννης	Νομού Αιτωλίας και Ακαρνανίας	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Οικονομίδης Σταμάτιος	Νομού Ευβοίας	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Κακαράς Αντώνιος	Νομού Ευβοίας	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Κυριαζής Γεώργιος	Νομού Ευβοίας	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Κωνσταντινίδης Ρήγας	Νομού Ευβοίας	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Παπαζαχαρίου Γεώργιος	Νομού Ευβοίας	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων

		Βασιλοφρόνων	
Παπακωνσταντίνου Γεώργιος	Νομού Ευβοίας	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Σούλας Ιωάννης	Νομού Ευβοίας	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Χατζηπάνος Πάνος	Νομού Ευβοίας	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Βελέντζας Νικόλαος	Νομού Φθιώτιδος και Φωκίδος	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Γιαννακογεώργιος Κωνσταντίνος	Νομού Φθιώτιδος και Φωκίδος	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Γκλέτσος Απόστολος	Νομού Φθιώτιδος και Φωκίδος	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Κιμπρίτης Ζαχαρίας	Νομού Φθιώτιδος και Φωκίδος	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Λύτρας Παναγιώτης	Νομού Φθιώτιδος και Φωκίδος	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Μαραθέας Κωνσταντίνος	Νομού Φθιώτιδος και Φωκίδος	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Πανουργιάς Νίκος	Νομού Φθιώτιδος και Φωκίδος	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Περιβολιώτης Κωνσταντίνος	Νομού Φθιώτιδος και Φωκίδος	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Ταξιάρχου Ιωάννης	Νομού Φθιώτιδος και Φωκίδος	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Χριστόπουλος Δημήτριος	Νομού Φθιώτιδος και Φωκίδος	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Αγγελάκης Αθανάσιος	Νομού Λαρίσης	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Αποστολίδης Ανδρέας	Νομού Λαρίσης	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Δασκαλόπουλος Μιχαήλ	Νομού Λαρίσης	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Ζησιάδης Βασίλειος	Νομού Λαρίσης	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Ιωαννίδης Αλέξανδρος	Νομού Λαρίσης	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων

		Βασιλοφρόνων	
Καπετανάκης Αλέξανδρος	Νομού Λαρίσης	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Μπαφάλης Δημήτριος	Νομού Λαρίσης	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Πάντος Ρήγας	Νομού Λαρίσης	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Παπαδούλης Αχιλλεύς	Νομού Λαρίσης	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Πέτσας Ορέστης	Νομού Λαρίσης	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Πιπινόπουλος Δημήτριος	Νομού Λαρίσης	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Χατζηκωνσταντίνου Παναγιώτης	Νομού Λαρίσης	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Χατζηνίκος Νικόλαος	Νομού Λαρίσης	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Ματέσης Αντώνιος	Νομού Ζακύνθου	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Μυριδάκης Μιχαήλ	Νομού Ζακύνθου	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Μεταξάς Ιωάννης	Νομού Κεφαλληνίας	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Άννινος Καβαλιεράτος Μιλτιάδης	Νομού Κεφαλληνίας	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Κουβαράς Γεώργιος	Νομού Κεφαλληνίας	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Μπουρμπούλης Κοσμάς	Νομού Κεφαλληνίας	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Αγγελίδης Ανδριανός	Νομού Αργολίδος και Κορινθίας άνευ του Δήμου Σπετσών και της κοινότητας Ύδρας	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Δημητριάδης Ιωάννης	Νομού Αργολίδος και Κορινθίας άνευ του Δήμου Σπετσών και της κοινότητας Ύδρας	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Ματσούκας Ιωάννης	Νομού Αργολίδος	Συνδυασμός	Ένωσις

	και Κορινθίας άνευ του Δήμου Σπετσών και της κοινότητας Ύδρας	Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Βασιλοφρόνων
Παπαδόπουλος Αναστάσιος	Νομού Αργολίδος και Κορινθίας άνευ του Δήμου Σπετσών και της κοινότητας Ύδρας	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Παπαλέκας Πέτρος	Νομού Αργολίδος και Κορινθίας άνευ του Δήμου Σπετσών και της κοινότητας Ύδρας	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Σακελλαρίου Σωτήριος	Νομού Αργολίδος και Κορινθίας άνευ του Δήμου Σπετσών και της κοινότητας Ύδρας	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Σκουτερόπουλος Κωνσταντίνος	Νομού Αργολίδος και Κορινθίας άνευ του Δήμου Σπετσών και της κοινότητας Ύδρας	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Παπαδόπουλος Ιωάννης	Νομού Αρκαδίας	Συνδυασμός Ανεξαρτήτων	Ελευθερόφρων
Τουρκοβασίλης Θεόδωρος	Νομού Αρκαδίας	Συνδυασμός Ανεξαρτήτων	Ελευθερόφρων
Τουρκοβασίλης Γεώργιος	Νομού Αρκαδίας	Συνδυασμός Ανεξαρτήτων	Ελευθερόφρων
Γεωργίου Γεώργιος	Νομού Αχαΐας	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Μαθίας Σπυρίδων	Νομού Αχαΐας	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Νίκας Αθανάσιος	Νομού Αχαΐας	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Νικολόπουλος Ανδρέας	Νομού Αχαΐας	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Πολυχρονιάδης Ανδρέας	Νομού Αχαΐας	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Σαραβαλιώτης Σωτήριος	Νομού Αχαΐας	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Στεφανόπουλος Θεόδωρος	Νομού Αχαΐας	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Φραγκόπουλος Μιχαήλ	Νομού Αχαΐας	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων

Φούφας Γεώργιος	Νομού Αχαΐας	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Γιαννόπουλος Ιωάννης	Νομού Ηλείας	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Ζαφειρόπουλος Γεώργιος	Νομού Ηλείας	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Πούντζας Ανδρέας	Νομού Ηλείας	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Πολυζωγόπουλος Σταύρος	Νομού Ηλείας	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Σιγαλός Νικόλαος	Νομού Ηλείας	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Σισίνης Νικόλαος	Νομού Ηλείας	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Βαλασόπουλος Φρίξος	Νομού Λακωνίας	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Κοσσονάκος Σπυρίδων	Νομού Λακωνίας	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Λιβερδίσης Δημήτριος	Νομού Λακωνίας	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Ματάλας Παρασκευάς	Νομού Λακωνίας	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Σκυλακάκης Θεόδωρος	Νομού Λακωνίας	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Σταθόπουλος Παναγιώτης	Νομού Λακωνίας	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Χριστοφοράκος Νικόλαος	Νομού Λακωνίας	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Δρεκόλιας Δημήτριος	Νομού Μεσσηνίας	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Κακίσης Ιωάννης	Νομού Μεσσηνίας	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Λυκουρέζος Παυσανίας	Νομού Μεσσηνίας	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Οικονομόπουλος Λεωνίδας	Νομού Μεσσηνίας	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Αγροτικός

Παπαφλέσσας Ιωάννης	Νομού Μεσσηνίας	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Παπαϊωάννου ή Παπασταματίου Βασίλειος	Νομού Μεσσηνίας	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Πέτροβας Ευστάθιος	Νομού Μεσσηνίας	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Περρώτης Δημήτριος	Νομού Μεσσηνίας	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Πολυχρονόπουλος Ιωάννης	Νομού Μεσσηνίας	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Σάκκης Ηλίας	Νομού Μεσσηνίας	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Σπέντζας Νικόλαος	Νομού Μεσσηνίας	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Σπηλιόπουλος Κωνσταντίνος	Νομού Μεσσηνίας	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Τσικλητήρας Σταύρος	Νομού Μεσσηνίας	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Αγροτικός
Ρούσης Ιωάννης	Νομού Θεσσαλονίκης	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Μαντόπουλος Ιωάννης	Νομού Θεσσαλονίκης	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Αστεριάδης Τάσος	Νομού Θεσσαλονίκης	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Μαγιάκος Ευρυσθέης	Νομού Θεσσαλονίκης	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Λίγδας Δημήτριος	Νομού Θεσσαλονίκης	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Ζωγράφος Νικόλαος	Νομού Θεσσαλονίκης	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Μερκουρίου Κωνσταντίνος	Νομού Θεσσαλονίκης	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Νικολόπουλος Δημήτριος	Νομού Θεσσαλονίκης	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Ζαφειρόπουλος Ιωάννης	Νομού Θεσσαλονίκης	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων

Κωστάκης Νικόλαος	Νομού Θεσσαλονίκης	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Παρασκευάς Δημήτριος	Νομού Θεσσαλονίκης	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Ακρίτας Χαράλαμπος	Νομού Θεσσαλονίκης	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Κάϊσεφ Αριστείδης	Νομού Θεσσαλονίκης	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Κουλουφάκος Ανδρέας	Νομού Θεσσαλονίκης	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Ζευγαρίδης Κωνσταντίνος	Νομού Θεσσαλονίκης	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Χατζηαγγέλου Άγγελος	Νομού Θεσσαλονίκης	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Συνδίκας Αριστοτέλης	Νομού Θεσσαλονίκης	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Ηλιάδης Κωνσταντίνος	Νομού Θεσσαλονίκης	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Θεοχάρης Γρηγόριος	Νομού Θεσσαλονίκης	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Παπάζογλου Ανδρέας	Νομού Θεσσαλονίκης	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Γκατένιο Λέων	Νομού Θεσσαλονίκης	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Λεβή Δαυίδ	Νομού Θεσσαλονίκης	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Γαλανόπουλος Νικόλαος	Νομού Καβάλλας	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Δουβλέτης Ιωάννης	Νομού Καβάλλας	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Πανταζής Θεοφάνης	Νομού Καβάλλας	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Παπαθανασίου Ζήσης	Νομού Καβάλλας	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Τερμεντζής Ιωάννης	Νομού Καβάλλας	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων

Νικολαΐδης Βασίλειος	Νομού Κιλκίς	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Παπαδόπουλος Κωνσταντίνος	Νομού Κιλκίς	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Πυργάκης Χρήστος	Νομού Κιλκίς	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Καλλιδόπουλος Περικλής	Νομού Χαλκιδικής	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Οικονόμου Αθανάσιος	Νομού Χαλκιδικής	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Σαραφιανός Γρηγόριος	Νομού Χαλκιδικής	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Μπότσαρης Σπυρίδων	Νομού Ιωαννίνων	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Αλεξάνδρου Γεώργιος	Νομού Ιωαννίνων	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Βάλλας Ορέστης	Νομού Ιωαννίνων	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Δημάκης Γεώργιος	Νομού Ιωαννίνων	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Ευστρατιάδης Κωνσταντίνος	Νομού Ιωαννίνων	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Ζηκίδης Χρήστος	Νομού Ιωαννίνων	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Θάνος Κωνσταντίνος	Νομού Ιωαννίνων	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Σακκάς Γρηγόριος	Νομού Ιωαννίνων	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Σταμάτης Βασίλειος	Νομού Ιωαννίνων	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Συρμακώσης Σωτήριος	Νομού Ιωαννίνων	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Νικλάμπας Νικόλαος	Νομού Πρεβέζης	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Σκιαδαρέσης Αναστάσιος	Νομού Πρεβέζης	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων

Σουμίλας Πέτρος	Νομού Πρεβέζης	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Τόλιας Περικλής	Νομού Πρεβέζης	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Καραμαρούδης Κωνσταντίνος	Νομού Σάμου	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Μωραΐτης Ζαχαρίας	Νομού Σάμου	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Σειρηνίδης Σοφοκλής	Νομού Σάμου	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Χατζηκωνσταντής Ιωάννης	Νομού Σάμου	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Μπουρνιάς Γεώργιος	Νομού Χίου	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Πολυχρονόπουλος Δημοσθένης	Νομού Χίου	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Ζολώτας Γεώργιος	Νομού Χίου	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Βάμβας Φαίδρος	Νομού Χίου	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Δαπέγουλας Παναγιώτης	Νομού Έβρου	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Κανελλάς Ηρακλής	Νομού Έβρου	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Κουρτίδης Περικλής	Νομού Έβρου	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Κωστόπουλος Παναγιώτης	Νομού Έβρου	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Στεφανάτος Λεάνδρος	Νομού Έβρου	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Τεκτονίδης Δημήτριος	Νομού Έβρου	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Ζέκος Ευάγγελος	Νομού Ροδόπης	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Σταματελάτος Γεράσιμος	Νομού Ροδόπης	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων

Τσιφλιάγος Αθανάσιος	Νομού Ροδόπης	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Χατζηπαρασκευάς Ευάγγελος	Νομού Ροδόπης	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Μεχμέτ Ογλού Ρεσήτ	Νομού Ροδόπης	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Μουσταφά Ογλού Χασάν	Νομού Ροδόπης	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Χασάν Ογλού Μουσταφά	Νομού Ροδόπης	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων
Χατζή Σαλή Ογλού Χατζή Μεχμέτ	Νομού Ροδόπης	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων

Παρατηρήσεις

- 1) Κατά τις βουλευτικές εκλογές της 09/06/1935 το Κόμμα Ελευθεροφρόνων (Κ.Ε) κατήλθε συνεργαζόμενο με άλλες αδιάλλακτες προσωπικότητες του αντιβενιζελισμού στο πλαίσιο της εναντίωσης τους στην μετριοπάθεια του Λαϊκού Κόμματος (Λ.Κ) και της ηγεσίας του στην αντιμετώπιση των βενιζελικών προσωπικοτήτων που συμμετείχαν στο κίνημα της 01/03/1935. Έτσι στις εκλογές οι αντιδραστικές δυνάμεις με σημαντικότερες προσωπικότητες τον Ιωάννη Ράλλη και τον Γεώργιο Στράτο συμάχησαν με τον Ιωάννη Μεταξά δημιουργώντας και τυπικά την Ένωση Βασιλοφρόνων(Εν. Βασ). Η Ένωσις Βασιλοφρόνων κατήλθε στις εκλογές τις 09/06/1935 ως συνεργασία του Κ.Ε υπό τον Ιωάννη Μεταξά και τους Ιωάννη Ράλλη και Γεώργιο Στράτο ως αρχηγούς των ανεξαρτήτων συνεργαζόμενων πολιτευτών. (ΚΑΡΠΟΖΗΛΟΣ, 2022, σσ. 173,174,175). Ως σήμα της είχε “ *Όρθιος κλάδος τοῦ φυτοῦ βασιλικῶ μετὴν λέξιν Βασιλικὸς καθέτως τοῦ μίσχου*” (ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΕΘΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ- ΓΕΝΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, 1935, σ. κ)
- 2) Ο αριθμός των υποψηφίων που κατήλθαν με την Ένωση Βασιλοφρόνων στις βουλευτικές εκλογές της 09/06/1935 είναι 205. Μέσα σε αυτούς υπάρχουν 2 συνεργαζόμενοι Αγροτικοί στον Νομό Μεσσηνίας και 3 Ελευθερόφρονες στον Νομό Αρκαδίας όπου κατήλθαν σε κοινό με τα κυβερνητικά κόμματα (Λ.Κ, Εθν.Ριζ.) συνδυασμό υπό την επωνυμία «Συνδυασμός Ανεξαρτήτων».
- 3) Στις εκλογές της 09/06/1935 η Ένωσις Βασιλοφρόνων δεν κατέρχεται σε 14 εκλογικές περιφέρειες. Συγκεκριμένα δεν κατεβάζει υποψήφιο στους Νομούς: Τρικάλων, Κερκύρας, Κυκλάδων, Δράμας, Κοζάνης, Πέλλας, Σερρών, Φλωρίνης, Αρτης, Λέσβου, Ηρακλείου, Λασηθίου, Ρεθύμνης και Χανίων.

Για τον ΠΙΝΑΚΑ λαμβάνουμε πληροφορίες από (ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΕΘΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ- ΓΕΝΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, 1935).

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.28) ΕΚΛΕΓΕΝΤΕΣ ΒΟΥΛΕΥΤΕΣ ΚΟΜΜΑΤΟΣ ΕΛΕΥΘΕΡΟΦΡΟΝΩΝ
ΚΑΤΑ ΤΙΣ ΒΟΥΛΕΥΤΙΚΕΣ ΕΚΛΟΓΕΣ ΤΗΣ 09/06/1935

Όνοματεπώνυμο	Εκλογική Περιφέρεια	Εκλογικός Συνδυασμός	Ιδιότητα	Επάγγελμα
Μεταξάς Ιωάννης	Νομός Κεφαλληνίας	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων	Αξιωματικός
Άννινος Καβαλιεράτος Μιλτιάδης	Νομός Κεφαλληνίας	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων	
Κουβαράς Γεώργιος	Νομός Κεφαλληνίας	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων	
Μπουρμπούλης Κοσμάς	Νομός Κεφαλληνίας	Συνδυασμός Ενώσεως Βασιλοφρόνων	Ένωσις Βασιλοφρόνων	Ιατρός
Παπαδόπουλος Ιωάννης	Νομού Αρκαδίας	Συνδυασμός Ανεξαρτήτων	Ελευθερόφρων	
Τουρκοβασίλης Γεώργιος	Νομού Αρκαδίας	Συνδυασμός Ανεξαρτήτων	Ελευθερόφρων	Τ. Αξιωματικός
Τουρκοβασίλης Θεόδωρος	Νομού Αρκαδίας	Συνδυασμός Ανεξαρτήτων	Ελευθερόφρων	Δικηγόρος

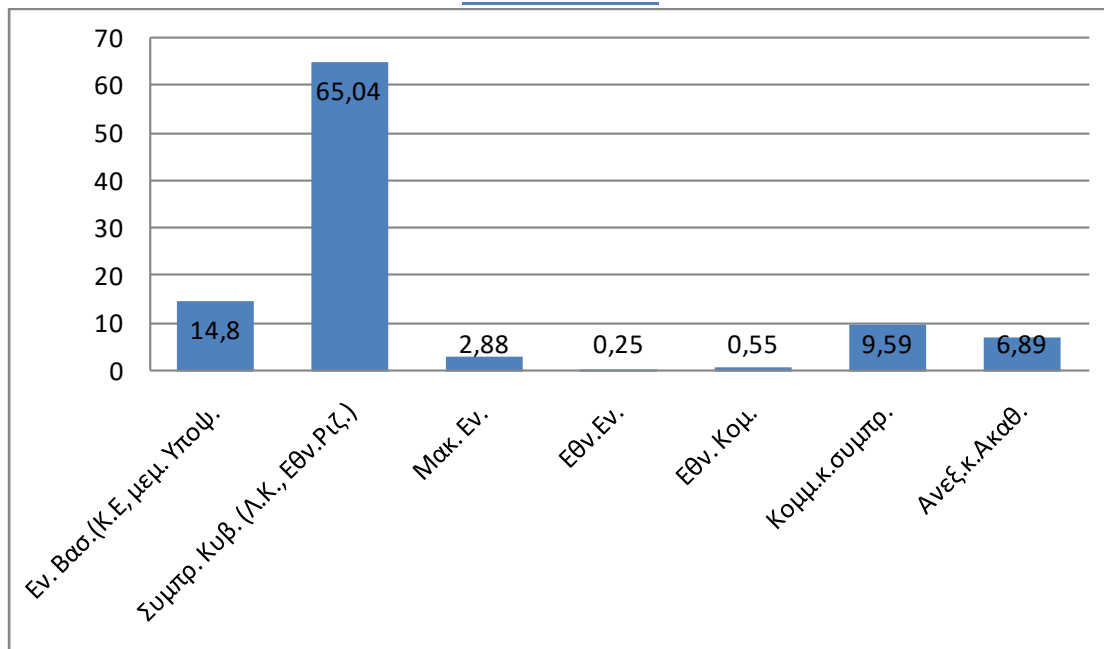
Παρατηρήσεις

- 1) Το Κ.Ε(Κόμμα των Ελευθεροφρόνων)κατά τις βουλευτικές εκλογές της 09/06/1935 κατάφερε να εκλέξει 7 βουλευτές. 4 από αυτούς (μαζί και ο αρχηγός τους)κατήλθαν ως Ένωσις Βασιλοφρόνων στην ιδιαίτερη πατρίδα του Ιωάννη Μεταξά(Ν. Κεφαλληνίας) και κατέλαβαν όλες τις έδρες της νήσου. Οι υπόλοιποι 3 κατήλθαν σε κοινό με τα συμπράττοντα κυβερνητικά κόμματα (Λ.Κ, Εθν.Ρ.ζ) συνδυασμό στον Ν. Αρκαδίας υπό την επωνυμία «Συνδυασμός Ανεξαρτήτων» ως Ελευθερόφρονες. (Οικονόμου, 2003, σ. 39)
- 2) Συνάμα στην κοινοβουλευτική ομάδα της Ενώσεως Βασιλοφρόνων εντάχθηκε και ο εκλεγμένος με τον ανεξάρτητο «δραγουμικό» συνδυασμό του Νομού Φλωρίνης Μιχαήλ Τ αουσάνης ανεβάζοντας έτσι την κοινοβουλευτική δυναμική του κόμματος στις 8 έδρες (ΚΑΡΠΟΖΗΛΟΣ, 2022, σ. 175).
- 3) Τα επαγγέλματα των εκλεγμένων βουλευτών της Ενώσεως Βασιλοφρόνων είναι τα εξής: 2 Αξιωματικοί, 1 Ιατρός και 1 δικηγόρος. Για τους υπόλοιπους 3 βουλευτές δεν παραθέτονται στοιχεία σχετικά με τα επαγγέλματά τους (ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ, ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΥ, ΤΜΗΜΑ ΜΗΤΡΩΩΝ ΒΟΥΛΕΥΤΩΝ, 1977).

Για τον ΠΙΝΑΚΑ λαμβάνουμε πληροφορίες από (ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΕΘΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ- ΓΕΝΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, 1935), (ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ, ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΥ, ΤΜΗΜΑ ΜΗΤΡΩΩΝ ΒΟΥΛΕΥΤΩΝ, 1977).

ΓΕΝΙΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΩΝ ΒΟΥΛΕΥΤΙΚΩΝ ΕΚΛΟΓΩΝ ΤΗΣ 09/06/1935

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.29) ΠΟΣΟΣΤΟ ΤΩΝ ΚΟΜΜΑΤΩΝ ΚΑΤΑ ΤΙΣ ΒΟΥΛΕΥΤΙΚΕΣ ΕΚΛΟΓΕΣ
ΤΗΣ 09/06/1935

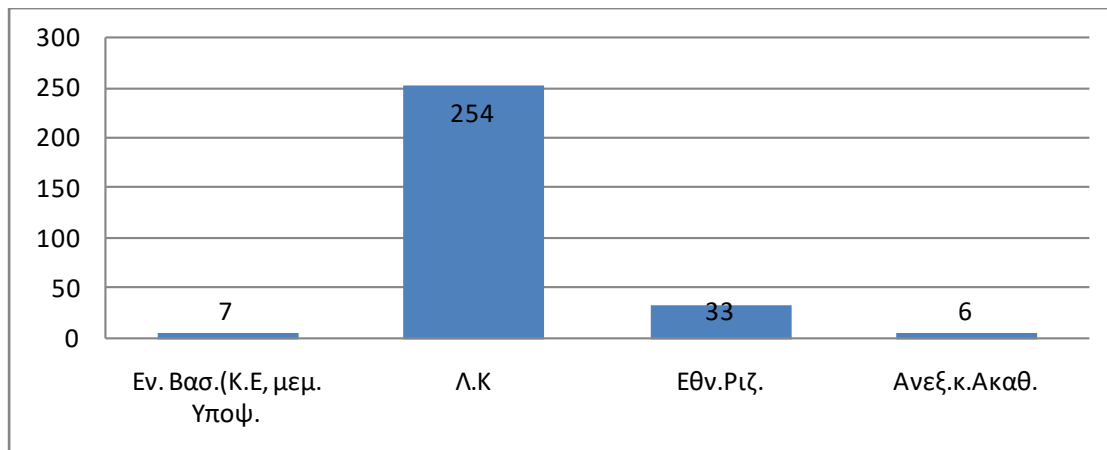
Παρατηρήσεις

- 1) Από αριστερά προς τα δεξιά: Εν. Βασ (Κ.Ε. μεμ. Υποψ.) [Ένωσις Βασιλοφρόνων (Κόμμα των Ελευθερόφρων και μεμονωμένοι Υποψήφιοι)] 14,8%, Συμπρ. Κυβ. (Λ.Κ., Εθν. Ριζ.) [Συμπράττοντα Κυβερνητικά κόμματα (Λαϊκόν Κόμμα, Εθνικόν Ριζοσπαστικόν Κόμμα) 65,04%, Μακ. Εν. (Μακεδονική Ένωσις) 2,88%, Εθν. Εν. (Εθνική Ένωσις) 0,25%, Εθν. Κομ. (Εθνικόν Κόμμα) 0,55%, Κομμ. κ. συμπτ. (Κομμουνισαί και συμπράττοντες) 9,59%, Ανεξ. κ. Ακαθ. (Ανεξάρτητοι και Ακαθόριστοι) 6,89%.¹⁷⁰
- 2) Στο ποσοστό του 6,89 των Ανεξ. κ. Ακαθ. (Ανεξάρτητοι και Ακαθόριστοι) υπολογίζεται και ο Συνδυασμός «Ανεξαρτήτων» στον Νομό Μεσσηνίας ο οποίος έλαβε το 94,25%. Ο συγκεκριμένος Συνδυασμός αποτελούταν από 5 Λαϊκούς, 3 Ελευθερόφρονες και 1 Εθνικοριζοσπάστη. Συνάμα υπολογίζονται και άλλοι ανεξάρτητοι συνδυασμοί σε αυτό το ποσοστό (ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΕΘΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ- ΓΕΝΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, 1935, σ. κγ).

Για τον ΠΙΝΑΚΑ λαμβάνουμε πληροφορίες από (ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΕΘΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ- ΓΕΝΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, 1935, σ. κγ).

¹⁷⁰ Για το εκλογικό σύστημα το οποίο εφαρμόστηκε κατά τις εκλογές βλ. ΕΠΙΜΕΤΡΟ, ΕΚΛΟΓΙΚΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ, 1,3

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.30) ΕΚΛΕΓΕΝΤΕΣ ΒΟΥΛΕΥΤΕΣ ΑΝΑ ΚΟΜΜΑ ΚΑΤΑ ΤΙΣ
ΒΟΥΛΕΥΤΙΚΕΣ ΕΚΛΟΓΕΣ ΤΗΣ 09/06/1935

Παρατηρήσεις

- 1) Από αριστερά προς τα δεξιά: Εν. Βασ (Κ.Ε, μεμ. Υποψ.) [Ένωσις Βασιλοφρόνων (Κόμμα των Ελευθερόφρων και μεμονωμένοι Υποψήφιοι)] 7 έδρες, Λ.Κ (Λαϊκόν Κόμμα) 254 έδρες, Εθν.Ριζ. (Εθνικόν Ριζοσπαστικόν Κόμμα) 33 έδρες, Ανεξ.κ.Ακαθ. (Ανεξάρτητοι και Ακαθόριστοι) 6 έδρες.
- 2) Οι 7 βουλευτές της Ένωσις Βασιλοφρόνων αποτελούν 4 στον Νομό Κεφαλληνίας και 3 Ελευθερόφρονες οι οποίοι κατήλθαν σε κοινό με τα συμπράττοντα κυβερνητικά κόμματα (Λ.Κ, Εθν.Ριζ.) στον νομό Αρκαδίας (ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΕΘΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ- ΓΕΝΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, 1935, σ. 7).¹⁷¹
- 3) Ο αριθμός των βουλευτών των Συμπραττόντων Κυβερνητικών Κόμμάτων αποτελείτε από το άθροισμα των βουλευτών του Λαϊκού Κόμματος και του Εθνικού Ριζοσπαστικού Κόμματος δηλαδή 287 καταλαμβάνοντας με αυτόν τον τρόπο το 95,67% των εδρών της Βουλής.
- 4) Από τις εκλογές της 09/06/1935 απείχε η βενιζελική παράταξη έπειτα από το βενιζελικό στρατιωτικό κίνημα της 01/03/1935, το οποίο έληξε με σοβαρές επιπτώσεις για την βενιζελική παράταξη (Οικονόμου, 2003, σ. 38).
- 5) Οι 6 βουλευτές που αναφέρονται ως Ανεξ.κ.Ακαθ.(Ανεξάρτητοι και Ακαθόριστοι) αποτελούν πολιτευτές του ανεξάρτητου «δραγουμικού» συνδυασμού οι οποίοι κατήλθαν στον Νομό Φλωρίνης (Οικονόμου, 2003, σ. 39).

Για τον ΠΙΝΑΚΑ λαμβάνουμε πληροφορίες από (ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΕΘΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ- ΓΕΝΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, 1935, σ. κδ).

¹⁷¹ Για το εκλογικό σύστημα το οποίο εφαρμόστηκε κατά τις εκλογές βλ. ΕΠΙΜΕΤΡΟ, ΕΚΛΟΓΙΚΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ, 1,3.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.31) ΠΟΛΙΤΕΥΤΕΣ ΚΟΜΜΑΤΟΣ ΕΛΕΥΘΕΡΟΦΡΟΝΩΝ ΚΑΤΑ ΤΙΣ
ΒΟΥΛΕΥΤΙΚΕΣ ΕΚΛΟΓΕΣ ΤΗΣ 26/01/1936

Όνοματεπώνυμο	Εκλογική Περιφέρεια	Εκλογικός Συνδυασμός	Ιδιότητα
Μεταξάς Ιωάννης	Πρώην Δήμος Αθηναίων	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Μανωλάτος Ευστάθιος	Πρώην Δήμος Αθηναίων	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Βασιλάτος Γεράσιμος	Πρώην Δήμος Αθηναίων	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Προμπονάς Δημήτριος	Πρώην Δήμος Αθηναίων	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Σιγάλας Μαρίνος	Πρώην Δήμος Αθηναίων	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Χριστόπουλος Δημήτριος	Πρώην Δήμος Αθηναίων	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Μάσβουλας Ιωάννης	Πρώην Δήμος Αθηναίων	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Βασιλάκης Παναγιώτης	Πρώην Δήμος Αθηναίων	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Ματέσις Αντώνιος	Πρώην Δήμος Αθηναίων	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Ροντήρης Νικόλαος	Πρώην Δήμος Αθηναίων	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Τσεκλένης Γεώργιος	Πρώην Δήμος Αθηναίων	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Δασκαλάκης Παύλος	Πρώην Δήμος Αθηναίων	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Πολύζος Δημήτριος	Πρώην Δήμος Αθηναίων	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Σταθακόπουλος Θεόφιλος	Πρώην Δήμος Αθηναίων	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Καραγιάννης Αντώνιος	Πρώην Δήμος Αθηναίων	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Κουτσομπέλος Φώτιος	Πρώην Δήμος Αθηναίων	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Καρανίκας Αιμίλιος	Πρώην Δήμος Αθηναίων	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Βρανάς Γεώργιος	Πρώην Δήμος Αθηναίων	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Σιμόπουλος Μιχαήλ	Πρώην Δήμος Αθηναίων	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Ζαροκίλης Κωνσταντίνος	Πρώην Δήμος Αθηναίων	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Χατζηδημητρίου Σίμος	Πρώην Δήμος Αθηναίων	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Γκιώνης Μιχαήλ	Δήμου Πειραιώς μετά των επαρχιών Αιγίνης, Τροιζηνίας και Κυθήρων, του Δήμου Σπετσών και	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων

	της Κοινότητας Υδρας		
Φλαμιάτος Γεράσιμος	Δήμου Πειραιώς μετά των επαρχιών Αιγίνης, Τροιζηνίας και Κυθήρων, του Δήμου Σπετσών και της Κοινότητας Υδρας	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Στάης Εμμανουήλ	Δήμου Πειραιώς μετά των επαρχιών Αιγίνης, Τροιζηνίας και Κυθήρων, του Δήμου Σπετσών και της Κοινότητας Υδρας	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Πατσουράκος Ιωάννης	Δήμου Πειραιώς μετά των επαρχιών Αιγίνης, Τροιζηνίας και Κυθήρων, του Δήμου Σπετσών και της Κοινότητας Υδρας	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Τζαβαράς Αναστάσιος	Δήμου Πειραιώς μετά των επαρχιών Αιγίνης, Τροιζηνίας και Κυθήρων, του Δήμου Σπετσών και της Κοινότητας Υδρας	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Παντελάκης Δημήτριος	Δήμου Πειραιώς μετά των επαρχιών Αιγίνης, Τροιζηνίας και Κυθήρων, του Δήμου Σπετσών και της Κοινότητας Υδρας	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Καλπάκης Νικόλαος	Δήμου Πειραιώς μετά των επαρχιών Αιγίνης, Τροιζηνίας και Κυθήρων, του Δήμου Σπετσών και της Κοινότητας Υδρας	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Αχίς Νικόλαος	Δήμου Πειραιώς μετά των επαρχιών Αιγίνης, Τροιζηνίας και Κυθήρων, του Δήμου Σπετσών και της Κοινότητας Υδρας	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Καφασόπουλος Αναστάσιος	Δήμου Πειραιώς μετά των επαρχιών Αιγίνης, Τροιζηνίας	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων

	και Κυθήρων, του Δήμου Σπετσών και της Κοινότητας Ύδρας		
Λάβδας Στέφανος	Δήμου Πειραιώς μετά των επαρχιών Αιγίνης, Τροιζηνίας και Κυθήρων, του Δήμου Σπετσών και της Κοινότητας Ύδρας	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Χόρς Γεώργιος	Δήμου Πειραιώς μετά των επαρχιών Αιγίνης, Τροιζηνίας και Κυθήρων, του Δήμου Σπετσών και της Κοινότητας Ύδρας	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Κοντάκος Γεώργιος	Δήμου Πειραιώς μετά των επαρχιών Αιγίνης, Τροιζηνίας και Κυθήρων, του Δήμου Σπετσών και της Κοινότητας Ύδρας	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Μπήτρος Γεώργιος	Δήμου Πειραιώς μετά των επαρχιών Αιγίνης, Τροιζηνίας και Κυθήρων, του Δήμου Σπετσών και της Κοινότητας Ύδρας	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Μπουρνόζος Λουκάς	Υπολοίπου Νομού Αττικής και Βοιωτίας	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Οικονομίδης Σταμάτιος	Νομού Ευβοίας	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Συρογιάννης Πελοπίδας	Νομού Ευβοίας	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Παύλου Δημήτριος	Νομού Ευβοίας	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Δάρρας Κωνσταντίνος	Νομού Ευβοίας	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Παπαζαχαρίου Γεώργιος	Νομού Ευβοίας	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Φαρμακίδης Ζήσης	Νομού Ευβοίας	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Σιμώνης Αθανάσιος	Νομού Ευβοίας	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Καραγκούνης Απόστολος	Νομού Ευβοίας	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Δημητριάδης Ιωάννης	Νομού Αργολίδος και Κορινθίας	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Πολίτης Κωνσταντίνος	Νομού Αργολίδος και Κορινθίας	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων

Παπαλέκκας Πέτρος	Νομού Αργολίδας και Κορινθίας	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Σκουτερόπουλος Κωνσταντίνος	Νομού Αργολίδας και Κορινθίας	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Καλογερόπουλος Ιωάννης	Νομού Αργολίδας και Κορινθίας	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Τσουρίδης Γεώργιος	Νομού Αργολίδας και Κορινθίας	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Βαρβιτσιώτης Νικήτας Γεωρ.	Νομού Λακωνίας	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Σκυλακάκης Θεόδωρος	Νομού Λακωνίας	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Ματάλας Παρασκευάς	Νομού Λακωνίας	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Δημάκης Αλέξανδρος	Νομού Λακωνίας	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Βαλασόπουλος Φρίζος	Νομού Λακωνίας	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Φουρίδης Ιωάννης	Νομού Λακωνίας	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Πάνου Γεώργιος	Νομού Λακωνίας	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Μεταξάς Ιωάννης	Νομού Μεσσηνίας	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Σπέντζας Νικόλαος	Νομού Μεσσηνίας	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Κακίσης Ιωάννης	Νομού Μεσσηνίας	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Δρεκόλιας Δημήτριος	Νομού Μεσσηνίας	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Κουρεμπανάς Νικόλαος	Νομού Μεσσηνίας	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Πετρόβας Ευστάθιος	Νομού Μεσσηνίας	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Λυκουρέζος Πασανίας	Νομού Μεσσηνίας	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Ζαρειφόπουλος Χρήστος	Νομού Μεσσηνίας	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Παπαφλέσσας Ιωάννης	Νομού Μεσσηνίας	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Κωνσταντόπουλος Ανδρέας	Νομού Μεσσηνίας	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Ιππόλυτος Παναγιώτης	Νομού Μεσσηνίας	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Σακκής Παναγιώτης	Νομού Μεσσηνίας	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Γαργαλίδης Παναγιώτης	Νομού Μεσσηνίας	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Γιαννόπουλος Ιωάννης	Νομού Ηλείας	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Πολυζωγόπουλος Σταύρος	Νομού Ηλείας	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Σιγαλός Νικόλαος	Νομού Ηλείας	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων

Ζαφειρόπουλος Γεώργιος	Νομού Ηλείας	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Σισίνης Νικόλαος	Νομού Ηλείας	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Μαλαίνος Μιλτιάδης	Νομού Αιτωλίας και Ακαρνανίας	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Κακαβιάς Δημοσθένης	Νομού Αιτωλίας και Ακαρνανίας	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Ραζή-Κότσικας Ιωάννης	Νομού Αιτωλίας και Ακαρνανίας	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Πολίζος Δημήτριος	Νομού Αιτωλίας και Ακαρνανίας	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Σκυλοδήμος Ιωάννης	Νομού Αιτωλίας και Ακαρνανίας	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Παπαϊωάννου Κωνσταντίνος	Νομού Αιτωλίας και Ακαρνανίας	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Κούστελος Χριστόδουλος	Νομού Αιτωλίας και Ακαρνανίας	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Ιατριδής Δημήτριος	Νομού Αιτωλίας και Ακαρνανίας	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Ροντήρης Νικόλαος	Νομού Αιτωλίας και Ακαρνανίας	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Πρωτοπαπιάς Δημήτριος	Νομού Αιτωλίας και Ακαρνανίας	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Ζέρβας Νικόλαος	Νομού Αιτωλίας και Ακαρνανίας	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Μυριδάκης Μιχαήλ	Νομού Ζακύνθου	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Ματέσις Αντώνιος	Νομού Ζακύνθου	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Μεταξάς Ιωάννης	Νομού Κεφαλληνίας	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Αλεξάτος Βρασίδης	Νομού Κεφαλληνίας	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Μπουρμπούλης Κοσμάς	Νομού Κεφαλληνίας	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Κουβαράς Γεώργιος	Νομού Κεφαλληνίας	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Βελιανίτης Σπυρίδων	Νομού Κερκύρας	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Παϊπέτης Δονάτος	Νομού Κερκύρας	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Αγαθός Ευστάθιος	Νομού Κερκύρας	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Βραχλιώτης Νικόλαος	Νομού Κερκύρας	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Ζερβός Σπυρίδων	Νομού Κερκύρας	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Μπότσαρης Σπύρος	Νομού Ιωαννίνων	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Συρμακέσης Σωτήριος	Νομού Ιωαννίνων	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Μέντζος Βασίλειος	Νομού Ιωαννίνων	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων

Σταμάτης Βασίλειος	Νομού Ιωαννίνων	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Ουτόπουλος Βασίλειος	Νομού Ιωαννίνων	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Αλεξάνδρου Γεώργιος	Νομού Ιωαννίνων	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Κύρκας Κωνσταντίνος	Νομού Ιωαννίνων	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Δημαράτος Κύρκας	Νομού Ιωαννίνων	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Λιούμας Κωνσταντίνος	Νομού Ιωαννίνων	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Βετσόπουλος Επαμεινώνδας	Νομού Ιωαννίνων	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Σκιαδαρέσης Αναστάσιος	Νομών Πρεβέζης και Άρτης	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Τζόνης Αθανάσιος	Νομών Πρεβέζης και Άρτης	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Κάτσηνος Χρυσόστομος	Νομών Πρεβέζης και Άρτης	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Νικλάμπας Νικόλαος	Νομών Πρεβέζης και Άρτης	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Τόλιας Περικλής	Νομών Πρεβέζης και Άρτης	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Σουμύλας Πέτρος	Νομών Πρεβέζης και Άρτης	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Μπαφάλης Δημήτριος	Νομού Λαρίσης	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Κωστούλας Δημοσθένης	Νομού Λαρίσης	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Πέτσας Ορέστης	Νομού Λαρίσης	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Τζάβελος Χαράλαμπος	Νομού Λαρίσης	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Δασκαλόπουλος Μιχαήλ	Νομού Λαρίσης	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Καπετανάκης Αλέξανδρος	Νομού Λαρίσης	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Καραγεώργος Κωνσταντίνος	Νομού Λαρίσης	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Λάμπρου Γεώργιος	Νομού Λαρίσης	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Κολοκοτρώνης Στυλιανός	Νομού Λαρίσης	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Σακελλαρίδης Νικόλαος	Νομού Λαρίσης	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Αλέκος Νικόλαος	Νομού Λαρίσης	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Μούτος Θεοφάνης	Νομού Λαρίσης	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Χατζηαργύρης Αλφρέδος	Νομού Λαρίσης	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Ζωγράφος Νικόλαος	Νομού Θεσσαλονίκης	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων

Μαγιάκος Ευρυσθέυς	Νομού Θεσσαλονίκης	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Κουλουφάκος Ανδρέας	Νομού Θεσσαλονίκης	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Αστεριάδης Αναστάσιος	Νομού Θεσσαλονίκης	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Αντωνίου Μάρκος	Νομού Θεσσαλονίκης	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Ρούσσης Ιωάννης	Νομού Θεσσαλονίκης	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Μερκουρίου Κωνσταντίνος	Νομού Θεσσαλονίκης	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Λεβή Δαυίδ	Νομού Θεσσαλονίκης	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Βρεττός Παναγιώτης	Νομού Θεσσαλονίκης	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Ηλιάδης Κωνσταντίνος	Νομού Θεσσαλονίκης	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Σαμπεταΐ Σαλτιέλ	Νομού Θεσσαλονίκης	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Καλλιδόπουλος Περικλής	Νομού Θεσσαλονίκης	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Λοβέρδος Ανδρέας	Νομού Θεσσαλονίκης	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Κατσαρέλλης Σπήλιος	Νομού Θεσσαλονίκης	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Κωστάκης Νικόλαος	Νομού Θεσσαλονίκης	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Θεοχάρης Γρηγόριος	Νομού Θεσσαλονίκης	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Ζαφειρόπουλος Ιωάννης	Νομού Θεσσαλονίκης	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Νικολόπουλος Δημήτριος	Νομού Θεσσαλονίκης	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Συνδίκας Αριστομένης	Νομού Θεσσαλονίκης	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Χατζηαγγέλου Άγγελος	Νομού Θεσσαλονίκης	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Παπάζογλου Ανδρέας	Νομού Θεσσαλονίκης	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Οικονόμου Βασίλειος	Νομού Πέλλης	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Σωφρονάς Ιωάννης	Νομού Πέλλης	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Κυριακόπουλος Αθανάσιος	Νομού Πέλλης	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Αναγνωστόπουλος Δανιήλ	Νομού Πέλλης	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Χατζηκωνσταντής Ιωάννης	Νομού Σάμου	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Σπανός Λεωνίδας	Νομού Σάμου	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Καραμαρούδης Κωνσταντίνος	Νομού Σάμου	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων

Σειρηνίδης Σοφοκλής	Νομού Σάμου	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Τεκτονίδης Δημήτριος	Νομού Έβρου	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Στεφανάτος Λέανδρος	Νομού Έβρου	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Κωστόπουλος Παναγιώτης	Νομού Έβρου	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Δαπέργολας Παναγιώτης	Νομού Έβρου	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Χασάν Ογλού Μουσταφά	Νομού Ροδόπης	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Μολλά Αμέτ Ογλού Χουσεϊν	Νομού Ροδόπης	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Χατζή Σαλή Ογλού Χατζή Μεχμέτ	Νομού Ροδόπης	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Μεμέτ Ογλού Ρασήτ	Νομού Ροδόπης	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Δασκαλάκης Ηλίας	Νομού Ροδόπης	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Σταματελάτος Γεράσιμος	Νομού Ροδόπης	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Δασκαλογιάννης Ευτύχιος	Νομού Ροδόπης	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Χατζηπαρασκευάς Ευάγγελος	Νομού Ροδόπης	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Σιμόπουλος Ιωάννης	Νομού Δράμας	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Λάιος Κωνσταντίνος	Νομού Δράμας	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Πελαγίδης Τηλέμαχος	Νομού Δράμας	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Οικονομίδης Χρήστος	Νομού Δράμας	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων
Αποστολίδης Απόστολος	Νομού Δράμας	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων

Παρατηρήσεις

- 1) Κατά τις βουλευτικές εκλογές της 26/01/1936 κατέρχονται 171 πολιτευτές με το Κ.Ε(Κόμμα των Ελευθεροφρόνων). Η ΕΛ.ΣΤ.ΑΤ εσφαλμένα μας πληροφορεί για 172 πολιτευτές (ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΕΘΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ - ΓΕΝΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, 1938, σ. κβ) διότι υπάρχει τυπογραφικό λάθος στους υποψηφίους του Νομού Θεσσαλονίκης οι οποίοι είναι 21 και όχι 22.
- 2) Το Κ.Ε (Κόμμα των Ελευθεροφρόνων) σε αυτές τις εκλογές δεν κατέρχεται σε 17 εκλογικές περιφέρειες. Συγκεκριμένα δεν κατέρχεται στους Νομούς : Φθιώτιδος και Φωκίδος, Αρκαδίας, Αχαΐας, Τρικάλων, Κοζάνης, Κιλκίς, Χαλκιδικής, Φλωρίνης, Σερρών, Κυκλάδων, Λέσβου, Χίου, Χανίων, Ρθύμνης, Λασηθίου, Ηρακλείου καθώς και Καβάλλας.

Για τον πίνακα λαμβάνουμε στοιχεία από (ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΕΘΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ - ΓΕΝΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, 1938).

**ΠΙΝΑΚΑΣ 2.32) ΕΚΛΕΓΕΝΤΕΣ ΒΟΥΛΕΥΤΕΣ ΚΟΜΜΑΤΟΣ ΕΛΕΥΘΕΡΟΦΡΟΝΩΝ
ΚΑΤΑ ΤΙΣ ΒΟΥΛΕΥΤΙΚΕΣ ΕΚΛΟΓΕΣ ΤΗΣ 26/01/1936**

Όνοματεπώνυμο	Εκλογική Περιφέρεια	Εκλογικός συνδυασμός	Ιδιότητα	Επάγγελμα
Βαρβιτσιώτης Νικήτ. Γεωρ.	Νομός Λακωνίας	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων	Δικηγόρος
Μεταξάς Ιωάννης	Νομός Μεσσηνίας	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων	Αξιωματικός
Σπέντζας Νικόλαος	Νομός Μεσσηνίας	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων	Δικηγόρος
Γιαννόπουλος Ιωάννης	Νομός Ηλείας	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων	Δικηγόρος
Μαλαίνος Μιλτιάδης	Νομός Αιτωλίας και Ακαρνανίας	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων	Δικηγόρος
Μεταξάς Ιωάννης	Νομός Κεφαλληνίας	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων	Αξιωματικός
Αλεξιάτος Βρασίδης	Νομός Κεφαλληνίας	Συνδυασμός Ελευθεροφρόνων	Ελευθερόφρων	Δικηγόρος

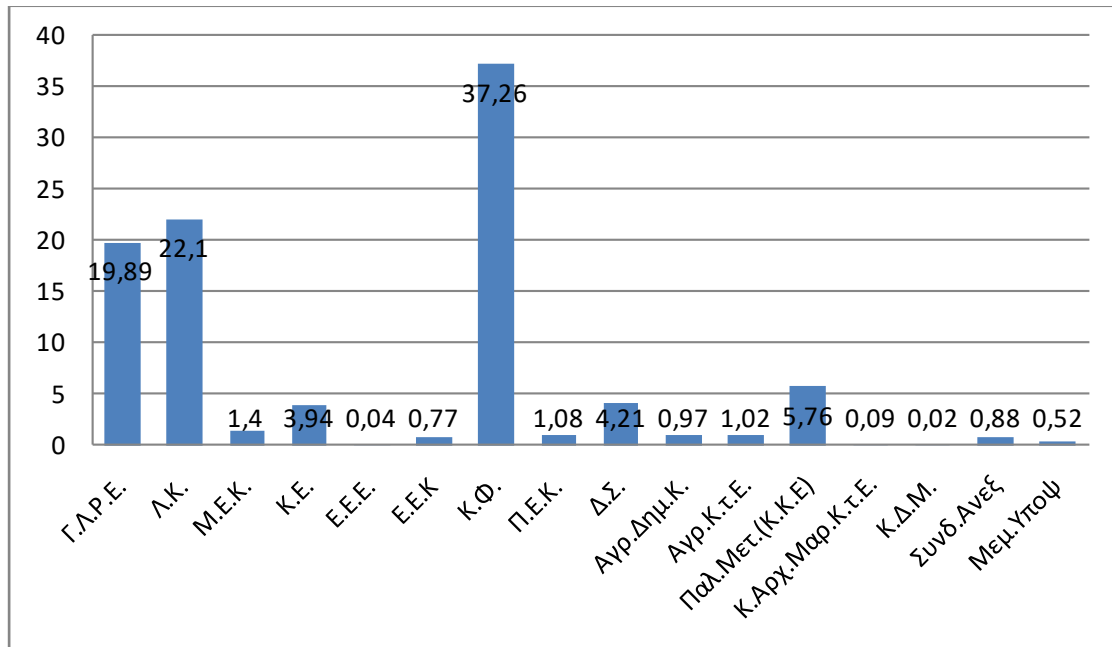
Παρατηρήσεις

- 1) Ο Ιωάννης Μεταξάς κατάφερε να εκλεγεί σε 2 εκλογικές περιφέρειες αυτές του Νομού Μεσσηνίας και του Νομού Κεφαλληνίας. Ο ίδιος κράτησε την έδρα της ιδιαίτερης πατρίδας του και παρέδωσε την έδρα του νομού Μεσσηνίας στον επόμενο σε ψήφους του Κόμματος του δηλαδή τον Ιωάννη Κακίση. Το γεγονός επιβεβαιώνεται και από το Μητρώο Γερουσιαστών και Βουλευτών (ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ, ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΥ, ΤΜΗΜΑ ΜΗΤΡΩΩΝ ΒΟΥΛΕΥΤΩΝ, 1977, σ. 54).
- 2) Τα επαγγέλματα των εκλεγμένων βουλευτών του Κ.Ε.(Κόμμα των Ελευθεροφρόνων) είναι ως εξής:5 δικηγόροι και 1 αξιωματικός (ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ, ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΥ, ΤΜΗΜΑ ΜΗΤΡΩΩΝ ΒΟΥΛΕΥΤΩΝ, 1977).

Για τον πίνακα λαμβάνουμε στοιχεία από (ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΕΘΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ - ΓΕΝΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, 1938), (ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ, ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΥ, ΤΜΗΜΑ ΜΗΤΡΩΩΝ ΒΟΥΛΕΥΤΩΝ, 1977).

ΓΕΝΙΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΩΝ ΒΟΥΛΕΤΙΚΩΝ ΕΚΛΟΓΩΝ ΤΗΣ
26/01/1936

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.33) ΠΟΣΟΣΤΟ ΤΩΝ ΚΟΜΜΑΤΩΝ ΚΑΤΑ ΤΙΣ ΒΟΥΛΕΥΤΙΚΕΣ ΕΚΛΟΓΕΣ
ΤΗΣ 26/01/1936

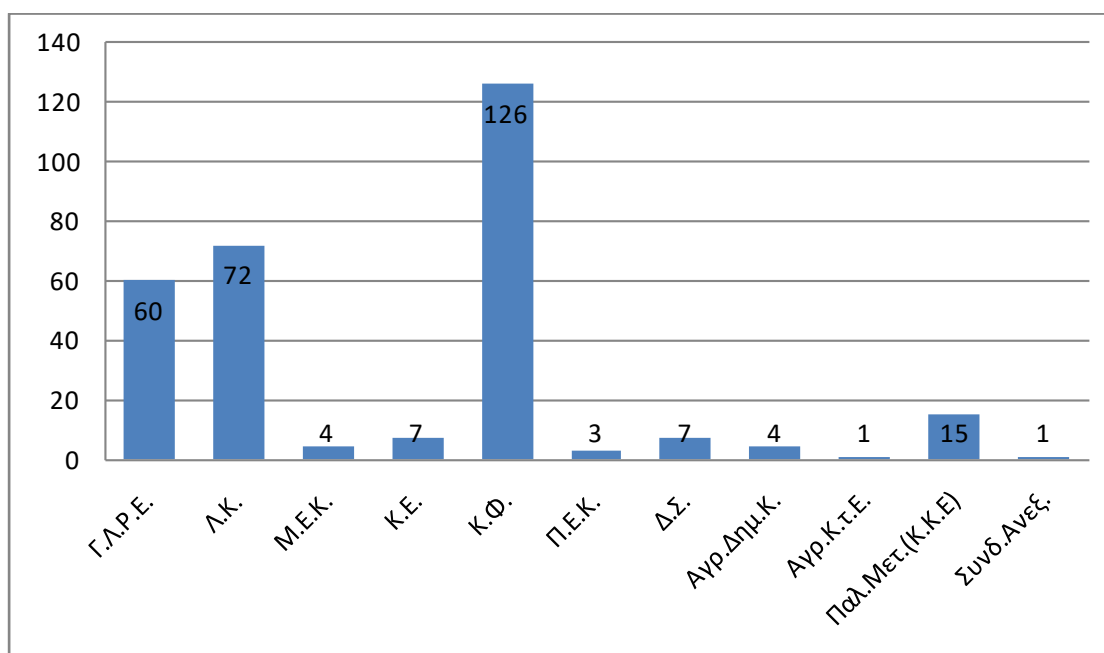

Παρατηρήσεις

- 1) Από αριστερά προς τα δεξιά: Γ.Λ.Ρ.Ε.(Γενική Λαϊκή Ριζοσπαστική Ένωση) 19,89%, Λ.Κ.(Λαϊκόν Κόμμα) 22,10%, Μ.Ε.Κ.(Μεταρρυθμιστικόν Εθνικόν Κόμμα) 1,40%, Κ.Ε.(Κόμμα των Ελευθεροφρόνων) 3,94%, Ε.Ε.Ε.(Εθνική Ένωση Ελλάς) 0,04%, Ε.Ε.Κ.(Εθνικόν Ενωτικόν Κόμμα) 0,77%, Κ.Φ.(Κόμμα Φιλελευθέρων) 37,26%, Π.Ε.Κ.(Παλαιοδημοκρατική Ένωση Κρήτης) 1,08%, Δ.Σ.(Δημοκρατικός Συνασπισμός) 4,21%, Αγρ.Δημ.Κ.(Αγροτικόν Δημοκρατικόν Κόμμα) 0,97%, Αγρ.Κ.τ.Ε.(Αγροτικόν Κόμμα της Ελλάδος) 1,02%, Παλ.Μετ.(Κ.Κ.Ε)[Παλαϊκόν Μέτωπον (Κομμουνιστικόν Κόμμα Ελλάδος) 5,76%, Κ.Αρχ.Μαρ.Κ.τ.Ε.(Κομμουνιστικό Αρχαιομαρξιστικόν Κόμμα της Ελλάδος) 0,09%, Κ.Δ.Μ.(Κομμουνιστικόν Διεθνιστικόν Μέτωπον) 0,02%, Συνδ.Ανεξ.(Συνδυασμοί Ανεξαρτήτων) 0,88%, Μεμ.Υποψ.(Μεμονωμένοι Υποψήφιοι) 0,52%.
- 2) Σύνάμα ο Οικονόμου μας αναφέρει το ποσοστό του Δ.Σ(Δημοκρατικού Συνασπισμού) αθροισμένον με το ποσοστό του Αγρ.Δημ.Κ.(Αγροτικόν Δημοκρατικόν Κόμμα) υπολογίζοντας το σε 5,18% (Οικονόμου, 2003, σ. 39).

Για τον πίνακα λαμβάνουμε στοιχεία από (ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΕΘΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ - ΓΕΝΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, 1938, σσ. κστ,κζ).

**ΠΙΝΑΚΑΣ 2.34) ΕΚΛΕΓΕΝΤΕΣ ΒΟΥΛΕΥΤΕΣ ΑΝΑ ΚΟΜΜΑ ΚΑΤΑ ΤΙΣ
ΒΟΥΛΕΥΤΙΚΕΣ ΕΚΛΟΓΕΣ ΤΗΣ 26/01/1936**

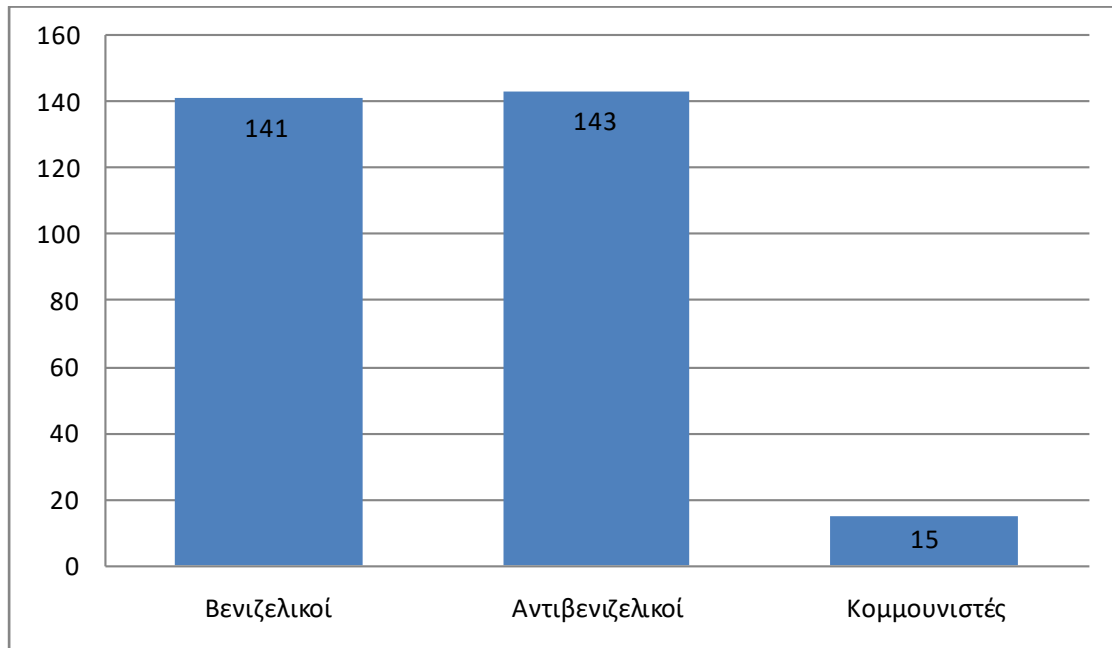

Παρατηρήσεις

- 1) Από αριστερά προς τα δεξιά: Γ.Λ.Ρ.Ε.(Γενική Λαϊκή Ριζοσπαστική Ένωσις) 60 έδρες, Λ.Κ.(Λαϊκόν Κόμμα) 72 έδρες, Μ.Ε.Κ.(Μεταρρυθμιστικόν Εθνικόν Κόμμα) 4 έδρες, Κ.Ε.(Κόμμα των Ελευθεροφρόνων) 7 έδρες, Κ.Φ.(Κόμμα Φιλελευθέρων) 126 έδρες, Π.Ε.Κ.(Παλαιοδημοκρατική Ένωσις Κρήτης) 3 έδρες, Δ.Σ.(Δημοκρατικός Συνασπισμός) 7 έδρες, Αγρ.Δημ.Κ.(Αγροτικόν Δημοκρατικόν Κόμμα) 4 έδρες, Αγρ.Κ.τ.Ε.(Αγροτικόν Κόμμα της Ελλάδος) 1 έδρα, Παλ.Μετ.(Κ.Κ.Ε)[Παλαιαϊκόν Μέτωπον (Κομμουνιστικόν Κόμμα Ελλάδος) 15 έδρες, Συνδ.Ανεξ.(Συνδυασμοί Ανεξαρτήτων) 1 έδρα.
- 2) Στον Συνδ.Ανεξ(Συνδυασμοί Ανεξαρτήτων) αναφέρεται σε Ανεξάρτητο Δημοκρατικό (Οικονόμου, 2003, σ. 39).
- 3) Συνάμα ο Οικονόμου μας αναφέρει το ποσοστό του Δ.Σ(Δημοκρατικού Συνασπισμού) αθροισμένον με το ποσοστό του Αγρ.Δημ.Κ.(Αγροτικόν Δημοκρατικόν Κόμμα) υπολογίζοντας το σε 11 έδρες (Οικονόμου, 2003, σ. 39).

Για τον πίνακα λαμβάνουμε στοιχεία από (ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ
ΕΘΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ - ΓΕΝΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, 1938,
σσ. κη,κθ).

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.35) ΕΚΛΕΓΜΕΝΟΙ ΒΟΥΛΕΥΤΕΣ ΑΝΑ ΚΟΜΜΑΤΙΚΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ
ΚΑΤΑ ΤΙΣ ΒΟΥΛΕΥΤΙΚΕΣ ΕΚΛΟΓΕΣ ΤΗΣ 26/01/1936

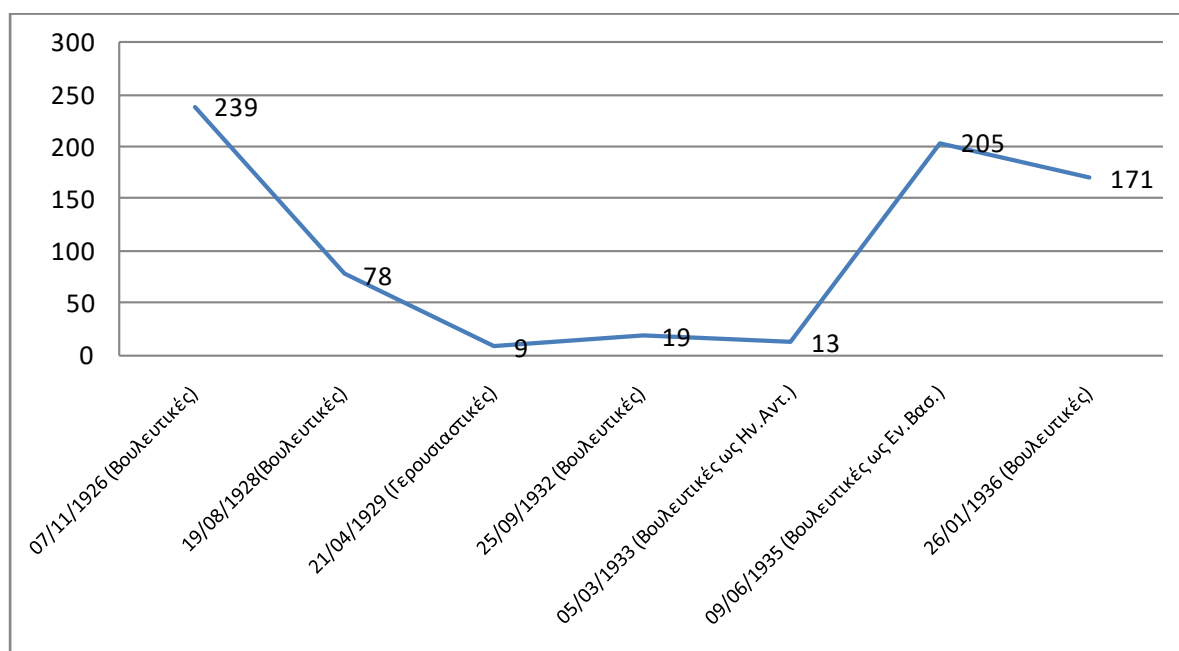

Παρατηρήσεις

- 1) Στους Βενιζελικούς υπολογίζονται τα ποσοστά των Κ.Φ.(Κόμμα Φιλελευθέρων) 126 έδρες, Π.Ε.Κ.(Παλαιοδημοκρατική Ένωση Κρήτης) 3 έδρες, Δ.Σ.(Δημοκρατικός Συνασπισμός) 7 έδρες, Αγρ.Δημ.Κ.(Αγροτικών Δημοκρατικών Κόμμα) 4 έδρες καθώς και η 1 έδρα του Ανεξαρτήτου Δημοκρατικού.
- 2) Στους Αντιβενιζελικούς υπολογίζονται τα ποσοστά των Γ.Λ.Ρ.Ε.(Γενική Λαϊκή Ριζοσπαστική Ένωση) 60 έδρες, Λ.Κ.(Λαϊκόν Κόμμα) 72 έδρες, Μ.Ε.Κ.(Μεταρρυθμιστικών Εθνικών Κόμμα) 4 έδρες, Κ.Ε.(Κόμμα των Ελευθεροφρόνων) 7 έδρες.

Για τον πίνακα λαμβάνουμε στοιχεία από (ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΕΘΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ - ΓΕΝΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, 1938, σσ. κη,κθ).

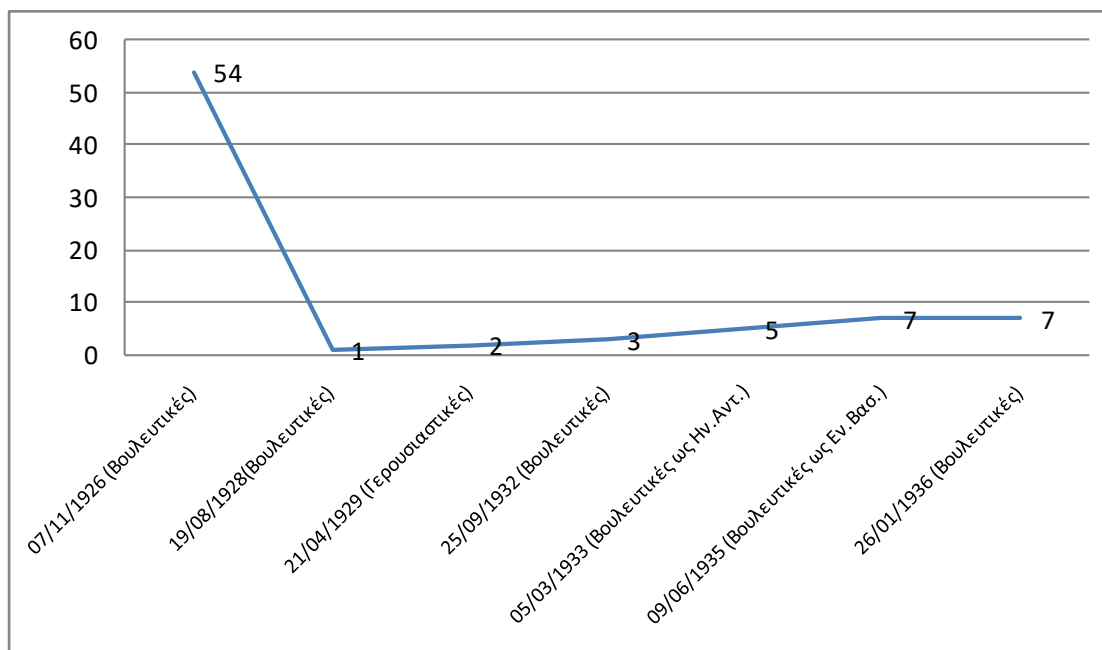
ΠΙΝΑΚΑΣ 2.36) ΠΟΛΙΤΕΥΤΕΣ ΤΟΥ ΚΟΜΜΑΤΟΣ ΕΛΕΥΘΕΡΟΦΡΟΝΩΝ ΑΝΑ ΤΑ ΕΤΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗΣ ΤΟΥ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣ (1926-1936)

Παρατηρήσεις

- 1) Στον συγκεκριμένο πίνακα παρατηρούμε την σταδιακή πορεία των πολιτευόμενων με το Κ.Ε(Κόμμα των Ελευθεροφρόνων). Παρατηρούμε πως έπειτα από τις εκλογές τις 07/11/1926 το ποσοστό των πολιτευτών του Κ.Ε έπεσε σταδιακά με την χειρότερη του παρουσία να είναι οι Γερουσιαστικές Εκλογές της 21/04/1929. Συνάμα παρατηρούμε πως το Κ.Ε. κατάφερε να ανακάμψει μόλις στις εκλογές της 09/06/1935 στις οποίες κατήλθε ως Ένωση Βασιλοφρόνων, έχοντας 205 υποψήφιους καθώς και στις τελευταίες εκλογές του Μεσοπολέμου βιώνοντας μία μικρή μείωση στους υποψηφίους του.

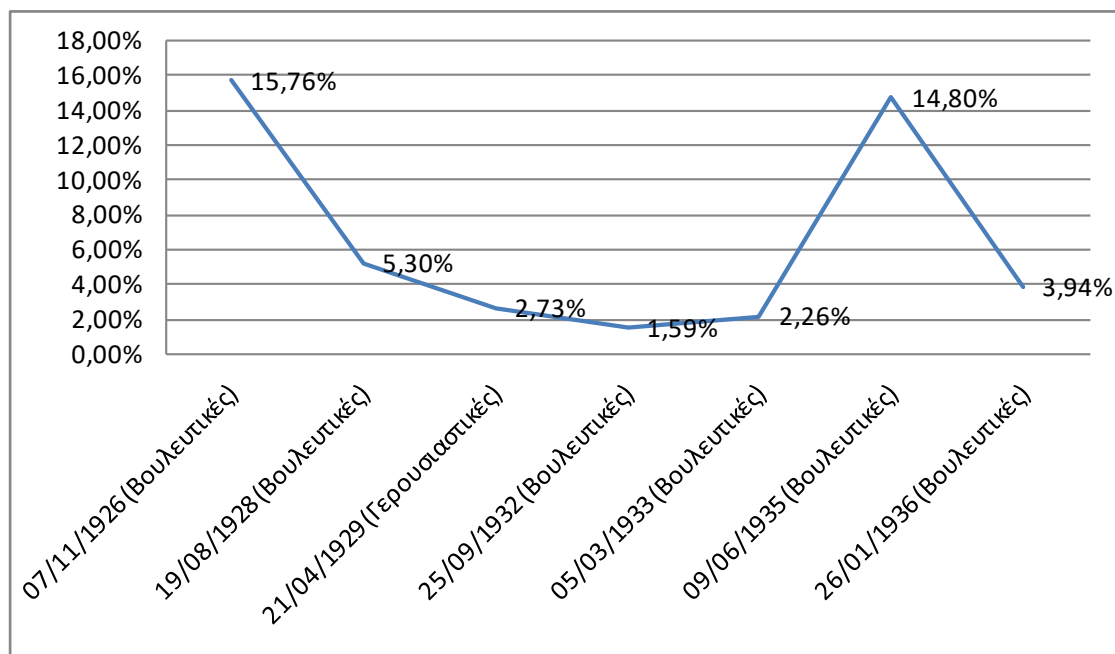
ΠΙΝΑΚΑΣ 2.37) ΒΟΥΛΕΥΤΕΣ ΚΑΙ ΓΕΡΟΥΣΙΑΣΤΕΣ ΤΟΥ ΚΟΜΜΑΤΟΣ
ΕΛΕΥΘΕΡΟΦΡΟΝΩΝ ΑΝΑ ΤΑ ΕΤΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗΣ ΤΟΥ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣ
(1926-1936)

Παρατηρήσεις

- 1) Στον συγκεκριμένο ΠΙΝΑΚΑ παρατηρούμε τον αριθμό των εκλεγμένων βουλευτών με το Κόμμα των Ελευθεροφρόνων κατά τον πολιτικό του βίο (1926-1936). Συγκεκριμένα παρατηρούμε την κατακόρυφη μείωση του ποσοστού των εκλεγμένων βουλευτών του κόμματος από 54 σε μονοψήφιους αριθμούς. Το γεγονός αυτό αιτιολογείται από την σταδιακή φθορά του Κ.Ε. ανά τα έτη καθώς και την ανικανότητα του να καταστεί κύριος εκπρόσωπος του Αντιβενιζελικού Στρατοπέδου σε αντίθεση με την δυναμική του αρχή η οποία του έδινε αυτήν την εντύπωση. Ο λόγος που το πρώτο του εκλογικό αποτύπωμα ήταν τόσο υψηλό οφείλεται στην πολύ κακή κατάσταση στην οποία βρισκόταν το κύριο αντιβενιζελικό κόμμα κατά τις εκλογές του 1926, το Λαϊκόν. Έπειτα από την Δίκη των Εξ και την ουσιαστική «θανάτωση» του αντιβενιζελισμού λόγω των ευθυνών του μετά την Μικρασιατική Καταστροφή, το Κ.Ε και ο Ιωάννης Μεταξάς είχαν την δυνατότητα, εφόσον ο ίδιος δεν είχε εμπλακεί στο Μικρασιατικό να καταστούν κύριοι του Αντιβενιζελισμού.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2,38) ΕΚΛΟΓΙΚΟ ΠΟΣΟΣΤΟ ΚΟΜΜΑΤΟΣ ΕΛΕΥΘΕΡΟΦΡΟΝΩΝ ΑΝΑ ΕΚΛΟΓΗ (1926- 1936)

Παρατηρήσεις

- 1) Στον συγκεκριμένο ΠΙΝΑΚΑ παρατηρούμε τα Ποσοστά του Κ.Ε ανά εκλογική διαδικασία. Τα ποσοστά χαρακτηρίζονται από σταθερή πτώση έπειτα από τις εκλογές του 1926 κατά τις οποίες το Κ.Ε έλαβε το μεγαλύτερο του ποσοστό. Μοναδική εξαίρεση αποτελεί η περίπτωση των βουλευτικών εκλογών της 09/06/1935 όπου το Κ.Ε ως Ε.Β κατόρθωσε να αποσπάσει παρόμοιο ποσοστό με αυτό της πρώτης του εκλογικής αναμέτρησης.

Βιογραφικά σημειώματα προσώπων

Ελευθέριος Βενιζέλος (1864-1936): Πρωθυπουργός της Κρητικής Πολιτείας, ανέλαβε την πρωθυπουργία στην Ελλάδα μετά το κίνημα στο Γουδί(1909) όταν τον κάλεσε ο στρατιωτικός σύνδεσμος. Αρχηγός του Κόμματος των Φιλελευθέρων και 7 φορές πρωθυπουργός.

Κωνσταντίνος Α (1868-1923): Βασιλιάς της Ελλάδος (1913-1917)-(1920-1922). Στο πρόσωπό του συσπειρώθηκε η πολιτική μερίδα που ήταν ενάντια στον Βενιζέλο.

Δημήτριος Γούναρης (1867-1922): Συντηρητικός πολιτικός αρχηγός του κόμματος των Ελευθεροφρόνων(μετά το 1920 Λαϊκόν Κόμμα). Βασικός κοινοβουλευτικός αντίπαλος του Ελευθέριου Βενιζέλου. Διετέλεσε 3 φορές Πρωθυπουργός. Εκτελέστηκε στην δίκη των εξ.

Νικόλαος Πλαστήρας (1883-1953): Βενιζελικός στρατιωτικός, πραξικοπηματίας, πολιτικός, αρχηγός της ΕΠΕΚ και μετέπειτα πρωθυπουργός την δεκαετία του 1950. Ηγετικό στέλεχος της «επανάστασης» του 1922.

Στυλιανός Γονατάς (1876-1966): Βενιζελικός στρατιωτικός, μετέπειτα συνιδρυτής των ταγμάτων ασφαλείας στην περίοδο της Γερμανικής Κατοχής(1943),πολιτικός, αρχηγός του Κόμματος Εθνικών Φιλελευθέρων. Ηγετικό στέλεχος της «επανάστασης» του 1922.

Γεώργιος Λεοναρδόπουλος (1867-1936):Βενιζελικός αξιωματικός, ηγετικό στέλεχος της «αντεπανάστασης» του 1923 69.

Παναγιώτης Γαργαλιδής (1870-1942): Βενιζελικός αξιωματικός, ηγετικό στέλεχος της «αντεπανάστασης» του 1923.

Αλέξανδρος Παπαναστασίου (1876-1936): πολιτικός, αρχηγός του Κόμματος Δημοκρατικής Ενώσεως και του Αγροτικού Εργατικού κόμματος, ηγετική φυσιογνωμία του φιλελεύθερου δημοκρατικού κέντρου, θεμελιωτής της «Αβασίλευτης» και της Ελληνικής σοσιαλδημοκρατίας. Υπήρξε δύο φορές πρωθυπουργός.

Παναγής Τσαλδάρης (1868-1936): πολιτικός, αρχηγός του Λαϊκού Κόμματος, κατά την σύγχρονη ιστοριογραφία μετριοπαθής αντιβενιζελικός, διετέλεσε Πρωθυπουργός της Ελλάδος.

Θεμιστοκλής Σοφούλης (1860-1949): πολιτικός του βενιζελικού και του κεντρώου χώρου, για διαστήματα αρχηγός των Φιλελευθέρων, διετέλεσε 6 φορές πρωθυπουργός.

Ανδρέας Μιχαλακόπουλος (1875-1938): πολιτικός του βενιζελικού χώρου, αρχηγός των Συντηρητικών Φιλελευθέρων, διετέλεσε πρωθυπουργός την περίοδο 1924-1925.

Θεόδωρος Πάγκαλος (1878-1952): Βενιζελικός στρατιωτικός , δικτάτορας ,πρωθυπουργός την περίοδο 1925, πρόεδρος της Δημοκρατίας την περίοδο 1926.

Γεώργιος Κονδύλης (1879-1936) : Στρατιωτικός, πολιτικός(αρχικά βενιζελικών πεποιθήσεων έπειτα στράφηκε στον αντιβενιζελισμό, αρχηγός του κόμματος Εθνικό Δημοκρατικό Κόμμα(μετέπειτα Εθνικό Ριζοσπαστικό Κόμμα) καθώς και της Γενικής Λαϊκής Ριζοσπαστικής Ένωσις, κινηματίας, 2 φορές πρωθυπουργός, δικτάτορας, αντιβασιλέας.

Αλέξανδρος Ζαΐμης (1855-1936): τραπεζίτης, μετριοπαθής αντιβενιζελικός πολιτικός, 8 φορές πρωθυπουργός, πρόεδρος της Δημοκρατίας, Ύπατος Αρμοστής της Κρητικής Πολιτείας.

Αλέξανδρος Οθωναίος (1879-1970): στρατιωτικός, υπήρξε πρόεδρος του στρατοδικείου που καταδίκασε σε θάνατο τους «έξι», διετέλεσε για μικρό χρονικό διάστημα πρωθυπουργός της Ελλάδος το 1933.

Κουντουριώτης Παύλος (1855-1935): Αξιωματικός του Ναυτικού, αντιβασιλέας της Ελλάδος, πρόεδρος της Δημοκρατίας.

Παπανδρέου Γεώργιος (1888-1968): Βενιζελικός πολιτικός, μετέπειτα πρωθυπουργός και πρόεδρος της Ενώσεως Κέντρου.

Ράλλης Ιωάννης (1878-1946): Αντιβενιζελικός πολιτικός, συμμετείχε στην ίδρυση της Ένωσις Βασιλοφρόνων με τον Ιωάννη Μεταξά, μετέπειτα κατοχικός πρωθυπουργός.

Στρείτ Γεώργιος (1868-1948): Υπουργός Εξωτερικών του Βενιζέλου έως την παραίτηση του με αφορμή την διαφωνία τους για τον Α. Π.Π, μετέπειτα αντιβενιζελικός και σύμβουλος του Κωνσταντίνου Α και του Γεωργίου Β.

Χατζηκυριάκος Αλέξανδρος (1874-1958): Αξιωματικός, μετέπειτα αντιβενιζελικός πολιτικός.

Γεώργιος Β (1890-1947): Πρωτότοκος υιός του Κωνσταντίνου Α, έπειτα από την εξορία του το 1923 επέστρεψε στην Ελλάδα το 1935 όπου και ορίστηκε βασιλέας της.

Καφαντάρης Γεώργιος (1873-1946): Βενιζελικός πολιτικός, μετέπειτα πρόεδρος του κόμματος Προοδευτικών Φιλελευθέρων, βραχύβιος πρωθυπουργός της Ελλάδος.

Ξενοφών Στρατηγός (1869-1927): Αξιωματικός, επιτελάρχης κατά τους Βαλκανικούς Πολέμους, μετέπειτα στέλεχος του Κόμματος των Ελευθεροφρόνων.

Πρωτοπαπαδάκης Πέτρος (1860-1922): Αντιβενιζελικός πολιτικός, βραχύβιος πρωθυπουργός το 1922, εκτελέστηκε στην δίκη των εξ.

Θεοτόκης Νικόλαος (1878-1922): Αντιβενιζελικός πολιτικός, εκτελέστηκε στην δίκη των εξ.

Δούσμανης Βίκτωρ (1861-1949): Αξιωματικός, αρχηγός του ΓΕΣ, σύμβουλος του Κωνσταντίνου Α

Γεώργιος Α (1845-1913): Βασιλεύς της Ελλάδος από το 1863 έως και την δολοφονία του το 1913.

Βιβλιογραφία

Hering, G. (2012). *ΤΑ ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΚΟΜΜΑΤΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ 1821-1936* (Β εκδ.). (Θ. ΠΑΡΑΣΚΕΥΟΠΟΥΛΟΣ, Μεταφρ.) Αθήνα: ΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΕΘΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΗΣ (ΜΙΕΤ).

Heywood, A. (2014). *ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗ* (Τέταρτη Έκδοση εκδ.). (Γ. Μεταξάς, Μεταφρ.) Αθήνα: ΕΠΙΚΕΝΤΡΟ Α.Ε.

Mavrogordatos, G. T. (1983). *STILLBORN REPUBLIC Social Coalitions and Party Strategies in Greece, 1922-1936*. University of California Press, Berkley and Los Angeles, California. United States of America: The Regents of the University of California .

Αρχείο Οικογένειας Οικονομίδη 1621-1922, Φάκελος 4, Υποφάκελος 4.5, Ψηφοδέλτιο Συνδυασμού Κόμματος Ελευθεροφρόνων. (n.d.). Ελληνικό Λογοτεχνικό και Ιστορικό Αρχείο(Ε.Λ.Ι.Α) .

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΕΘΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ - ΓΕΝΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ. (1938). *ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΤΩΝ ΒΟΥΛΕΥΤΙΚΩΝ ΕΚΛΟΓΩΝ ΤΗΣ 26ΗΣ ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1936*. ΑΘΗΝΑ: ΕΘΝΙΚΟΝ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΕΘΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ- ΓΕΝΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ. (1935). *ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΤΩΝ ΕΚΛΟΓΩΝ ΕΘΝΙΚΗΣ ΣΥΝΕΛΕΥΣΕΩΣ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΣΥΝΕΛΕΥΣΕΩΣ ΤΗΣ 9ΗΣ ΙΟΥΝΙΟΥ 1935*. ΑΘΗΝΑ: ΕΘΝΙΚΟΝ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ.

Βατικιώτης, Π. Γ. (2005). *Μια πολιτική βιογραφία του Ιωάννη Μεταξά, Φιλολαϊκή Απολυταρχία στην Ελλάδα, 1936-1941*. (Δ. Αμαραντίδου, Επιμ., & Δ. Αμαραντίδου, Μεταφρ.) Αθήνα: ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΥΡΑΣΙΑ.

Βαφέας, Ν. (2012). *Από τον Αησθή στον Αντάρτη Τα ένοπλα κινήματα των Γιαγιάδων στη Σάμο (1914 - 1925)*. ΝΗΣΟΣ.

Βενιζέλος, Ε., & Μεταξάς, Ι. (2007). *Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΔΙΧΑΣΜΟΥ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΕΙΑ ΤΟΥ ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΜΕΤΑΞΑ* (3η εκδ.). Θεσσαλονίκη: ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΚΥΡΟΜΑΝΟΣ.

Βλάχος, Γ. (1932, 06 22). *Καθημερινή* .

ΒΟΥΛΕΥΤΩΝ, Β. Τ. (1986). Μητρώο Πληρεξουσίων, Γερουσιαστών και Βουλευτών 1822-1935. ΑΘΗΝΑ: ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΥ ΤΜΗΜΑ ΜΗΤΩΟΥ ΒΟΥΛΕΥΤΩΝ.

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ, ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΥ, ΤΜΗΜΑ ΜΗΤΡΩΩΝ ΒΟΥΛΕΥΤΩΝ. (1977). *ΜΗΤΡΩΟΝ ΓΕΡΟΥΣΙΑΣΤΩΝ ΚΑΙ ΒΟΥΛΕΤΩΝ 1929-1974*. ΑΘΗΝΑ: ΕΘΝΙΚΟ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟ.

ΓΕΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ. (n.d.). *Γενική Γραμματεία Νομικών και Κοινοβουλευτικών Θεμάτων*. Ανάκτηση από gkg.gov.gr: <https://gslegal.gov.gr/?p=1003>

ΓΕΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ. (n.d.). *Γενική Γραμματεία Νομικών και Κοινοβουλευτικών Θεμάτων*. Ανάκτηση από gkg.gov.gr: <https://gslegal.gov.gr/?p=992>

ΓΕΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ. (n.d.). *Γενική Γραμματεία Νομικών και Κοινοβουλευτικών Θεμάτων*. Ανάκτηση από <https://gslegal.gov.gr/>: <https://gslegal.gov.gr/?p=1012>

Δαφνής, Γ. (2009). *Η ΕΛΛΑΣ ΜΕΤΑΞΥ ΔΥΟ ΠΟΛΕΜΩΝ 1923-1940* (2020 ΕΚΔΟΤΗΣ: ΤΟ ΒΗΜΑ / ΑΛΤΕΡ ΕΓΚΟ Α.Ε. εκδ., Τόμ. Β). Αθήνα: ΚΑΚΤΟΣ.

Διαμαντόπουλος, Θ. (1993). *ΤΟ ΚΟΜΜΑΤΙΚΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ: Μορφές, συστήματα, οικογένειες κομμάτων*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ, ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ, ΓΕΝΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ. (1928). *ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΤΩΝ ΒΟΥΛΕΥΤΙΚΩΝ ΕΚΛΟΓΩΝ ΤΗΣ 7ΗΣ ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1926*. ΑΘΗΝΑ: ΕΘΝΙΚΟ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟ.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΕΘΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ - ΓΕΝΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ. (1933). *ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΤΩΝ ΒΟΥΛΕΥΤΙΚΩΝ ΕΚΛΟΓΩΝ ΤΗΣ 25ΗΣ ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1932*. Αθήνα: ΕΘΝΙΚΟΝ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ, ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΕΘΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ- ΓΕΝΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ. (1933). *Στατιστική των Βουλευτικών Εκλογών της 5ης Μαρτίου 1933*. Ανάκτηση 05 24, 2024, από ΠΕΡΓΑΜΟΣ, Ενιαία Πλατφόρμα Ιδρυματικού Αποθετηρίου, Ψηφιακής Βιβλιοθήκης του Ε.Κ.Π.Α: <https://pergamos.lib.uoa.gr/uoa/dl/object/217335>

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ, ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΕΘΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ-ΓΕΝΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ. (1931). *ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΤΩΝ ΒΟΥΛΕΥΤΙΚΩΝ ΕΚΛΟΓΩΝ ΤΗΣ 19ΗΣ ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1928*. ΑΘΗΝΑ: ΕΘΝΙΚΟΝ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ .

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ, ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΕΘΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ-ΓΕΝΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ. (1931). *ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΤΩΝ ΓΕΡΟΥΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΕΚΛΟΓΩΝ ΤΗΣ 21ΗΣ ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1929*. ΑΘΗΝΑ: ΕΘΝΙΚΟΝ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ.

Εφημερίς των Ελλήνων Δημοσιογραφικών Όργανων του κ. Ι. Μεταξά. (1935, 05 26). Αι Αθήναι παρουσίασαν θέαμα πρωτοφανούς λαϊκού συναγερμού κατά την υποδοχήν του κ. Ι. Μεταξά. *Εφημερίς των Ελλήνων Δημοσιογραφικών Όργανων του κ. Ι. Μεταξά* .

Εφημερίς των Ελλήνων Δημοσιογραφικών Όργανων του κ. Ι. Μεταξά. (1935, 09 01). Η Βόρειος Ελλάς φλέγεται από Φιλοβασιλισμόν Ένα ενθουσιώδες τηλ)μα προς τον κ. Ιωάννην Μεταξάν. *Εφημερίς των Ελλήνων Δημοσιογραφικών Όργανων του κ. Ι. Μεταξά* .

Εφημερίς των Ελλήνων Δημοσιογραφικών Όργανων του κ. Ι. Μεταξά. (1935, 05 30). Η Κεφαλληνία υπεδέχθη εν παλλαϊκό συναγερμό τον κ. Ι. Μεταξάν Ο λόγος του εις το Αργοστόλιον Αηλεές μαστίγωμα της Κυβερνήσεως Οι Κυβερνητικοί μετά το κίνημα προσεπάθησαν να σώσουν τον Βενιζέλον . *Εφημερίς των Ελλήνων Δημοσιογραφικών Όργανων του κ. Ι. Μεταξά* .

Εφημερίς των Ελλήνων Δημοσιογραφικών Όργανων του κ. Ι. Μεταξά. (1935, 05 30). Η Μεσσηνία φλέγεται από Φιλοβασιλισμόν Η πόλις των Καλαμών υπεδέχθη εξάλλως από ενθουσιασμόν τους υποψηφίους μας . *Εφημερίς των Ελλήνων Δημοσιογραφικών Όργανων του κ. Ι. Μεταξά* .

Εφημερίς των Ελλήνων Δημοσιογραφικών όργανων του κ. Ι. Μεταξά. (1935, 09 02). Οι πρόσφυγες Μακεδονίας και Θράκης υπέρ της Επαναφοράς του Βασιλέως Γεωργίου. *Εφημερίς των Ελλήνων Δημοσιογραφικών όργανων του κ. Ι. Μεταξά*.

Εφημερίς των Ελλήνων Δημοσιογραφικών όργανων του κ. Ι. Μεταξά. (1935, 05 26). Πυκνούνται συνεχώς αι τάξεις των Βασιλοφρόνων, Αθρόαι προσχωρήσεις Λαϊκών, Οι Λαϊκοί Σεπολίων. *Εφημερίς των Ελλήνων Δημοσιογραφικών όργανων του κ. Ι. Μεταξά*.

Καλλής, Α. (2024). Ο διεθνής φασισμός και η γοητεία του "Τρίτου Δρόμου" στην Ελλάδα του Μεσοπολέμου. Στο Συλλογικό, *Το Μεταξικό πείραμα εκφασισμού της Ελληνικής κοινωνίας (1936-1941) Ιδεολογία, κοινωνικές πρακτικές και θεσμοί* (Φ. Κουτσόπουλος, Μεταφρ.). Αθήνα: Εκδόσεις Αλεξάνδρεια και Γιώργος Σουβλής & Αριστοτέλης Καλλής.

ΚΑΡΠΟΖΗΛΟΣ, Κ. (2022). Ένωσις Βασιλοφρόνων (ΕΒ), 1935. Στο ΣΥΛΛΟΓΙΚΟ, Κ. Δέδε, Λ. Καλλιβρετάκης, Λ. Λούβη, Η. Νικολακόπουλος, & Σ. Ριζάς (Επιμ.), *ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΛΕΞΙΚΟ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΚΩΝ ΚΟΜΜΑΤΩΝ 1844-1967*. ΑΘΗΝΑ: ΙΔΡΥΜΑ ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ, ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ/ ΕΘΝΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΕΡΕΥΝΩΝ.

Κωστής, Κ. (2022). *ΤΑ ΚΑΚΟΜΑΘΗΜΕΝΑ ΠΑΙΔΙΑ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ Η διαμόρφωση του νεοελληνικού κράτους, 18ος - 21ος αιώνας* (Έκδοση 2018, Ανατύπωση Νοεμβρίου 2022 εκδ.). Αθήνα: ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΤΑΚΗ.

Λαϊκός Πολιτικός Σύλλογος . (1996). ΥΠΟΔΕΙΓΜΑ ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΟΥ ΛΑΪΚΟΥ ΠΟΛΙΤΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΜΕΤΑ ΣΥΝΑΦΩΝ ΟΔΗΓΙΩΝ ΤΗΣ ΣΥΝΕΡΓΑΖΟΜΕΝΗΣ ΑΝΤΙΠΟΛΙΤΕΥΣΕΩΣ. Στο Γ. Θ. Μαυρογορδάτος, *ΕΘΝΙΚΟΣ ΔΙΧΑΣΜΟΣ ΚΑΙ ΜΑΖΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ 1. Οι Επίσημοι του 1916* (σ. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ). Αθήνα: ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ.

Λέσχη Ελευθεροφρόνων Θεσσαλονίκης. (1925). Καταστατικόν της Λέσχης των Ελευθεροφρόνων Θεσσαλονίκης. Θεσσαλονίκη: Τύποις: ΧΡ. Α. ΓΟΥΣΙΟΥ.

Μαργιουλάς, Γ. (2014). *Η ερφημερίδα "Πολιτεία", 1917-1933*. Πανεπιστήμιο Κρήτης, Τμήμα Ιστορίας-Αρχαιολογίας, Ρέθυμνο.

Μαυρογορδάτος, Γ. Θ. (2018). *1915: Ο ΕΘΝΙΚΟΣ ΔΙΧΑΣΜΟΣ* (13 εκδ.). Αθήνα: ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΤΑΚΗ.

Μαυρογορδάτος, Γ. Θ. (1996). *ΕΘΝΙΚΟΣ ΔΙΧΑΣΜΟΣ ΚΑΙ ΜΑΖΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ, 1. Οι Επίσημοι του 1906*. Αθήνα: ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ.

Μαυρογορδάτος, Γ. Θ. (2019). *ΜΕΤΑ ΤΟ 1922 Η ΠΑΡΑΤΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΧΑΣΜΟΥ* (5η εκδ.). Αθήνα: ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΤΑΚΗ.

Μαυρογορδάτος, Γ. (1977). Οι διαστάσεις του κομματικού φαινομένου στην Ελλάδα: Παραδείγματα από τον Μεσοπόλεμο όπως και πίσω. Στο Συλλογικό, *ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ-ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ*. Αθήνα: ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ.

Μεταξας, Ι. (1926, 10 16). ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑΣ Εφημερίς του Κόμματος Ελευθεροφρόνων. *ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑΣ Εφημερίς του Κόμματος Ελευθεροφρόνων*, 1.

- Μεταξάς, Ι. (1896-1906). *ΤΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ ΤΟΥ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ* (Τόμ. 1). (Χ. Χρηστίδης, Επιμ.) Αθήνα: ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΓΚΟΒΟΣΤΗ.
- Μεταξάς, Ι. (1910-1920). *ΤΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ ΤΟΥ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ* (Τόμ. 2). (Χ. Χρηστίδης, Επιμ.) Αθήνα: ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΓΚΟΒΟΣΤΗ.
- Μεταξάς, Ι. (1921-1932). *ΤΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ ΤΟΥ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ* (Τόμ. 3). (Π. Μ. Σιφναίος, Επιμ.) Αθήνα: ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΓΚΟΒΟΣΤΗ.
- Μεταξάς, Ι. (1933- 1941). *Το Προσωπικό του Ημερολόγιο* (Τόμ. 4). (Φ. Βρανάς, Επιμ.) Αθήνα: ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΓΚΟΒΟΣΤΗ.
- Μπαχαράς, Δ. (2003). ΕΚΛΟΓΕΣ - ΔΗΜΟΨΗΦΙΣΜΑΤΑ, Β. ΤΟ ΔΗΜΟΨΗΦΙΣΜΑ ΤΟΥ 1924. Στο Συλλογικό, *ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ 1770-200 Ο ΜΕΣΟΠΟΛΕΜΟΣ, 1922-1940 Από την Αβασίλευτη Δημοκρατία στη Δικτατορία της 4ης Αυγούστου*. Αθήνα: Εκδόσεις ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ.
- Μπαχάρας, Δ. (2022). Ηνωμένη Αντιπολίτευσις, 1920. Στο ΣΥΛΛΟΓΙΚΟ, *ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΛΕΞΙΚΟ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΚΩΝ ΚΟΜΜΑΤΩΝ 1844-1967*. Αθήνα: ΙΔΡΥΜΑ ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΓΙΑ ΤΟΝ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΣΜΟ ΚΑΙ ΤΗΝ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ, ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ/ ΕΘΝΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΕΡΕΥΝΩΝ .
- Μπόττσιου, Κ. Ε. (2022). Λαϊκόν Κόμμα (ΛΚ), 1920-1958. Στο Συλλογικό, *ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΛΕΞΙΚΟ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΚΩΝ ΚΟΜΜΑΤΩΝ 1844-1967*. Αθήνα: ΙΔΡΥΜΑ ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΓΙΑ ΤΟΝ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΣΜΟ ΚΑΙ ΤΗΝ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ, ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ/ ΕΘΝΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΕΡΕΥΝΩΝ.
- Νικολακόπουλος, Η., & Παπαθανασίου, Ι. (2022). Κομμουνιστικόν Κόμμα Ελλάδος (ΚΚΕ), 1918 έως σήμερα. Στο Συλλογικό, Κ. Δέδε, Λ. Καλλιβρετάκης, Λ. Λούβη, Η. Νικολακόπουλος, & Σ. Ριζάς (Επιμ.), *ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΛΕΞΙΚΟ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΚΩΝ ΚΟΜΜΑΤΩΝ 1844-1967*. Αθήνα: ΙΔΡΥΜΑ ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΓΙΑ ΤΟΝ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΣΜΟ ΚΑΙ ΤΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ, ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ/ ΕΘΝΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΕΡΕΥΝΩΝ.
- Οικονόμου, Ν. (2003). ΕΚΛΟΓΕΣ-ΔΗΜΟΨΗΦΙΣΜΑΤΑ, Α ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΕΣ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ 1923-1936, Οι εκλογές του 1926 και του 1928. Στο Συλλογικό, *ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ, 1770-2000, Ο ΜΕΣΟΠΟΛΕΜΟΣ 1922-1940, Από την Αβασίλευτη Δημοκρατία στη Δικτατορία της 4ης Αυγούστου* (Τόμ. 7ος, σ. 36). ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ .
- Πάγκαλος, Θ. (1959). *ΤΑ ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΑ ΜΟΥ 1897-1947, Η ΤΑΡΑΧΩΔΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΗΣ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑΣ ΠΕΝΤΗΚΟΝΤΑΕΤΙΑΣ* (Τόμ. Β 1913-1918). Αθήνα: ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΕΔΡΟΣ.
- Παπαευθυμίου, Β. (1923). *Το Κόμμα των Ελευθεροφρόνων και ο Παλαιός Πολιτικός Κόσμος*. Αθήνα: ΤΥΠΟΙΣ Δ.Χ. ΤΡΕΜΠΕΛΑ.
- Παπακονδύλης, Γ. (2022). Εθνικός Συνασπισμός (ΕΣ), 1933. Στο Συλλογικό, *ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΛΕΞΙΚΟ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΚΩΝ ΚΟΜΜΑΤΩΝ 1844-1967*. Αθήνα: ΙΔΡΥΜΑ ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΓΙΑ ΤΟΝ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΣΜΟ ΚΑΙ ΤΗΝ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ, ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ/ΕΘΝΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΕΡΕΥΝΩΝ.

Πλουμίδης, Σ. (2022). Κόμμα Ελευθεροφρόνων (ΚΕ), 1922-1936. Στο Συλλογικό, *ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΛΕΞΙΚΟ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΤΙΚΩΝ ΚΟΜΜΑΤΩΝ 1844 - 1967*. Αθήνα: ΙΔΡΥΜΑ ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΓΙΑ ΤΟΝ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΣΜΟ ΚΑΙ ΤΗΝ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ, ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ/ΕΘΝΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΕΡΕΥΝΩΝ.

Ριζάς, Σ. (2022). Κόμμα Φιλελευθέρων (ΚΦ), 1910-1961. Στο Συλλογικό, *ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΛΕΞΙΚΟ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΚΩΝ ΚΟΜΜΑΤΩΝ 1844-1967*. Αθήνα: ΙΔΡΥΜΑ ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΓΙΑ ΤΟΝ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΤΙΣΜΟ ΚΑΙ ΤΗΝ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ, ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ/ ΕΘΝΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΕΡΕΥΝΩΝ.

Συνδυασμός των Ελευθεροφρόνων εν Αθήναις υπό την ηγεσίαν του κ. Ιωάννου Μεταξά. (1936, 01 23). *ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ Των αρχών του Κόμματος των Ελευθεροφρόνων* , 1.

Τζανάκαρης, Β. Ι. (2014). *Εις θάνατον! Η ΔΙΚΗ ΚΑΙ Η ΕΚΤΕΛΕΣΗ ΤΩΝ ΕΞΙ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΑ ΠΡΑΚΤΙΚΑ, ΤΑ ΠΑΡΑΛΕΙΠΟΜΕΝΑ ΚΑΙ ΤΑ ΨΙΛΑ ΤΩΝ ΕΦΗΜΕΡΙΔΩΝ*. (Ε. Μαρτζούκου, Επιμ.) Αθήνα: ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ.

Το Μέλλον της Κεφαλληνίας Εφημερίς του Κόμματος Ελευθεροφρόνων. (1926, 10 27). *Το Μέλλον της Κεφαλληνίας Εφημερίς του Κόμματος Ελευθεροφρόνων* .

Το Μέλλον της Κεφαλληνίας Εφημερίς του Κόμματος Ελευθεροφρόνων. (1926, 10 11). *Το Μέλλον της Κεφαλληνίας Εφημερίς του Κόμματος Ελευθεροφρόνων* .

Το Μέλλον της Κεφαλληνίας Εφημερίς του Κόμματος Ελευθεροφρόνων. (1927, 11 19). Το Μέλλον της Κεφαλληνίας Εφημερίς του Κόμματος Ελευθεροφρόνων. *Το Μέλλον της Κεφαλληνίας Εφημερίς του Κόμματος Ελευθεροφρόνων* .

Το Μέλλον της Κεφαλληνίας Εφημερίς του Κόμματος Ελευθεροφρόνων. (1927, 04 02). Το Μέλλον της Κεφαλληνίας Εφημερίς του Κόμματος Ελευθεροφρόνων. *Το Μέλλον της Κεφαλληνίας Εφημερίς του Κόμματος Ελευθεροφρόνων* .

Το Μέλλον της Κεφαλληνίας Εφημερίς του Κόμματος Ελευθεροφρόνων. (1928, 04 07). Το Μέλλον της Κεφαλληνίας Εφημερίς του Κόμματος Ελευθεροφρόνων. *Το Μέλλον της Κεφαλληνίας Εφημερίς του Κόμματος Ελευθεροφρόνων* .

Χριστοπούλου, Μ. (2022). Κόμμα των Εθνικοφρόνων (ΚΕ), 1915-1920. Στο Συλλογικό, *ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΛΕΞΙΚΟ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΤΙΚΩΝ ΚΟΜΜΑΤΩΝ 1844-1967*. Αθήνα: ΙΔΡΥΜΑ ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΓΙΑ ΤΟΝ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΣΜΟ ΚΑΙ ΤΗΝ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ, ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ/ΕΘΝΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΕΡΕΥΝΩΝ .

